

Załącznik
do Uchwały nr
.....
Zarządu Województwa
Lubelskiego
z dn. ....

MAPA POTRZEB

w zakresie infrastruktury
EDUKACYJNEJ I SPOŁECZNEJ
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Lubelskie

Regionalne Obserwatorium
Terytorialne

Departament Strategii i Rozwoju
20-029 Lublin, ul. Artura Grottgera 4, tel. 81 44 16 545, fax 81 44 16 544, strategia@lubelskie.pl
www.lubelskie.pl

LUBLIN, MARZEC 2022

Opracowanie i redakcja

Departament Strategii i Rozwoju
Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
w Lublinie

pod kierunkiem

Bogdana Kawałko – Dyrektora Departamentu Strategii i Rozwoju

Udział i współpraca

Departament Kultury, Edukacji i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowego
Województwa Lubelskiego w Lublinie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

Spis treści

Spis treści	1
Wstęp.....	3
1. Cel i zakres opracowania.....	4
2. Założenia metodologiczne.....	4
2.1. Założenia ogólne.....	4
2.2. Badanie ankietowe.....	5
3. Uwarunkowania i cele polityki społecznej oraz edukacyjnej w dokumentach programowych różnych szczebli	6
3.1. Dokumenty europejskie	6
3.2. Dokumenty krajowe	11
3.3. Dokumenty regionalne	18
4. Problemy i uwarunkowania rozwojowe województwa lubelskiego	26
4.1. Uwarunkowania i procesy demograficzne.....	26
4.1.1. Stan i struktura ludności.....	27
4.1.2. Ruch naturalny, urodzenia, zgony	32
4.1.3. Długość życia.....	38
4.1.4. Prognoza demograficzna	40
4.2. Ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza w województwie lubelskim.....	43
4.2.1. Miara siły regionalnej gospodarki.....	44
4.2.2. Przedsiębiorczość.....	45
4.2.3. Działalność B+R.....	45
4.2.4. Rynek pracy.....	46
4.2.5. Jakość życia	47
4.2.6. Szkolnictwo wyższe	48
4.3. Diagnoza problemowa w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej.....	57
4.3.1. Stan istniejący i potrzeby w zakresie infrastruktury edukacyjnej	57
4.3.2. Stan istniejący i potrzeby w obszarze infrastruktury społecznej	60
4.3.3. Stan wykorzystania dotychczasowego wsparcia UE w województwie lubelskim w zakresie infrastruktury społecznej i edukacyjnej (okres programowania 2014-2020).....	76
4.3.4. Zapotrzebowanie na wsparcie wśród potencjalnych beneficjentów w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 (wyciąg z badania).	91
5. Wyniki badań ankietowych	98
5.1. Ankiety dotyczące potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej	98
5.1.1. Edukacja przedszkolna.....	103
5.1.2. Edukacja ogólna	105
5.1.3. Edukacja zawodowa	107
5.1.4. Kształcenie ustawiczne	109

5.2.	Ankiety dotyczące potrzeb w zakresie infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego.....	112
5.3.	Ankiety dotyczące potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej.....	114
5.3.1.	Domy pomocy społecznej.....	117
5.3.2.	Placówki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	118
5.3.3.	Dzienne domy pomocy.....	119
5.3.4.	Kluby seniora.....	120
5.3.5.	Schroniska, noclegownie i ogrzewalnie	121
5.3.6.	Mieszkania chronione.....	122
5.3.7.	Ośrodki interwencji kryzysowej.....	124
5.3.8.	Rodzinne domy pomocy.....	124
5.3.9.	Centra opiekuńczo-mieszkalne	125
5.3.10.	Placówki wsparcia dziennego.....	126
5.3.11.	Przedsiębiorstwa społeczne, centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej	127
5.3.12.	Warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej	130
5.3.13.	Mieszkania socjalne.....	131
5.3.14.	Instytucje opieki paliatywno-hospicyjnej.....	132
6.	Wnioski i rekomendacje	136
6.1.	Infrastruktura edukacyjna	136
6.2.	Infrastruktura dydaktyczna szkolnictwa wyższego	137
6.3.	Infrastruktura społeczna	138
	Podsumowanie.....	147
	Załącznik nr 1	150
	Załącznik nr 2	154
	Załącznik nr 3	155

Wstęp

Opracowanie pod tytułem *Mapa potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim* jest wieloaspektową i pogłębioną analizą tych problemów województwie lubelskim.

Celem opracowania jest stworzenie merytorycznych i analitycznych podstaw do identyfikacji a następnie określenia zakresu wsparcia, wypracowania efektywnego ukierunkowania pomocy, a także zapewnienia właściwej logiki interwencji i wyboru odpowiedzialnych działań w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*.

Od strony merytorycznej dokument opiera się na dwóch podstawowych warstwach tj. wieloaspektowej analizie problemowej oraz badaniu ankietowym.

Analiza problemowa została oparta na programowych dokumentach europejskich, krajowych i regionalnych w ramach której dokonano przeglądu uwarunkowań problemów i celów rozwojowych polityki społecznej i edukacyjnej. Całość tych zagadnień została silnie powiązana z diagnozą stanu oraz potrzeb w perspektywie do roku 2030. Jedną z ważniejszych determinant będących podstawą programowanych prac jest aktualna sytuacja oraz prognoza demograficzna.

Drugą warstwę opracowania stanowią wyniki badań ankietowych, które przeprowadzone zostały na reprezentatywnej, bardzo wysokiej i wiarygodnej próbie potencjalnych odbiorców (beneficjentów) pomocy finansowej do roku 2030. Ta część opracowania jest bezcenną wartością dodaną, która weryfikuje i w dużym stopniu urealnia potrzeby w obszarze infrastruktury edukacyjnej i społecznej oraz umożliwia trafne adresowanie wsparcia w tym obszarze.

Opracowanie *Mapa potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim* zostało przygotowane przy aktywnym udziale i zaangażowaniu Departamentu Kultury, Edukacji i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

Dyrektor
Departamentu Strategii i Rozwoju

Bogdan Kawałko

Lublin, 11 marca 2021 r.

1. Cel i zakres opracowania

Celem opracowania jest zdiagnozowanie aktualnego stanu istniejącego, problemów oraz potrzeb obejmujących infrastrukturę edukacyjną, społeczną i infrastrukturę dydaktyczną szkolnictwa wyższego, w zakresie obecnej i planowanej do utworzenia/zmodernizowania na terenie województwa lubelskiego.

Opracowanie ma charakter analityczny i diagnostyczno-projekcyjny, który zawiera diagnozę stanu istniejącego i wskazania dotyczące **deficytów oraz potrzeb** w obszarze edukacji i integracji społecznej oraz w zakresie infrastruktury szkolnictwa wyższego. Celem zastosowanego podejścia jest **zwiększenie skuteczności i efektywności podejmowanych działań** i interwencji w tych obszarach m.in. poprzez:

- identyfikację **potrzeb**, których realizacja warunkowana jest udziałem i zaangażowaniem podmiotów we wskazanych obszarach,
- **zdefiniowanie** charakteru i zakresu **zadań** mających kluczowe znaczenie dla realizacji potrzeb we wskazanych obszarach,
- **usystematyzowanie** działań rozwojowych według podmiotów, które posiadają kompetencje do ich realizacji.

W opracowaniu przedstawiono **pogłębioną diagnozę** w zakresie aktualnego stanu infrastruktury edukacyjnej i społecznej oraz infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego w województwie lubelskim. Tym samym opracowanie może stanowić podstawę do **określenia zakresu wsparcia zidentyfikowanych w regionie potrzeb oraz lepszego ukierunkowania pomocy** w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, a także dla zapewnienia właściwej logiki interwencji i wyboru odpowiednich działań.

2. Założenia metodologiczne

W celu uzyskania merytorycznej spójności oraz komplementarności i maksymalnej aktualności danych oraz oceny istniejących potrzeb w zakresie badanej problematyki przyjęto następujące podejścia **metodologiczne**:

2.1. Założenia ogólne

- W celu zapewnienia **kierunkowej spójności** opracowania w przedmiotowych obszarach dokonano przeglądu oraz uwzględniono przyjęte zapisy w obowiązujących dokumentach programowych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym odnoszące się do problematyki związanej ze stanem i potrzebami infrastruktury edukacyjnej, społecznej oraz infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego.
- W ramach tego podejścia uwzględniono między innymi zapisy zawarte w Wspólnych Ramach Finansowych (WFR), Europejskim Filarze Praw Socjalnych (EFPR), Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019 (CP 2019), Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (KSRR), Umowie Partnerstwa (UP), Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (ZUS 2030)

- W szczególności uwzględniono zapisy zawarte w „**Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030**” (SRWL 2030) w tym między innymi:
  - dokonano **analizy** zapisów w tym zakresie zawartych w SRWL 2030 w szczególności kierunków działań,
  - dokonano **aktualizacji** diagnozy w badanych obszarach tematycznych,
  - oszacowano **zakres i skalę potrzeb**,
- W celu trafnego określenia **oceny stanu istniejącego** oraz **potrzeb** infrastruktury edukacyjnej, społecznej oraz dydaktycznej szkolnictwa wyższego przeprowadzono badania ankietowe. W tym celu opracowano **trzy rodzaje ankiet** tj.
  - **dwie oddzielne ankiety** obejmujące informacje nt. stanu istniejącego i potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej. Badanie skierowano do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego z województwa lubelskiego,
  - **trzecia ankietą** obejmująca badanie stanu i potrzeb w zakresie infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego (w tym wyższego zawodowego). Badaniem objęto wszystkie uczelnie funkcjonujące na terenie województwa lubelskiego.
- Przyjęte podejście metodologiczne znalazło odzwierciedlenie w **strukturze całego dokumentu**.
- W pracach wykorzystano dostępne tematycznie powiązane z opracowaniem badania i analizy opracowane na potrzeby programowania strategicznego na perspektywę 2021-2027, które wykorzystano w toku prac nad przedmiotowymi dokumentami.
- Podstawową **rozdzielczością definiowania mapy** potrzeb są jednostki samorządu terytorialnego (JST) na **poziomie powiatów**, uzupełnione informacjami na **poziomie gmin**.

2.2. Badanie ankietowe

W celu uzyskania danych szczegółowych w obszarach infrastruktury edukacyjnej, usług społecznych oraz infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego w województwie lubelskim posłużono się **badaniem ankietowym CAWI¹ o następujących założeniach metodologicznych:**

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w okresie od 21 stycznia do 2 lutego 2022 roku na próbie badawczej obejmującej **250 podmiotów** z województwa lubelskiego, z czego:

- **234 jednostek samorządu terytorialnego** (wszystkie gminy i powiaty z województwa lubelskiego oraz Samorząd Województwa Lubelskiego, który jest organem prowadzącym dla 9 szkół policealnych i Kolegium Pracowników Służb Społecznych połączonego ze Szkołą Policealną Pracowników Służb Społecznych, oraz w strukturach którego funkcjonuje samorządowa jednostka organizacyjna – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej).
- **16 uczelni**.

Narzędziem do przeprowadzenia badań był **kwestionariusz trzech ankiet** udostępnianych drogą elektroniczną, w tym:

- opracowano **ankietę z zakresu infrastruktury edukacyjnej** (wzór w Załączniku 1), którą skierowano do JST (powiatów, gmin, Samorządu Województwa Lubelskiego),

¹ Badania ankietowe online (CAWI) to jedna z form pomiarów ilościowych, zakładająca prowadzenie badań z wykorzystaniem kwestionariuszy ankiet udostępnianych drogą elektroniczną. Dzięki internetowemu trybowi ankietyzacji badania online mogą być realizowane na dużych grupach respondentów a szybki dostęp do uzyskanych danych oraz możliwość szybkiej analizy (ponieważ dane bezpośrednio po uzyskaniu są już w formie elektronicznej) stanowią dużą zaletę tej formy badania.

- **ankietę z zakresu infrastruktury społecznej** (wzór w Załączniku 3), którą skierowano do JST (powiatów, gmin, Samorządu Województwa Lubelskiego),
- natomiast do uczelni skierowano **trzecią ankietę** (wzór w Załączniku 2²).

W celu prezentacji danych wykorzystano spójne pod względem formy graficznej prezentacji danych (tabele, wykresy oraz mapy).

Przyjęto, że z badań ankietowych oraz analiz diagnostycznych sformułowane zostaną **wnioski i rekomendacje do uwzględnienia w poszczególnych obszarach tematycznych**.

3. Uwarunkowania i cele polityki społecznej oraz edukacyjnej w dokumentach programowych różnych szczebli

3.1. Dokumenty europejskie

■ **Wieloletnie Ramy Finansowe (WRF)**

Wieloletnie Ramy Finansowe UE są narzędziem finansowym umożliwiającym średniookresowe planowanie budżetowe oraz pozwalającym na ustalenie priorytetów wydatkowych UE. Określają one maksymalne dostępne środki dla całości budżetu UE oraz dla jego poszczególnych działów. Przesądzenia zawarte w nowych Wieloletnich Ramach Finansowych (WRF) UE, ze szczególnym uwzględnieniem celów Polityki Spójności do 2030 roku będą miały kluczowe znaczenie dla wsparcia i przebiegu procesów rozwojowych w regionach, w tym także województwa lubelskiego.

Jednym z aktualnych celów UE jest **wzmacnianie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej**. Dzięki znacznej części środków finansowych z budżetu Unia wyrównuje dysproporcje między regionami, w tym między obszarami wiejskimi, obszarami podlegającymi przemianom przemysłowym i regionami, które cierpią na skutek poważnych i trwałych niekorzystnych warunków przyrodniczych lub demograficznych. W ramach WRF zobowiązania finansowe dla powyższych celów przypisano elementowi: **Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna**.

W ramach Polityki Spójności w perspektywie 2021-2027 zostało wskazanych 5 celów:

- **Bardziej inteligentna Europa** – innowacyjna i inteligentna transformacja gospodarcza;
- **Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa**;
- **Lepiej połączona Europa** – mobilność i regionalne połączenia teleinformatyczne;
- **Europa bliżej obywateli** – zrównoważony i zintegrowany rozwój obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych

oraz

- **Europa o silniejszym wymiarze społecznym** – wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych.

² Wzór i zakres merytoryczny ankiety przed jej przyjęciem - na prośbę DSiR UMWL - skonsultowany (zwyfikowany) został przez zespół specjalistów z Biura Rektora UMCS W Lublinie.

Powyższe cele kierunkują krajowe i regionalne przedsięwzięcia w odniesieniu do **wymiaru społecznego, włączenia społecznego i towarzyszących procesów**, opartych o szeroko rozumiane usługi społeczne.

■ **Europejski Filar Praw Socjalnych (EFPR)**

Europejski Filar Praw Socjalnych jest dokumentem Unii Europejskiej podpisanym wspólnie przez **Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej i Komisję Europejską** w dniu 17 listopada 2017 na Szczycie Społecznym na rzecz Sprawiedliwego Zatrudnienia i Wzrostu Gospodarczego.

Na mocy ustaleń tego dokumentu, przyjęto 20 podstawowych zasad i praw kluczowych dla sprawiedliwego i sprawnego funkcjonowania rynków pracy i systemów opieki społecznej.

W ramach EFPR, w obszarze **edukacji** za najważniejsze uznaje się:

- **równość szans**, w tym dostęp do edukacji;
- **kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie**, w tym przede wszystkim:
  - prawo do **edukacji włączającej**, charakteryzującej się dobrą jakością,
  - **prawo do szkolenia i uczenia się przez całe życie**, w celu utrzymania i nabywania umiejętności, które pozwolą w pełni uczestniczyć w **życiu społeczeństwa** i skutecznie radzić sobie ze zmianami **na rynku pracy**.

Odnosnie **ochrony socjalnej i integracji społecznej**, w ramach EFPR za najważniejsze uznaje się następujące obszary:

- **Opieka nad dziećmi**, w tym przede wszystkim:
  - **wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem** charakteryzująca się dobrą jakością i przystępną ceną,
  - **ochrona przed ubóstwem** (dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji mają prawo do szczególnych środków służących zwiększeniu równości szans).
- **Integracja osób z niepełnosprawnością**, w tym przede wszystkim:
  - wsparcia dochodu, które zapewnia godne życie,
  - wsparcie usług pozwalających na **uczestnictwo w rynku pracy i w życiu społecznym**,
  - stworzenie **środowiska pracy** dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
- **Opieka długoterminowa**, w tym przede wszystkim:
  - prawo do przystępnych cenowo i dobrej jakości usług **opieki długoterminowej**, w szczególności **opieki w domu i usług środowiskowych**.
- **Mieszkalnictwo i pomoc dla osób bezdomnych**, w tym przede wszystkim:
  - dostęp do **mieszkań socjalnych lub pomocy mieszkaniowej** dobrej jakości,
  - prawo do odpowiedniej pomocy i ochrony **przed przymusową eksmisją**,
  - odpowiednie **schronienie** oraz świadczenie na rzecz osób bezdomnych usług, służących **promowaniu ich integracji społecznej**.
- Dostęp do **podstawowych usług dobrej jakości**, w tym przede wszystkim:
  - **wody**,
  - **urządzeń sanitarnych**,
  - **energii**,
  - **transportu**,
  - **usług finansowych**,
  - **usług łączności cyfrowej**.

■ Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 (*ang. Country Report*) (CP 2019)³

Dokument stanowi element składowy komunikatu Komisji Europejskiej min. do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Banku Centralnego i Eurogrupy, zawierający oceny krajowych postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji m.in.: w powiązanych ze sobą obszarach rynku pracy, edukacji i polityki społecznej.

Konkluzje dokumentu, które można odnieść zakresowo do problematyki niniejszego opracowania, prezentowane są w postaci syntetycznie przedstawionych następujących uwarunkowań:

■ Uwarunkowania istotne pod kątem sfery edukacyjnej

- utrzymujące się **braki w dostępie do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem** i zapewnianiu tej edukacji i opieki wymagają dalszych inwestycji. W ostatnich latach wzrosła liczba placówek dla dzieci w wieku do trzech lat, ale dostęp do nich pozostaje niewystarczający, w szczególności na obszarach wiejskich i w niektórych regionach.
- **zmiana struktury szkolnej** stawia władze samorządowe i szkoły przed **wyzwaniami adaptacyjnymi**. Stopniowe zamykanie szkół średnich I stopnia doprowadzi do podwojenia liczby uczniów szkół średnich rozpoczynających naukę w 2019 r. Spowoduje to przeludnienie w wielu szkołach średnich przez okres kilku lat i wynikające z tego trudności (Komisja Europejska, 2017a). Zmiana ta może również przyczynić się do zwiększenia nierówności w dostępie do dobrej jakości szkół na obszarach wiejskich.
- w dalszym ciągu **wysoki odsetek młodych ludzi wybiera kształcenie na poziomie wyższym**, ale utrzymują się obawy dotyczące jakości szkolnictwa wyższego. W 2017 r. prawie 46% osób w wieku 30-34 lat miało wyższe wykształcenie, co jest liczbą znacznie przewyższającą średnią UE. Jakość niektórych instytucji szkolnictwa wyższego pozostaje jednak niezadowolająca. Słabe punkty wynikają w tym przypadku z takich czynników, jak: wady systemu zapewnienia jakości; rozdrobnienie sektora szkolnictwa wyższego; ograniczone umiędzynarodowienie tego sektora i nieoptymalna struktura zachęt finansowych.
- ważną rolę we wspieraniu potencjalnego wzrostu **odgrywają umiejętności, pracownicy z zagranicy oraz inwestycje**. Przez wiele lat wkład siły roboczej we wzrost potencjalny pozostawał niski. Prognozowane zmniejszanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym oznacza, że w przyszłości spadek siły roboczej będzie hamować wzrost potencjalny. Biorąc pod uwagę fakt, że **obcokrajowcy** stanowią już obecnie znaczną część siły roboczej, **przyszłe trendy migracyjne będą mieć prawdopodobnie znaczny wpływ na wzrost gospodarczy**.
- **niedobór pracowników posiadających odpowiednie umiejętności** hamuje wzrost przedsiębiorstw w wielu sektorach. Niezwykle ważnym warunkiem wzrostu podaży pracy jest dodatnie saldo migracji netto cudzoziemców i obywateli Polski, ale także zachęcenie większej liczby osób do uczestnictwa w rynku pracy. **Uczestnictwo w rynku pracy utrudniają różne czynniki, takie jak niewystarczająca dostępność placówek opieki nad dziećmi i opieki długoterminowej**.
- **rozwój umiejętności dzięki inwestycjom w kształcenie i szkolenie mają kluczowe znaczenie dla zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy i wydajności pracy**. Polska osiąga wprawdzie dobre wyniki, jeżeli chodzi o przedwczesne kończenie nauki i poziom umiejętności podstawowych uczniów **gimnazjów**, ale zastrzeżenia budzą jakość **szkolnictwa wyższego**, umiejętności nauczycieli i rozwój umiejętności przekrojowych. Niepokoi także niski poziom uczestnictwa w

³ Dokument roboczy służb komisji sprawozdanie krajowe – Polska 2019 towarzyszący dokumentowi: Komunikat komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Banku Centralnego i Eurogrupy, Bruksela 2019

kształceniu osób dorosłych i niedostateczne wykorzystywanie szkoleń zawodowych przez przedsiębiorstwa, zwłaszcza małe.

- **Uwarunkowania istotne pod kątem sfery edukacyjnej.**
  - **znaczna liczba dzieci przebywa w instytucjonalnej pieczy zastępczej.** Pod koniec 2017 r. dotyczyło to około 17 tys. dzieci, blisko jednej czwartej wszystkich dzieci objętych pieczą zastępczą. W Polsce **proces deinstytucjonalizacji** opieki zastępczej przebiega powoli.
  - od 2008 r. Polska odnotowała **największy spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE.** Najważniejsza zmiana w ostatnich latach polegała na wprowadzeniu świadczenia wychowawczego, pozostałe elementy pomocy społecznej pozostały niezmienione. Zwiększyło to znaczenie wszystkich transferów socjalnych (z wyłączeniem emerytur) w walce z ubóstwem. Świadczenie wychowawcze odegrało istotną rolę w ogólnym ograniczaniu ubóstwa.
- **Ubóstwo, problemy zdrowotne, niepełnosprawność i bezrobocie to główne powody ubiegania się o pomoc społeczną.**
  - **rosnąca liczba osób starszych** oraz prognozowany spadek wysokości świadczeń emerytalnych, w szczególności dla kobiet, stanowią ważne długoterminowe wyzwania. Przewiduje się, że w latach 2018–2040 liczba ludności w wieku 80 lat i powyżej **wzrośnie dwukrotnie**, a do 2070 r. – potroi się.
  - **ryzyko ubóstwa dochodowego** jest wyższe wśród osób gorzej wykształconych i znajdujących się w sytuacji niepewnego zatrudnienia. Między regionami oraz między obszarami miejskimi i wiejskimi utrzymują się **znaczne różnice pod względem zagrożenia ubóstwem.**
  - Polska ma stosunkowo dobre wyniki wskaźników uwzględnionych w tablicy wskaźników społecznych, która jest instrumentem wspierającym Europejski filar praw socjalnych. **W ostatnich latach Polska poczyniła znaczne postępy w zmniejszaniu odsetka osób zagrożonych ubóstwem.** Utrzymują się jednak znaczne różnice w poziomie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn, które wiążą się z takimi czynnikami jak ograniczony dostęp do opieki nad najmłodszymi dziećmi oraz braki w systemie opieki długoterminowej.
  - **liczba osób zagrożonych ubóstwem zmniejszyła się**, ale w długim okresie pojawiają się bardzo trudne wyzwania. **W ostatnich latach Polsce udało się znacząco zmniejszyć odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.** Tym najmniej należy spodziewać się, że relacja emerytur do wynagrodzeń (tzw. stopa zastąpienia) będzie w przyszłości znacznie niższa niż obecnie, zwłaszcza w przypadku kobiet. Odsetek osób starszych zagrożonych ubóstwem może zatem znacznie wzrosnąć, stąd też wyzwaniem będzie znalezienie sposobu na zasilenie systemu emerytalnego dodatkowymi środkami z budżetu. **Problem ten potęgowany jest brakami w systemie opieki długoterminowej.**

„Country Report” wskazuje również priorytetowe obszary inwestycyjne uwzględniając wytyczne dla polityki spójności na lata 2021–2027, do których należy:

- **wspieranie dostępności** produktów i usług, a także **infrastruktury mieszkaniowej i infrastruktury sprzyjającej włączeniu społecznemu dla osób z niepełnosprawnościami / osób z ograniczeniami funkcjonalnymi;**
- **wspieranie przejścia z opieki szpitalnej/instytucjonalnej** na usługi w zakresie **opieki domowej i usług środowiskowe**, a także w celu koordynacji opieki zdrowotnej, opieki społecznej i opieki długoterminowej;
- **wspieranie równego dostępu** do przystępnych cenowo **usług opieki zdrowotnej**, w szczególności dla grup defaworyzowanych, a także w celu wzmocnienia podstawowej opieki zdrowotnej, integracji opieki, promocji zdrowia, profilaktyki zdrowotnej i cyfrowych rozwiązań w zakresie zdrowia;
- **wsparcie planowania i prognozowania** dotyczącego **zasobów ludzkich w opiece zdrowotnej,**

- **podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowywania** personelu medycznego i personelu opieki długoterminowej.

■ **Zalecenia Rady w sprawie krajowego programu reform Polski (ang. Country Specific Recommendation) (CSR 2020)⁴**

Rada Unii Europejskiej w swoich zaleceniach opierała się min. na konkluzjach obrazujących wpływ Pandemii Covid-19 na skutki w szeroko rozumianej sferze społecznej (odnotowując znaczenie i wpływ środków osłonowych na utrzymanie spójności społecznej), w tym skutki pandemiczne w obszarze wszystkich poziomów edukacji.

W ostatnich latach **Polska wprowadziła obszerny program transferów socjalnych**, obejmujących powszechne świadczenie na dziecko oraz dodatkowe jednorazowe świadczenie, które ma być wypłacane co roku emerytom; **wartość tych transferów** wynosi niemal **2,5% PKB rocznie**. Środki te nie są uzależnione od kryterium dochodowego i istnieją możliwości ich lepszego ukierunkowania. Jednocześnie zakres świadczeń społecznych jest niewielki w przypadku osób o najniższych dochodach. **Największy wzrost ubóstwa skrajnego odnotowany w 2019 r.** w badaniu budżetów gospodarstw domowych zaobserwowano **w przypadku osób lub rodzin utrzymujących się ze świadczeń społecznych** (innych niż emerytury i renty oraz renty inwalidzkie), co wskazuje na pewne deficyty w systemie zabezpieczenia społecznego. Ponadto **nie wszystkie rodzaje umów o pracę** zapewniają dostęp do ochrony socjalnej w postaci odpowiednich **świadczeń dla bezrobotnych, świadczeń z tytułu macierzyństwa, świadczeń chorobowych i rent inwalidzkich**. To sprawia, że część pracowników, których dotknęły skutki wprowadzenia środków nadzwyczajnych, znalazła się w jeszcze trudniejszej sytuacji i jest narażona na ryzyko popadnięcia w ubóstwo. Ponadto poziom świadczeń zapewniających dochód minimalny jest niższy od średniej unijnej.

Konieczność **zawieszenia zajęć** na wszystkich poziomach edukacji stanowiło **wyzwanie systemowe**, dla zapewnienia nauczania na odległość. Aby nie pogłębiać nierówności, niezwykle istotne jest zapewnienie wszystkim osobom uczącym się – zwłaszcza tym, które pochodzą ze środowisk o niekorzystnej sytuacji – dostępu do nauczania na odległość. W 2018 r. gospodarstwa domowe, w których funkcjonowało niemal **330 000 uczniów nie posiadały komputera z dostępem do internetu**. Znacznej części nauczycieli brakuje nadal umiejętności potrzebnych do nauczania cyfrowego. Jednocześnie wielu rodziców ma trudności ze wspieraniem cyfrowego uczenia się i edukacji domowej. Kontynuacja działań mających na celu pełnego **wyposażenia szkół i nauczycieli w infrastrukturę cyfrową i materiały dydaktyczne** w wersji elektronicznej rozwiąże niektóre z tych problemów i zapewni odpowiednią jakość.

Kryzys związany z COVID-19 uwidacznia ogólne wyzwania strukturalne związane z podnoszeniem umiejętności cyfrowych, ponieważ blisko połowa dorosłych nie posiada podstawowych umiejętności cyfrowych, a ogólna liczba kształcących się osób dorosłych jest znacznie niższa od średniej unijnej. Ostatnie reformy kształcenia zawodowego nie zachęciły wystarczającej liczby pracodawców do uczestnictwa w nim, więc potencjał szkoleń w miejscu pracy pozostaje częściowo niewykorzystany. Niedobór nauczycieli, który zaczyna być odczuwalny, wskazuje na potrzebę zwiększenia atrakcyjności zawodu nauczyciela.

Obecne zalecenia Rady koncentrują się na łagodzeniu społeczno-gospodarczych skutków pandemii i ułatwianiu ożywienia gospodarczego min. skupiając uwagę na:

„Łagodzeniu wpływu kryzysu na zatrudnienie, zwłaszcza przez udoskonalanie elastycznych form organizacji pracy i pracy w zmniejszonym wymiarze czasu. **Lepsze ukierunkowanie świadczeń**

⁴ Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform polski na 2020 r. oraz zawierające opinię rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r., Bruksela dnia 20.5.2020 r.

społecznych i zapewnienie dostępu do tych świadczeń osobom potrzebującym. Podnoszenie umiejętności cyfrowych. Dalsze promowanie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw i administracji publicznej”⁵.

3.2. Dokumenty krajowe

■ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)

„Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020” (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) w systemie dokumentów programowych spełnia rolę średniookresowej strategii rozwoju kraju i jest najistotniejszym dokumentem w polityce rozwojowej kraju.

SOR oparto na założeniu **rozwoju zrównoważonego** co oznacza rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans rozwojowych przyszłych pokoleń. W dokumencie określona została doktryna polityki regionalnej państwa, oparta o funkcjonalne rozumienie spójności, odmienna od tradycyjnego jej pro-wyrównawczego ujmowania. Zgodnie z założeniami przyjętego w dokumencie modelu, uzasadnieniem dla przeznaczenia środków pomocowych **nie będzie już jedynie niski poziom rozwoju** i występowanie określonych problemów, **ale przedstawienie sposobu wykorzystania endogenicznych potencjałów**, które w długim horyzoncie czasu będą zdolne generować wartość dodaną i budować samofinansujące źródła rozwoju. Takie ujęcie należy stosować także w odniesieniu do polityki rozwoju regionu, prowadzonej przez samorząd wojewódzki.

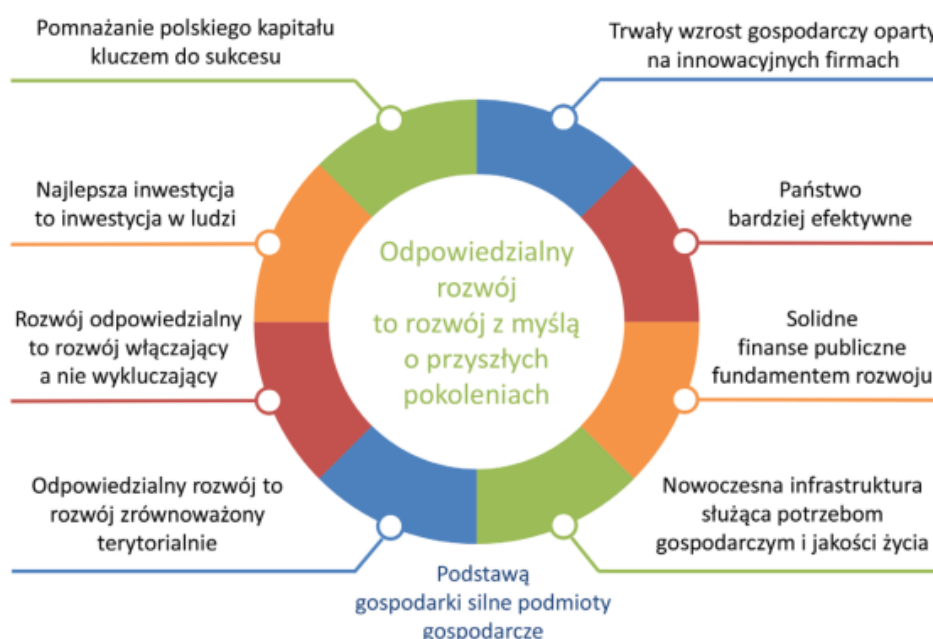
Nowy model rozwoju **zwiększa udział instytucji państwa** w kształtowaniu procesów gospodarczych, **społecznych** i terytorialnych. Odpowiedzialna interwencja państwa widząca zarówno efekty ilościowe (przyrost wskaźników makroekonomicznych) jak i elementy jakościowe (**jakość kapitału ludzkiego i społecznego**) wymaga stosowania **podejścia zintegrowanego** w realizacji polityki rozwojowej.

⁵ Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform polski na 2020 r. oraz zawierające opinię rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r., Bruksela dn. 20.5.2020 r.

Rys. 1 Podstawowe założenia nowego modelu zarządzania rozwojem zawartego w SOR

Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Streszczenie, s. 24.

W SOR **kapitał ludzki** przedstawiany jest jako **krytyczny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego kraju**, który wraz z postępującymi procesami demograficznymi i innymi wyzwaniami o charakterze globalnym (np. automatyzacja, cyfryzacja, upowszechnienie standardów rozwoju cywilizacyjnego) nabierać będzie jeszcze większego znaczenia dla uzyskania **przewag konkurencyjnych w globalnej gospodarce**.

Dla **jakości kapitału ludzkiego** w Polsce kluczowe jest podjęcie działań m.in. w zakresie:

- poprawy efektywności **systemu edukacji formalnej**,
- upowszechnienia i zwiększania efektywności uczenia się innego niż formalnego dla wszystkich grup wiekowych,
- poprawy systemu opieki zdrowotnej,
- zwiększenia dostępu do różnego rodzaju usług,
- poprawy materialnych i pozamaterialnych warunków życia,
- dbałości o stan środowiska naturalnego,
- budowania otoczenia sprzyjającego samorealizacji.

W ramach **systemu edukacji wyzwaniami pozostają**: dalsze doskonalenie systemu w kierunku bardziej praktycznego podejścia do kształcenia i jego lepsze dopasowanie do wymagań stawianych przez współczesny rynek pracy oraz rozwijanie takich umiejętności jak: kreatywność, rozwiązywanie problemów, praca zespołowa, przygotowanie do uczenia się przez całe życie.

Wyzwania, jakie stoją przed systemem edukacji w Polsce na najbliższe dziesięciolecie, wynikają jednak przede wszystkim z prognozowanego spadku liczby dzieci i młodzieży.

Oczekiwany efektem realizacji SOR w perspektywie długookresowej dla obywateli będzie:

- wzrost ich dochodów oraz poprawa jakości życia, rozumiana jako stworzenie przyjaznych warunków bytowych, przede wszystkim dla rodzin,

- zapewnienie odpowiedniej jakości edukacji i szkoleń, podwyższających kwalifikacje i kompetencje obywateli,
- wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy,
- poprawa dostępu do infrastruktury,
- zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej, poprawiającej zdrowotność obywateli,
- satysfakcjonujący stan środowiska,
- poczucie bezpieczeństwa.

■ **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR)**

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030”⁶ (KSRR) rozwija ustalenia przyjęte w SOR, określone w filarze **rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony**. Kierując się zaproponowanym przez SOR modelem odpowiedzialnego rozwoju, KSRR identyfikuje cele polityki regionalnej rozumianej jako *skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych terytoriów*.⁷

**KRAJOWA
STRATEGIA
ROZWOJU
REGIONALNEGO
2030**

Wyzwaniem dla polityki regionalnej na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego określonym w KSRR jest wspieranie działań podejmowanych w zakresie:

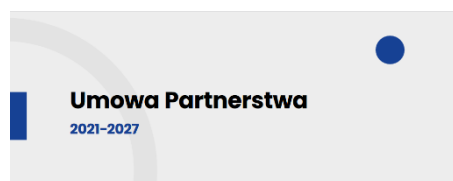
- **polityki edukacyjnej**, w tym m.in.:
  - **podniesienie jakości kształcenia** i dopasowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, poprzez budowanie pozytywnego wizerunku szkół zawodowych, a także stworzenia warunków do kształcenia ustawicznego w szczególności dla osób o niewystarczających lub przestarzałych umiejętnościach.
  - **elastyczne reagowanie** na pojawiające się na rynku pracy zapotrzebowanie na nowe kompetencje i kwalifikacje, związane z szybkim tempem zmian zachodzących na rynku pracy spowodowanych m.in. postępującym rozwojem technologicznym.
  - **usprawnienie systemu kształcenia** na wszystkich poziomach, tak aby był on nakierowany na potrzeby regionalnych rynków pracy i wymagania innowacyjnej gospodarki, co w konsekwencji doprowadzi do zwiększenia jakości i wydajności zasobów pracy oraz poprawy pozycji konkurencyjnej polskich regionów.
  - **pełniejsze wykorzystanie zasobów pracy**, szczególnie aktywizacja osób bezrobotnych, kobiet osób z bezrobocia ukrytego w rolnictwie oraz ludzi młodych.
- **kapitału społecznego**, w tym m.in.:
  - stymulowanie procesów wzrostu zaufania społecznego,
  - zwiększenie troski o dobro wspólne i wspólną przestrzeń,
  - wspieranie aktywności obywatelskiej i popularyzacja ekonomii społecznej i solidarnej,
  - kształtowanie potencjału kreatywnego, kulturalnego i intelektualnego, które w konsekwencji doprowadzą do zwiększenia poziomu kapitału społecznego,
  - mając na uwadze zmiany demograficzne, które zwiększą zapotrzebowanie na usługi medyczne, w tym zwłaszcza dedykowane osobom starszym, należy podjąć kompleksowe działania obejmujące m.in. obszar szkolnictwa wyższego w zakresie kształcenia medycznego oraz organizacji i finansowania usług zdrowotnych,
  - zapewnienie prawidłowego funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej.

⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, projekt z dnia 08.05.2019 r.

⁷ Projekt KSRR, str. 6

■ **Umowa Partnerstwa (UP)**⁸

Umowa Partnerstwa jest dokumentem krajowym określającym **strategię wykorzystania funduszy europejskich** w Polsce w latach 2021-2027 w ramach polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa.

Instrumentami realizacji UP są krajowe i regionalne programy, które wraz z UP tworzą **spójny system dokumentów programowych** polityki spójności w perspektywie 2021-2027 w Polsce. UP określa kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe. Dokument stanowi punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów. Programy precyzują specyficzne obszary wsparcia i instrumenty realizacji stanowiące uszczegółowienie zapisów UP.

Zgodnie z „Umową Partnerstwa” najważniejszymi wyzwaniami dla Polski w **obszarze edukacji** są:

- **podnoszenie poziomu kompetencji i kwalifikacji**, zwiększenie uczestnictwa w formach uczenia się przez całe życie oraz lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia, w tym zawodowego, do potrzeb rynku pracy oraz wsparcie infrastruktury edukacyjnej;
- **zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu** w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie, wsparcia wymaga infrastruktura placówek edukacyjnych, w tym w zakresie jej dostępności;
- **wspieranie infrastruktury edukacyjnej w szerokim rozumieniu** (wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne a także uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej), a także infrastruktura szkolnictwa wyższego, wyższego szkolnictwa zawodowego oraz infrastruktura szkół przysposabiających do pracy;
- **zmiana tradycyjnych modeli nauczania i wykorzystanie nowoczesnych technologii, zwłaszcza narzędzi cyfrowych**, które mogą stanowić wspomaganie procesu dydaktycznego dostosowane do wymagań i predyspozycji młodych ludzi. Wagę tego wyzwania uwypukliła w sposób szczególny pandemia COVID-19;
- **podnoszenie kompetencji cyfrowych kadr systemu oświaty i szkolnictwa wyższego** w tym do wykorzystania **metod i narzędzi cyfrowych** w czasie lekcji oraz do prowadzenia kształcenia w systemie on-line. Konieczne są działania zwiększające kompetencje cyfrowe i informacyjne oraz dalszy **rozwój narzędzi informatycznych** i materiałów cyfrowych wspierających cyfryzację procesów kształcenia;
- **konieczność zwiększenia i zintensyfikowania działań w zakresie systemowego rozwijania kompetencji cyfrowych i informacyjnych** wszystkich grup społecznych, w tym w szczególności przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami;
- prowadzenie edukacji **dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności** w placówkach **ogólnodostępnych**, a nie specjalnych;
- **działania rehabilitacyjno-kompensacyjne** na rzecz dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, modernizacja i wsparcie **działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych**;
- wczesne rozpoznanie szczególnych uzdolnień oraz **zastosowanie odpowiednich narzędzi wspierających potencjał uczniów zdolnych** pozwoli na ich skuteczne rozwijanie, w konsekwencji wpływając na rozwój kapitału ludzkiego całego społeczeństwa;
- wzmocnienie **społecznej i wychowawczej funkcji placówek oświatowych**, także w kontekście problemów wychowawczych czy trudności w nauce powstałych w wyniku pandemii COVID-19.

⁸ Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce, Warszawa, listopad 2021 r.

- Konieczne jest doinwestowanie szkoły w obszarach związanych z bardzo ważną funkcją wychowawczą i wspierającą, w tym zwłaszcza w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- kształtowanie i **wspieranie zdrowego stylu życia uczniów** opartego na **aktywności fizycznej**;
  - **wspieranie szkolnictwa branżowego** i powiązanie go z regionalnymi specjalizacjami i lokalnymi przedsiębiorcami w celu dopasowania umiejętności absolwentów do zapotrzebowania zgłaszanego przez pracodawców na rynku pracy. Badania funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce wskazują m.in. na niską jakość bazy techniczno-dydaktycznej szkolnictwa branżowego w Polsce, w tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu. Oczekiwane jest **stworzenie warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej** pod kątem **wyposażenia, doposażenia warsztatów, pracowni, itp.** Interwencja w ramach EFRR w zakresie wsparcia kształcenia szkolnictwa zawodowego będzie bazować na **wykorzystaniu obecnej infrastruktury** (kompleksy budynków, hale warsztatowe), którą **należy dostosować do warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej**;
  - stworzenie rozwiązań wspierających **kształcenie zawodowe dostosowane do zróżnicowanych potrzeb** edukacyjnych i rozwojowych osób uczących się, w tym **wynikających z niepełnosprawności**;
  - zwiększanie **jakości oferowanych usług edukacyjnych** w obszarze **szkolnictwa wyższego**, w tym skoncentrowanie działań na zapewnieniu **ich innowacyjności i elastyczności** w dostosowaniu do potrzeb. Podkreślenia wymaga konieczność dalszego rozwoju współpracy szkół wyższych z otoczeniem społeczno-gospodarczym, realizacji innowacyjnych i kompleksowych projektów ukierunkowanych na kształtowanie kompetencji w obszarze szkolnictwa wyższego oraz dalszego wsparcia umiędzynarodowienia dostosowanego do aktualnego stopnia rozwoju polskich uczelni;
  - **wspieranie idei uczenia się przez całe życie**, w tym wśród osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach oraz osób z niepełnosprawnościami. Jest to szczególnie istotne w kontekście zachodzących przemian demograficznych (postępujące starzenie się zasobów pracy).

Możliwe będzie, także **udzielanie wsparcia** ze środków EFRR na rozwój infrastruktury edukacyjnej, jak również w zakresie szkolnictwa wyższego oraz wyższego szkolnictwa zawodowego. **Działania finansowane w ramach EFRR będą miały charakter uzupełniający**, ukierunkowany na tworzenie infrastruktury zwiększającej dostępność, w szczególności na obszarach charakteryzujących się słabym wyposażeniem oraz dostępem do edukacji. W przypadku **infrastruktury szkół i placówek szkolnych interwencja** (zwłaszcza dotycząca budowy nowej infrastruktury) będzie uwzględniać **trendy demograficzne** zachodzące na danym obszarze.

W ramach **poprawy dostępu** do wysokiej jakości **usług sprzyjających włączeniu społecznemu** w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie, ze środków EFRR wspierana będzie, zgodnie ze zdiagnozowanymi regionalnie potrzebami, **edukacyjna infrastruktura towarzysząca**, w tym **infrastruktura sportowa**.

Najważniejszymi wyzwaniami dla Polski w **obszarze włączenia i integracji społecznej** pozostają:

- przeciwdziałanie **problemowi ubóstwa i wykluczenia społecznego**, które dotyczy w szczególności rodzin wielodzietnych, rodzin z osobami z niepełnosprawnościami, osób bezrobotnych, dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, osób starszych, osób opuszczających zakłady karne, osób w kryzysie bezdomności i osób z niepełnosprawnościami;
- **wsparcie bezpośrednie dla podmiotów ekonomii społecznej**, które powinno być ono realizowane zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia solidarności społecznej;
- rozwijanie popytu na **usługi społeczne świadczone w społecznościach lokalnych** poprzez wdrożenie mechanizmu zachęt dla JST, które zdecydują się **powierzyć realizację usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej**;

- Działania koordynacyjne w obszarze ekonomii społecznej (Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej) będą realizowane wyłącznie w powiązaniu z zaplanowaną interwencją w zakresie wsparcia bezpośredniego oraz **poprawy warunków funkcjonowania podmiotów**;
- **wsparcie podmiotów**, których osią **działalności jest reintegracja społeczna i zawodowa osób** zagrożonych wykluczeniem społecznym, takich jak podmioty zatrudnienia socjalnego;
- **wsparcie procesu przejścia od opieki instytucjonalnej, do opieki rodzinnej**. Aby umożliwić wszystkim dzieciom wychowywanie się w warunkach zapewniających ich prawidłowy rozwój, bardzo istotne jest także zapewnienie usług dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, usługi wsparcia dla młodzieży przebywającej w różnego rodzaju ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych, wsparcie osób usamodzielnianych, opuszczających pieczę zastępczą oraz różnego rodzaju działania wzmacniające proces deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych, w których przebywają dzieci;
- **wsparcie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych**, upowszechnienie transportu indywidualnego dla osób z potrzebami w zakresie mobilności, szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej, wsparcie z zakresu opieki wytchnieniowej, która ułatwia funkcjonowanie sprawującym opiekę rodzinom;
- **integracja społeczno-gospodarcza obywateli państw trzecich** (w szczególności migrantów zarobkowych) i społeczności marginalizowanych;
- **niwelowanie utrudnień w dostępie do obiektów i przestrzeni publicznej**, na które narażone są w szczególności osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze. Dostępność będzie zapewniona głównie dzięki **zastosowaniu dla nowych inwestycji zasad uniwersalnego projektowania**. Działania dążące do wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu znajdują również swoje odzwierciedlenie w inwestycjach służących zabezpieczeniu i realizacji potrzeb społecznych m.in **w zakresie dostosowywania infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami**;
- **wspieranie rozwoju infrastruktury społecznej** powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, w szczególności w zakresie wsparcia mieszkalnictwa wspomagane oraz przeciwdziałania problemowi bezdomności.

■ **Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (ZSU 2030)⁹**

„Zintegrowana Strategia Umiejętności” jest krajowym dokumentem strategicznym i ma na celu tworzenie możliwości i warunków do rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia **kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia**.

Dzięki przyjęciu założeń Strategii, Polska spełni cele 4.3 oraz 4.4. „Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030” Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) – tzn. zapewni poprawę wskaźnika liczby osób realizujących uczenie się przez całe życie oraz zwiększenie do 2030 roku liczby młodzieży i osób dorosłych mających odpowiednie umiejętności, w tym techniczne i zawodowe, na rzecz zwiększenia zatrudnienia, potencjalnych miejsc pracy i rozwoju przedsiębiorczości.

⁹ Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 - Rada Ministrów przyjęła uchwałą nr 195/2020 z 28 grudnia 2020r. Dokument został opracowany w wyniku szerokich konsultacji, z uwzględnieniem: wymogów wynikających z Umowy Partnerstwa, rekomendacji raportu „Strategia Umiejętności OECD: Polska” oraz założeń Nowego Europejskiego Programu na rzecz Umiejętności.

Na podstawie wniosków i rekomendacji płynących z diagnozy funkcjonowania mechanizmów rozwoju i wykorzystania umiejętności w Polsce w „Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030” (**część ogólna**), wyznaczono **sześć priorytetów** w zakresie rozwoju umiejętności, są to:

- podnoszenie poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych;
- rozwijanie i upowszechnianie kultury uczenia się nastawionej na aktywny i ciągły rozwój umiejętności;
- zwiększanie udziału pracodawców w rozwoju i lepszym wykorzystaniu umiejętności;
- zbudowanie efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności;
- wypracowanie skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności;
- wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności.

W „Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030” (**część szczegółowa**) zostały zawarte następujące założenia polityki na rzecz **rozwoju umiejętności**, które są zgodne z ideą uczenia się przez całe życie:

- promowanie idei uczenia się przez całe życie;
- tworzenie warunków rozwoju umiejętności dla aktywnego uczestnictwa w dynamicznie zmieniającym się świecie wyzwań zawodowych, społecznych, rodzinnych i osobistych;
- tworzenie dla wszystkich szans na rozwój umiejętności, w tym niwelowanie barier w dostępie do instytucji kształtowania umiejętności;
- zapewnienie adekwatnych, skutecznych i wysokiej jakości rozwiązań dydaktycznych i metodycznych;
- wspieranie realizacji zadań instytucji i organizacji kształtujących umiejętności i pełniejsze jej dostosowanie do wyzwań współczesności, w tym wzmocnienie współpracy ze środowiskiem społecznym i gospodarczym;
- wypracowanie mechanizmów stałego monitorowania i ewaluowania efektów proponowanych rozwiązań dydaktycznych, organizacyjnych i zarządczych.

Zgodnie z treścią części szczegółowej ZSU 2030, tematy działań oraz kierunki działań wymienione w tym dokumencie, stanowią zarówno podstawę określenia planów zagospodarowania funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności, jak i wspólny układ odniesienia umożliwiający najkorzystniejsze planowanie projektów i programów przez dysponentów poszczególnych części budżetu państwa, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty publiczne i prywatne. Tym samym zapisy ZSU 2030 (część szczegółowa) należy traktować jako merytoryczny drogowskaz dla optymalnej alokacji funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności na poziomie krajowym i regionalnym

Dla koordynacji działań w kierunkach określonych w ZSU 2030 niezbędna jest **współpraca podmiotów** kluczowych z innymi podmiotami zaangażowanymi w realizację celów ZSU 2030. Na poziomie regionalnym są to przedstawiciele samorządów województw oraz wojewodów, wojewódzkich urzędów pracy, regionalnych placówek doskonalenia nauczycieli, wojewódzkich rad rynku pracy, wojewódzkich rad dialogu społecznego oraz innych podmiotów w zależności od specyfiki regionu. Szczególnie istotnym zadaniem jest zaprojektowanie modelu koordynacji współpracy na poziomie regionalnym. Dla wdrażania ZSU 2030 niezbędna jest synergiczna współpraca przedstawicieli samorządów województw, a także wojewodów oraz wszystkich interesariuszy działających na poziomie regionalnym w obszarze uczenia się przez całe życie.

3.3. Dokumenty regionalne

■ Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (SRWL 2030)

„Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku” jest kluczowym dokumentem strategicznym określającym kierunki rozwoju na poziomie regionu.

2030
lubelskie
STRATEGIA ROZWOJU

W ramach SRWL 2030 zostały wskazane 4 cele strategiczne, które zawierają 18 celów operacyjnych oraz pakiety kierunków działań, które stanowią odniesienie dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Lubelszczyzny, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz dla opracowania dokumentów o charakterze sektorowym. Wskazane cele strategiczne i wiązki kierunków działań powinny przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju województwa lubelskiego w perspektywie do 2030 roku. Wymagać to będzie zaangażowania wielu środowisk i podmiotów, które realizując własne cele i działania będą kierunkować się jednocześnie uzgodnionymi i przyjętymi dla całego regionu celami.

Rys. 2 Architektura celów strategicznych i operacyjnych

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL, Lublin 2021 r.

Cele strategiczne i kierunki działań mające wpływ na **wzmocnienia kapitału społecznego**, którego jakość stanowi jeden z kluczowych czynników determinujących wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wzmocnia możliwości rozwojowe regionu a wzajemne relacje międzyludzkie i społeczne, jak również poziom zaufania i aktywności obywatelskiej budują kapitał społeczny i stanowią cenny zasób kształtujący i wpływający na rozwój regionu.

W SRWL 2030 najważniejsze kierunki działań dotyczące infrastruktury edukacyjnej i społecznej zawarte są w następujących celach:

■ CEL STRATEGICZNY 2 - Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych

Cel operacyjny 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych).

- wprowadzanie rozwiązań opartych na idei smart city, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej;
- integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.

Cel operacyjny 2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

- poprawa dostępności do świadczonych podstawowych usług społecznych.

■ **CEL STRATEGICZNY 3 - Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu**

Cel operacyjny 3.1. Wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transferu wiedzy i technologii.

- stymulowanie współpracy na rzecz wykorzystania infrastruktury badawczej i potencjału naukowego lubelskich uczelni i przedsiębiorstw poprzez wspieranie działalności B+R i wdrożenia efektów tych prac;
- podnoszenie jakości działalności dydaktycznej poprzez rozwój infrastruktury badawczej oraz szerszą współpracę z otoczeniem gospodarczym;

Cel operacyjny 3.3. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej.

- wspieranie rozwoju nowoczesnych rozwiązań w medycynie, w usługach prozdrowotnych, opiekuńczych oraz profilaktyce zdrowotnej i rehabilitacji;
- rozbudowa infrastruktury i systemów umożliwiających rozwój telemedycyny, teleopieki, telerehabilitacji;
- rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych;
- rozwój infrastruktury i usług opieki nad osobami starszymi oraz osób z niepełnosprawnościami, a także rozwiązań służących utrzymaniu ich samodzielności;
- wzrost dostępności do rehabilitacji leczniczej i leczenia uzdrowiskowego;
- rozszerzenie oferty świadczeń zdrowotnych w zakresie promocji zdrowia, leczenia, rehabilitacji dla osób spoza województwa lubelskiego;
- wzmocnienie bazy rehabilitacyjnej oraz uzdrowiskowej z wykorzystaniem naturalnych walorów przyrodniczych regionu;
- utworzenie zakładu uzdrowiskowego zarządzanego przez województwo lubelskie;
- tworzenie placówek opieki nad seniorami, wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych w miejscu zamieszkania.

■ **CEL STRATEGICZNY 4 - Wzmacnianie kapitału społecznego**

Cel operacyjny 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego.

- wspieranie działań na rzecz uczenia się przez całe życie, służących poprawie wiedzy, kompetencji, umiejętności i zmianom kwalifikacji, w tym na rzecz osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- podnoszenie kwalifikacji kadry pedagogicznej, w tym zapewniające efektywne kształcenie branżowe oraz kształtowanie umiejętności kluczowych u uczniów;
- rozwijanie szkolnictwa (zwłaszcza zawodowego), w tym w zakresie współpracy uczelni, szkół i placówek oświatowych z otoczeniem społeczno-gospodarczym, podnoszenia

kompetencji nauczycieli, unowocześniania bazy dydaktycznej, wsparcia społecznej/wychowawczej roli szkół i placówek oświatowych;

- upowszechnianie usług edukacji przedszkolnej oraz podnoszenie jej jakości;
- wspieranie działań skierowanych do seniorów, sprzyjających utrzymaniu ich samodzielności, aktywności oraz wykorzystaniu ich potencjału intelektualnego;
- stwarzanie warunków umożliwiających godzenie obowiązków zawodowych z rodzinnymi, w tym opieka nad dziećmi i osobami zależnymi;
- upowszechnienie rozwiązań e-szkolnictwa, w tym doposażenie szkół i placówek oświatowych w odpowiednie narzędzia.

Cel operacyjny 4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych.

- rozwój usług zdrowotnych i społecznych dedykowanych różnym grupom społecznym, m.in.: osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, osobom niesamodzielnym, poprzez zwiększenie roli form środowiskowych (deinstytucjonalizacja);
- koordynacja działań opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i opieki długoterminowej oraz rehabilitacji;
- zapewnienie warunków infrastrukturalnych (parkingów, hoteli przyszpitalnych) dla potrzeb pacjentów i ich rodzin;
- promowanie i wspieranie podmiotów realizujących usługi społeczne w środowisku lokalnym, m.in. wspieranie powstawania Centrów Usług Społecznych.

Cel operacyjny 4.3. Włączenie i integracja społeczna.

- wspieranie przedsięwzięć na rzecz integracji społecznej i aktywizacji zawodowej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym;
- integracja i aktywizacja społeczności marginalizowanych, cudzoziemców i reemigrantów;
- wspieranie i rozwój sektora ekonomii społecznej i solidarnej;
- rozwój innowacji społecznych;
- profilaktyka uzależnień;
- przeciwdziałanie agresji i przemocy w rodzinie oraz wśród dzieci i młodzieży;
- zapewnianie warunków dla organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży;
- aktywizacja lokalnych społeczności oraz wzmacnianie poczucia tożsamości i integracji;
- wspieranie rodzin w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz promowanie działań zmierzających do efektywnego funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej;
- rozwój usług opiekuńczych dedykowanych różnym grupom społecznym, m.in. osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, osobom niesamodzielnym, poprzez zwiększenie roli form środowiskowych (zdeinstytucjonalizowanych);
- wspieranie integracji międzypokoleniowej;
- utworzenie i uruchomienie Punktu Diagnostyki i Terapii FAS/FASD.

Województwo lubelskie charakteryzuje się relatywnie wysokim poziomem wskaźnika **zagrożenia ubóstwem**, determinującym zakres wykluczenia społecznego. Przeciwdziałanie tym zjawiskom jest jednym z kluczowych wyzwań i zadań polityki społeczno-gospodarczej regionu.

Należy skoncentrować się na wzmacnianiu zintegrowanych systemów wsparcia oraz **poprawie dostępu do usług społecznych** mających na celu pomoc i wyrównanie szans wykluczonych i zagrożonych grup społecznych. Dlatego też działania w ramach tego celu będą skupiały się na tworzeniu warunków

do aktywnego włączania się w życie gospodarcze i społeczne regionu osób zagrożonych wykluczeniem, w szczególności bezrobotnych, osób starszych, z niskimi kwalifikacjami, osób z niepełnosprawnościami. Skierowane one będą zarówno na wspieranie inicjatyw zmierzających do poprawy sytuacji materialnej, jak i przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

■ **Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego 2021-2030 (SPS WL 2021-2030)**

„Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego 2021-2030” jest strategicznym dokumentem na poziomie regionu **uszczegółowiającym** zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku”. SPS WL 2021-2030 wyznacza kierunki rozwoju lub interwencji w ramach funkcjonującego systemu wsparcia dla grup społecznych wymagających pomocy ze względu na występujące tam deficyty i ograniczenia. Wskazuje również zasoby instytucjonalne niezbędne do zrealizowania tych celów, zgodnie z posiadanymi przez te instytucje kompetencjami.

Strategia Polityki Społecznej Województwa
Lubelskiego na lata 2021 – 2030

Misją Strategii jest skuteczne przeciwdziałanie problemom społecznym na terenie województwa lubelskiego oraz organizowanie odpowiedniego do potrzeb wsparcia dla osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów instytucjonalnych, finansowych i potencjału kapitału ludzkiego, w celu zapewnienia mieszkańcom Lubelszczyzny możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

Celem głównym jest wspieranie działań i rozwój instytucji służących zabezpieczeniu podstawowych potrzeb mieszkańców województwa lubelskiego, a także integracja społeczeństwa regionu poprzez wzmocnienie aktywności mieszkańców i współdziałanie instytucji publicznych, gospodarczych oraz organizacji pozarządowych.

Zdefiniowane zostały następujące **obszary strategiczne polityki społecznej**:

- Bezrobocie i bierność zawodowa.
- Ubóstwo i dziedziczenie biedy.
- Starzejące się społeczeństwo.
- Wsparcie dziecka i rodziny.
- Wsparcie osób z niepełnosprawnościami.
- Zdrowie psychiczne.
- Rozwój społeczności lokalnej.
- Ekonomia społeczna i solidarna.

W ramach każdego z obszarów wyznaczone zostały cele operacyjne oraz kierunki działań (interwencji) do realizacji przez instytucje i podmioty prowadzące działalność w obszarze polityki społecznej.

„Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030” koncentruje się na profilaktyce i wspieraniu osób oraz rodzin, które nie mogą samodzielnie przezwyciężyć trudnych sytuacji życiowych.

Zakłada się, że lata 2021-2030 będą okresem nowych wyzwań. Wśród, których wyzwaniem będzie m.in. **deinstytucjonalizacja**. Określają je dwa dokumenty tj.: „Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” oraz „Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej w celu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie

lokalnych społeczności – zestaw narzędzi”¹⁰. Zapisy dotyczące deinstytucjonalizacji zawarte są w każdym obszarze strategicznym, np.

- wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych;
- zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych realizowanych w środowisku lokalnym, dostosowane do stanu zdrowia i zdolności psychofizycznych osób objętych wsparciem i ich otoczenia, przystępnych cenowo, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich;
- zwiększenie oferty usług edukacyjnych, rekreacyjnych i kulturalnych, w szczególności na terenach wiejskich;
- zwiększenie rozwoju różnych form pomocy świadczonych na rzecz rodzin przez placówki wsparcia dziennego w środowisku lokalnym, promowanie funkcjonowania rodzin wspierających;
- upowszechnianie dobrych praktyk, innowacyjnych rozwiązań i inicjatyw w obszarze profilaktyki oraz wsparcia rodziny, budowanie sieci kompleksowych usług w środowisku lokalnym;
- wspieranie działań ułatwiających dostęp do specjalistów świadczących usługi osobom doświadczającym kryzysu (poradnictwo rodzinne, prawne, psychologiczne, pedagogiczne, wczesna interwencja, programy korekcyjno – edukacyjne i inne), wspieranie rozwoju specjalistycznych form pomocy.

■ Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 (projekt)

Projekt Programu „Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027” (FEL 2021-2027) w swoim obecnym kształcie identyfikuje jeden z najpoważniejszych problemów społecznych woj. lubelskiego w **obszarze zagrożenia ubóstwem**.

Pomimo znaczącej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej wiele grup społecznych w regionie jest **zagrożonych wykluczeniem społecznym**. Wpływ na tę sytuację ma kilka czynników (m.in. status majątkowy, wykształcenie, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność), a sytuacja może ulec pogorszeniu w wyniku pandemii COVID-19 i jej negatywnego oddziaływania na gospodarkę.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej regionu wskazuje na to, że w najbliższych latach lubelskie będzie musiało sprostać **wielu wyzwaniom rozwojowym** do których należą m.in.:

- zapewnienie większej **spójności społecznej** poprzez **aktywizację środowisk zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspieranie usług społecznych i ekonomii społecznej**, poprawę odporności systemu ochrony zdrowia i intensyfikację działań profilaktycznych, **wzmocnienie systemu edukacji**,
- poprawa wykorzystania zasobów rynku pracy oraz ich dostosowanie do potrzeb regionu zwiększające efektywność działania firm oraz **polepszające jakość życia obywateli**.

Postępujący **proces starzenia się społeczeństwa** oraz wyższy od przeciętnego w kraju **wskaźnik ubóstwa** mieszkańców regionu **stanowią istotne wyzwanie** dla systemów **ochrony zdrowia i pomocy społecznej**.

Istotne znaczenie dla przeciwdziałania negatywnym trendom w obszarze włączenia społecznego będą miały **działania** mające na celu **zwiększenie równego dostępu do wysokiej jakości usług społecznych**, świadczonych w szczególności **w formach zdeinstytucjonalizowanych** oraz usług zdrowotnych, w

¹⁰ https://www.power.gov.pl/media/70778/ogolnoeuropejskie_wytyczne_deinstytucjonalizacja.pdf (dostęp: 08.10.2020).

szczegółności w priorytetowych dziedzinach medycyny, a także w zakresie profilaktyki, diagnostyki, rehabilitacji, terapii i dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych.

Projekt FEL 2021-2027 zawiera **Priorytet VII Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej**, w którym dedykuje wprost m.in.:

- **poprawę równego dostępu** do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie m.in. poprzez:
  - **inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej**, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m.in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby **prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym** (m.in. place zabaw) i zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie **do potrzeb osób z niepełnosprawnościami**,
  - **inwestycje w infrastrukturę edukacji ogólnej** (w tym szkoły specjalne przysposabiające do pracy), m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów edukacyjnych wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia dla szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne, które pozwoli na wsparcie procesu rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych **niezbędnych na rynku pracy** oraz umożliwi proces doskonalenia indywidualnego podejścia do pracy z uczniem wykazującym specjalne potrzeby edukacyjne, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
  - **inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego** w celu dostosowania do potrzeb **ryнку pracy**, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty i zapewnienie niezbędnego wyposażenia placówek gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie **do potrzeb osób z niepełnosprawnościami**,
  - **inwestycje w infrastrukturę kształcenia ustawicznego** w celu zwiększenia **uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie**, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie **do potrzeb osób z niepełnosprawnościami**,
  - **inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa wyższego** (w tym wyższego zawodowego) w celu podniesienia jakości kształcenia i dostosowania do potrzeb **ryнку pracy**, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury uczelni i zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- **wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego** społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom m.in. poprzez:
  - roboty budowlane i **wyposażenie w infrastrukturę** usług społecznych, integrację społeczną, aktywizację społeczno-zawodową, rozwój usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizację usług, integrację społeczno-gospodarczą obywateli państw trzecich, w tym migrantów (wsparcie infrastruktury bezpośrednio wykorzystywanej przez osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym),
  - **wsparcie remontów i modernizacji** (oraz wyposażenia) **mieszkań adaptowalnych** umożliwiających osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu pozostanie w swoich mieszkaniach,
  - modernizację, adaptację (do potrzeb osób potrzebujących) oraz **zakup wyposażenia infrastruktury** niezbędnej do świadczenia **środowiskowych form wsparcia** w miejscu zamieszkania,

- roboty budowlane i **wyposażenie infrastruktury mieszkalnictwa o charakterze wspomaganym i chronionym** (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele), w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.
- **dostosowanie infrastruktury placówek całodobowych o charakterze długoterminowym** do realizacji nowych usług o charakterze dziennym i środowiskowym – **z uwzględnieniem zasad deinstytucjonalizacji,**
- **wsparcie infrastruktury** (mieszkania/lokale - z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej **w ramach najmu socjalnego**, w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.
- **zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej** i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej m.in. poprzez:
  - **wsparcie infrastruktury podmiotów ochrony zdrowia** - w tym obszarze **wsparcie w zakresie opieki paliatywnej bądź hospicyjnej oraz w zakresie świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych** wykonywanych **w ramach opieki długoterminowej** powinien być oparty o rozwój **zdeinstytucjonalizowanych** form opieki nad pacjentem.
- **wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym**, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych m.in. poprzez:
  - **dostosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia funkcji związanych z kulturą** poprzez prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, modernizację (z wyłączeniem rozbiórki) dotyczące zabytków i zespołów tych zabytków wraz z ich otoczeniem, w tym zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami),
  - **ukierunkowanie przedsięwzięć infrastrukturalnych w sektorze kultury na rozwijanie aktywności społecznej** m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni (otoczenia) do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych w tym zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu, roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami),
  - **wsparcie tworzenia nowych, rozbudowę istniejących miejsc atrakcyjnych turystycznie** poprzez roboty budowlane, modernizację, wyposażenie infrastruktury ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie,
  - **roboty budowlane, modernizację szlaków turystycznych i wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę** (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami).

■ **Konkluzje z analizy dokumentów programowych**

Analiza dokumentów programowych na poziomie UE, krajowym oraz regionalnym wykazuje na spójność i komplementarność wszystkich polityk tak w układzie horyzontalnym jak i wertykalnym, w obszarach wsparcia procesów włączenia społecznego osób ze szczególnymi potrzebami, w tym ukierunkowanymi na poprawę infrastruktury usług społecznych i edukacyjnych.

Przyjęte polityki ukierunkowują działania na rzecz tworzenia warunków do aktywnego włączenia się w życie gospodarcze i społeczne osób zagrożonych wykluczeniem w szczególności bezrobotnych, osób starszych, z niskimi kwalifikacjami, osób z niepełnosprawnościami. Nowoczesna gospodarka to wymagający

rynek pracy charakteryzujący się poszukiwaniem umiejętności zarówno podstawowych, przekrojowych jak i zawodowych. Realizacja tego celu powinna być każdorazowo rozpatrywana między innymi przez działania na rzecz budowy ukierunkowanej infrastruktury edukacyjnej co pozwoli powiązać usługi edukacyjne z potrzebami rynku pracy.

Zmiany demograficzne stanowią istotne **wyzwanie** dla wielu obszarów polityki publicznej – polityki rodzinnej, polityki rynku pracy, polityki emerytalnej, a także polityki edukacyjnej. Wyzwania te związane są nie tylko z funkcjonowaniem przedszkoli czy szkół na poziomie podstawowym czy ponadgimnazjalnym – dotyczą również całego podejścia do edukacji jako głównego czynnika wpływającego na jakość kapitału ludzkiego. Malejące potencjalne zasoby pracy wymagają poprawy produktywności pracy, co stanowi wyzwanie dla szeroko rozumianej edukacji, w tym także dla uczenia się przez całe życie.

4. Problemy i uwarunkowania rozwojowe województwa lubelskiego

Informacje zawarte w niniejszym rozdziale prezentują podstawową charakterystykę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego jako szersze tło i kontekst dla działań i interwencji w zakresie infrastruktury edukacyjnej oraz społecznej dotyczące m. in. sytuacji makroekonomicznej.

4.1. Uwarunkowania i procesy demograficzne

Analiza obecnej **sytuacji demograficznej** ludności stanowi istotne tło dla wszystkich obszarów prezentowanych w mapie potrzeb infrastruktury edukacyjnej i usług społecznych. Zagadnienia takie jak struktura płci i wieku, rozmieszczenie terytorialne, liczba urodzeń i zgonów, stanowią kluczową informację w analizie potrzeb edukacyjnych i społecznych Polaków jak i mieszkańców województwa lubelskiego, a zachodzące od wielu lat trendy demograficzne w sposób istotny wpłyną na system edukacyjny i usług społecznych w przyszłości.

Sytuacja demograficzna w 2020 r. **kształtowała się pod wpływem pandemii** wywołanej wirusem SARSCoV-2. Niski poziom urodzeń, wysoka liczba zgonów, wyraźnie mniejsza niż w latach ubiegłych liczba zawieranych małżeństw oraz zahamowanie imigracji do Polski pogłębiło obserwowaną od kilkunastu lat niekorzystną sytuację ludnościową. W tej sytuacji w najbliższej perspektywie nie należy oczekiwać znaczących zmian zapewniających stabilny rozwój demograficzny.

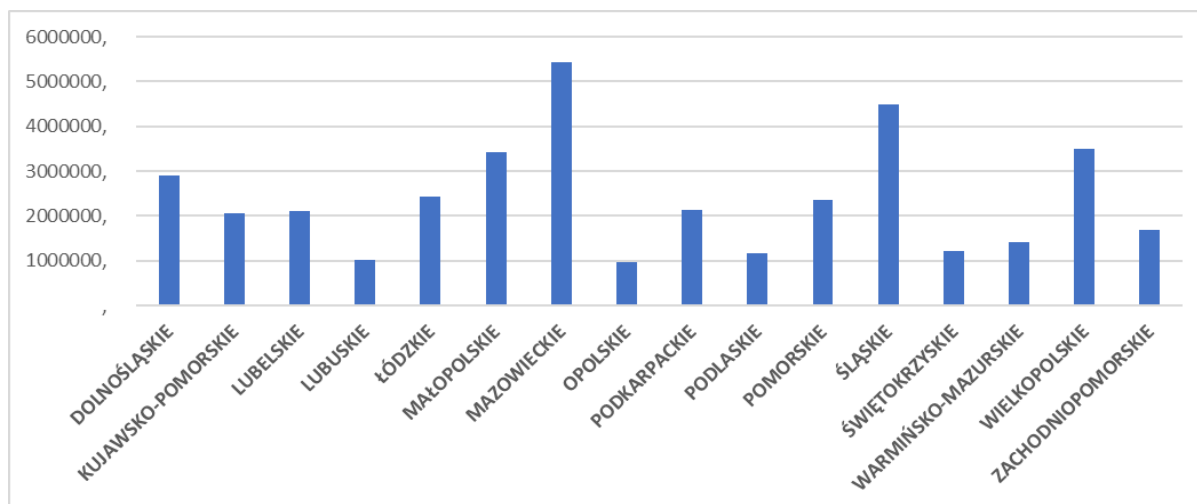
Proces starzenia się ludności postrzegany w wymiarze jednostkowym i społecznym stawia trudne wyzwania o wielopłaszczyznowym wymiarze, a więc nie tylko w sferze ekonomicznej, lecz również zdrowotnej i socjalnej. Polska, dla której prognozy rozwoju ludności są obecnie niesprzyjające, będzie musiała zmierzyć się ze wszystkimi problemami wynikającymi z niekorzystnych trendów demograficznych. Dotyczy to także regionów i mniejszych jednostek terytorialnych, szczególnie tych o najstarszej strukturze wieku mieszkańców, w których dodatkowo proces starzenia będzie się najbardziej pogłębiał.

- Liczba ludności województwa wynosi ponad 2 mln co pozycjonuje region na 9 miejscu w Polsce.
- Województwo dotknięte jest negatywnymi zjawiskami demograficznymi, które od lat ulegają pogłębieniu.
- Wysoki ubytek ludności wynika zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego (jeden z niższych w Polsce) jak i znaczącej emigracji, co może świadczyć o relatywnie niskiej atrakcyjności osiedleńczej regionu.
- Konsekwencją powyższych tendencji oraz wydłużania się życia są obserwowane od lat zmiany struktury demograficznej, z rosnącą grupą osób starszych. Zjawiska te są obserwowane w większości społeczeństw Europy, jak również innych wysoko rozwiniętych regionów świata. W województwie lubelskim przybierają one wartości zbliżone do średniej dla Polski, aczkolwiek trend wieloletni wskazuje na większą dynamikę zmian.
- Zwiększenie w ostatnich latach liczby miast nie przełożyło się na zwiększenie liczby mieszkańców miast. Widoczna jest natomiast tendencja do dalszej koncentracji ludności w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym oraz wokół większych ośrodków miejskich.

4.1.1. Stan i struktura ludności

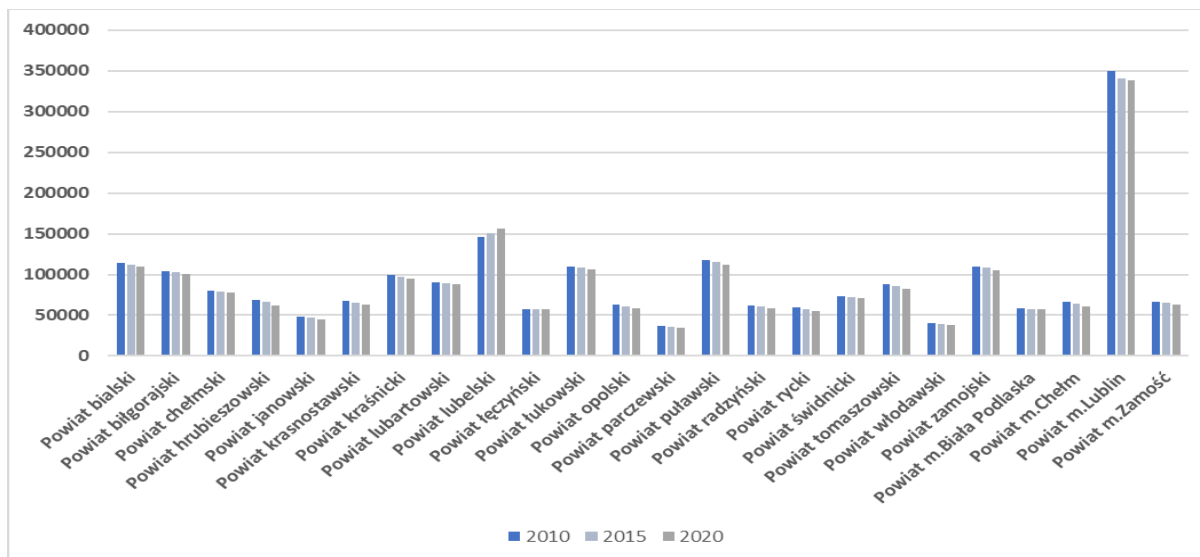
Województwo lubelskie należy do **obszarów depopulacyjnych**. W 2020 r. odnotowano **spadek liczby mieszkańców województwa**. Zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji ludności na pobyt stały były ujemne. Według danych na koniec 2020 r. w województwie lubelskim mieszkało 2 095,3 tys. osób (w tym 1 015,2 tys. mężczyzn oraz 1 080 tys. kobiet). Pod względem **liczby ludności województwo zajmowało 9 miejsce w kraju**, a biorąc pod uwagę **udział mieszkańców miast w ogólnej liczbie ludności uplasowało się na 14 pozycji** (Wykres 1).

Wykres 1 Liczba ludności w Polsce wg województw w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Wykres 2 Zmiana liczby ludności w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

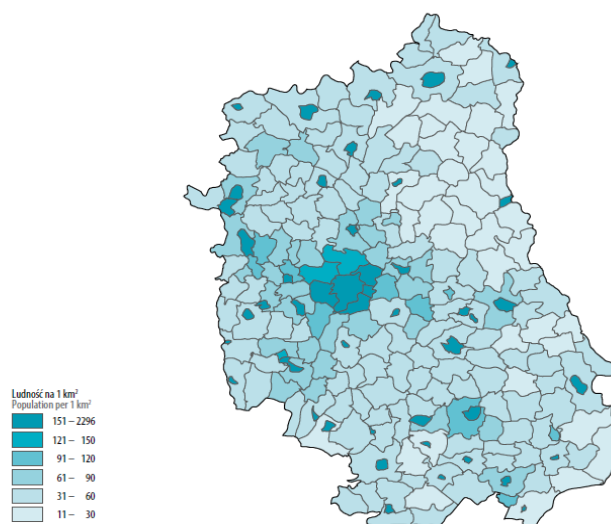
W porównaniu z 2019 r. **liczba ludności w województwie lubelskim zmniejszyła się o 13 tys. osób**. Stan ludności **zmniejszył się w prawie wszystkich powiatach**. Wyjątkiem był powiat lubelski, w którym odnotowano przyrost liczby mieszkańców o 0,6% (o 927 osób). Największy spadek liczby ludności odnotowano w powiecie hrubieszowskim i Chełmie (po 1,3%) oraz powiecie janowskim (o 1,2%).

W 29 gminach odnotowano przyrost liczby ludności, największy przyrost liczby ludności odnotowano w gminie Głusk (o 3,7%), Wólka (o 1,6%) i Konopnica (o 1,3%).

Porównując liczbę ludności w poszczególnych powiatach (Wykres 2) w okresie od 2000 do 2020 r. **wzrost liczby mieszkańców odnotowano w 2 powiatach.** Są to powiaty lubelski (wzrost o 15,3% – 20,8 tys. osób) i łęczyński (wzrost o 0,2% – 0,1 tys.). Największy przyrost w powiecie lubelskim wystąpił w gminie Głusk (o 87,6%), następnie w gminie Wólka (o 69,4%) i Konopnica (o 44,2%), a w powiecie łęczyńskim w gminie Łęczna na obszarze wiejskim (o 32,5%), następnie gminie Puchaczów (20,5%) i Ludwin (16,7%). **Największy procentowy ubytek ludności** w województwie lubelskim odnotowano w powiecie hrubieszowskim o 13,5% (9,6 tys. osób) i krasnostawskim o 13,2% (9,5 tys.).

W miastach mieszkało 46,4% ogółu ludności województwa lubelskiego, podczas gdy w kraju ludność miast stanowiła 59,9% ogółu populacji. W Lublinie mieszkało 338,6 tys. osób – 34,8% mieszkańców miast. Natomiast najmniejszym miastem województwa był Józefów nad Wisłą, który liczy 0,9 tys. mieszkańców. Wśród powiatów ziemskich najbardziej zurbanizowany był powiat świdnicki (57,8%), a następnie puławski (47,4%) i rycki (45,8%). Najmniejszy udział mieszkańców miast odnotowano w powiecie lubelskim (7,2%) oraz chełmskim (10,0%).

Mapa 1 Gęstość zaludnienia w woj. lubelskim wg gmin w 2020 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Średnia gęstość zaludnienia w województwie lubelskim wyniosła 83 osoby na km², wobec 122 osób na km² w kraju. Pod tym względem województwo uplasowało się na 12. pozycji w kraju przed województwami: zachodniopomorskim (74 osoby na km²), lubuskim (72), warmińsko-mazurskim (59) i podlaskim (58). Największe zagęszczenie ludności w 2020 r. odnotowano w województwie śląskim (364 osoby na km²), następnie w małopolskim (225) i mazowieckim (153).

W miastach na 1 km² w województwie lubelskim przypadały średnio 954 osoby. W poszczególnych powiatach województwa rozmieszczenie ludności nie było równomierne - największe zagęszczenia występowało w Lublinie (2296 osób na 1 km²) i Zamościu (2069), a najmniejsze w powiecie włodawskim (30) i parczewskim (36) (Mapa 1).

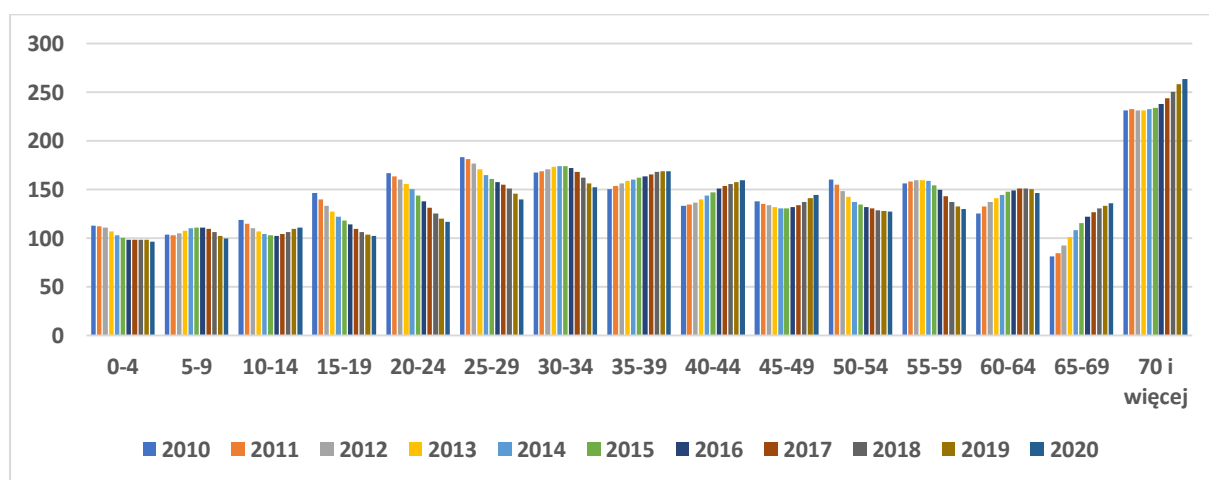
Struktura ludności według płci w województwie lubelskim od wielu lat nie ulega zmianie. Według stanu w końcu 2020 r. **kobiety stanowiły 51,5%** ogółu ludności województwa. Średnio na 100 mężczyzn w województwie lubelskim przypadało 106 kobiet. **W miastach na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet wobec 101 na wsi.**

Powyższe proporcje zmieniały się w zależności od grupy wiekowej. W rocznikach do 48 lat włącznie oraz 50 i 52 liczba mężczyzn była większa, a w pozostałych (49, 51 oraz 53 lata i powyżej) przeważały kobiety. Najwięcej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w Lublinie (117), następnie w Chełmie i Zamościu (po 113), Białej Podlaskiej i powiecie puławskim (po 109). Najbardziej wyrównanym pod względem proporcji płci był powiat radzyński, w którym na 100 kobiet przypadało 100 mężczyzn.

Struktura ludności według wieku w województwie lubelskim zmienia się z roku na rok. Systematycznie **maleje liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach**. Liczba osób młodych w wieku poniżej 20 lat w ujęciu rocznym zmalała o 1,1%, a liczba osób w wieku 65 lat i więcej wzrosła o 2,1%. Na 100 osób w wieku poniżej 20 roku życia przypadało 98 osób w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy rok wcześniej było ich 95 (Wykres 3).

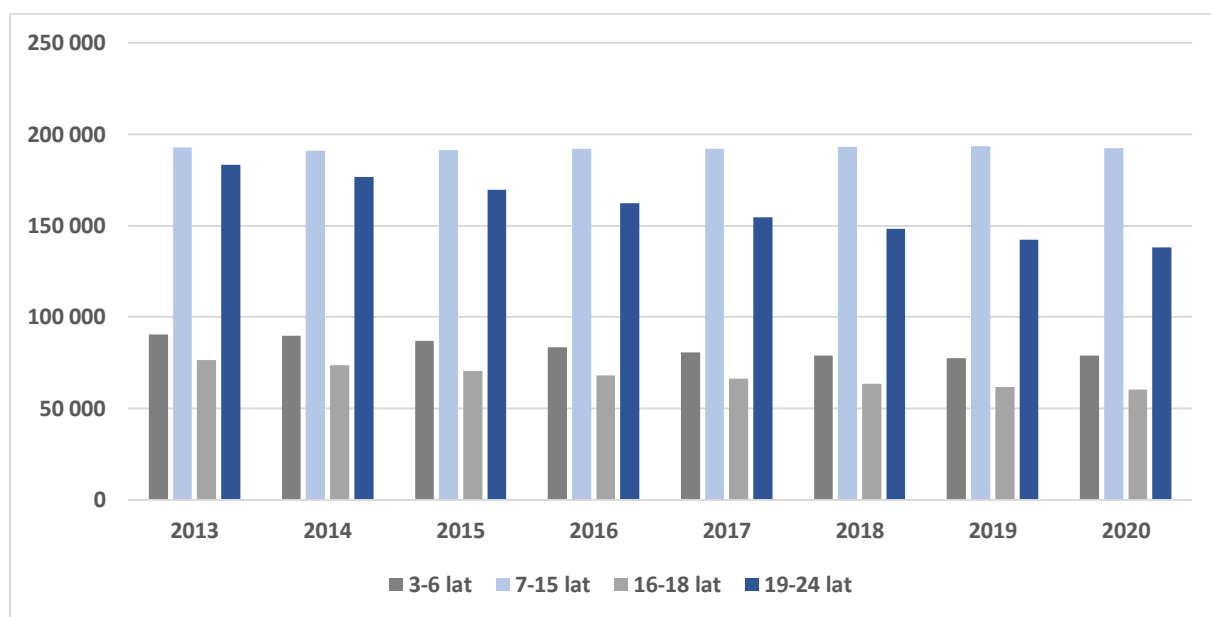
Wykres 3 Stan i struktura ludności w woj. lubelskim w podziale na grupy wiekowe w latach 2010-2020 [tys.]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS stan na 31.12.2021 r.

Liczba ludności w województwie lubelskim **w podziale na edukacyjne grupy wiekowe** na przestrzeni lat przedstawia się następująco: liczba dzieci w wieku 3-6 lat włącznie sukcesywnie spada (wyjątek stanowił rok 2020 gdzie zanotowano wzrost w stosunku do roku poprzedniego dzieci w tym wieku o niespełna 2%). W roku 2013 równa była 90 568 os. i zmalała o 16,6% do 78 980 os. w 2020 r. Liczba dzieci w przedziale wiekowym 7-15 lat na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na stałym poziomie (ich minimalny spadek na przestrzeni lat stanowi niespełna 1%). Liczba młodzieży w wieku 16-18 lat z roku na rok regularnie maleje. W 2013 równa była 76 317os. i spada aż o 26% do poziomu 60 331 os. w 2020 r. Podobna tendencja występuje analizując ludność w przedziale wiekowym 19-24 ale w tym przedziale wiekowym nastąpił największy spadek liczby ludności na przestrzeni ostatnich 7 lat, bo aż o 32% (Wykres 4).

Wykres 4 Zmiana liczby ludności w woj. lubelskim wg edukacyjnych grup wieku w latach 2013-2020 [tys.]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Tabela 1 Zmiana liczby ludności wg edukacyjnych grup wieku w powiatach woj. lubelskiego w 2020 r.

Stan ludności według wieku		0-4	od 5 do 9	od 10 do 14	od 15 do 19	od 20 do 24	od 25 do 29	od 30 do 34	od 35 do 39	od 40 do 44	od 45 do 49	od 50 do 54	od 55 do 59	od 60 do 64	od 65 do 69	od 70 i więcej
Lp.	Powiat															
LUBELSKIE		96530	100013	110771	102437	116778	139887	152324	168715	159503	144587	127687	129842	146259	136334	527182
1.	bialski	5353	5645	6250	5820	7218	8412	7843	8156	7776	7551	6944	6857	7297	6082	25508
2.	m. Biała Podlaska	4390	4605	5376	5227	5963	6950	7169	8164	7750	6879	5996	6490	6900	6136	24676
3.	biłgorajski	3322	3781	4335	3885	4716	5697	5713	6215	5967	5401	4785	4863	5502	4671	17298
4.	m. Chełm	2219	2654	3094	2829	3673	4456	4082	4828	4506	4163	3860	4111	4697	4227	17220
5.	chełmski	1913	1997	2360	2341	2797	3439	2991	3278	3366	3217	2944	2988	2998	2659	11708
6.	hrubieszowski	2388	2633	2921	2846	3474	4272	4060	4781	4798	4240	3730	3842	4726	4542	18598
7.	janowski	3760	4074	4821	4625	5378	6457	6431	7481	7346	6477	5827	5928	6707	6363	25712
8.	krasnostawski	3943	4488	4962	4446	5038	6284	6294	7107	6794	6114	5356	5288	5793	5511	20864
9.	kraśnicki	7916	8202	9628	8451	9375	10658	10911	12693	12622	11852	10019	9134	9676	8868	32976
10.	lubartowski	3140	3173	3140	2858	3183	4123	4736	4982	4409	3531	3327	3900	4148	3423	10290
11.	lubelski	5990	6025	6381	5856	6925	7751	7844	8133	7616	6902	6159	6154	6564	6010	23806
12.	m. Lublin	2592	2742	3173	2527	3352	4472	4135	4446	4499	4009	3521	3621	4117	3975	15050
13.	łęczyński	1591	1727	1787	1691	2022	2398	2421	2719	2436	2275	2110	2131	2474	2226	8728
14.	łukowski	4639	4923	5664	5883	6086	6835	7273	8189	8343	7868	7452	7055	7885	7688	33202
15.	opolski	2800	2995	3338	3106	3689	4303	4042	4462	4261	3848	3517	3759	3975	3517	13372
16.	parczewski	2766	2694	2900	2877	3231	3980	3932	4243	3919	3546	3284	3419	4037	3778	13848
17.	puławski	3243	3274	3755	3347	3566	4160	4964	5723	5815	5142	4394	4296	4980	4956	19634
18.	radzyński	3132	3628	4172	3984	4781	5963	5598	6421	6038	5618	5117	5543	6001	5263	21370
19.	rycki	1707	1830	2016	1785	2141	2610	2661	2960	2797	2624	2336	2510	2710	2627	9350

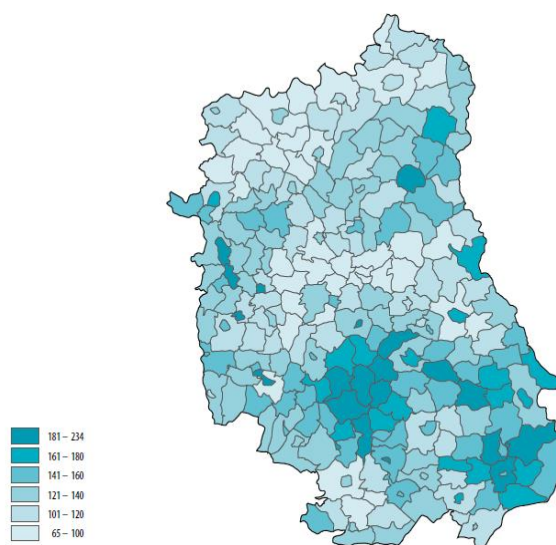
Stan ludności według wieku		0-4	od 5 do 9	od 10 do 14	od 15 do 19	od 20 do 24	od 25 do 29	od 30 do 34	od 35 do 39	od 40 do 44	od 45 do 49	od 50 do 54	od 55 do 59	od 60 do 64	od 65 do 69	od 70 i więcej
Lp.	Powiat															
20.	świdnicki	4224	4461	5604	5437	6558	7866	7368	7990	7639	7280	6865	6974	7273	6261	27108
21.	tomaszowski	2883	2794	2996	2739	2999	3497	4638	4788	4262	3852	3340	3623	4462	4187	11764
22.	włodawski	2280	2521	2900	2634	2820	3699	4357	5026	4725	4263	3750	4178	4977	4954	16102
23.	m. Zamość	17739	16358	16225	14139	14732	17837	28308	30428	27056	23888	19364	19164	23080	23560	93416
24.	zamojski	2600	2789	2973	3104	3061	3768	4553	5502	4763	4047	3690	4014	5280	4850	15582

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Struktura ludności według biologicznych grup wieku w końcu 2020 r. w województwie lubelskim przedstawiała się następująco: dzieci w wieku do 14 lat włącznie stanowiły 14,7% ogółu populacji województwa lubelskiego, ludność dorosła w wieku od 15 do 64 lat – 66,2%, a osoby w wieku 65 lat i więcej – 19,1%. W porównaniu z końcem 2019 r. udział dzieci nie zmienił się, osób dorosłych zmniejszył się o 0,5 p.proc., a osób starszych wzrósł o 0,5 p.proc.

Struktura ludności według **biologicznych grup wieku** jest zróżnicowana pod względem płci i miejsca zamieszkania. Dzieci do 14 roku życia włącznie było więcej wśród mężczyzn (15,5% ogółu mężczyzn) niż wśród kobiet (13,9% ogółu kobiet), podobnie jak osób dorosłych (odpowiednio 69,2% i 63,5%). Odsetek osób starszych wśród kobiet (22,6%) był wyższy niż wśród mężczyzn (15,4%). Na terenach wiejskich wyższy niż w miastach był udział dzieci i osób dorosłych (odpowiednio o 1,0 i 1,7 p.proc.), natomiast w miastach wyższy niż na wsi był udział osób starszych (o 2,7 p.proc.).

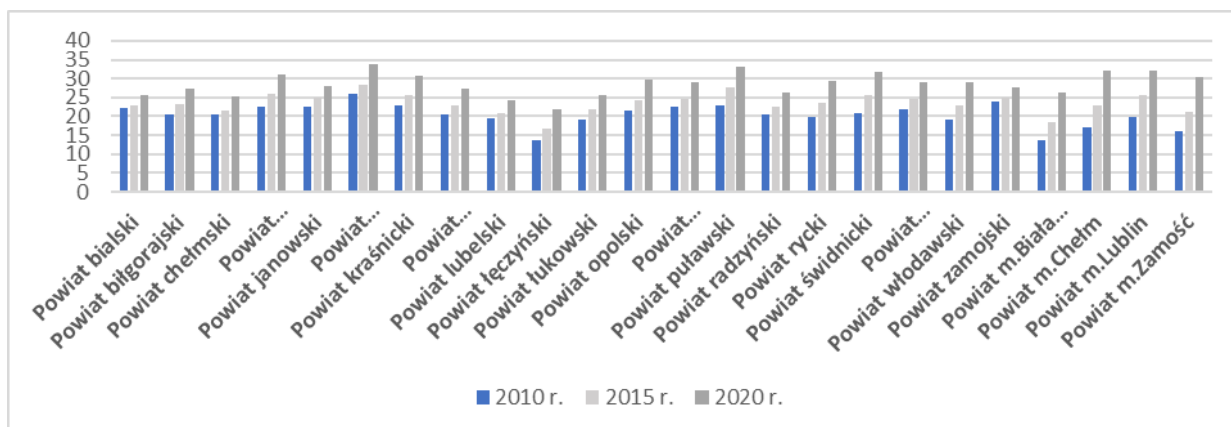
Mapa 2 Indeksy starości w woj. lubelskim wg gmin w 2020 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w województwie lubelskim z roku na rok wzrasta. W roku 2010 równy był 20,5 os., w 2015 23,7 os. zaś w końcu 2020 roku wzrósł do poziomu 28,8 osób. Podobna tendencja wzrostowa panowała w powiatach województwa lubelskiego (Wykres 5).

Wykres 5 Zmiana współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi w woj. lubelskim wg powiatów w latach 2010-2020

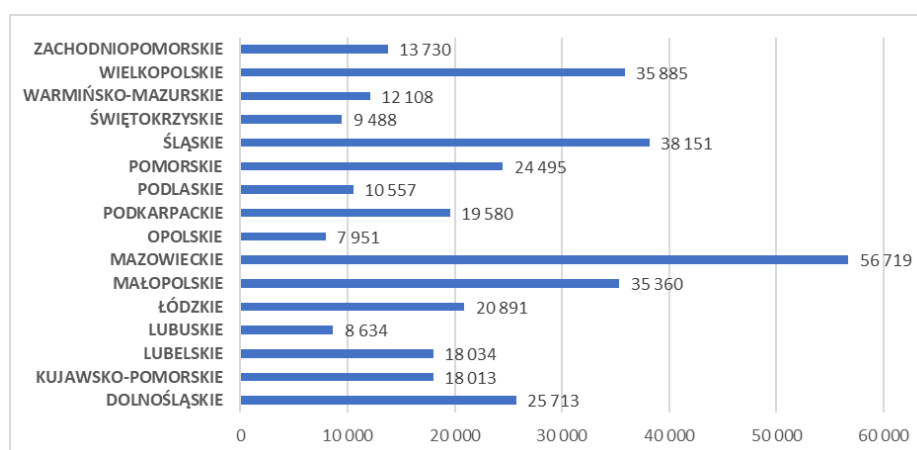

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

4.1.2. Ruch naturalny, urodzenia, zgony

Stan i struktura ludności według płci, wieku i stanu cywilnego jest rezultatem procesów demograficznych określanych jako **ruch naturalny ludności**. W Polsce w 2020 r. zarejestrowano ponad 355 tys. urodzeń żywych. Po dwóch latach wzrostu (w 2016 i 2017 roku) liczba urodzeń spadła o prawie 20 tys. w porównaniu do poprzedniego roku. W stosunku do 2019 r. zmniejszył się też współczynnik urodzeń - o 0,5 p. prom. - do poziomu 9,3%. Na wsi rodzi się relatywnie więcej dzieci – w 2020 r. współczynnik urodzeń kształtował się tam na poziomie 9,6%, a w miastach 9%, co oznacza niższe natężenie o 0,6 p. prom. w miastach, a na wsi o 0,5 w porównaniu z 2019 r.

Wykres 6 Urodzenia żywe w Polsce wg województw w 2020 r.

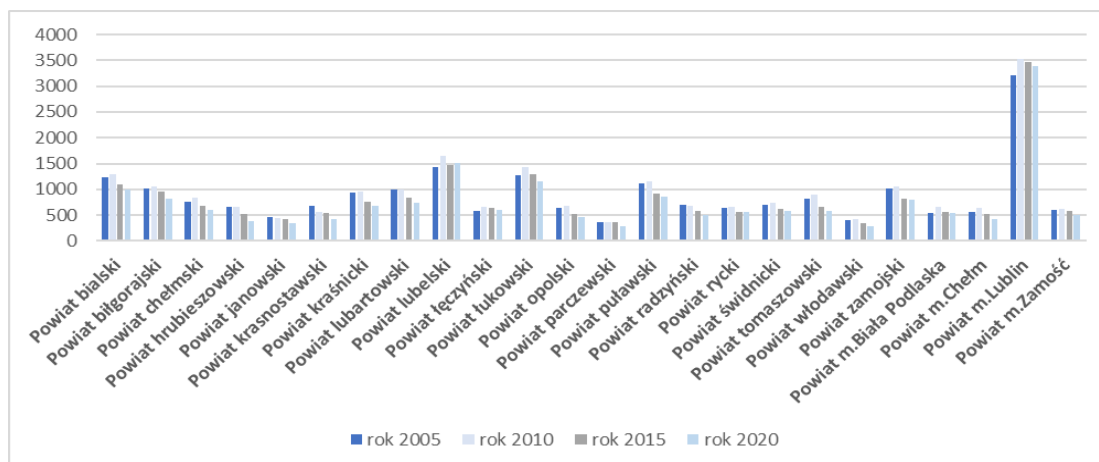

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS

W województwie lubelskim w 2020 r. zarejestrowano 18 034 urodzenia żywe. W porównaniu z 2019 r. liczba urodzeń zmalała o 6,5%. Podobnie jak rok wcześniej na wsi urodziło się więcej dzieci (54,2% ogółu urodzeń żywych) niż w miastach. Wśród noworodków ponad połowę (51,6%) stanowili chłopcy (Wykres 6).

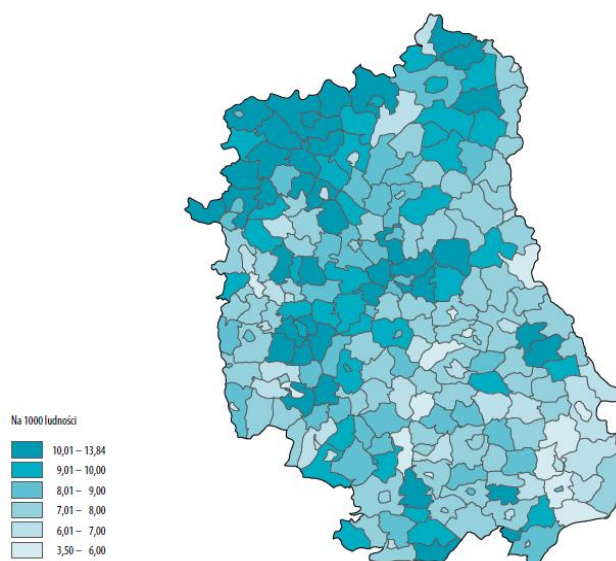
Współczynnik urodzeń (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1000 ludności) osiągnął poziom 8,57% wobec 9,13% w 2019 r. Największe natężenie urodzeń odnotowano w powiecie lukowskim (10,85%), następnie w łęczyńskim (10,44%) i ryckim (10,12%), natomiast najmniejsze w powiecie hrubieszowskim (6,19%), Chełmie (6,74%) i krasnostawskim (6,85%) (Mapa 3).

Wykres 7 Zmiana liczby urodzeń żywych w woj. lubelskim wg powiatów w latach 2005-2020

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Mapa 3 Urodzenia żywe w woj. lubelskim wg gmin w 2020 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

W kraju w 2020 r. **współczynnik płodności** osiągnął poziom 39,92 wobec 41,81 w 2019 r. i 37,50 w 2000 r. Pod tym względem w 2020 r. województwo lubelskie uplasowało się na 10. miejscu w kraju (w 2000 r. było na 3. miejscu). W 2020 r. najwyższy współczynnik odnotowano w województwie mazowieckim (44,27), następnie w pomorskim (44,14) i wielkopolskim (43,43), zaś najniższy w świętokrzyskim (34,39), zachodniopomorskim (35,30) oraz opolskim (33,38).

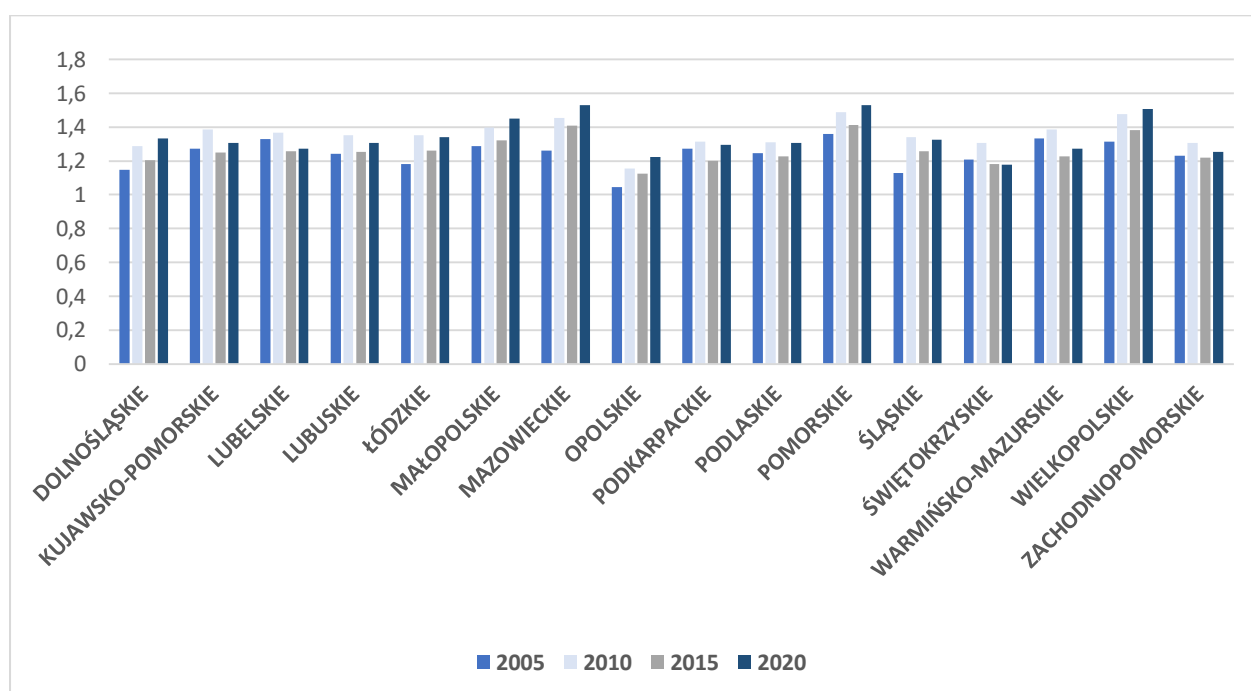
W województwie lubelskim nastąpił **spadek urodzeń** wśród kobiet będących w wieku do 27 lat, a wzrósł wśród kobiet mających 28 lat i więcej. **Ogólny współczynnik płodności kobiet**, określający liczbę urodzeń żywych przypadającą na 1000 kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat), w 2020 r.

w województwie lubelskim wyniósł 37,50 wobec 39,63 w 2019 r. i 41,32 w 2000 r. Na wsi był wyższy (37,85) niż w miastach (37,11).

W 2020 r. najwyższy współczynnik płodności występował w powiecie lukowskim (47,55), następnie w ryckim (47,39) i łęczyńskim (44,20) zaś najniższy w powiecie hrubieszowskim (28,28), a następnie w Chelmie (30,44) i powiecie tomaszowskim (31,49).

W województwie lubelskim w 2020 r. **kobiety najczęściej rodziły w wieku 30-34 lat** (33,0% ogółu urodzeń żywych) oraz w grupie wieku 25–29 lat (32,4%). W 2000 r. najczęściej kobiet urodziło dziecko mając 25-29 lat (33,5%) oraz 20-24 lata (33,0%). Przesunięcie się najwyższej płodności kobiet z grupy 20-29 do grupy wieku 25-34 lat. Statystyczna mieszkanka województwa lubelskiego, która urodziła dziecko w 2020 r. miała 30,5 lat wobec 26,5 w 2000 r. W odniesieniu do miejsca zamieszkania matki, to statystyczna mieszkanka miasta, która urodziła dziecko w 2020 r. była o rok starsza od mieszkanki wsi.

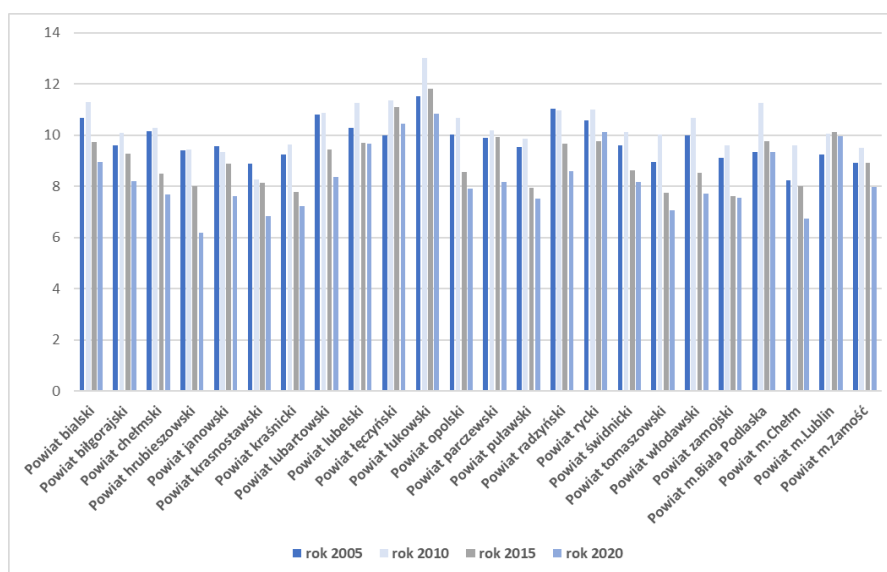
Wykres 8 Zmiana współczynnika dzietności kobiet w Polsce wg województw w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Współczynnik dzietności dla Polski w 2020 r. osiągnął poziom 1,38 wobec 1,42 w 2019 r. i 1,37 w 2000 r. Pod tym względem w 2020 r. województwo lubelskie uplasowało się na 13 pozycji w kraju (w 2000 r. było na 3 miejscu). Najwyższy współczynnik dzietności odnotowano w województwie pomorskim i mazowieckim (po 1,53), a następnie wielkopolskim (1,51), zaś najniższy w województwie świętokrzyskim (1,18), opolskim (1,23) i zachodniopomorskim (1,25). W 2020 r. w województwie lubelskim nie było powiatu, w którym współczynnik dzietności osiągnąłby wartość powyżej 2. Najwyższy współczynnik odnotowano w powiecie lukowskim (1,58), następnie w ryckim (1,56) i łęczyńskim (1,46), zaś najniższy w powiecie hrubieszowskim (0,97), Chelmie (1,04) i powiecie tomaszowskim (1,08) (Wykres 8, 9).

Wykres 9 Zmiana współczynnika urodzeń w woj. lubelskim wg powiatów (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1000 ludności) w latach 2005-2020

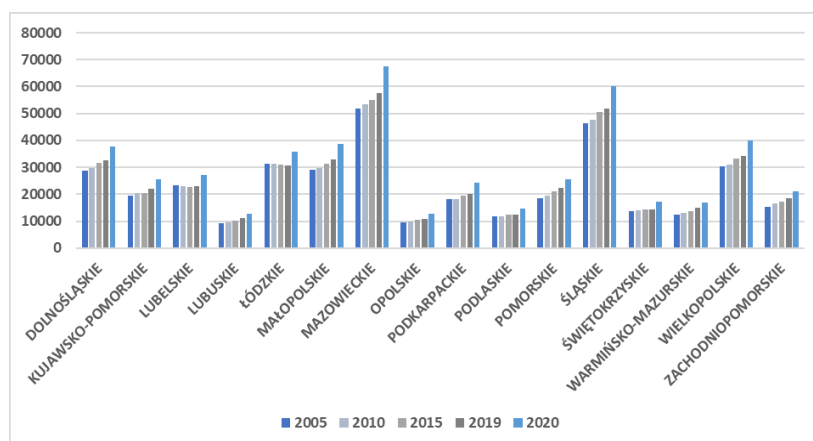

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

W 2020 roku w Polsce zmarło ponad 477 tys. osób – wzrost liczby zgonów w stosunku do 2019 r. wyniósł prawie 68 tys. Najwyższe natężenie zanotowano w 2020 roku w IV kwartale - zarejestrowano ich o ponad 60% więcej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. Szczególnie krytyczny okazał się 45 tydzień roku (przypadający na dni od 2 do 8 listopada), w którym odnotowano ponad 16 tys. zgonów. Średnia tygodniowa w 2020 roku wyniosła ponad 9 tys., natomiast w 2019 - niespełna 8 tys. Tym samym w 2020 r. **wzrósł również współczynnik zgonów** i wyniósł 12,4%. **Natężenie zgonów jest wyższe w miastach**, odnotowano tu wzrost w stosunku do poprzedniego roku do poziomu 12,8%, a na wsi do 11,9% (Wykres 10).

Najwięcej zgonów na 1000 ludności w 2020 r. było w województwie łódzkim (14,62), a najmniej w pomorskim (10,94). Wartość tego wskaźnika powyżej średniej dla kraju osiągnęło 8 województw (dolnośląskie, lubelskie, lubuskie, łódzkie, opolskie, świętokrzyskie, śląskie, zachodniopomorskie).

Wykres 10 Zmiana liczby zgonów w Polsce wg województw

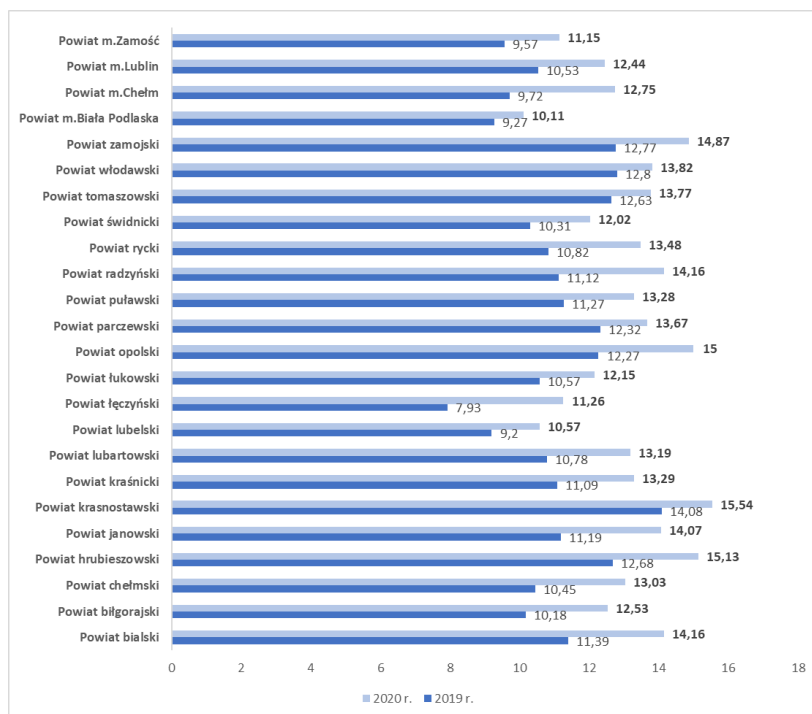

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

W 2020 r. w województwie lubelskim zmarło 27 244 mieszkańców. W odniesieniu do roku 2019 **liczba zgonów wzrosła o 18,4%**. Na wsi odnotowano 56,6% ogółu zgonów. Struktura zgonów według płci

świadczą o nadumieralności mężczyzn, których udział w ogólnej liczbie zgonów wyniósł 52,3% (51,9% w 2019 r.). **Współczynnik zgonów** (liczba zgonów na 1000 mieszkańców) osiągnął poziom 12,95% wobec 10,90% w 2019 roku i w miastach (12,09%) był niższy niż na wsi (13,70%). Współczynnik zgonów wykazywał duże zróżnicowanie między poszczególnymi powiatami.

Wykres 11 Współczynnik zgonów w woj. lubelskim wg powiatów w roku 2019 i 2020 (%)

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Największe natężenie zgonów odnotowano w powiecie krasnostawskim (15,54%), następnie hrubieszowskim (15,13%) i opolskim (15,00%), natomiast najmniejsze w Białej Podlaskiej (10,11%), powiecie lubelskim (10,57%) oraz Zamościu (11,15%) (Wykres 11).

Wartość tego wskaźnika powyżej średniej województwa osiągnęło 14 powiatów (biały, hrubieszowski, janowski, krasnostawski, kraśnicki, lubartowski, opolski, parczewski, puławski, radzyński, rycki, tomaszowski, włodawski, zamojski).

Pozytywnym zjawiskiem jest utrzymująca się od lat **niska umieralność niemowląt**. W kraju zmarło prawie 1,3 tys. dzieci w wieku poniżej 1 roku życia. Współczynnik wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych był nieco niższy niż przed rokiem (o 0,2 p. prom.) i kształtował się na poziomie 3,6% (w miastach 3,5%, na wsi 3,7%). Najwyższy współczynnik zanotowało województwo podkarpackie (4,29%) zaś najniższy województwo Łódzkie (3,06%).

W 2020 r. w województwie lubelskim zarejestrowano 71 zgonów niemowląt (dzieci poniżej 1 roku życia). W porównaniu z 2019 r. liczba zgonów niemowląt zmalała o 18,4%. Współczynnik umieralności niemowląt, wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł 3,94% wobec 4,51% w 2019 roku. W miastach osiągnął wyższy poziom (3,99%) niż na wsi (3,89%).

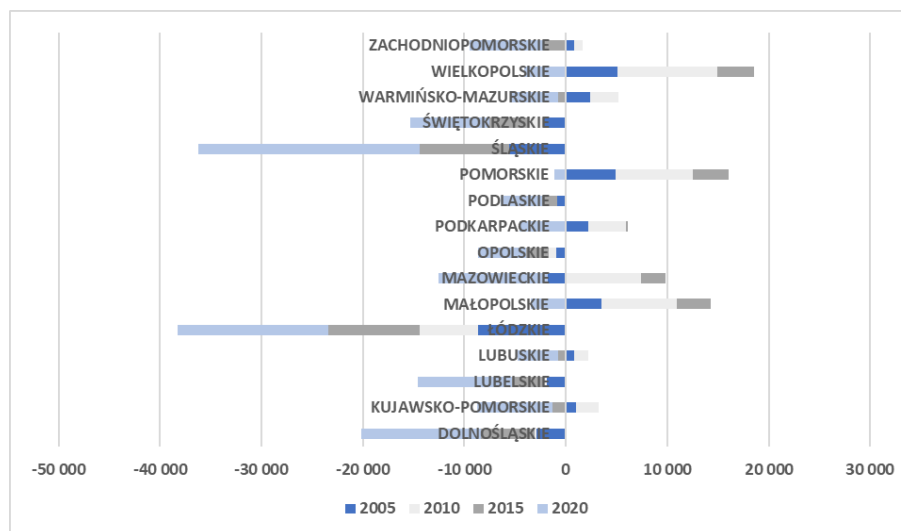
Największe natężenie zgonów niemowląt odnotowano w powiecie tomaszowskim (12,05%), natomiast najmniejsze w powiecie krasnostawskim, parczewskim, świdnickim i w powiecie m. Zamość równym zero.

Wartość tego wskaźnika w 2020 r. powyżej średniej województwa osiągnęło 10 powiatów (biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, lubartowski, lukowski, puławski, radzyński, tomaszowski, zamojski oraz powiecie m. Biała Podlaska).

W konsekwencji w Polsce w 2020 roku **przyrost naturalny** (różnica między liczbami urodzeń żywych i zgonów) **był ujemny** i wyniósł -122 tys. (w 2019 r. -35 tys.). Współczynnik kształtował się na poziomie -3,2%, w stosunku do -0,9% w 2019 r. Oznacza to, że w 2020 r., w wyniku ruchu naturalnego, na każde 10 tys. ludności kraju ubyły 32 osoby. W miastach już od ponad 20 lat notowany jest ubytek naturalny (z wyjątkiem lat 2008-2011), który w 2020 r. wyniósł -87,2 tys. Na wsi drugi rok z rzędu odnotowano ujemny przyrost naturalny - w minionym roku liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń o 34,8 tys.

Wykres 12 Przyrost naturalny w Polsce wg województw w latach 2005-2020 (tys.)

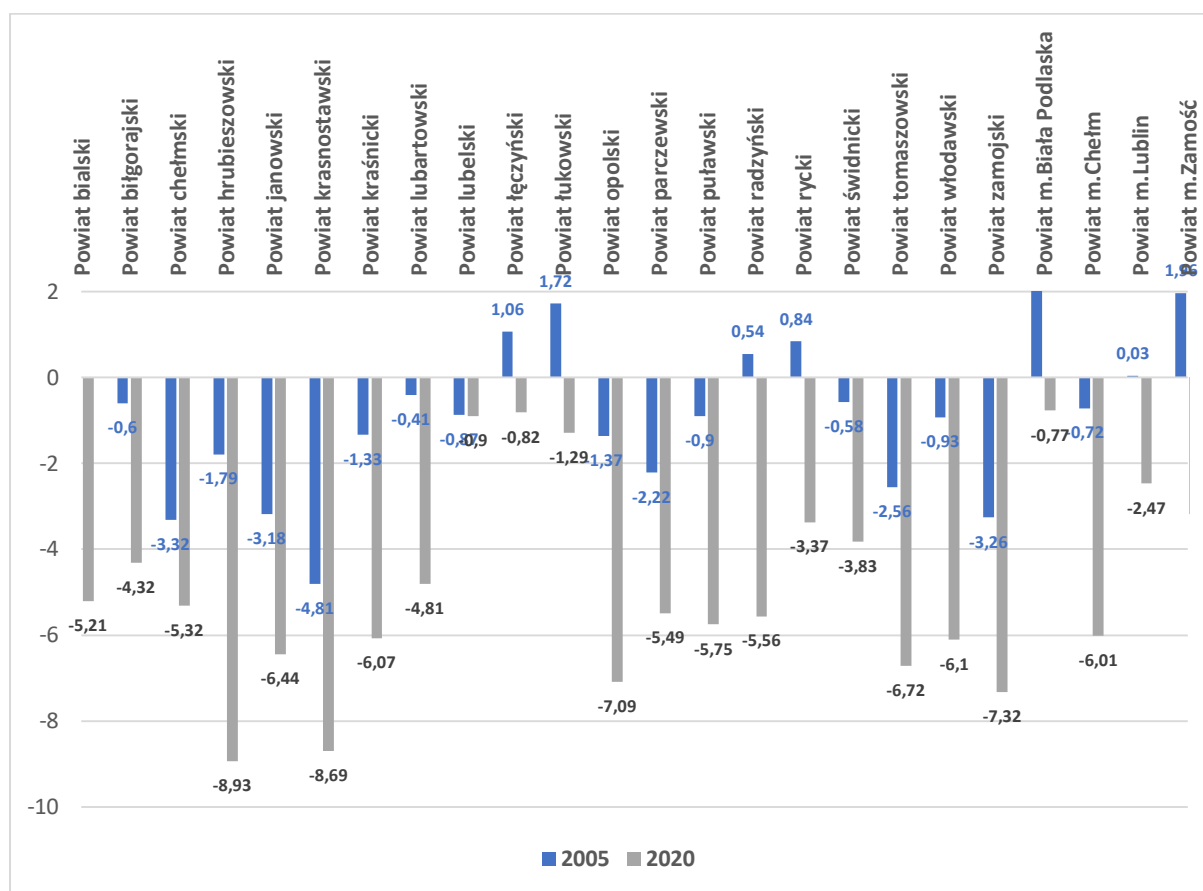
Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS stan na 31.12.2021 r

Wskaźnik przyrostu naturalnego jeszcze w 2019 roku był dodatni w 5 województwach (małopolskie, pomorskie, wielkopolskie, podkarpackie i mazowieckie) zaś w roku 2020 we wszystkich województwach był ujemny.

W 2020 r. po raz kolejny w województwie lubelskim odnotowano ujemny przyrost naturalny, w wyniku którego liczba mieszkańców zmalała o 9 210 osób (rok wcześniej o 3 729 osób). **W miastach odnotowano mniejszy ujemny przyrost naturalny** (-3 547 osób), niż na wsi (-5 663 osoby). Współczynnik przyrostu naturalnego w omawianym okresie wyniósł -4,38% wobec -1,77% w 2019 roku, przy czym w miastach ukształtował się na poziomie -3,63%, a na wsi -5,03%.

W całym województwie w 2020 r. powiaty charakteryzowały się ujemnym wskaźnikiem. Największy ubytek naturalny ludności odnotowano w powiecie hrubieszowskim (-8,93%), następnie w krasnostawskim (-8,69%) i zamojskim (-7,32%). Najmniejszy ujemny przyrost naturalny zaobserwowano w Białej Podlaskiej (-0,77%), powiecie łęczyńskim (-0,82%) i lubelskim (-0,90%). W dziesięciu gminach odnotowano dodatni przyrost naturalny, największy w Wólce (5,62%) i Łęcznej (3,10%)(Wykres 13).

Wykres 13 Przyrost naturalny w woj. lubelskim wg powiatów w roku 2005 i 2020 (%)

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

W kraju **współczynnik dynamiki demograficznej**, który wyraża stosunek liczby urodzeń w badanym roku do liczby zgonów w tymże roku w 2020 r. osiągnął poziom 0,744 wobec 0,915 w 2019 r. i 1,028 w 2000 r. Pod względem wielkości współczynnika dynamiki demograficznej w 2020 r. województwo lubelskie zajmowało 11 miejsce w kraju (w 2000 r. było na tym samym miejscu). We wszystkich województwach wystąpiła przewaga liczby zgonów nad liczbą urodzeń. Najwyższą wartość wskaźnika dynamiki demograficznej odnotowano w województwie pomorskim (0,954), małopolskim (0,911) i wielkopolskim (0,897). Między poszczególnymi powiatami województwa lubelskiego występuje duże zróżnicowanie. W 2020 r. we wszystkich powiatach wystąpił ubytek ludności. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w powiecie łęczyńskim (0,927), następnie w Białej Podlaskiej (0,924) i powiecie lubelskim (0,915), zaś najniższe w powiecie hrubieszowskim (0,410), krasnostawskim (0,441) i zamojskim (0,508).

4.1.3. Długość życia

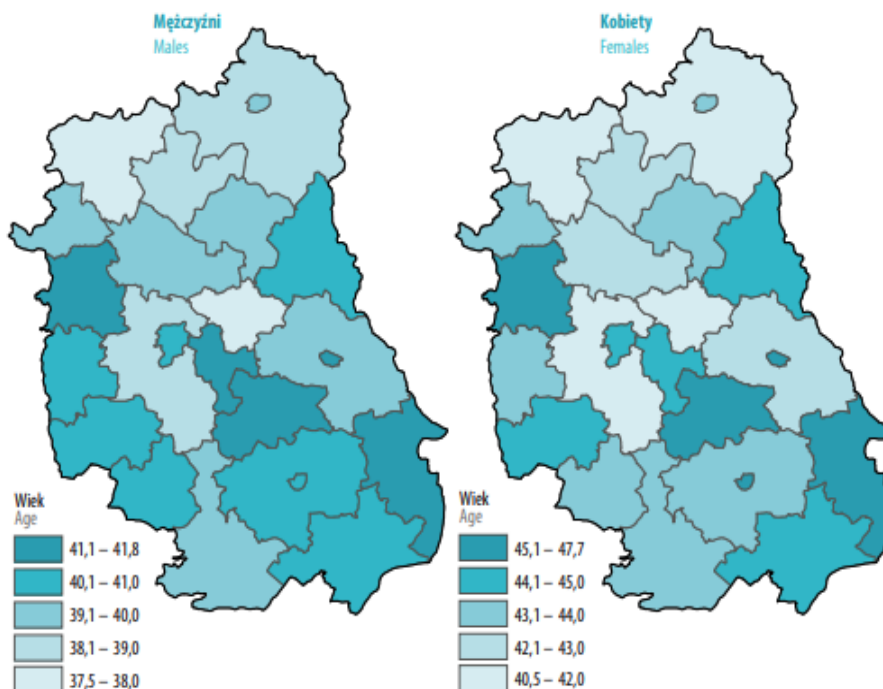
Na zachodzące procesy demograficzne wpływa obserwowany od wielu lat **wzrost średniej długości życia** i to w przypadku kobiet, jak i mężczyzn. Między oczekiwaną długością życia kobiet i mężczyzn występuje różnica – kobiety żyją dłużej, co jest wynikiem zjawiska nadumieralności mężczyzn.

W wyniku zachodzących zmian demograficznych z roku na rok **zwiększa się mediana wieku** mieszkańca województwa lubelskiego. W końcu 2020 r. statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był w wieku 41,8 lat, przy czym mężczyzna miał przeciętnie 40,0 lat, a kobieta 43,9 lat. Mieszkaniec miasta był starszy od mieszkańca wsi o 2,2 roku. W grudniu 2019 r. mediana wieku ogółem wynosiła 41,5 lat, dla

mężczyzn 39,6, a dla kobiet 43,5 lat. W porównaniu z 2000 r. statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był starszy o prawie 7 lat. Wzrost mediany wieku ludności jest skutkiem wydłużania się przeciętnego trwania życia oraz niskiej liczby urodzeń. Najmłodsze społeczeństwo zamieszkiwało w powiecie lukowskim (mediana wieku 38,9 lat), następnie w łączyńskim (39,2 lat) oraz lubelskim i białskim (po 40,2 lat), natomiast najstarsze w Chelmie (44,6 lat) oraz w powiecie krasnostawskim i puławskim (po 44,0 lata) (Mapa 4).

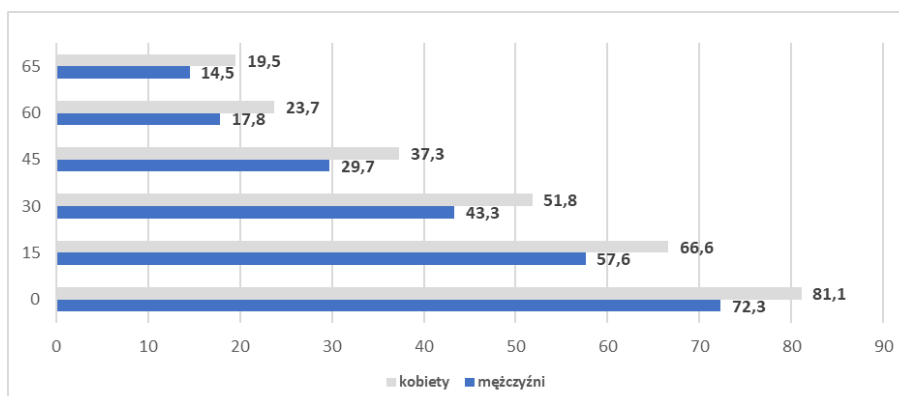
Mapa 4 Mediana wieku kobiet i mężczyzn w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

W 2020 r. w województwie lubelskim w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano **zmniejszenie przeciętnego dalszego życia** zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet (Wykres 14). Przewiduje się, że mężczyźni urodzeni w 2020 r. w województwie lubelskim będą żyli 72,3 lata (urodzeni w 2019 r. – 73,9 lata), a kobiety 81,1 lata (w 2019 r. – 82,4 lata). Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, to mężczyźni mieszkający w miastach będą żyli przeciętnie o 2,2 lata dłużej niż mężczyźni mieszkający na terenach wiejskich, a kobiety w miastach o 0,1 roku krócej niż kobiety na wsi.

Wykres 14 Przeciętne dalsze trwanie życia kobiet i mężczyzn w woj. lubelskim w 2020 r. [%]

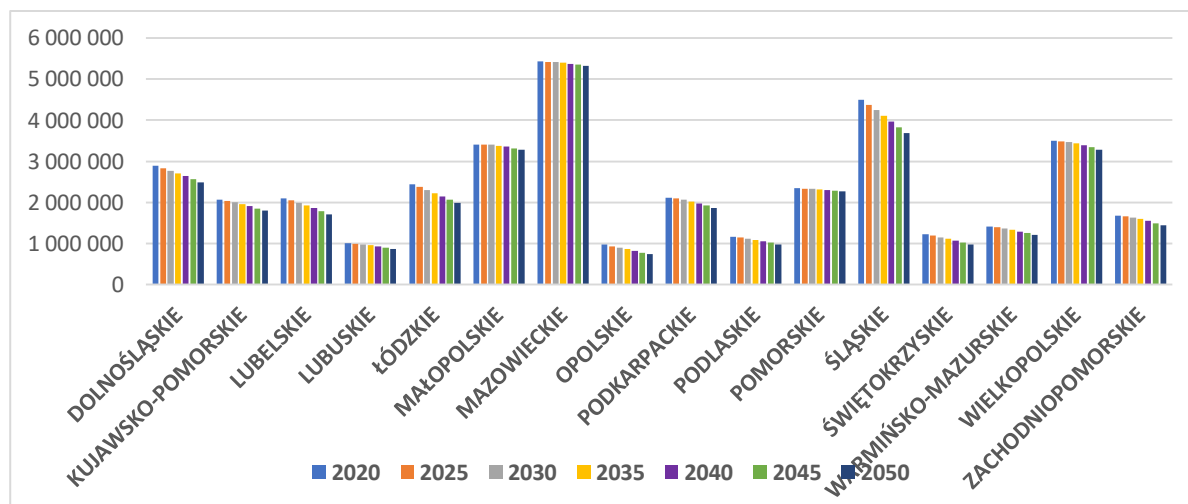

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

4.1.4. Prognoza demograficzna

Według prognoz GUS liczba ludności w Polsce na koniec 2025 r. wynosić będzie 37 741 tys. osób w 2030 r. – 37 185 tys., w 2040 r. – 35 668 tys., a w 2050 r. – 33 951 tys., co oznacza że w roku 2050 odnotujemy spadek liczby ludności Polski średnio o 11% względem roku 2020. Spadek liczby ludności nie będzie odbywał się równomiernie ani w przekroju terytorialnym, ani w podziale na miasto i wieś.

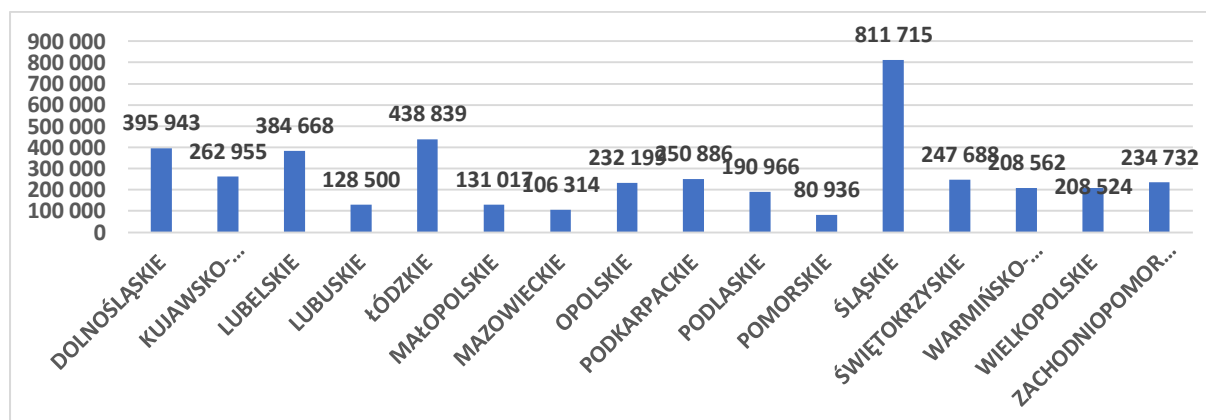
Wykres 15 Faktyczny i prognozowany stan ludności w Polsce wg województw

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Wszystkie województwa w Polsce doświadczą spadku bezwzględnej liczby ludności. Największy spadek w 2050 r. względem 2020 r. będzie miał miejsce w województwie śląskim, gdzie liczba mieszkańców zmniejszy się o 811 tys., a najmniejszy w pomorskim (80 tys.). Nieco inaczej rozkładają się jednak zmiany względne. Województwem, w którym ubędzie najwięcej ludności w stosunku do stanu z 2020 r. będzie województwo opolskie ze spadkiem o 24%, najmniej, bo tylko 2% ludności ubędzie w województwie mazowieckim (Wykres 15).

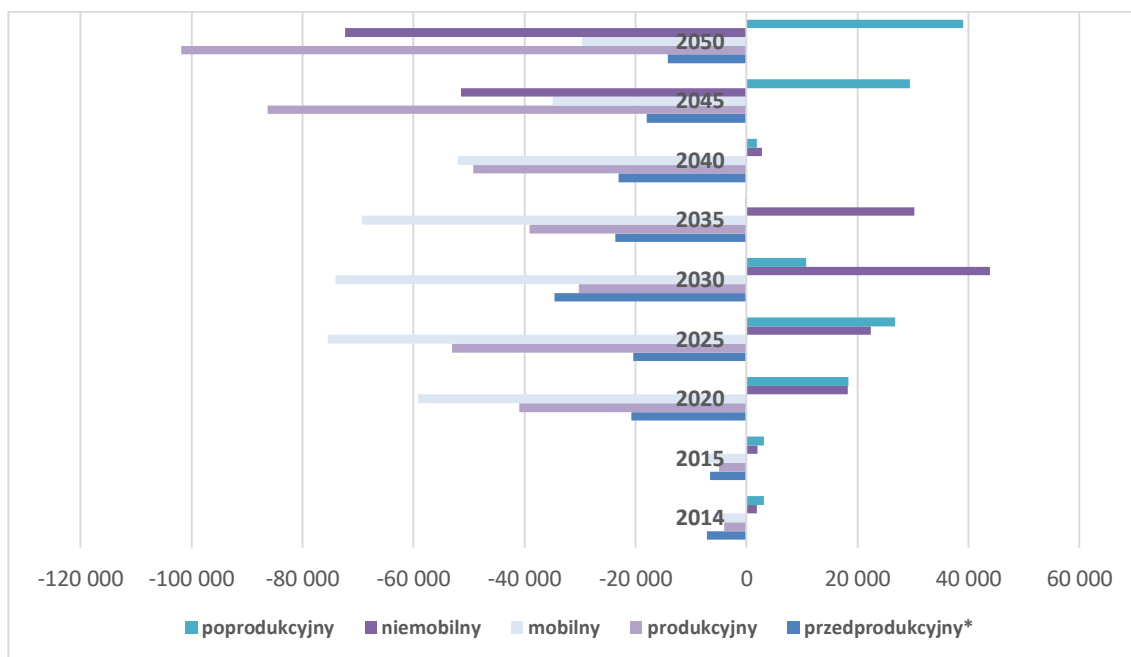
Wykres 16 Prognoza zmiany liczby ludności w stosunku do prognozy na 2050 r. w Polsce wg województw (tys. osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie prognozy GUS

W województwie lubelskim według prognoz GUS liczba ludności na koniec 2025 r. wynosić będzie 2 049 tys. osób w 2030 r. – 1 995 tys., w 2040 r. – 1 862 tys., a w 2050 r. – 1 710 tys. Spadek w 2050 r. względem 2020 r. będzie wynosił 18%, a tym samym liczba mieszkańców zmniejszy się o 384 668 osoby (Wykres 16).

Wykres 17 Zmiana liczby ludności w podziale na grupy wiekowe w województwie lubelskim

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

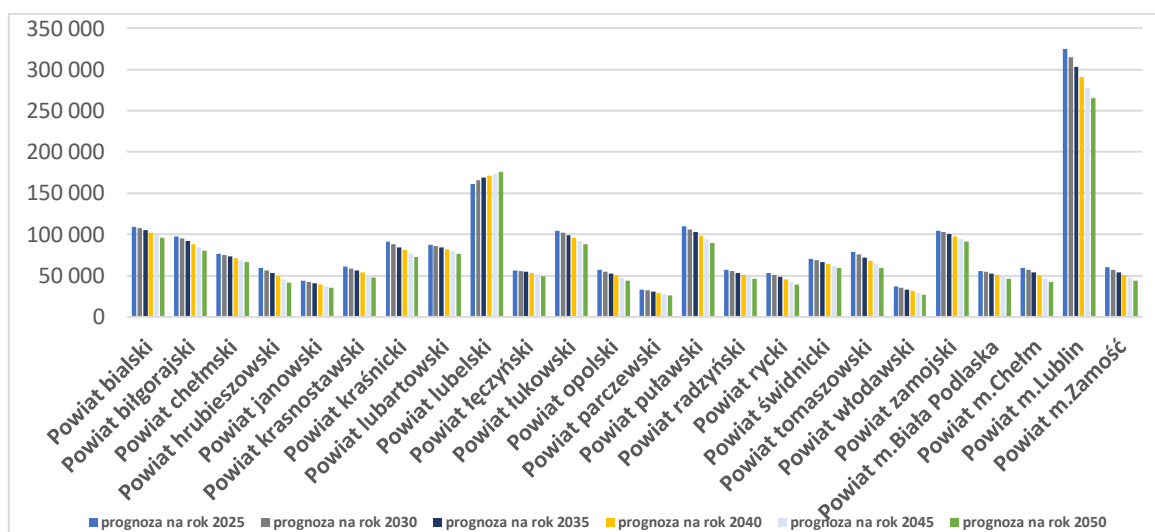
Według prognozy demograficznej dla roku 2050, w porównaniu do roku 2020 w województwie lubelskim w 5-letnich przedziałach wiekowych prognozuje się największy spadek liczby ludności w wieku 35-39 (49%), 30-34 (47%), przy czym średni spadek liczby ludności w wieku 0-49 kształtuje się w granicach 33-49%, przy jednoczesnym ogromnym wzroście ludności w wieku 85 lat i więcej (136%) i 75-79 (81%).

Prognozowane zmiany liczby ludności na poziomie powiatów prezentują jeszcze większe **zróżnicowanie**. Jedynym powiatem w województwie lubelskim, gdzie liczba ludności stale będzie wzrastała jest powiat lubelski (Wykres 18).

Największy spadek liczby ludności w 2050 r. względem roku 2020 zanotuje powiat m. Lublin (73 106 osoby), powiat puławski (22 627 osoby) oraz powiat tomaszowski (22 489 osoby). Najlepsza sytuacja (za wyjątkiem powiatu lubelskiego, gdzie liczba mieszkańców stale będzie wzrastać) będzie występowała zgodnie z prognozą GUS w powiecie łęczyńskim i parczewskim (7 818 osoby, 8 442 osoby).

Nieco inaczej rozkładają się jednak zmiany względne. Powiatem, w którym nastąpi największy ubytek ludności w stosunku do stanu z 2020 r. będzie powiat hrubieszowski (33%), powiat m. Chełm (30%), powiat m. Zamość (29%) oraz powiat włodawski i rycki (29%). Najlepsza sytuacja według prognozy będzie występowała w powiecie lubelskim, który jako jedyny odnotuje wzrost (o 12%). Natomiast najmniejsze spadki będą miały miejsce w powiatach: lubartowski, bialski (13%), łęczyński i zamojski (14%).

Wykres 18 Prognoza zmiany liczby ludności do 2050 r. w województwie lubelskim podziale na powiaty

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (stan na 31.12.2021 r.)

Prognoza demograficzna w perspektywie 2050 roku dla województwa lubelskiego przewiduje, że:

- spadnie ogólna liczba ludności – do ok. 1,7 mln (tj. o 384 668 osoby w stosunku do 2020 roku, czyli o 18%),
- notowana będzie jedna z najwyższych w kraju (4. miejsce) mediana wieku – 54,8 lat, tj. o 2,3 lat więcej niż dla Polski ogółem,
- obserwowane będą dalsze niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności oraz zmniejszanie się liczebności kobiet w wieku rozrodczym,
- spośród 213 gmin w województwie spadek ludności do 2030 r. będzie miał miejsce w 177, w tym w 37 gminach ubytek ludności wyniesie powyżej 9,5%,
- tylko w 11 gminach wzrost ludności przekroczy 7%, w tym w 2 gminach podlubelskich (Głusk, Wólka) wzrost ten przekroczy 19%,
- największym prognozowanym potencjałem ludnościowym będą charakteryzowały się gminy podlubelskie, a także gmina Chełm i Biała Podlaska.

W 2020 roku w województwie lubelskim:

- mieszkało 5,5% ludności Polski,
- nastąpił ubytek ludności o 0,6% (jeden z najwyższych w kraju),
- wskaźnik urbanizacji dla województwa lubelskiego ukształtował się na niższym poziomie niż w kraju,
- gęstość zaludnienia w województwie lubelskim była niższa niż w kraju,
- w miastach województwa lubelskiego mieszkało 47,6% ogółu kobiet i 45,1% ogółu mężczyzn,
- w województwie lubelskim, podobnie jak w kraju, trwa proces starzenia się ludności,
- kobiety w województwie lubelskim są starsze od mężczyzn, a mieszkańcy miast od mieszkańców wsi,
- odnotowano spadek natężeń urodzeń,
- zwiększyła się liczba zgonów,
- zaobserwowano spadek umieralności niemowląt,

- po raz kolejny odnotowano naturalny ubytek ludności,
- województwo lubelskie jest obszarem odpływowym.

4.2. Ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza w województwie lubelskim

Przedmiotowe opracowanie koncentruje się na **wybranych wskaźnikach makroekonomicznych** istotnych z punktu widzenia opisu sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego oraz przedmiotowego opracowania. **Przedstawione dane stanowią tło** dla lepszego zrozumienia zachodzących procesów w obszarze edukacji i usług społecznych w tym **deinstytucjonizacji** usług społecznych.

Zestaw wybranych wskaźników i informacji opisujących sytuację społeczno-gospodarczą obejmuje:

Wskaźniki syntetyczne siły gospodarki:

- Produktu krajowego brutto ogółem w 2019 r.
- Produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca wg parytetu siły nabywczej PPS w 2019 r.
- Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w 2020 r.
- Liczba podmiotów gospodarki narodowej wg REGON na 10 tys. ludności w 2020 r.

Wskaźniki przedsiębiorczości:

- Liczba przedsiębiorstw ogółem w 2020 r.
- Struktura wielkościowa przedsiębiorstw regionu w 2020 r.
- Atrakcyjność inwestycyjna regionu.

Wskaźniki działalności B+R:

- Liczba jednostek aktywnych badawczo w 2020 r.
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojową ogółem w 2020 r.
- Nakłady wewnętrzne na działalność B+R na 1 mieszkańca 2020 r.
- Struktura nakładów na działalność badawczo-rozwojową w 2020 r.
- Udział dziedzin nauk w nakładach na działalność B+R w 2020 r.

Wskaźniki rynku pracy:

- Liczba osób aktywnych zawodowo ogółem w III kw. 2021 r. (wg BAEL).
- Współczynnik aktywności zawodowej wg poziomu wykształcenia w III kw. 2021 r.
- Pracujący wg grup sekcji PKD w 2020 r.
- Stopa bezrobocia rejestrowanego stan na czerwiec 2021 r.
- Przeciętna liczba emerytów i rencistów w 2020 r.

Wskaźniki obrazujące jakość życia:

- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2020 r.
- Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w 2020 r.

Wskaźniki szkolnictwa wyższego:

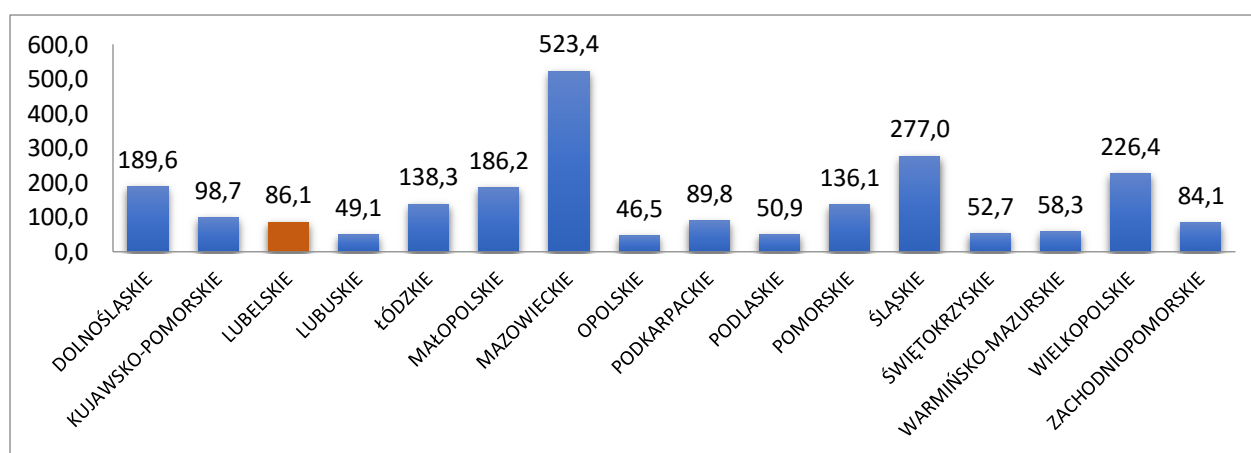
- Liczba studentów kształcących się w 2020 r.
- Odsetek studentów cudzoziemców w 2020 r.
- Liczba studentów i absolwentów na kierunkach opieka społeczna w 2020 r.

4.2.1. Miara siły regionalnej gospodarki

Województwo lubelskie należy do relatywnie słabiej rozwiniętych regionów Polski. **Poziom i dynamika wzrostu PKB** jest silnie i bezpośrednio powiązana ze specyficzną strukturą gospodarczą regionu, z dominującym udziałem w strukturze gospodarki rolnictwa oraz relatywnie jego niskiego wkładu w tworzenie regionalnego produktu krajowego brutto (PKB).

- W 2019 r. **produkt krajowy brutto** wytworzony w województwie lubelskim wyniósł ogółem **86,1 mld zł**, pozwala to na usytuowanie województwa na 10 miejsce w kraju pod względem udziału w ogólnym PKB Polski (3,8%) (Wykres 19).
- W 2019 r. wartość **produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca wg parytetu siły nabywczej PPS** (% średniej EU27) dla województwa lubelskiego wyniosła 50%, (średnia dla kraju na poziomie 68%).

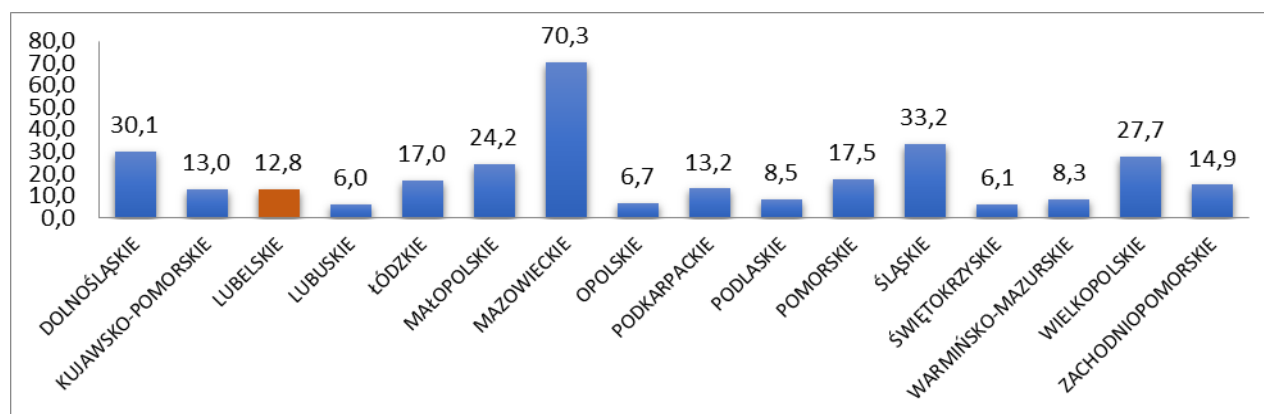
Wykres 19 Produkt krajowy brutto ogółem wg województw w 2019 r. [mld zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

- Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej** w województwie lubelskim w 2020 r. wyniosła 12,8 mld zł, co stanowiło 4,1% wartości krajowej (309,5 mld zł) (11 miejsce wśród województw). Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym w 2020 r. wyniosła 5 971 mln zł, co stanowiło 46,8% udziału w nakładach inwestycyjnych ogółem. Wartość tych nakładów na przestrzeni ostatnich lat spada. W sektorze publicznym wartość nakładów inwestycyjnych wyniosła 6 785 mln zł (53,1%).

Wykres 20 Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej wg województw w 2020 r. [mld zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

- **Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2020 r.** wyniosła 920 (wzrost o 10,3% względem roku 2017). Jest to wynik poniżej średniej krajowej, która w 2020 r. wyniosła 1 219. Pod względem tego wskaźnika województwo plasuje się na 15 miejscu w Polsce.

4.2.2. Przedsiębiorczość

Rozwój przedsiębiorstw jest podstawą rozwoju, poprawy warunków życia w regionie, gwarantując mieszkańcom możliwość zarobkowania oraz zwiększając bazę dochodową województwa. Szczególnie istotne są mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, które są zdolne do bardziej elastycznego dostosowywania się do zmian zachodzących w otoczeniu międzynarodowym. Problemem jest jednak brak wystarczającej ilości dużych tzw. „flagowych” przedsiębiorstw, zwłaszcza powiązanych z naturalną bazą surowcową regionu.

- Region notuje wzrost **ogólnej liczby przedsiębiorstw** z 164,1 tys. w 2010 r. do **192,7 tys.** podmiotów w 2020 r., czyli o 17% (w Polsce o 19%).
- Województwo lubelskie cechuje **duża stabilność** w zakresie **struktury wielkościowej przedsiębiorstw**. Charakteryzuje ją dominujący udział sektora mikro przedsiębiorstw (zatrudniających do 9 osób) – na poziomie 96,6%, przy udziale małych i średnich przedsiębiorstw (zatrudniających 10-249 osób) – na poziomie 3,3% i bardzo znikomym udziale dużych przedsiębiorstw (zatrudniających >250 osób) – na poziomie 0,1% (według stanu na 2020 r.).
- **Atrakcyjność inwestycyjna regionu**, będąca wypadkową wielu czynników, które przy odpowiedniej kombinacji przyczyniają się do przyciągania zewnętrznych inwestorów, w dalszym ciągu pozostaje na niskim poziomie. Województwo lubelskie zajmowało pod tym względem **15 miejsce w kraju** zarówno w 2007 jak i w 2017 roku. Współczesne wymagania rynku skłaniają podmioty gospodarcze i przedsiębiorców do poszukiwania i wdrażania nowych rozwiązań dotyczących produktów, usług czy organizowania działalności zdolnej do konkurencyjności na otwartych rynkach.

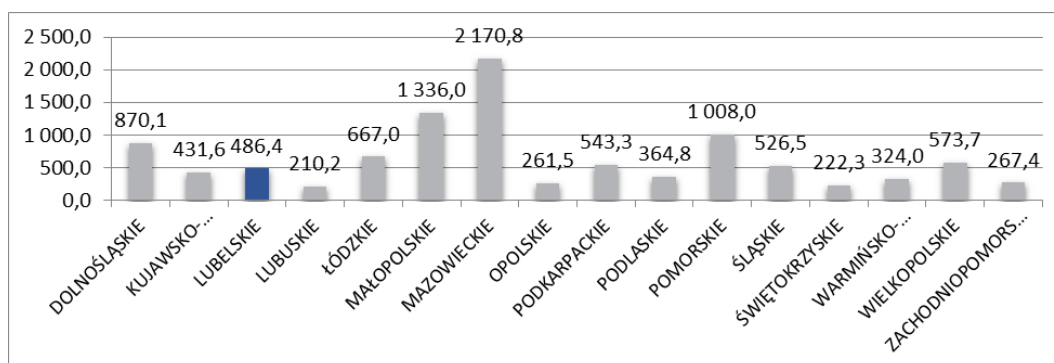
4.2.3. Działalność B+R

Potencjał sfery badawczo-rozwojowej, który skoncentrowany jest głównie w Lublinie (wraz ze Świdnikiem) oraz w Puławach. W innych miastach regionu działają szkoły wyższe, które mają znaczenie lokalne głównie jako instytucje edukacyjne.

- **Liczba jednostek aktywnych badawczo** w województwie lubelskim wzrosła trzykrotnie (z **67 w roku 2010 do 267 w roku 2020**). Mimo dość dużej dynamiki wzrostu lubelskie jednostki badawczo-rozwojowe stanowią 4,18% jednostek tego typu w kraju (10 pozycja wśród regionów).
- **Wartość nakładów na działalność badawczą – rozwojową w 2020 r.** wyniosła ponad 1 023 mln zł, co oznacza ich wzrost w stosunku do 2010 r. (362 mln zł) o ponad 182%. Taki wynik daje regionowi 9 pozycję w porównaniu z pozostałymi regionami kraju.
- **Nakłady wewnętrzne na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca** (w 2020 r. było to 486,4 zł) była znacząco niższa niż średnia krajowa (844,8 zł) i dała regionowi 9 pozycję w kraju.

Wykres 21 Nakłady wewnętrzne na działalność B+R na 1 mieszkańca wg województw w 2020 r. [zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

- **Struktura nakładów na działalność badawczo – rozwojową w 2020 r.** w podziale na sektory znacząco różni się od struktury krajowej. Ponad 60% stanowią nakłady poniesione w sektorze szkolnictwa wyższego, natomiast udział sektora przedsiębiorstw kształtuje się na poziomie 36% (w kraju odpowiednio szkolnictwo wyższe – 35%, przedsiębiorczość – 63%);
- W 2020 r. najwyższy **udział w nakładach na działalność B+R** miały badania z **dziedziny nauk inżynierskich i technicznych** (28% wobec 53% w kraju), następnie **nauk rolniczych i weterynaryjnych** (20,5% wobec 4,1% w kraju). Wskazać należy, że jeszcze w 2010 r. w województwie lubelskim największe nakłady były ponoszone na badania z dziedziny nauk rolniczych (36%).

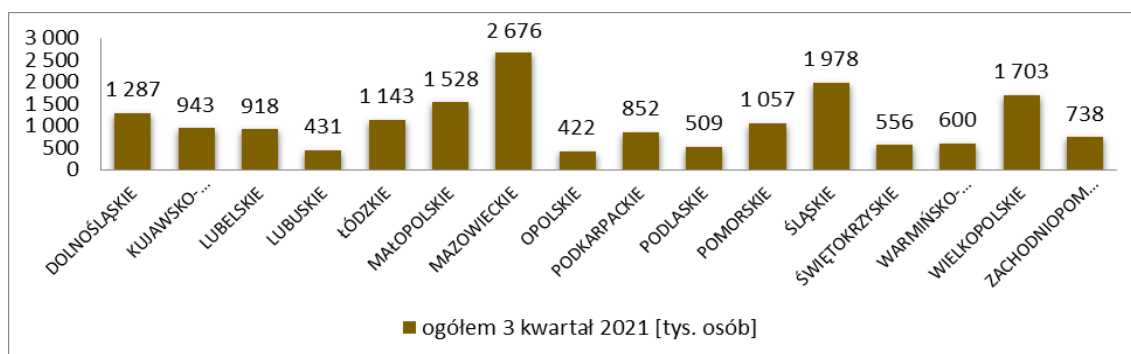
4.2.4. Rynek pracy

Wskaźniki obrazujące rynek pracy (w szczególności udział pracujących oraz udział bezrobotnych wśród mieszkańców) są w dużej mierze pochodną sytuacji sektora przedsiębiorstw (kreatora miejsc pracy), ale również wykształcenia mieszkańców i ich stosunku do pracy zarobkowej.

Zgodnie z wynikami Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w województwie lubelskim:

- **Liczba osób aktywnych zawodowo** w III kwartale 2021 r. wyniosła 918 tys. osób. Co plasuje województwo na miejscu 9 w kraju.

Wykres 22 Liczba osób aktywnych zawodowo wg województw w 2021 r. [tys.]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

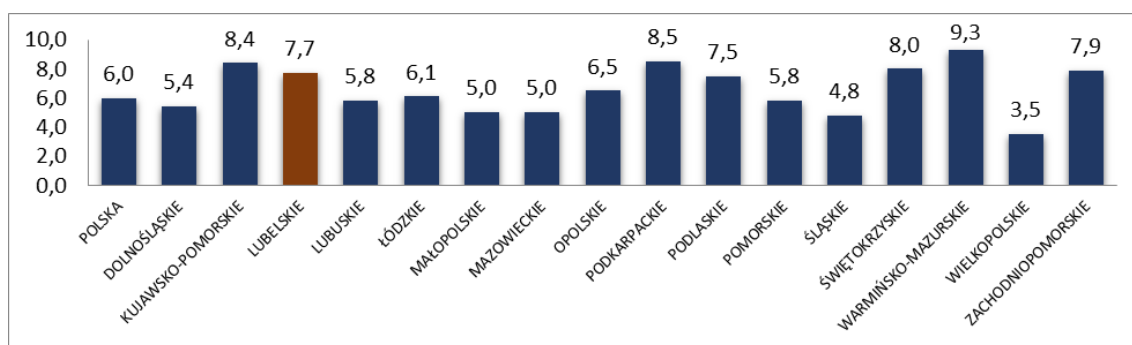
- Biorąc pod uwagę **poziom wykształcenia**, **najwyższy współczynnik aktywności zawodowej** dotyczył osób, które ukończyły szkołę wyższą, wyniósł w 3 kwartale 2021 r. 78,9%. Wśród osób

z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym 62,5%, średnim ogólnokształcącym 54,7%, zasadnicze zawodowe 52,8 %, gimnazjalne, podstawowe i niższe 19,9% (dane dla populacji 15-89 lat).

Gospodarkę województwa lubelskiego zalicza się do grupy tzw. gospodarek tradycyjnych, ze względu na stosunkowo wysoki udział rolnictwa oraz stosunkowo niski udział sektora usług.

- Według **grup sekcji PKD dominuje zatrudnienie** w rolnictwie, które w 2020 r. wyniosło średnio 36,0% i w porównaniu z krajem jest ponad dwukrotnie wyższe (15,1%), następnie zatrudnienie w sektorze pozostałych usług (sekcje M-U) 24,7%, (w kraju 29,1%) oraz zatrudnienie w usługach (sekcje G-L) 20,7%, (w kraju 28,8%). Najmniej osób zatrudnionych było w przemyśle i budownictwie (sekcje B-F) 18,5% (średnio w kraju 26,9%).
- W końcu czerwca 2021 r. **stopa bezrobocia w województwie lubelskim** wyniosła 7,7%. W analogicznym okresie stopa bezrobocia w Polsce osiągnęła średnio 6,0 %. Przedstawione dane są danymi średniorocznymi. Analizując je w nawiązaniu do danych średniorocznych oraz pełnych rocznych dla lat poprzednich (2020-2015), zauważalna jest tendencja spadkowa tego wskaźnika (o 3,5% w regionie lubelskim), pomimo negatywnego wpływu skutków pandemii Covid-19.

Wykres 23 Stopa bezrobocia rejestrowanego wg województw, stan na czerwiec 2021 r. [%]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

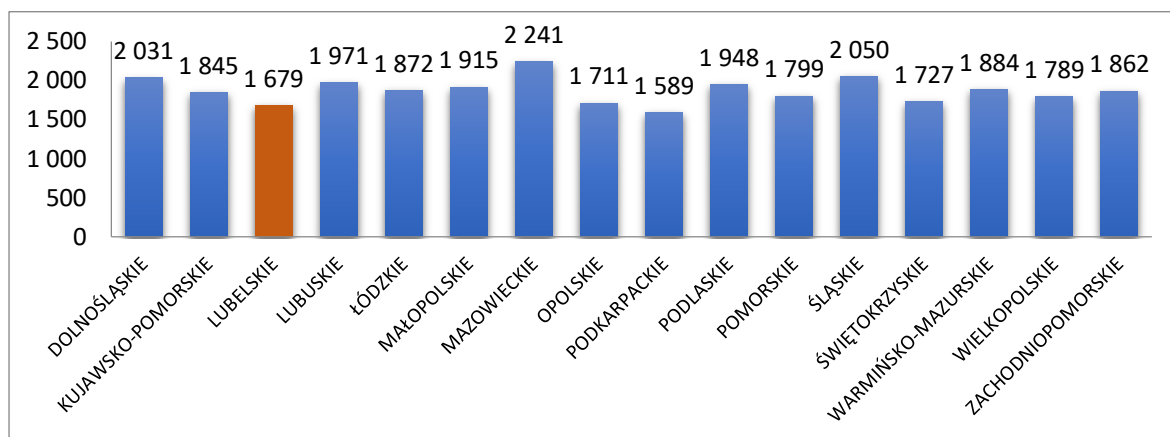
- **Przeciętna liczba emerytów i rencistów w 2020 r.** wyniosła 525,1 tys. osób (o 1,2 tys. osób wyższa niż w 2019 r. tj. o 0,2%). Biorąc pod uwagę liczbę ludności województwa **grupa ta stanowiła 25,1%**.

4.2.5. Jakość życia

Zamożność społeczeństwa rozpatrywana jest zarówno przez pryzmat dochodów jak i wydatków gospodarstw domowych. Województwo lubelskie na tle kraju znajduje się wśród regionów o niskim poziomie zamożności. Przeciętna liczba osób pracujących przypadająca na gospodarstwo domowe wynosi, podobnie jak w kraju 1 osobę, średnio gospodarstwo domowe liczy od 2 do 3 osób.

- **Wskaźnik miesięcznego wynagrodzenia brutto**, kształtuje się wciąż poniżej średniej dla Polski, pomimo obserwowanego corocznego przyrostu, w 2020 r. wyniósł 4 914,95 zł, co stanowi około 89% przeciętnego wynagrodzenia w kraju wynoszącego w analizowanym roku 5 523,32 zł. Wysokość wynagrodzeń plasuje lubelskie na 11 miejscu wśród województw.
- **Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w 2020 r.** wyniósł 1 679,02 zł, nastąpił wzrost o 36,7% względem 2015 r. (1 226,74 zł). Wskaźnik pozostaje wciąż poniżej średniej dla Polski (1 919,21 zł w 2020 r.), pod tym względem lubelskie znalazło się na 15 miejscu w kraju.

Wykres 24 Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę wg województw w 2020 r. [zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

4.2.6. Szkolnictwo wyższe

Szkolnictwo wyższe odgrywa znaczącą rolę w podnoszeniu jakości życia społeczeństwa i w rozwoju regionu.

Liczba studentów w szkołach wyższych mających siedzibę w województwie lubelskim **systematycznie zmniejsza się**, jedynie w roku akademickim 2020/21 w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano nieznaczny wzrost. Liczba studentów uczelni w województwie lubelskim od 2005 roku **systematycznie spadała** aż do 2019 r. Tego trendu nie zrekomensowali studenci zagraniczni wybierający coraz częściej możliwość nauki w szkołach wyższych w Polsce. W roku akademickim 2020/2021 odnotowano nieznaczny wzrost, ale liczba studentów jest niższa niż w roku 2005/2006 (liczba studentów najwyższa w ostatnich kilkunastu latach) o 37 470 studentów, czyli aż o 35,7%.

Największy spadek liczby studentów w roku akademickim 2019/2020 odnotowano na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej - liczba studiujących zmniejszyła się o 849 osób, w stosunku do liczby studentów w roku akademickim 2018/2019. Spadek o 122 osoby wystąpił na Uniwersytecie Medycznym. Na Uczelni Państwowej im. Szymona Szymonowicza w Zamościu kształciło się o 91 studentów mniej, a na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim liczba studentów w tym samym okresie zmniejszyła się o 73 osoby. Wzrost liczby studentów (o 399) odnotowała Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza w Lublinie. O 236 osób więcej wybrało Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, o 196 Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie, o 188 Wyższą Szkołę Nauk Społecznych w Lublinie, a o 120 Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Chełmie.

Jedną z przyczyn jest **malejąca liczba ludności** w wieku 19-24 lata, jak również rosnąca popularność i dostępność studiów zagranicznych. W 2020 r. w województwie lubelskim liczba ludności w wieku 19-24 lata zmniejszyła się w porównaniu z rokiem wcześniejszym z 142,4 tys. do 138,2 tys., czyli o 3,0%, zaś liczba studentów wzrosła o 0,2%.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2020 r. w 8 uczelniach publicznych i 8 niepublicznych mających siedzibę na terenie województwa lubelskiego kształciło się **67,5 tys. studentów**. Na studiach stacjonarnych kształciło się 51,8 tys. osób. Stanowili oni ponad trzy czwarte (76,7%) ogółu studentów.

W roku akademickim 2020/21 w porównaniu z rokiem poprzednim zlikwidowano 1 uczelnię niepubliczną, jednocześnie tworząc inną uczelnię niepubliczną. Tym samym liczba studentów na uczelniach mających siedzibę na terenie województwa lubelskiego zwiększyła się o 0,2%. W roku akademickim 2020/21

studenci studiów pierwszego stopnia stanowili 60,5% ogółu studiujących w województwie lubelskim, jednolitych studiów magisterskich 19,1%, a studiów drugiego stopnia 20,4%. Spośród studentów studiów pierwszego stopnia więcej osób kształciło się na studiach licencjackich (63,2% ogółu studentów uczących się na studiach pierwszego stopnia), niż inżynierskich (36,6%). Kobiety stanowiły 60,0% ogółu studentów, przy czym na studiach pierwszego stopnia stanowiły 55,2% ogółu studentów tych studiów, na jednolitych studiach magisterskich 67,3%, zaś na studiach drugiego stopnia 67,2%. Więcej kobiet było na studiach pierwszego stopnia z tytułem licencjata (67,0% ogółu studentów na studiach licencjackich), niż na studiach z tytułem inżyniera (34,8%).

Tabela 2. Zmiana liczby studentów wg typów studiów w województwie lubelskim w latach 2015 - 2021

Lp.	Studenci wg typów studiów	2015/16	2019/20	2020/21	Zmiana w latach 2019/20 – 2020/21
		[osoby]			2019/20=100 [%]
1.	pierwszego stopnia (zawodowe)	44 004	40 639	40 887	100,6
	- z tytułem inżyniera	18 119	14 998	14 966	99,8
	- z tytułem licencjata	28 885	25 563	25 842	101,1
2.	magisterskich jednolitych	12 798	12 751	12 906	101,2
3.	drugiego stopnia – magisterskie uzupełniające	16 391	14 006	13 744	98,1
ogółem		77 562	67 396	67 537	100,2

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podst. GUS, Lublin 2022 r.

Głównym ośrodkiem akademickim w województwie lubelskim jest miasto **Lublin**. Na jego terenie w roku akademickim 2020/21 działało 9 szkół wyższych, w których kształciło się 88,0% ogółu studentów województwa. Największymi uczelniami w Lublinie, według liczby studentów, były: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (29,9% ogółu studentów miasta Lublin), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (14,3%), Politechnika Lubelska (13,0%), Uniwersytet Przyrodniczy (12,2%), Uniwersytet Medyczny (11,6%).

W roku akademickim 2020/21 uczelnie mające siedzibę na terenie województwa lubelskiego oferowały naukę w ramach 11 grup kierunków studiów. Najwięcej osób studiowało na kierunkach z grupy „zdrowie i opieka społeczna” (18,3%), „biznes, administracja i prawo” (16,2%) oraz „technika, przemysł, budownictwo” (13,5%). Najmniej natomiast na kierunkach z grupy „nauki przyrodnicze, matematyka i statystyka” (3,4%), „rolnictwo” (3,7%) oraz „indywidualne studia międzyobszarowe” (3,7%).

Najliczniejszym kierunkiem na uczelniach regionu jest od kilku lat pielęgniarstwo, następnie informatyka. Spośród wymienionych 13 najliczniejszych kierunków tylko w przypadku informatyki, pielęgniarstwa i zarządzania odnotowano wzrost liczby studiujących. W przypadku pozostałych odnotowano spadek - najwyższy dotyczył pedagogiki.

Tabela 3. Kierunki studiów z największą liczbą studentów w województwie lubelskim w 2020 r.

Lp.	Kierunek studiów	Liczba studentów (stan na 31.XII.2020 r.)	Zmiana liczby studentów w stosunku do 31.XII.2019 r.
1.	Pielęgniarstwo	3 877	297
2.	Informatyka	3 640	211
3.	Prawo	3 114	-261

Lp.	Kierunek studiów	Liczba studentów (stan na 31.XII.2020 r.)	Zmiana liczby studentów w stosunku do 31.XII.2019 r.
4.	Kierunek lekarski	2 638	-22
5.	Pedagogika	2 416	-268
6.	Psychologia	2 312	-5
7.	Administracja	2 106	-719
8.	Finanse i rachunkowość	1 783	-67
9.	Ekonomia	1 678	-64
10.	Zarządzanie	1 629	274
11.	Bezpieczeństwo narodowe	1 446	-110
12.	Bezpieczeństwo wewnętrzne	1 380	-1
13.	Mechanika i budowa maszyn	1 344	-130
14.	Logistyka	1 275	-150
15.	Fizjoterapia	1 230	-132
16.	Budownictwo	1 108	-91

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podst. GUS, Lublin 2022 r.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2020 r. w szkołach wyższych mających siedzibę na terenie województwa lubelskiego kształciło się **7,9 tys. cudzoziemców**. Na studiach stacjonarnych kształciło się 6,3 tys. osób. Kobiety stanowiły 50,8% ogółu studentów. Liczba obcokrajowców studiujących na uczelniach w województwie lubelskim w roku akademickim 2020/21 wzrosła w stosunku do poprzedniego roku akademickiego o 7,7%, przy czym największy wzrost odnotowano na studiach pierwszego stopnia z tytułem licencjata (o 18,0%). Natomiast na studiach drugiego stopnia zmniejszyła się o 8,0%. Udział obcokrajowców w ogólnej liczbie studentów w roku akademickim 2020/21 wzrósł w porównaniu z rokiem akademickim 2019/20 o 1,0 p. proc. i wyniósł 11,8%. Natomiast udział kobiet obcokrajowców wzrósł o 0,7 p. proc. i wyniósł 9,9%.

W województwie lubelskim najwięcej studentów z zagranicy wybiera naukę na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, nieco mniej na Uniwersytecie Medycznym, następnie na Akademii Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie¹¹. Studiowanie w Polsce jest tańsze, dyplom zdobyty w państwie UE daje możliwości zatrudnienia także na terenie innych państw unijnych. Ponadto same uczelnie bardzo zabiegają o zagranicznych studentów. Szeroka anglojęzyczna baza dydaktyczna obejmuje różne dziedziny nauki m.in. medyczne, ekonomiczne, socjologiczne.

W województwie lubelskim w 2020 r. studiowało 1163 osoby niepełnosprawne (5,7% wśród studiujących osób niepełnosprawnych w kraju), z czego $\frac{3}{4}$ w trybie stacjonarnym. Na uczelniach publicznych w województwie studiuje 700 osób, z czego 89,4% stacjonarnie, zaś na uczelniach niepublicznych jest 463 studentów z niepełnosprawnościami, przy czym 54% w trybie stacjonarnym. W ogólnej liczbie studentów z niepełnosprawnościami w województwie lubelskim 81 to studenci „niesłyszący i słabosłyszący”, 92 „niewidomi i słabowidzący”, 363 „z dysfunkcją narządów ruchu” (341 chodzący, 24 niechodzący). Największą grupę (625 osób) stanowią studenci z tzw. „innym rodzajem niepełnosprawności”.

¹¹ Dawniej: Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. Wincentego Pola w Lublinie

Tabela 4. Zmiana liczby studentów z niepełnosprawnością na lubelskich uczelniach w latach 2010-2020

Lp.	Nazwa uczelni	Liczba studentów z niepełnosprawnością										
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej	465	417	382	438	438	395	442	444	432	358	340
2.	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	600	461	450	450	387	347	326	295	261	235	215
3.	Uniwersytet Przyrodniczy	144	135	145	149	149	149	143	144	135	116	114
4.	Politechnika Lubelska	124	136	118	b.d.	145	130	113	114	86	90	81
5.	Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie	62	43	39	b.d.	28	b.d.	b.d.	28	b.d.	36	24
6.	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie	219	226	217	b.d.	220	172	160	177	182	189	152
7.	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Lublinie	-	-	15	b.d.	11	b.d.	b.d.	12	13	18	12
8.	Uniwersytet Medyczny	86	101	108	95	91	82	82	71	79	79	84
9.	Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie	-	6	4	3	6	7	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
10.	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie	-	38	45	38	29	b.d.	21	23	19	14	21
11.	Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego w Chełmie	-	13	10	8	3	2	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
12.	Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu	-	36	38	b.d.	19	12	6	9	10	1	x
13.	Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego w Zamościu	-	3	4	b.d.	4	4	b.d.	2	1	3	1
14.	Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej	-	60	57	b.d.	44	52	47	47	57	55	43
15.	Akademia Wychowania	-	3	5	8	5	13	11	2	8	6	4

Lp.	Nazwa uczelni	Liczba studentów z niepełnosprawnością										
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu, Wydział Turystyki i Zdrowia w Białej Podlaskiej											
16.	Lubelska Szkoła Wyższa w Rykach	-	12	10	b.d.	10	9	9	4	b.d.	b.d.	b.d.
17.	Puławska Szkoła Wyższa z siedzibą w Puławach	-	6	2	3	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
18.	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu	-	15	15	20	15	23	23	18	21	22	18
19.	Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie Wydział Zamiejscowy w Lublinie	-	-	14	3	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: opracowanie ROPS w Lublinie na podstawie informacji przesłanych przez uczelnie, Lublin 2022.

Uczelnie województwa lubelskiego w roku akademickim 2019/2020 ukończyło 16 848 absolwentów - to mniej niż w roku akademickim 2018/2019 o 1 125 osób, tj. 6,3%. W ośmiu szkołach odnotowano spadek liczby absolwentów. Najwyższy spadek o 352, tj. 17,9%, odnotowano na Uniwersytecie Przyrodniczym, następnie o 196 osób, tj. 9,5%, zmniejszyła się liczba absolwentów Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, o 166 tj. 7,4%, mniej studentów ukończyło Politechnikę Lubelską. Najwyższy wzrost liczby absolwentów (o 26 osób) odnotowano po Uczelni Państwowej im. Szymona Szymonowica w Zamościu oraz po 15 absolwentów więcej dotyczyło Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej im. J. Zamoyskiego w Zamościu oraz Lotniczej Akademii Wojskowej w Dęblinie.

Jak co roku najwięcej absolwentów uczelni województwa lubelskiego ukończyło pielęgniarstwo – 1 193 osoby (spadek o 148 w stosunku do roku akademickiego 2018/2019), administrację - 725 (więcej o 18), finanse i rachunkowość - 710 (mniej o 28), informatykę - 631 (więcej o 2), następnie pedagogikę - 618 (mniej o 126) oraz bezpieczeństwo narodowe - 576 (więcej o 59).

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje 35 domów studenckich (w tym 7 prywatnych), oferujące 8 884 miejsc. Ogółem w domach studenckich w 2020 r. zakwaterowanych było 3 592 studentów. W regionie działały 4 stołówki studenckie (w tym jedna prywatna) z liczbą 660 miejsc.

■ Rynek pracy dla osób z wyższym wykształceniem

Problem bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem w województwie lubelskim jest istotnym problemem społecznym ze względu na wysoki wzrost odsetka tej zbiorowości bezrobotnych - z 11% 2010 r. do 17% w 2020 r. W 2021 r. nastąpił spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych tej grupy o 1,3 pkt.

procentowego, jednak nadal liczba osób z omawianym wykształceniem pozostaje wysoka. W 2011 r. w urzędach pracy w województwie zarejestrowanych było 11 643 osób z wykształceniem wyższym, co stanowiło 15,7% udziału w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych.

Zarejestrowane osoby bezrobotne z dyplomem szkoły wyższej w zdecydowanej większości były osobami w przedziale wiekowym od 30 do 50 lat – 7 418, do 30 roku życia zarejestrowane były 3 274 osoby i powyżej 50 roku życia 951 osób.

Najwięcej osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym pozostawało bez pracy powyżej 12 miesięcy - 44,7% (w 2020 r. 34,0%). Następną pod względem liczności grupę populacji tworzyły osoby, które nie znalazły zatrudnienia w okresie od 6 do 12 miesięcy od rejestracji - 19,3% (20,5% w 2020 r.). Zdecydowanie najmniej osób pozostawało bez zatrudnienia do 1 miesiąca 8,9% (8,8% w 2020 r.).

Liczba bezrobotnych absolwentów 31 maja 2021 r. była niższa o 310 osób niż w maju 2020 r. Najwyższy wzrost liczby zarejestrowanych absolwentów w ewidencji urzędów pracy zarejestrowano po następujących kierunkach:

- filologia angielska - o 10 osób,
- logistyka - o 6 osób.

Zdecydowany spadek rejestrowanego bezrobocia absolwentów odnotowano po kierunkach:

- prawo - o 43 osoby,
- ekonomia - o 26 osoby,
- informatyka - o 23 osoby,
- fizjoterapia o - 19 osób,
- pedagogika - o 18 osób,
- zarządzanie i inżynieria produkcji - o 16 osób,
- gospodarka przestrzenna - o 14 osób.

Najwyższy odsetek bezrobotnych absolwentów w ogólnej liczbie absolwentów odnotowano po następujących kierunkach (niektóre kierunki odnotowują nieznaczną liczbę absolwentów, dlatego też nawet 1 osoba bezrobotna znacznie wpływa na wielkość wskaźnika bezrobocia)

- w 2020 r.:
  - malarstwo - 50%,
  - filologia klasyczna, historia sztuki, informatologia stosowana - po 25%,
  - filologia rosyjska - 22,3%,
  - bezpieczeństwo i certyfikacja żywności - 20,9%.
  - grafika - 20%,
- w 2021 r.:
  - bezpieczeństwo żywności i towaroznawstwo - po 25%,
  - grafika - 23,5%,
  - chemia techniczna - 20%,
  - zarządzanie w politykach publicznych - 18,2%,
  - inżynieria nowoczesnych materiałów i kulturoznawstwo - po 16,7%,
  - ochrona środowiska - 15,2%,
  - historia sztuki - 14,3%,
  - jazz i muzyka estradowa - 11,1%,
  - prawo w biznesie - 10,5%.

Tabela 5. Liczba bezrobotnych absolwentów wg szkół wyższych w województwie lubelskim

Lp.	Szkoła	Liczba absolwentów roku akademickiego		Liczba bezrobotnych absolwentów w dniu 31 maja		Udział bezrobotnych w liczbie absolwentów uczelni w roku akademickim [%]	
		2018/2019	2019/2020	2020 r.	2021 r.	2018/2019	2019/2020
1.	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	5 156	5 083	292	187	5,7	3,7
2.	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie	2 277	2 179	150	67	6,7	3,1
3.	Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie	1 962	1 610	122	72	6,2	4,5
4.	Politechnika Lubelska	2 240	2 074	99	69	4,4	3,3
5.	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie	2 054	1 858	45	49	2,2	2,6
6.	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie	335	284	20	17	6,0	6,0
7.	Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej	644	586	48	23	7,4	3,9
8.	Uczelnia Państwowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu	190	216	19	28	10,0	13,0
9.	Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie	256	267	9	17	3,5	6,4
10.	Uniwersytet Medyczny w Lublinie	1 488	1 494	19	16	1,3	1,1
11.	Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu	131	0	8	0	6,1	0,0
12.	Akademia Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie	496	389	19	4	3,8	1,0
13.	Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie	64	88	5	0	7,8	0,0
14.	Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Lublinie	155	162	13	5	8,4	3,1
15.	Lubelska Wyższa Szkoła w Rykach	0	0	0	0	0,0	0,0
16.	Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. J. Zamoyskiego w Zamościu	47	63	3	6	6,4	9,5
17.	Lotnicza Akademia Wojskowa w Dęblinie	478	493	5	7	1,0	1,4
Ogółem		17 973	16 848	877	567	4,9	3,4

Zródło: WUP w Lublinie 2022

Wyniki pokazują, że ukończenie określonego kierunku studiów daje różne szanse na znalezienie zatrudnienia. Istnieją też kierunki, na których kształci się wielu studentów, a które generują znaczną liczbę bezrobotnych absolwentów. W związku z tym należałoby zastanowić się czy liczba miejsc w odniesieniu do

poszczególnych kierunków studiów nie powinna być dostosowana do realnego zapotrzebowania rynku pracy na absolwentów danego kierunku kształcenia.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami posiadających wykształcenie wyższe w dniu 31 maja 2021 r. wynosiła 277 osób. W porównaniu do analogicznego miesiąca poprzedniego roku liczba bezrobotnych tej kategorii zmniejszyła się o 49 osób, tj. 15%. W porównaniu zaś do 2019 r. liczba osób z niepełnosprawnościami jest wyższa o 13 osób tj. 4,9%. W stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych w województwie, w 2021 r. osoby z wyższym wykształceniem stanowiły 9,6% (9,5% w roku 2020).

Wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych z wykształceniem wyższym w maju 2021 r. i 2020 r. dominowały osoby w wieku 30-39 lat, stanowiąc odpowiednio – 39,0% i 37,7%. Następnie w wieku 25-29 lat – 15,9% (rok wcześniej 21,1%). Najmniejszą grupę w 2021 r., jak i w 2020 r. stanowiły osoby w wieku 18-24 lata.

■ Podsumowanie

Specyfika bezrobocia absolwentów szkół wyższych wiąże się z faktem, iż trudno w tym wypadku jednoznacznie zdefiniować przyczynę tego zjawiska. Nie jest nią bowiem po prostu brak wymaganych kwalifikacji. Osoby kończące studia wyższe włożyły wiele wysiłku w zdobycie wykształcenia. Posiadają one zatem zarówno wiedzę, pewne umiejętności i ambicje. Problemem jest jednak to, że z różnych powodów na rynku pracy nie ma na nie zapotrzebowania. Wynikać to może między innymi z problemu **niedopasowania systemu kształcenia do wymagań rynku pracy**, jednak to niedopasowanie samo w sobie nie wyjaśnia zjawiska. Absolwenci szkół wyższych jako osoby dobrze wykształcone, o szerokich horyzontach, powinny nie mieć większych problemów z dostosowaniem się do realiów rynku pracy, z przekwalifikowaniem, ewentualnie zdobyciem dodatkowych wymaganych umiejętności. Być może wyjaśnienie należy poszukiwać w mentalności części absolwentów, czy braku pewnych uniwersalnych kompetencji, niezależnych od wykształcenia.

Wskazane wydaje się podjęcie przez poszczególne uczelnie większej odpowiedzialności za dopasowanie kształcenia i korygowanie planowanych kierunków studiów zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami lokalnych rynków oraz dostosowanie wielkości naboru na poszczególne kierunki do realnego zapotrzebowania na pracowników. Wyłonienie naukowej specjalizacji regionu oraz konsolidacja akademickiego *know how*, aby rozpocząć kształcenie absolwentów nie tylko takich, dla których są miejsca pracy, ale też i takich, którzy je kreują zgodnie z potencjalami rozwojowymi regionu. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych, dostarczanie przez uczelnie nie tylko wiedzy kierunkowej, ale i aktualnej wiedzy i praktyki branżowej, odpowiadającej potrzebom rozwojowym, sprzyjanie wczesnemu zdobywaniu doświadczenia zawodowego, wzmacnianie elementów praktycznej nauki w trakcie studiów są najważniejszymi wyzwaniem, którym należy sprostać.

Konieczna jest także ściślejsza współpraca uczelni z pracodawcami zainteresowanymi absolwentami po tych kierunkach. Premiowanie uczelni za definiowanie specjalizacji na poszczególnych kierunkach za bliską współpracę z pracodawcami, prowadzenie tylko studiów dualnych na tych kierunkach oraz za działania umożliwiające rekrutację do pracy na etapie kształcenia powinno być wpisane w system i kryteria decydujące o wsparciu.

Konieczne jest podjęcie badań losów absolwentów pielęgniarstwa i kierunków lekarskich uczelni z województwa lubelskiego. Wpływ i skutki epidemii są dodatkowym argumentem na podjęcie tych działań. W zależności od wyników można określić potrzebne zmiany w polityce edukacyjnej i rynku pracy np. poprzez refundację kosztów studiów medycznych pod warunkiem pracy absolwentów w ośrodkach na terenie województwa lubelskiego.

Nieodzowna wydaje się możliwość wspierania aktywizacji zawodowej w nowym programie Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, nie tylko osób o niskich kwalifikacjach, jak to miało miejsce w RPO WL 2014-2020, ale także innych osób z wyższym wykształceniem. Promowanie mobilności – szczególnie w zakresie przekwalifikowania się oraz oferowanie wsparcia mającego na celu umożliwienie zdobycia nowego zawodu oraz pierwszego doświadczenia zawodowego w nowej profesji.

W związku z malejącą liczbą ludności, a co za tym idzie malejącą od kilkunastu lat liczbą studentów, warto rozważyć zasadność kierowania nakładów na budowę czy rozbudowę infrastruktury uczelni, na których studiuje coraz mniejsza liczba studentów. Tym bardziej, iż uczelnie w regionie posiadają już bazę dydaktyczną, której funkcjonowanie jest utrzymywane, niezależnie od liczby studentów.

Natomiast doposażenie czy modernizacja powinna być realizowana na kierunkach priorytetowych i służyć tworzeniu nowych kierunków, potrzebnych dla gospodarki regionu. Lepsza infrastruktura uczelni stworzy możliwość wykorzystania w procesie kształcenia nowych, innowacyjnych metod kształcenia studentów. Nowoczesna aparatura badawcza pozwoli na znacznie szersze włączenie studentów i doktorantów w prowadzone badania naukowe oraz dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Wpłyne to także na duży wzrost konkurencyjności dydaktycznej uczelni z województwa lubelskiego, co może także ograniczyć negatywne skutki niżu demograficznego, który dotyka polskie uczelnie.

Nowoczesna infrastruktura badawcza umożliwi zwiększenie szans na pozyskanie środków finansowych z różnych źródeł co wiąże się ze wzrostem potencjału naukowego uczelni, jakości prowadzonych badań, a w konsekwencji wpływu na rozwój gospodarki i społeczeństwa.

- **Zjawiska demograficzne** (jak depopulacja, starzenie się społeczeństwa), **oczekiwania rynku pracy** (zapotrzebowanie na wykwalifikowaną kadrę), **wydolność systemu edukacji** (jako dostarczyciela kadr rynku pracy), **poziom wsparcia emerytalno-rentowego, czy ogólna zamożność społeczeństw** stanowią wspólną oś dla postrzegania wyzwań stojących przed polityką włączania społecznego, a w konsekwencji także na jakość i charakter proponowanych usług społecznych.
- Wyzwania te mają szeroki i otwarty charakter, w szczególności oscylują one wokół takich zagadnień jak:
  - **rozpoznanie potrzeb** i zachodzących **przemian** społecznych (w możliwie szybkim czasie);
  - **identyfikacji barier** w modelach pomocy społecznej czy zawężając problem w konkretnych instytucjach pomocy społecznej, biorąc pod uwagę sposób gospodarowania dostępnymi zasobami (**w tym kadrą i infrastrukturą**);
  - **lokalne polityki społeczne** i ich wpływ na wspieranie lokalnych kapitałów społecznych (w znaczeniu wsparcia lokalnych wspólnot oraz wsparcia **inicjatyw oddolnych**) w synergii z dostępnymi lub posiadanymi zasobami;
  - **nakłady w obszarze edukacji** jako obszaru decydującego o możliwościach wzmacniania rynku pracy, w znaczeniu postawienia do dyspozycji (usługodawców), wyspecjalizowanych pracowników/wykonawców;
  - **istniejące ramy i uwarunkowania prawne.**
- Wzajemna korelacja, przenikanie zjawisk i warunków oddziałujących na tak ujętą problematykę stanowi w dużej mierze przyczynek do systemowego podejścia w programowaniu form wsparcia. Elementem łączącym powyższe zagadnienia jest **model usług społecznych oparty o deinsytucjonalizację**, postrzeganą jako **systemowe odchodzenie od dużych izolowanych placówek opieki społecznej na rzecz opieki w środowisku lokalnym.**

- Rosnąca długość życia, ogólna sytuacja demograficzna, pytania o rynek pracy, kondycja sektora przedsiębiorstw, jakość prowadzonych działań B+R ma wpływ na postrzeganie województwa w kontekście jego **endogenicznych potencjałów i zdolności transformacyjnej**, rozumianej również jako **współdziałanie sektora publicznego z prywatnym** na rzecz oczekiwanej indywidualizacji usług społecznych, mającej być w rezultacie jednym z ważnych efektów **deinstytucjonalizacji**.
- Usługi społeczne rynku lokalnego swoją skuteczność zapewnią min. dzięki istnieniu profesjonalnej, doświadczonej i doposażonej kadry. **Determinującym zagadnieniem staje się konieczność zapewnienia adekwatnej liczby realizatorów tego rodzaju usług, gdyż zawsze aktualnym pozostaje pytanie czyimi rękoma skutecznie zmienić.** Oczekiwane efekty w postaci profesjonalizacji usług społecznych na rynkach lokalnych umożliwić powinna **specjalizacja i promocja odnośnych dziedzin nauki, współpraca sektora non profit z lokalną przedsiębiorczością czy łączenie sił we wspólnym/partnerskim wykonywaniu zadań publicznych** tam, gdzie jest to prawnie możliwe. Oddzielnym zagadnieniem pozostaje zamożność społeczeństwa, wydolność budżetów gminnych i ogólne relacje wynikające z podaży i popytu na tak sformatowane usługi, tj. ekonomiczne ujęcie powyższych zależności.
- Czynnikiem koordynującym działania na poziomie lokalnym w ramach powyższych zagadnień mogą stać się rozwiązania ustawowe zawarte w **ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centra usług społecznych**. To relatywnie nowe rozwiązanie może stać się skutecznym narzędziem racjonalizacji i indywidualizacji katalogu lokalnych usług społecznych.
- Określony w taki sposób kontekst sytuacyjny stanowi punkt początkowy w mapowaniu potrzeb infrastrukturalnych obszarów będących przedmiotem niniejszego opracowania i powinien być rozpatrywany przez pryzmat szeroko rozumianych **dobrych praktyk, doświadczeń, oceny skuteczności dotychczasowych działań** regionalnych ośrodków społecznych i edukacyjnych w tym płynących z dotychczasowego wdrażania RPO WL 2014-2020. Wyniki badań ankietowych, oraz wynikające z nich wnioski i rekomendacje zaprezentowane w niniejszym dokumencie określają takie podejście.

4.3. Diagnoza problemowa w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej

4.3.1. Stan istniejący i potrzeby w zakresie infrastruktury edukacyjnej

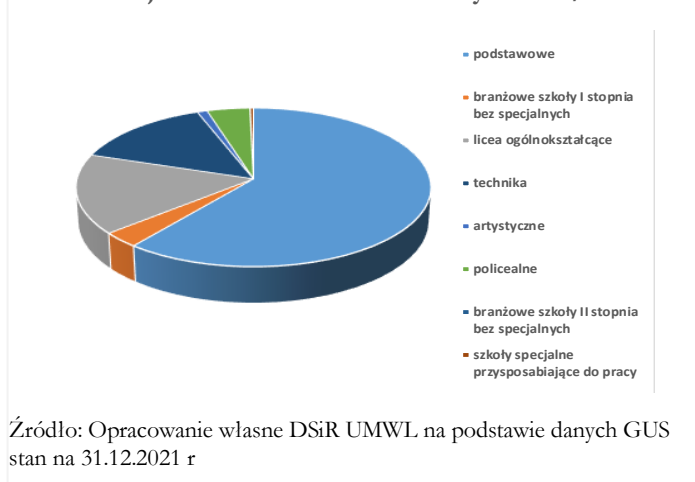
Posiadanie przez mieszkańców kwalifikacji, kompetencji i umiejętności umożliwiających szybkie dostosowywanie się do potrzeb rynku pracy zapewnia regionalnej gospodarce możliwość wykorzystania nowych możliwości biznesowych. Podstawą dla budowania zasobów ludzkich o takich kwalifikacjach jest zapewniony powszechny dostęp do wysokiej jakości edukacji od najmłodszych lat. Zmieniające się dynamicznie otoczenie powoduje potrzebę stałego wzbogacania wiedzy i kwalifikacji, a także nabywania nowych umiejętności.

Główne elementy i cechy opisujące stan oraz problemy w **obszarze edukacji** przedstawiają się następująco:

- Od 2010 do 2020 r. znacznie poprawiła się sytuacja w zakresie **nauczania przedszkolnego**. **Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat** objętych tą formą wychowania w roku 2020 wynosił 88% (w 2010 roku było to 64%), przy czym w miastach wynosił on ponad 107,8%, a na obszarach wiejskich 70,2%. Zwiększyła się również liczba oferowanych miejsc (z 41,3 tys. w 2007 do 57,6 tys. w 2018¹²). W roku 2018 **na jedno miejsce** w placówce wychowania przedszkolnego przypadało 1,1 dziecka w wieku 3-5 lat, jest to **najwyższa wartość w kraju**.
- W 2020 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **934 szkół podstawowych**, w których uczyło się 161 366 uczniów.
- W 2020 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało ogółem **67 branżowych szkół I stopnia (bez specjalnych)**, w których uczyło się 8 286 uczniów oraz **7 branżowych szkół II stopnia (bez specjalnych)**, w których uczyło się 136 uczniów.
- W **liceach ogólnokształcących** uczyło się 43 302 uczniów w 183 szkołach tego typu.
- W **117 technikach** na terenie województwa lubelskiego w 2020 r. uczyło się 37 846 uczniów.
- **Szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe** w 2020 r. było 14 w tym 5 ogólnokształcących i uczyło się w nich 1 416 uczniów zaś tych które nie dawały uprawnień zawodowych działało 21 (2 481 uczniów).
- W **33 szkołach specjalnych przysposabiające** do pracy w 2020 r. uczyło się 847 uczniów.
- W 2020 r. w **szkołach policealnych** na terenie naszego województwa uczyło się ponad 11 634 osób (najliczniejszą grupę stanowiły osoby 30 lat i więcej 3 999 osoby oraz w przedziale wiekowym 25-29 lat i stanowili oni 1 661 os.).
- W 2019 r. odnotowano **wzrost liczby uczniów w technikach i liceach profilowanych** w ostatnim roku (z 37 501 os. w 2010 r. do 39 233 os. w roku 2019)
- W 2019 r. odnotowano **wzrost liczby uczniów w liceach ogólnokształcących** (w 2010 było ich 54 760 os. i z roku na rok ich liczba malała aż do roku 2018, kiedy to liczba uczniów równa była 35 468 os., w roku 2019 nastąpił wzrost do 44 477 os.).
- W 2019 r. odnotowano **wzrost w ostatnim roku uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych** (w 2010 r. 11 778 os. i z roku na rok ich liczba malała aż do roku 2018, kiedy to liczba uczniów równa była 7 711 os. a w roku 2019 r. wzrosła do 9 433¹³ os.)
  - w technikach i liceach profilowanych na przestrzeni ostatnich 10 lat wzrost o 4,23%,
  - w liceach ogólnokształcących na przestrzeni ostatnich 10 lat spadek o 23,53%,
  - w zasadniczych szkołach zawodowych na przestrzeni ostatnich 10 lat spadek o 24,85%.
- **Spadek dotyczy również liczby szkół.** W okresie 2010 – 2020 r. liczba techników i liceów profilowanych spadła o 111¹⁴ placówek (z 253), zasadniczych szkół zawodowych o 16¹⁵, a liceów ogólnokształcących o 96.

Wykres 21 Struktura uczniów w poszczególnych typach szkół w woj. lubelskim w roku szkolnym 2019/2020

¹² Ostatnie dane w BDL na rok 2018

¹³ Zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły branżowe I i II stopnia i szkoły przysposabiające do pracy zawodowej specjalne razem BDL

¹⁴ Dane BDL stan na 2019 r.

¹⁵ Dane BDL stan na 2019 r.

- Istniejąca sieć szkół zapewnia relatywnie **dobrze warunki do nauczania**. Średnie wskaźniki dotyczące liczby uczniów przypadających na 1 pomieszczenie do nauczania oscylują (w zależności od typu szkoły) wokół 20 osób, co jest wartością nieznacznie niższą niż średnia w kraju. Nieco inna jest sytuacja w przypadku szkół podstawowych, gdzie liczba uczniów przypadających na oddział (15) są **znacznie niższe niż wartości dla kraju** (17).
- Wskaźnik **zdawalności egzaminów maturalnych** zarówno w województwie lubelskim jak i w skali całego kraju wykazują tendencję spadkową. W 2010 r. maturę w województwie zdało 80% przystępujących do egzaminu (13 miejsce w kraju), w 2020 r. było to 71,6% (13 miejsce w kraju). Na przestrzeni ostatnich 10 lat wskaźnik w województwie był nieco niższy niż średnio w kraju.
- **Dopełnieniem** edukacji na poziomie średnim zawodowym są **szkoły policealne**. W roku szkolnym 2019/2020 na Lubelszczyźnie kształciło się w nich 11tys. 445 osób. Większość tych placówek przeznaczona była do kształcenia osób dorosłych.
- Wskaźnik **osób dorosłych w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu**¹⁶ z roku na rok sukcesywnie maleje, jednak generalnie w województwie lubelskim wciąż jest wyższy niż średnio w kraju.
- Alternatywną formą podnoszenia kwalifikacji są **studia podyplomowe**. W 2018 roku z możliwości podnoszenia kwalifikacji w tej formie skorzystało ponad 8 tys. osób (powolny wzrost od 2013 roku). Pod względem liczby słuchaczy studiów podyplomowych województwo lubelskie uplasowało się na 8 miejscu w kraju.
- Na koniec 2020 roku **wykształceniem wyższym** legitymowało się w województwie lubelskim 29,4% mieszkańców, podczas gdy średnio w kraju 28,9% osób. Mimo stałego, acz powolnego wzrostu odsetka osób z wykształceniem wyższym województwo odnotowało awans z zajmowanego w 2010 roku 6 miejsca w kraju na miejsce 4 w 2020 roku. Jednocześnie województwo wciąż znajduje się w pierwszej szóstce regionów o **najwyższym odsetku osób posiadających wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niższe** (w 2020 roku wyniósł 13,6%, średnio w kraju 12,9%).

- W ostatnich latach zauważalne są korzystne zmiany w nauczaniu przedszkolnym. Tą formą edukacji objętych jest 88% dzieci w wieku 3-6 lat, nieznacznie mniej niż średnio w Polsce.
- Zmniejszająca się liczba uczniów na wszystkich poziomach nauczania na przestrzeni ostatnich 10 lat.
- Liczba szkół¹⁷ - niezależnie od poziomu nauczania – zmniejszyła się.
- Zwiększenie w roku 2019 liczby uczniów zarówno w technikach i liceach profilowanych jak i w liceach ogólnokształcących. Dla zapewnienia rozwoju gospodarczego niezbędne jest położenie nacisku na naukę i nabywanie praktycznych umiejętności, a zatem popularyzacja kształcenia zawodowego, gdzie liczba uczniów z roku na rok spada. Dotyczy to nie tylko rozwijania bazy szkół zawodowych, ale również przygotowania kadr nauczania zawodu oraz lepszego powiązania kształcenia zawodowego z potrzebami gospodarki.
- W efekcie prowadzonych inwestycji następuje poprawa lokalowych warunków nauczania w edukacji, m.in. przez budowę nowych obiektów dydaktycznych, zaplecza sportowego oraz modernizację istniejących szkół.
- Wyniki nauczania nie odbiegają znacząco od średniej krajowej, chociaż ulegają pogorszeniu. Oprócz doposażenia w pomoce dydaktyczne istotne jest wspomaganie podnoszenia i uzupełniania kwalifikacji i umiejętności nauczycieli.
- Mieszkańcy województwa lubelskiego przejawiają stosunkowo wysoką aktywność w zdobywaniu wiedzy i umiejętności po zakończeniu kształcenia formalnego. Istotne jest

¹⁶ Ostatnie dane dostępne w BDL na rok 2016

¹⁷ Technika, licea profilowane o 111 placówek, zasadnicze szkoły zawodowe o 16, licea ogólnokształcące o 96 placówek (na przestrzeni 2010-2019)

podjęcie działań na rzecz popularyzacji i stymulowania idei uczenia się przez całe życie, w szczególności osób o niskich kwalifikacjach zawodowych.

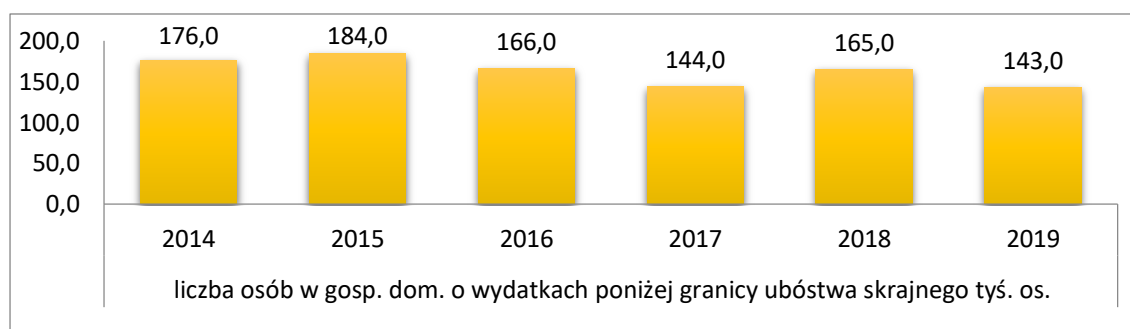
- Mieszkańcy obszarów wiejskich w województwie lubelskim mają trudniejszy dostęp do oświaty. Problem ten występuje na każdym poziomie nauczania, począwszy od przedszkolnego. Konieczność dojazdów do szkół (szczególnie w przypadku szkół ponadgimnazjalnych/ponadpodstawowych) czy placówek kształcenia dla dorosłych na większości obszarów wiejskich wiąże się ze zwiększonymi wydatkami, zmęczeniem oraz koniecznością poświęcenia dodatkowego czasu. Problem jest tym większy, że na wielu obszarach usługi transportu zbiorowego są bardzo ograniczone a nawet ich brak.

4.3.2. Stan istniejący i potrzeby w obszarze infrastruktury społecznej

Pomimo znaczącej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej wiele grup społecznych w regionie jest zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wpływ na tę sytuację ma kilka czynników (m.in. status majątkowy, wykształcenie, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność), a sytuacja może ulec negatywnej zmianie w wyniku pandemii wirusa COVID-19 i jej oddziaływania na gospodarkę.

Szczególną uwagę należy zwrócić na starzejące się społeczeństwo, osoby niesamodzielne i niepełnosprawne oraz ich otoczenie. Mimo zauważalnego obniżania się wskaźnika osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej nadal obecny jest problem ubóstwa mieszkańców województwa. Istnieje również konieczność wsparcia rodzin borykających się z sytuacjami kryzysowymi i problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.¹⁸

Wykres 22 Zmiana liczby osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego w województwie lubelskim w latach 2014-2019 [tys. osób]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

W 2019 r. w gospodarstwach domowych o wydatkach **poniżej granicy ubóstwa skrajnego** (tzn. poniżej minimum egzystencji) na terenie województwa lubelskiego żyło ponad 143 tys. osób, natomiast w gospodarstwach domowych poniżej granicy ubóstwa relatywnego (tzn. w takich, w których wydatki wynosiły mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych) – ok. 369 tys. osób. Liczbę osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa (tzn. takich, które zgodnie z obowiązującymi przepisami są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej) można

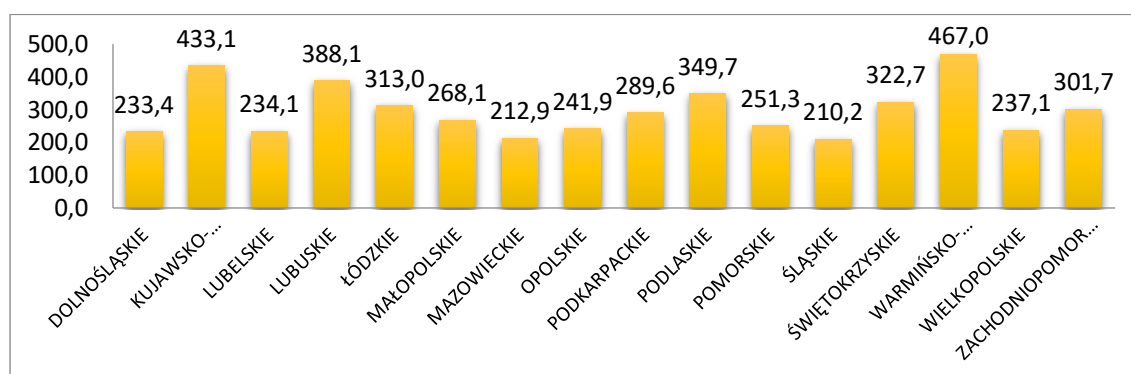
¹⁸ Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok

oszacować na ponad 265 tys. Można zaobserwować powolny spadek liczby osób zagrożonych ubóstwem w stosunku do lat poprzednich.

W 2020 r. rzeczywista liczba osób, którym decyzją **przyznano świadczenia pieniężne** według głównych form **pomocy** wyniosła 60 892, co stanowi 2,9 % mieszkańców województwa. Należy zauważyć, że z roku na rok wskaźnik ten maleje, tzn. zmniejsza się liczba osób, którym decyzją przyznawane są świadczenia (w roku 2017 było to 83 744 osoby).

Biorąc pod uwagę wskaźnik przyznanych świadczeń pieniężnych pomocy społecznej na 10 tys. ludności, woj. lubelskie sytuuje się na 13 miejscu w kraju.

Wykres 23 Osoby z przyznanym świadczeniem z pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Polsce wg województw w 2020 r.

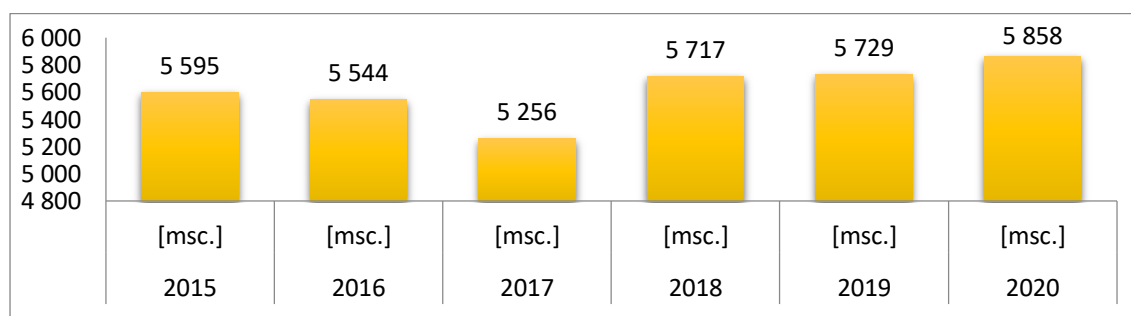

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

W województwie lubelskim miesięcznie świadczenia wychowawcze z programu Rodzina 500 plus pobierało w 2020 r. przeciętnie 147 499 rodzin, co przekłada się na ponad 342 tys. dzieci otrzymujących wsparcie.

W 2020 roku w województwie lubelskim funkcjonowało 95 placówek **stacjonarnej pomocy społecznej**. Placówki te dysponowały łącznie ponad 5,8 tys. miejsc, a liczba ich mieszkańców wyniosła blisko 5 tys.

Wykres 24 Zmiana liczby miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej w woj. lubelskim w latach 2015-2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

Zasoby w zakresie infrastruktury społecznej na terenie województwa lubelskiego przedstawiono w Tabeli 6.

Tabela 6. Liczba placówek w zakresie infrastruktury społecznej wg typów na terenie woj. lubelskiego 2020 r.

Lp.	Typ placówki	Liczba placówek ¹⁹
1.	Mieszkania socjalne	2 841
2.	Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów	391
3.	Przedsiębiorstwa społeczne	84
4.	Placówki opiekuńczo - wychowawcze	81
5.	Mieszkania chronione ogółem	75
	5.1. Mieszkania chronione dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schroniska, zakłady poprawcze i inne	15
	5.2. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	16
	5.3. Mieszkania chronione treningowe	34
	5.4. Mieszkania chronione wspierane	41
6.	Placówki udzielające schronienia bezdomnym /noclegownie, schroniska i ogrzewalnie	74
7.	Placówki wsparcia dziennego	59
8.	Warsztaty terapii zajęciowej	59
9.	Środowiskowe domy samopomocy	56
10.	Domy pomocy społecznej	46
11.	Kluby integracji społecznej	32
12.	Placówki Senior+: Kluby seniora	25
13.	Dzienne domy pomocy	20
14.	Placówki Senior +: Domy dziennego pobytu	16
15.	Ośrodki interwencji kryzysowej	13
16.	Centra integracji społecznej	10
17.	Zakłady aktywności zawodowej	9
18.	Kluby samopomocy /dla osób z zaburzeniami psychicznymi/	5
19.	Rodzinne domy pomocy	3
20.	Centra opiekuńczo-mieszkalne	2

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie, Lublin 2022 r.

Prowadzenie domów pomocy społecznej należy do zadań samorządów powiatowych. W 2020 roku w województwie lubelskim funkcjonowało **46 domów pomocy społecznej** (o 2 więcej niż rok wcześniej). Należy zaznaczyć, że 38 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast przez organizacje pozarządowe. Ich rozmieszczenie na terenie województwa lubelskiego przedstawia mapa 5.

¹⁹ Stan na 31.12.2020 roku

Mapa 5 Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie woj. lubelskiego w 2020 r.

● Domy Pomocy Społecznej
w mieście Lublin - 7 DPS

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok (OZPS)

W 2020 r. domy pomocy społecznej dysponowały **4 552 miejscami** (o 2 więcej niż w 2019 r.), a korzystało z nich 4 801 osób. Na umieszczenie w DPS oczekiwało 330 osób (o 52 osoby więcej niż w 2019 r.). **Wskaźnik nasycenia usługami** w DPS-ach²⁰ przedstawia tabela 7.

Tabela 7 Zmiana wskaźnika nasycenia usługami w DPS-ach w woj. lubelskim w latach 2018-2020 [%]

Lp.	Grupy beneficjentów systemu pomocy społecznej	Wskaźnik nasycenia usługami w DPS-ach [%]		
		2018	2019	2020
1.	Osoby dorosłe niepełnosprawne intelektualnie	98	77	89
2.	Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie	100	100	88
3.	Osoby przewlekle psychicznie chore	73	73	77
4.	Osoby w podeszłym wieku	79	80	72
5.	Osoby niepełnosprawne fizycznie	81	67	56
6.	Osoby przewlekle somatycznie chore	59	61	45
Ogółem		74	70	60

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie OZPS za 2020 rok, Lublin 2022.

Wartość wskaźnika nasycenia usługami w domach pomocy społecznej w województwie lubelskim spadła o **ponad 10%** w stosunku do 2019 roku. Oznacza to, że w przypadku domów dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie oraz dorosłych niepełnosprawnych fizycznie zwiększyło się zapotrzebowanie na usługi (wzrosła liczba oczekujących na miejsce). Stopień nasycenia usługami wzrósł jedynie w przypadku domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (o 4%) oraz osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie (o 12%).

W 2020 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **136 ośrodków wsparcia o różnym charakterze** (o 8 mniej w stosunku do 2019 r.). Ośrodkiem takim może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy. Spośród nich 106 było prowadzonych przez

²⁰ Stopień nasycenia usługami w DPS-ach wyrażony jest jako stosunek liczby osób umieszczonych w DPS pomnożony przez 100 do sumy liczby osób umieszczonych w DPS i liczby oczekujących.

jednostki samorządu terytorialnego, a 30 przez organizacje pozarządowe. Z pomocy ośrodków skorzystało 6 252 osoby. Kadre tych jednostek stanowiło 1 111 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania wyniósł 75 415 894 zł. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowe domy samopomocy lub kluby samopomocy. Osoby z zaburzeniami psychicznymi w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej.

W ramach ośrodków wsparcia w 2020 roku funkcjonowało (podobnie jak rok wcześniej) **56 środowiskowych domów samopomocy**, w tym 43 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Z ich usług skorzystało 2 439 osób, tj. o 35 osób więcej w porównaniu z rokiem 2019. Liczba osób oczekujących wyniosła 112, a kadre ŚDS stanowiło 735 osób (o 5 więcej niż w 2019 r.).

Rozmieszczenie jednostek na terenie województwa lubelskiego przedstawia tabela 8.

Tabela 8 Środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 roku

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających z pomocy w ŚDS
1.	m. Lublin	8	439	513
2.	puławski	3	158	167
3.	białski	5	130	138
4.	lubelski	3	128	133
5.	chełmski	4	122	127
6.	łęczyński	2	101	116
7.	kraśnicki	2	102	110
8.	biłgorajski	3	90	100
9.	lubartowski	2	85	97
10.	zamojski	3	85	93
11.	hrubieszowski	2	82	92
12.	m. Biała Podlaska	2	75	89
13.	opolski	2	83	83
14.	tomaszowski	2	62	71
15.	lukowski	2	65	71
16.	świdnicki	2	56	64
17.	włodawski	1	50	64
18.	krasnostawski	1	50	60
19.	m. Chełm	1	45	54
20.	parczewski	2	50	51
21.	radzyński	1	40	44
22.	janowski	1	37	40
23.	m. Zamość	1	35	37
24.	rycki	1	22	22
Suma		56	2192	2436

Źródło: Opracowanie ROPS w Lublinie na podstawie sprawozdania MRPiPS-03-R za 2020 rok.

W województwie lubelskim funkcjonowało **31 Klubów Samopomocy**, w tym 28 prowadzonych przez jednostki samorządu. W 2020 r. wsparciem w klubach zostało objętych ogółem 458 osób (o 258 mniej niż

rok wcześniej). Roczny koszt prowadzenia i utrzymania tych placówek wyniósł 1 102 161 zł (tj. o 247 012 zł więcej niż w 2019 r.).

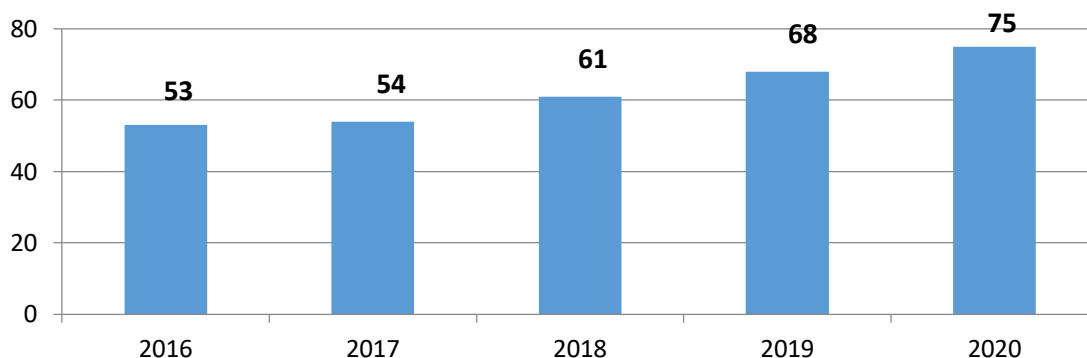
Wśród ośrodków wsparcia wymienia się także dzienne domy pomocy, które przeznaczone są dla osób starszych samotnych lub osób pozostających w rodzinach. Placówki te oferują różne rodzaje wsparcia i zajęć, m.in.: codzienne wyżywienie, terapie zajęciowe - plastyczne, informatyczne, teatralne czy muzyczne. Odbywają się w nich różne imprezy kulturalne, uroczystości oraz spotkania okolicznościowe. Osoby starsze mogą skorzystać z usług pielęgniarek, lekarzy czy też rehabilitantów. W województwie lubelskim funkcjonuje **36 dziennych domów pomocy**²¹, w tym 16 utworzonych z **Programu Wieloletniego „Senior+”** na lata 2015-2020 realizowanego przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej²². W ramach Programu Senior+ funkcjonuje również 25 klubów seniora.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje łącznie 391 klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów, w 2019 roku było ich 378. Placówek tego typu systematycznie przybywa. Prognoza na rok kolejny przewiduje dalszy wzrost ich liczby do 419. Najwięcej tego typu miejsc wykazały powiaty tomaszowski (35), zamojski (24), m. Lublin (27), bialski (28), lubartowski (31), lubelski (32), puławski (25).

Sieć ta uzupełniana jest placówkami udzielającymi wsparcia osobom bezdomnym (noclegownie i schroniska) dysponującymi 409 miejscami (14 placówek). W 2020 r. placówki te zatrudniały 65 pracowników, a skorzystało z nich 616 osób (o 30 osób mniej niż rok wcześniej). Działały ponadto 4 ogrzewalnie z liczbą 113 miejsc, przy czym skorzystały z nich 248 osoby, tj. o 46 osób mniej niż w roku 2019²³.

W 2020 r. na terenie województwa funkcjonowało **75 mieszkań chronionych**, a skorzystały z nich 244 osoby. Dwa z nich prowadzone są przez organizację pozarządową, pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego (54 mieszkania przez gminy, 19 przez powiaty). Od 2015 roku liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w 2016 były 53 takie placówki, w 2017 – 54, w 2018 – 61, a w 2019 – 68.

Wykres 25. Zmiana liczby mieszkań chronionych w woj. lubelskim w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie OZPS za 2020 rok

W regionie w 2020 roku funkcjonowało 16 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego – 15 na terenie m. Lublin i 1

²¹ Sprawozdanie MRPiPS-03-R za okres 2020-01-01 do 2020-12-31.

²² Wykaz placówek Senior+ funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego zamieszczony na stronie internetowej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

²³ Dane dotyczące liczby funkcjonujących schronisk, noclegowni i ogrzewalni w 2020 r. pochodzą z rejestrów Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie – *Rejestr miejsc, w których gmina udziela tymczasowego schronienia w schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegowniach oraz ogrzewalniach w województwie lubelskim prowadzony na podstawie art. 48a ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1507, z późn. zm.)*

w Krasnymstawie. Dysponowały łącznie 39 miejscami. W roku 2020 w mieszkaniach chronionych przebywały ogółem 42 osoby (o 11 mniej niż rok wcześniej). Mieszkania chronione funkcjonujące na terenie województwa lubelskiego w 2020 roku przedstawia tabela 9.

Tabela 9 Liczba mieszkań chronionych w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 roku

Lp.	Powiat	Mieszkania chronione ogółem	Mieszkania chronione dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schroniska, zakłady poprawcze i inne	Mieszkania chronione dla osób z zaburzenia mi psychicznymi	Mieszkania chronione treningowe	Mieszkania chronione wspierane
1.	m. Lublin	26	7	15	20	6
2.	puławski	17	–	–	5	12
3.	krasnostawski	11	1	1	1	10
4.	biłgorajski	5	–	–	–	5
5.	białski	4	2	–	3	1
6.	m. Chełm	4	1	–	1	3
7.	zamojski	2	–	–	–	2
8.	m. Zamość	2	2	–	2	–
9.	janowski	1	–	–	1	–
10.	kraśnicki	1	1	–	1	–
11.	tomaszowski	1	–	–	–	1
12.	m. Biała Podlaska	1	1	–	–	1
13.	chełmski, hrubieszowski, lubartowski, lubelski, łączynski, lukowski, opolski, parczewski, radzyński, rycki, świdnicki, włodawski	brak	brak	brak	brak	brak
Suma		75	15	16	34	41

Zródło: Sprawozdanie MRiPS -03-R za 2020

Od 2019 r. w województwie lubelskim, na terenie gminy Józefów rozpoczęły działalność **3 rodzinne domy pomocy społecznej**. Jest to pożądana forma usług, która nie była realizowana wcześniej w województwie lubelskim.

Do zadań powiatu należy prowadzenie **ośrodków interwencji kryzysowej**. W 2020 r. na terenie Lubelszczyzny było 10 takich placówek. Wśród nich 3 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc w OIK-ach wyniosła 86, a z ich wsparcia skorzystało 3 291 osób.

W ramach zadań powiatu prowadzone są **jednostki specjalistycznego poradnictwa**. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania,

profilaktyki i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

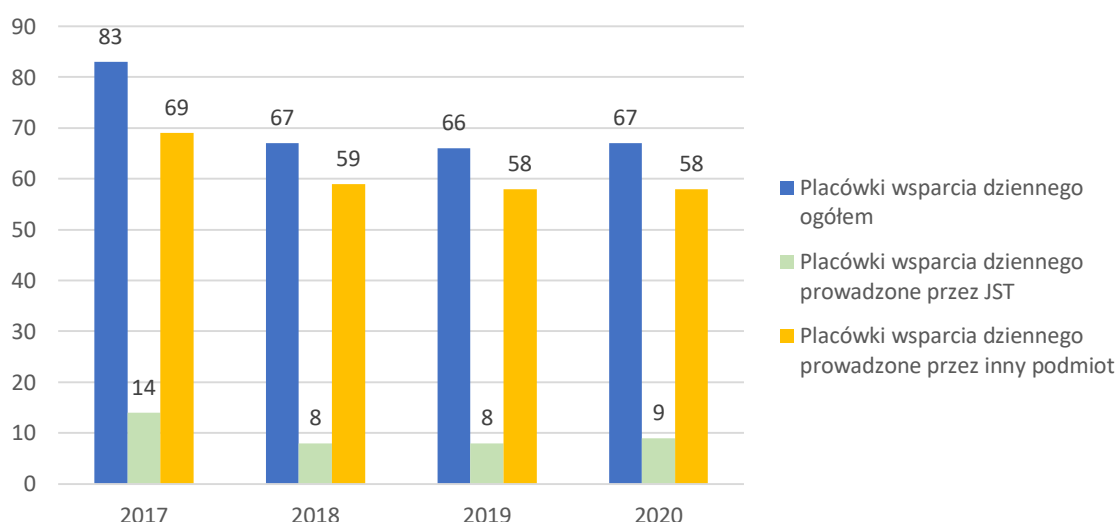
Z danych zebranych za 2020 r. wynika, że z usług tych placówek skorzystało 3 606 osób. Koszty funkcjonowania jednostek specjalistycznego poradnictwa w 2020 r. wyniosły 2 136 889 zł. Warto tu jednak zaznaczyć, że funkcję jednostek specjalistycznego poradnictwa pełnią w powiatach powiatowe centra pomocy rodzinie posiadające wyspecjalizowaną kadre do pomocy rodzinie. Tym samym liczba osób, które skorzystały z tej formy pomocy jest wyższa.

Samorządy gminne i powiatowe, w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, mogą prowadzić **dzienne placówki wsparcia**, w których mogą przebywać dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo - wychowawczymi. W placówkach dziecko zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona jako forma:

- opiekuńcza, w tym koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze;
- specjalistyczna;
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 67 dziennych placówek wsparcia, w tym 9 z nich prowadziły jednostki samorządu terytorialnego, a zdecydowana większość (58) była prowadzona przez inne podmioty²⁴. Liczba korzystających w 2020 r. wynosiła 1 554 osoby (o 38 więcej niż rok wcześniej).

Wykres 26. Zmiana liczby placówek wsparcia dziennego w woj. lubelskim w latach 2017-2020

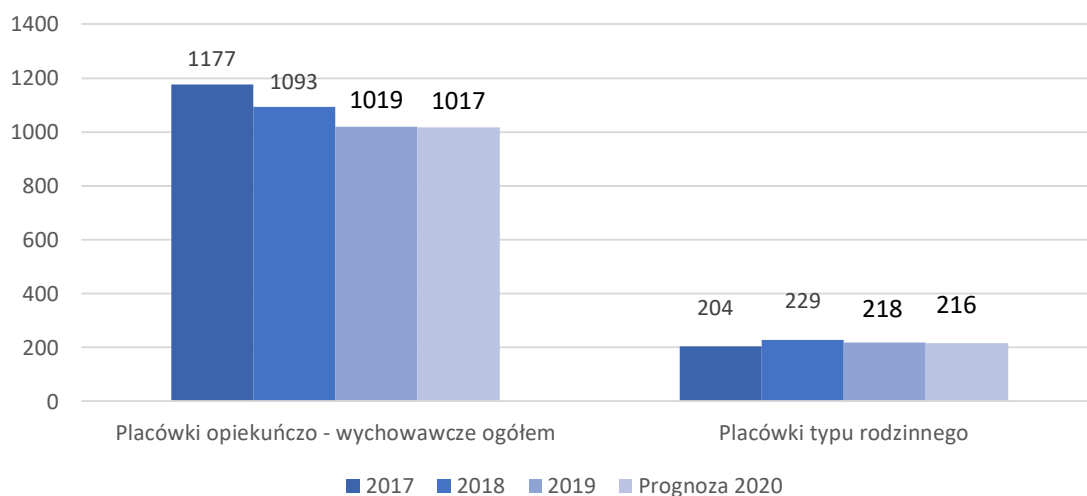
Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie OZPS za 2020 rok

Do zadań realizowanych przez samorząd powiatowy należy prowadzenie instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie **81 placówek opiekuńczo – wychowawczych**. Wśród nich 36 to placówki typu rodzinnego²⁵. W 2020 r. placówki opiekuńczo – wychowawcze dysponowały 1 089 miejscami, w tym 283 miejscami w placówkach typu rodzinnego. W 2020 r. odnotowano wzrost liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych o 21 osób.

²⁴ Dane o liczbie dziennych placówek wsparcia pochodzą z rejestru Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, stan na 1 kwietnia 2020 r.

²⁵ Informacja o liczbie placówek opiekuńczo-wychowawczych pochodzi ze *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2A ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113A tej ustawy za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31.*

Wykres 27. Liczba osób korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w woj. lubelskim w latach 2018-2021

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie OZPS za 2020 rok

Na działalność placówek przeznaczono 57,6 mln zł, tj. o 5 mln zł więcej niż w 2019 r. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek typu rodzinnego wyniósł w 2020 roku 13,3 mln zł, tj. o 406 tys. zł mniej niż w 2019 r.

Tabela 10 Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 roku

Lp.	Powiat	Placówki opiekuńczo - wychowawcze ²⁶	Placówki wsparcia dziennego ²⁷
1.	m. Lublin	18	15
2.	m. Zamość	3	9
3.	łęczyński	1	5
4.	puławski	1	5
5.	biłgorajski	12	4
6.	lubelski	4	4
7.	chełmski	1	3
8.	kraśnicki	15	3
9.	białski	7	2
10.	m. Biała Podlaska	0	2
11.	tomaszowski	0	2
12.	m. Chełm	2	1
13.	krasnostawski	8	1
14.	lubartowski	0	1
15.	parczewski	0	1
16.	włodawski	1	1

²⁶ sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego - (stan na 2020 rok)

²⁷ Rejestr Wojewody Lubelskiego: Wykaz placówek wsparcia dziennego woj. Lubelskiego, Wg stanu na 8.11.2021 r.

Lp.	Powiat	Placówki opiekuńczo - wychowawcze ²⁶	Placówki wsparcia dziennego ²⁷
17.	hrubieszowski	0	0
18.	janowski	1	0
19.	lukowski	3	0
20.	opolski	0	0
21.	radzyński	1	0
22.	rycki	0	0
23.	świdnicki	1	0
24.	zamojski	2	0
Suma		80	59

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Lublinie, Lublin 2022.

Proces reintegracji społeczno-zawodowej prowadzony jest w polskim systemie prawnym w dużej mierze przez podmioty reintegracyjne (WIZ, ZAZ, KIS, CIS), które różnią się między sobą m.in. podstawami prawnymi, grupą uczestników, oferowanymi formami wsparcia czy też źródłami finansowania. Dodatkowo reintegracja społeczno-zawodowa jest obowiązkiem przedsiębiorstw społecznych w odniesieniu do członków lub pracowników. Dostęp do wysokiej jakości usług reintegracji społeczno-zawodowej mieszkańców regionu jest zatem pochodną ilości i rodzajów podmiotów reintegracyjnych i PS, ich rozmieszczenia, a także jakości oferowanego wsparcia. Zasób infrastruktury społecznej w obszarze ekonomii społecznej przedstawiają tabele 11, 12 oraz 13.

Tabela 11 Liczba podmiotów reintegracyjnych w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 roku

Lp.	Powiat	Warsztaty Terapii Zajęciowej	Zakłady Aktywności Zawodowej	Kluby Integracji Społecznej	Centra Aktywności Społecznej	Razem
1.	m. Lublin	9	1	2	1	13
2.	zamojski	5	0	2	2	9
3.	lukowski	2	2	2	1	7
4.	bialski	4	0	2	0	6
5.	chełmski	4	0	2	0	6
6.	hrubieszowski	3	0	2	1	6
7.	tomaszowski	3	1	2	0	6
8.	m. Chełm	2	0	2	1	5
9.	m. Zamość	3	0	1	1	5
10.	janowski	1	1	3	0	5
11.	puławski	3	1	1	0	5
12.	bilgorajski	3	0	1	0	4
13.	krasnostawski	2	0	1	1	4
14.	lubartowski	2	1	1	0	4
15.	opolski	1	0	3	0	4
16.	świdnicki	2	0	1	1	4
17.	m. Biała Podlaska	2	0	0	1	3
18.	łęczyński	1	1	1	0	3
19.	kraśnicki	1	0	1	0	2
20.	lubelski	1	0	1	0	2
21.	rycki	2	0	0	0	2
22.	parczewski	1	0	0	0	1

Lp.	Powiat	Warsztaty Terapii Zajęciowej	Zakłady Aktywności Zawodowej	Kluby Integracji Społecznej	Centra Aktywności Społecznej	Razem
23.	radzyński	1	0	0	0	1
24.	włodawski	1	0	0	0	1
Suma		59	8	31	10	108

Źródło: Ekonomia społeczna w województwie lubelskim w 2020 r. Raport końcowy – część A.

Tabela 12 liczba placówek wg formy prawnej przedsiębiorstw społecznych w woj. lubelskim w 2020 roku

Lp.	Forma prawna przedsiębiorstw społecznych	Liczba
1.	Spółdzielnie socjalne	72
2.	Fundacje	6
3.	Spółki non profit (sp. z o.o.)	6
Suma		84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OWES: *Ekonomia społeczna w województwie lubelskim w 2020 r. Raport końcowy – część A.*

Tabela 13 Przedsiębiorstwa społeczne w woj. lubelskim wg. powiatów w 2020 roku

Lp.	Powiaty	Fundacje	Spółdzielnie socjalne	Spółki non profit	Suma
1.	biłgorajski	0	10	0	10
2.	Lublin	4	4	1	9
3.	kraśnicki	0	9	0	9
4.	Chelń	0	8	0	8
5.	puławski	0	6	0	6
6.	tomaszowski	0	6	0	6
7.	Zamość	0	4	0	4
8.	białski	0	2	2	4
9.	zamojski	0	4	0	4
10.	hrubieszowski	0	3	0	3
11.	lukowski	0	3	0	3
12.	świdnicki	1	2	0	3
13.	janowski	0	1	1	2
14.	krasnostawski	0	2	0	2
15.	lubartowski	1	0	1	2
16.	lubelski	0	1	1	2
17.	opolski	0	2	0	2
18.	Biała Podlaska	0	1	0	1
19.	łęczyński	0	1	0	1
20.	parczewski	0	1	0	1
21.	radzyński	0	1	0	1
22.	włodawski	0	1	0	1
23.	chełmski	0	0	0	0
24.	rycki	0	0	0	0
Suma		6	72	6	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OWES. *Ekonomia społeczna w województwie lubelskim w 2020 r. Raport końcowy – część A.*

■ **Centra Integracji Społecznej**

Na terenie województwa lubelskiego w 2020 r. funkcjonowało **10 Centrów Integracji Społecznej**, z tego 8 prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego²⁸. Liczba uczestników zajęć wyniosła 317 osób – o 124 osoby mniej niż w 2019 r.

W 2020 r. na terenie województwa lubelskiego, podobnie jak rok wcześniej, funkcjonowało **31 Klubów Integracji Społecznej**. Z zajęć w nich prowadzonych skorzystały 194 osoby (o 150 osób mniej niż w 2019 r.)²⁹.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnością. Formami aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością jest m.in. uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej.

■ **Warsztaty Terapii Zajęciowej**

W zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2020 r. na terenie województwa funkcjonowało **59 warsztatów terapii zajęciowej**. Z ich usług skorzystało 2 171 uczestników (o 818 osób mniej niż w roku poprzednim). Roczny koszt prowadzenia warsztatów wyniósł 43 566 511 zł (o 14 907 611 zł mniej niż rok wcześniej). Warsztaty terapii zajęciowej to jedne z tych jednostek, które szczególnie dotknęła sytuacja epidemiologiczna – znaczny spadek liczby uczestników i poniesionych kosztów jest tego efektem.

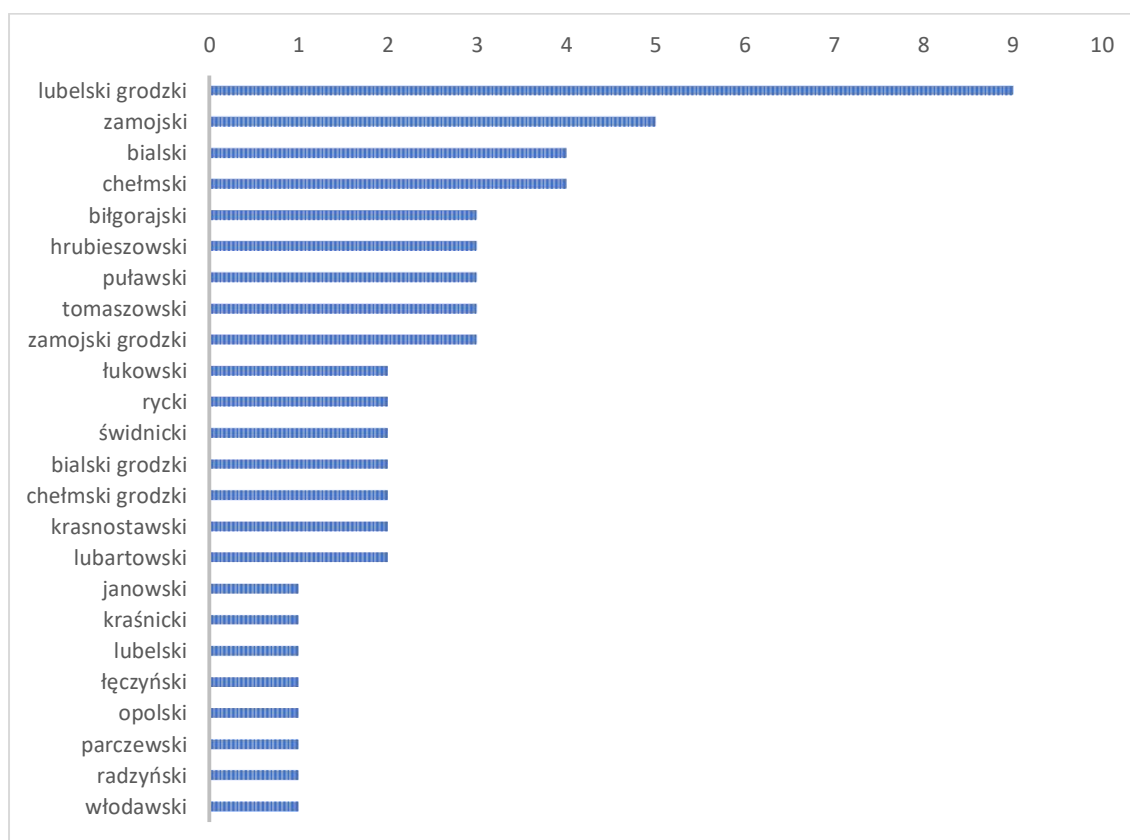
Liczba warsztatów terapii zajęciowej i liczba uczestników od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Rozmieszczenie warsztatów terapii zajęciowej na terenie województwa lubelskiego przedstawia wykres 28.

---

²⁸ Rejestr Wojewody Lubelskiego

²⁹ Rejestr Wojewody Lubelskiego

Wykres 28 Liczba warsztatów terapii zajęciowej w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie, Lublin 2022

■ Zakłady Aktywności Zawodowej

Na koniec 2021 r. na terenie województwa lubelskiego działało **9 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały ogółem 439 osób, w tym 306 osób z niepełnosprawnością³⁰.

W roku oceny funkcjonowały 4 zakłady aktywności zawodowej prowadzone przez **jednostki samorządu terytorialnego**:

- Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
- Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
- Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim,
- Zakład Aktywności Zawodowej w Kocku,
- Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Jaszczowie,

oraz 4 prowadzone przez **inne podmioty**:

- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
- Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
- Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach, Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
- Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie, Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

³⁰ Informacja na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.

Pomoc dorosłym osobom niepełnosprawnym ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności oraz zapewnienie pobytu, opieki i specjalistycznych usług dostosowanych do ich potrzeb mają zapewnić **centra opiekuńczo-mieszkalne**. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują dwie takie jednostki – w powiecie białskim (gmina Łomazy miejscowość Dubów) i łęczyńskim (miejscowość Jaszczów).

Na terenie województwa lubelskiego w 2020 roku funkcjonowało 2 841 mieszkań socjalnych. Ich rozmieszczenie w poszczególnych powiatach przedstawia poniższa tabela 14.

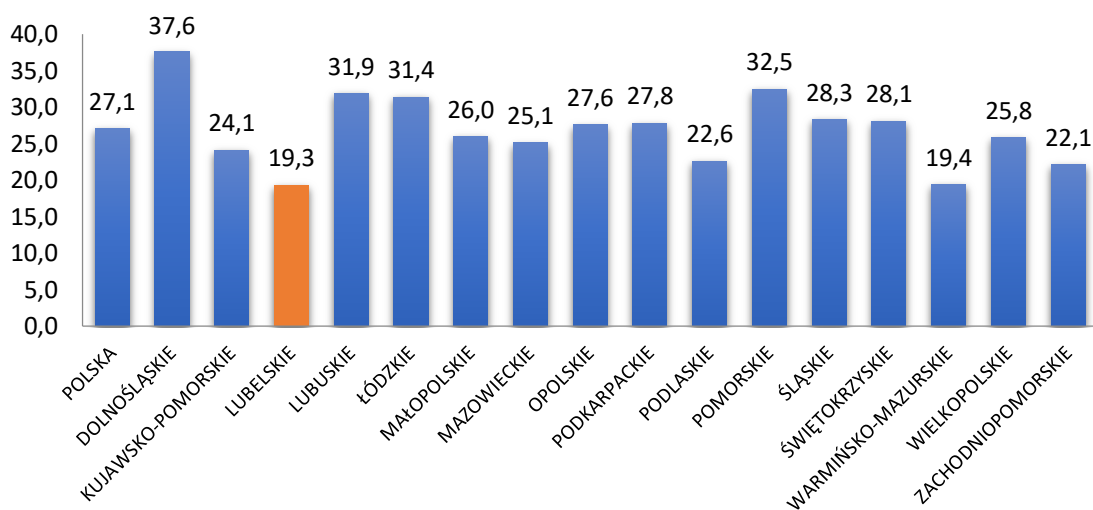
Tabela 14 Liczba mieszkań socjalnych w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 roku

Lp.	Powiat	Liczba mieszkań socjalnych
1.	m. Lublin	1173
2.	białski	223
3.	hrubieszowski	165
4.	włodawski	129
5.	tomaszowski	114
6.	kraśnicki	111
7.	m. Chełm	104
8.	łęczyński	88
9.	świdnicki	81
10.	biłgorajski	80
11.	puławski	77
12.	lubartowski	64
13.	m. Zamość	61
14.	krasnostawski	51
15.	rycki	49
16.	opolski	47
17.	lubelski	40
18.	janowski	36
19.	chełmski	33
20.	lukowski	31
21.	zamojski	27
22.	radzyński	25
23.	parczewski	17
24.	m. Biała Podlaska	15
Suma		2841

Źródło: Sprawozdanie OZPS za 2020

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych pogarsza się od 2013 r. Od 2015 r. województwo lubelskie należało pod tym względem do trzech polskich regionów o najniższym wskaźniku. W roku 2020 wartość tego wskaźnika (19,3%) plasuje województwo na ostatnim miejscu w kraju tuż za woj. warmińsko-mazurskim (19,4%). Liderem roku 2020 dla tak ujętych danych jest woj. dolnośląskie (37,6%) przy średniej krajowej (27,1%).

Wykres 29 Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata wg województw w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

Liczba zakładów pracy chronionej oraz zatrudnienia osób niepełnosprawnych w tych zakładach, a także podmiotów gospodarczych posiadających status zakładów pracy chronionej na koniec roku 2020 wyniosła 18. Zakłady te zatrudniały ogółem 1 279 pracowników z niepełnosprawnościami³¹.

W ciągu 2020 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami wyniosła w województwie lubelskim 3 369. Na koniec roku w rejestrach urzędów pracy pozostawało 3 002 osób z niepełnosprawnościami, w tym 1211 kobiet. Pracę podjęło 1375 osób, w tym 641 kobiet. Prawo do zasiłku na koniec 2020 roku posiadało 321 osób z niepełnosprawnością, w tym 139 kobiet. W ciągu 2020 r. zarejestrowano napływ 393 osób z niepełnosprawnością poszukujących pracy (163 kobiet), a na koniec roku w rejestrach urzędów pracy pozostawało 217 osób wspomnianej kategorii³².

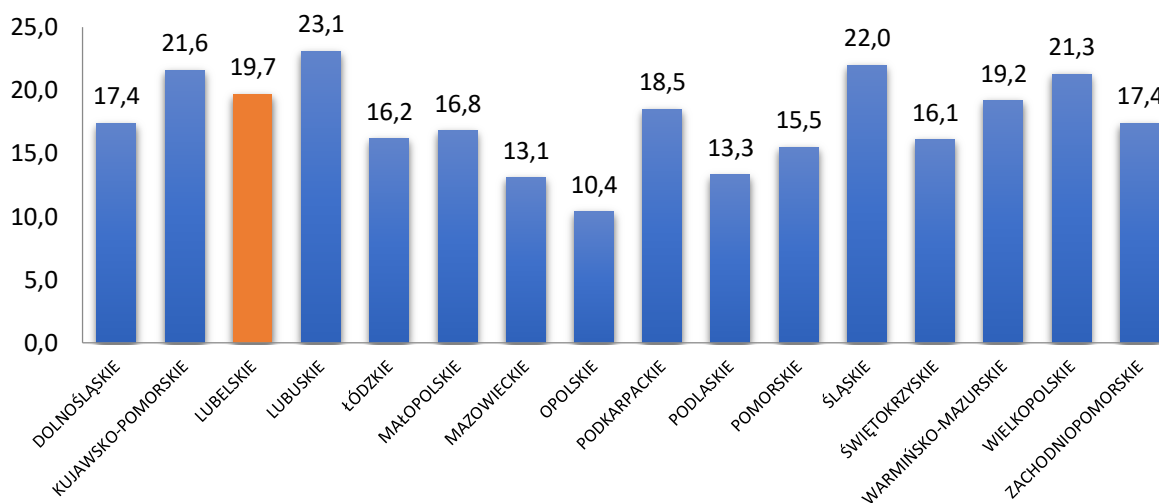
Liczba ofert pracy skierowanych do osób z niepełnosprawnościami wyniosła w minionym roku 934, tj. o 380 mniej ofert niż roku 2019. Spośród wszystkich zgłoszonych ofert 164 dotyczyło zatrudnienia subsydiowanego, 276 ofert stanowiły oferty pracy sezonowej, a 99 ofert pochodziło z sektora publicznego.

Województwo lubelskie na tle kraju charakteryzuje relatywnie wysoki wskaźnik osób z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych **pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy** na 1000 mieszkańców. Biorąc pod uwagę skalę zjawiska w 2020 r. województwo znalazło się wśród regionów na miejscu 12 (średnio 19,7 os.) przy średniej krajowej 18,4 os. Należy jednak zaznaczyć, iż na przestrzeni ostatnich lat tak ujęty wskaźnik systematycznie ulega zmniejszeniu.

³¹ Według danych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Lublin 2022

³² Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, Lublin 2022

Wykres 30 Liczba osób z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy na 1000 mieszkańców wg województw w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

Działaniem systemowym w kierunku deinstytucjonalizacji oraz rozwijania dostępności usług społecznych w środowisku lokalnym jest możliwość utworzenia **centrum usług społecznych**. Jest to nowa jednostka organizacyjna gminy i nowa instytucja lokalnej polityki społecznej, służąca rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Docelowo ma zapewniać pełną koordynację i informację o usługach społecznych w jednym miejscu – z myślą o wszystkich mieszkańcach gminy. W CUS są dostępne usługi społeczne z różnych systemów: pomocy społecznej, polityki rodzinnej, promocji i ochrony zdrowia, kultury, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób niepełnosprawnych. Usługi są świadczone przez różnych wykonawców, wśród których są zarówno jednostki samorządowe, jak i lokalni przedsiębiorcy, podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe.

Centra Usług Społecznych mogą być tworzone w dwóch trybach:

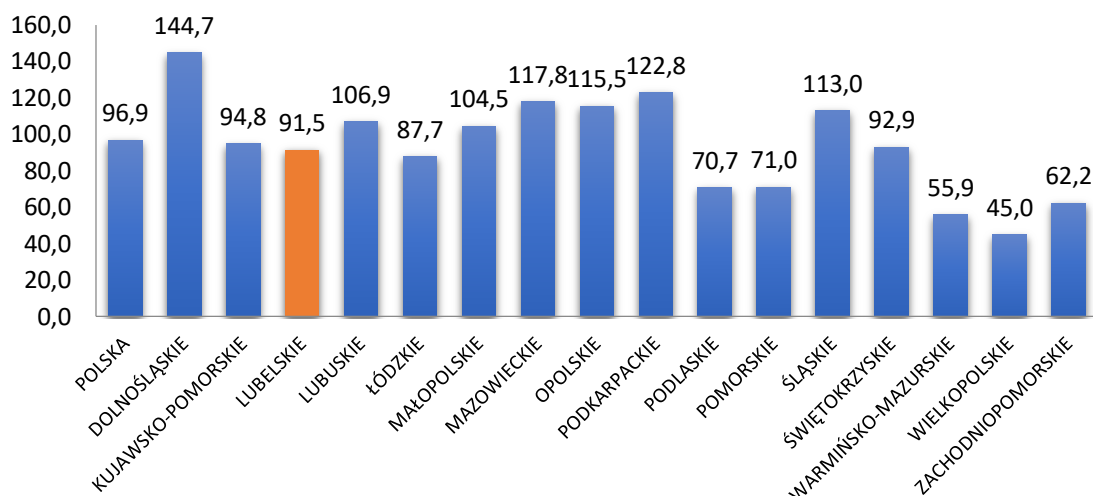
- **przez przekształcenie** ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych – wówczas centrum będzie funkcjonowało na obszarze jednej gminy, przejmując przy tym obecne zadania ośrodka pomocy społecznej, albo
- **przez utworzenie centrum**, na podstawie porozumienia władz gminnych, dla dwóch lub większej liczby gmin – wówczas centrum będzie funkcjonowało obok gminnych ośrodków pomocy społecznej, współpracując z nimi.

Na koniec 2020 r. w województwie lubelskim CUS-y funkcjonowały w Bełżycach, Opolu Lubelskim, Wojcieszkowie oraz Świdniku, wszystkie powstały przez przekształcenie ośrodka pomocy społecznej.

W zakresie **opieki długoterminowej oraz paliatywno-hospicyjnej**, województwo dysponuje według danych na koniec roku 2020, 6 placówkami hospicyjnymi, 4 oddziałami opieki paliatywnej, 22 zakładami opiekuńczo-leczniczymi oraz 7 zakładami pielęgnacyjno-opiekuńczymi. Biorąc pod uwagę ludność województwa podmioty te dysponują średnio liczbą około 90 łóżek na 100 tys. mieszkańców, co umiejscawia region na 9 miejscu w kraju (średnia 96 łóżek).

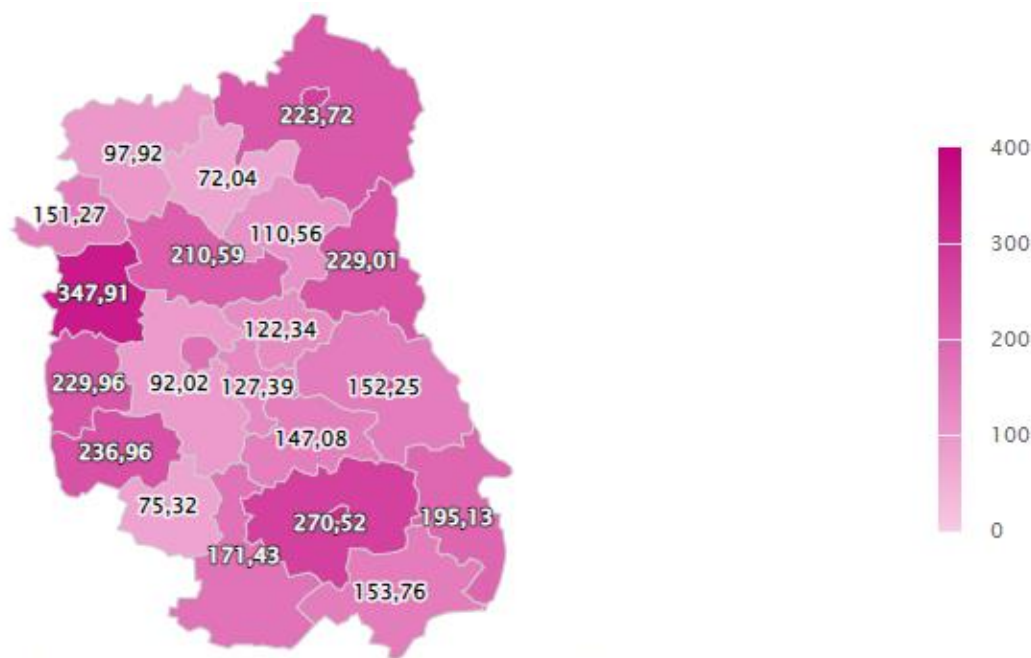
Wykres 31 Liczba łóżek w hospicjach, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych na 100 tys. ludności wg województw w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL, Lublin 2022 r.

Istnieje duże zróżnicowanie w dostępie do świadczeń opieki paliatywnej i hospicyjnej (OPH) pomiędzy województwami. Najwięcej wizyt / pobyków na 100 tys. ludności przeprowadzono w województwie kujawsko – pomorskim (6 063,87), najmniej natomiast w województwie małopolskim (872,95). W przypadku województwa lubelskiego wskaźnik ten wynosi 1 470,78³³.

Mapa 6 Liczba pacjentów opieki paliatywnej i hospicyjnej na 100 tys. ludności w woj. lubelskim wg powiatów

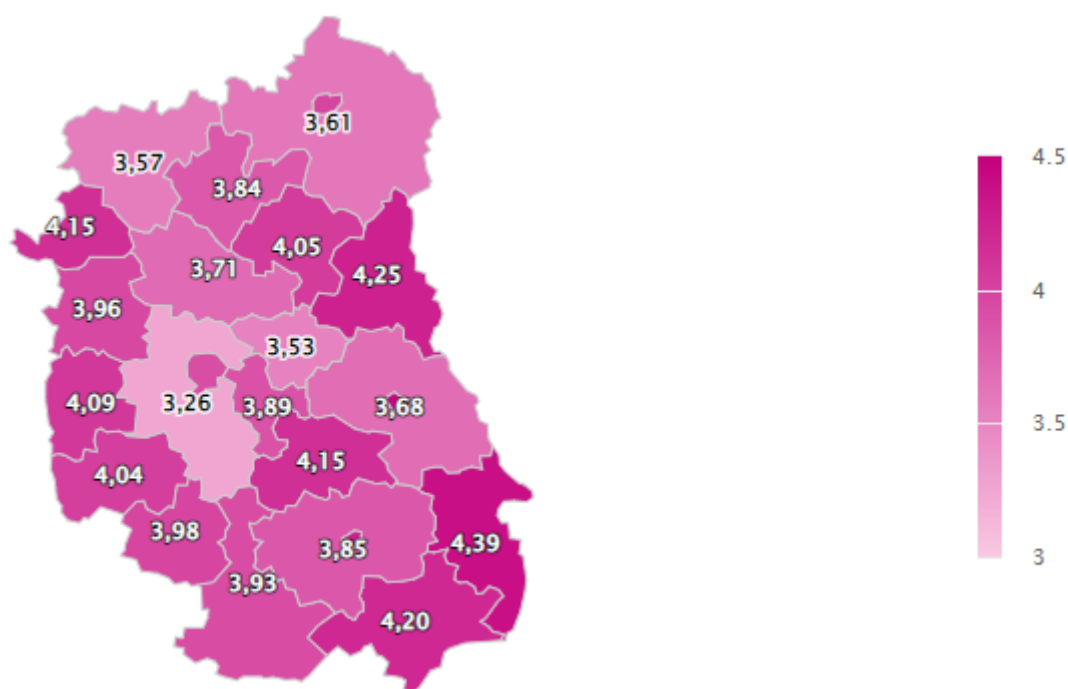

Źródło: Opracowanie Departament Analiz i Strategii Ministerstwa Zdrowia na podstawie danych NFZ i GUS, 2022 r.

³³ Źródło: Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 27 sierpnia 2021 r. w sprawie mapy potrzeb zdrowotnych

Natomiast prognozowaną liczbę miejsc opieki paliatywnej i hospicyjnej w 2050 roku przedstawia mapa 7.

Mapa 7 Prognoza liczby miejsc w OPH w 2050 roku w woj. lubelskim wg powiatów

Źródło: Opracowanie Departament Analiz i Strategii Ministerstwa Zdrowia na podstawie danych NFZ, KRN i GUS, 2022 r.

- Zasięg ubóstwa ekonomicznego w województwie lubelskim sukcesywnie maleje, pomimo to wciąż utrzymuje się powyżej średniej w kraju. Poniżej relatywnej granicy ubóstwa w 2019 r. znalazło się 17,5% mieszkańców (jeden z wyższych wyników w kraju) przy średniej dla kraju 13,0%.
- Ok 3% mieszkańców regionu korzysta z przyznanych świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. W wyniku wzrostu wynagrodzeń, spadku bezrobocia, a w przypadku rodzin z dziećmi, otrzymywania świadczenia wychowawczego Rodzina 500 plus wskaźnik ten stale obniża się.
- Od 2007 r. liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej pozostaje na podobnym poziomie. Biorąc pod uwagę tendencje demograficzne wyzwaniem dla systemu pomocy społecznej w regionie będzie zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług świadczonych w środowisku lokalnym. Większy nacisk należy położyć na rozwijanie usług w formie zdeinstytucjonalizowanej.
- W województwie lubelskim występuje wysoki odsetek zjawiska niepełnosprawności oraz bardzo niski wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. Formami aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej jest m.in. uczestnictwo w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej.
- Działania z zakresu integracji społecznej realizowane są zarówno przez samorządy jak i organizacje pozarządowe. Służy temu działalność dedykowanych placówek (centra i kluby integracji społecznej, placówki integracji dla osób z niepełnosprawnościami), powstawanie podmiotów ekonomii społecznej, jak i wszelkie działania o charakterze nieinwestycyjnym. Duże znaczenie dla zwiększania integracji będzie miało odpowiednie projektowanie

i dostosowywanie przestrzeni publicznych w sposób przyjazny dla osób starszych i z niepełnosprawnościami.

- Obserwowane w regionie niekorzystne trendy demograficzne przekładają się na prognozy, według których województwo lubelskie należy do regionów, w których proces starzenia się społeczeństwa przebiegać będzie najszybciej. W Polsce w 2050 r. udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców zwiększy się do 31%. Oznacza to szybko rosnącą grupę emerytów, z których część będzie osobami samotnymi, nie mogącymi liczyć na wsparcie najbliższej rodziny i wymagającym systemowej pomocy i wsparcia.

4.3.3. Stan wykorzystania dotychczasowego wsparcia UE w województwie lubelskim w zakresie infrastruktury społecznej i edukacyjnej (okres programowania 2014-2020)³⁴

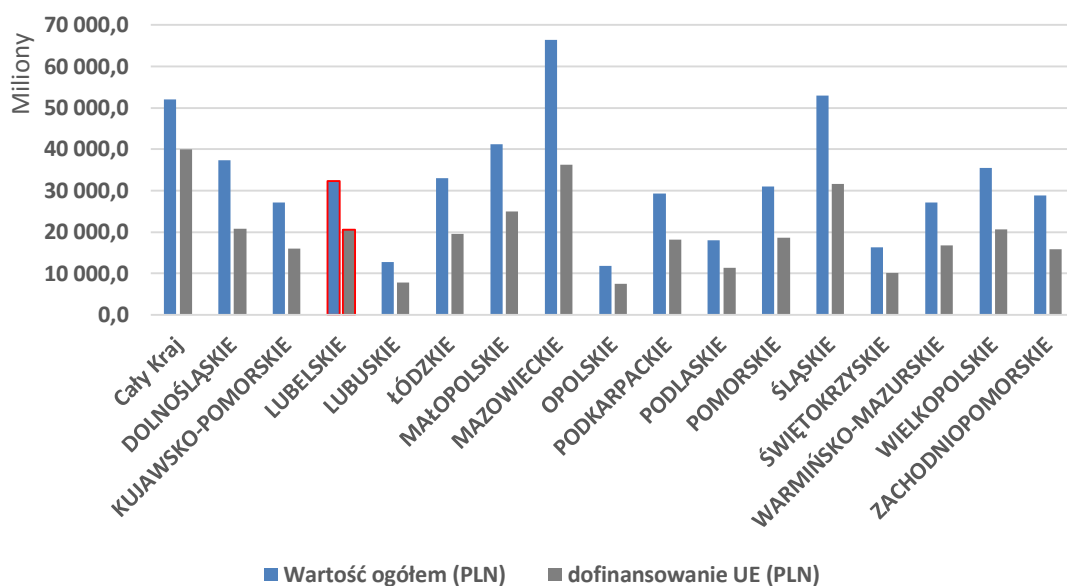
W perspektywie 2014-2020 w Polsce (wg stanu na koniec II półrocza 2021 roku) 97,1 tys. projektów zostało zrealizowanych bądź jest w trakcie realizacji, ich łączna wartość stanowi 553,1 mld zł, a wartość dofinansowania z UE jest na poziomie 336,3 mld zł. W województwie lubelskim realizowanych jest 9,4 tys. projektów, których wartość ogółem wynosi 32,3 mld zł, zaś wartość dofinansowania UE osiągnęła kwotę 20,5 mld zł.

Według stanu na koniec II półrocza 2021 roku, wartość ogółem projektów realizowanych w ramach Polityki Spójności 2014-2020 najwyższy poziom osiągnęła w województwie mazowieckim (66,4 mld zł), a w dalszej kolejności: śląskim (53,1 mld zł) oraz w przypadku projektów realizowanych na terenie całego kraju lub grupy województw³⁵ (52,1 mld zł). Najniższe wartości natomiast zanotowano w województwie opolskim (11,9 mld zł), lubuskim (12,7 mld zł), świętokrzyskim (16,3 mld zł) i podlaskim (18,1 mld zł). Województwo lubelskie zajmuje pod tym względem 7 miejsce wśród wszystkich województw z kwotą 32,3 mld zł (Wykres 32).

³⁴ Informacja finansowa na podstawie danych zawartych w systemie SL2014 tożsama z metodologią pozyskiwania danych do „Raportu FUNDUSZE EUROPEJSKIE W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM” UMWL ROT

³⁵ Projekty realizowane na terenie całego kraju lub grupy województw - w przypadku projektów mających zasięg ogólnokrajowy, ogólnowojewódzki lub ogólnopowiatowy wartość projektu przypisywana jest wyłącznie do całego kraju bądź całego województwa, lub całego powiatu, bez podziału na jednostki niższego rzędu. Stąd mogące wystąpić niezgodności przy sumowaniu wartości.

Wykres 32 Wartość dofinansowania ogółem oraz dofinansowania UE w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 Polityki Spójności wg województw w 2021 r. [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SI.2014 według stanu na 31.12.2021 r.

■ Infrastruktura społeczna

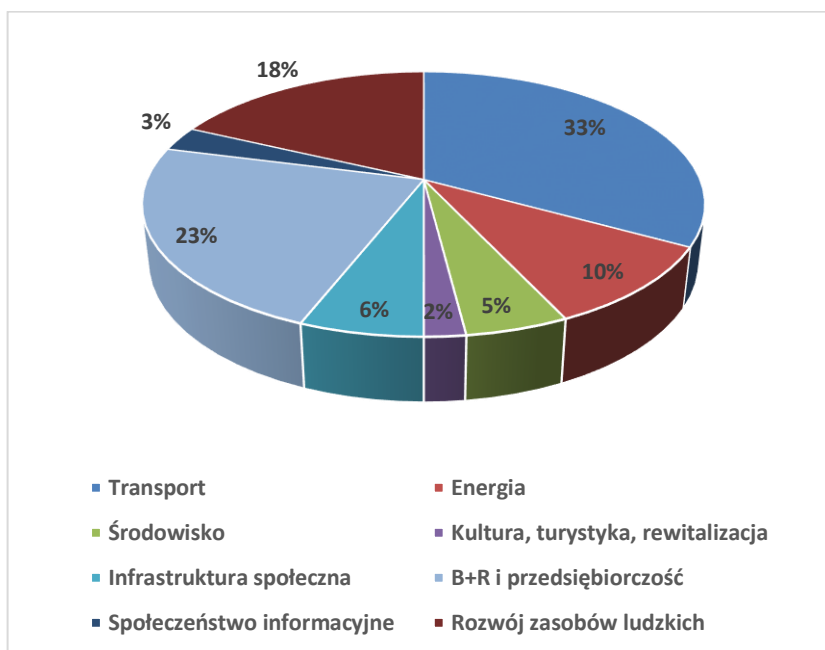
Środki z programów operacyjnych w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 przeznaczane były na wsparcie dla różnych obszarów tematycznych³⁶ (kategorii interwencji³⁷). W skali kraju najwięcej funduszy (według danych na koniec II półrocza 2021 roku) zostało przeznaczonych na *transport* w kwocie 201,3 mld zł. Kolejnymi co do wartości wspartymi dziedzinami, lecz już z niemal dwukrotnie niższą kwotą są: *B+R i przedsiębiorczość* (122,4 mld zł) oraz *rozwój zasobów ludzkich* (77,8 mld zł). Zdecydowanie najsłabiej wsparty został obszar *kultura, turystyka, rewitalizacja*, bo tylko kwotą 10,1 mld zł. Średni poziom wsparcia uzyskały natomiast obszary: *energia* (48,3 mld zł), *środowisko* (43 mld zł), a dalej *infrastruktura społeczna* (29,4 mld zł) i *społeczeństwo informacyjne* (20,7 mld zł).

Biorąc pod uwagę wartość ogółem najwięcej funduszy (według danych na koniec II półrocza 2021 roku) w województwie lubelskim zostało przeznaczonych na *transport* w kwocie 10,9 mld zł. Kolejnymi co do wartości wspartymi dziedzinami, lecz już z niższą kwotą są: *B+R i przedsiębiorczość* (7,3 mld zł) oraz *rozwój zasobów ludzkich* (4,2 mld zł). Zdecydowanie najsłabiej wsparty został obszar *kultura, turystyka, rewitalizacja* oraz *społeczeństwo informacyjne* bo tylko kwotą proporcjonalnie 635 oraz 623 mln zł. Średni poziom wsparcia uzyskały natomiast obszary: *energia* (3,8 mld zł), *infrastruktura społeczna* (1,9 mld zł) oraz *środowisko* (1,8 mld zł).

³⁶ Podział obszarów tematycznych wg kategorii interwencji na podstawie Rozporządzenia Wykonawczego Komisji (UE) Nr 215/2014 z dnia 07 marca 2014 r.

³⁷ W celu uzyskania dodatkowych informacji związanych z kierunkami wydatkowania środków na potrzeby „Raportu Fundusze Europejskie w Województwie Lubelskim” UMWL ROT, dokonano następującego pogrupowania na obszary tematyczne: Transport, Energia, Środowisko, Kultura, turystyka, rewitalizacja, Infrastruktura społeczna, B+R i przedsiębiorczość, Społeczeństwo informacyjne, Rozwój zasobów ludzkich.

Wykres 33 Udział poszczególnych obszarów tematycznych w wartości dofinansowania UE w województwie lubelskim w 2021 r. [%]

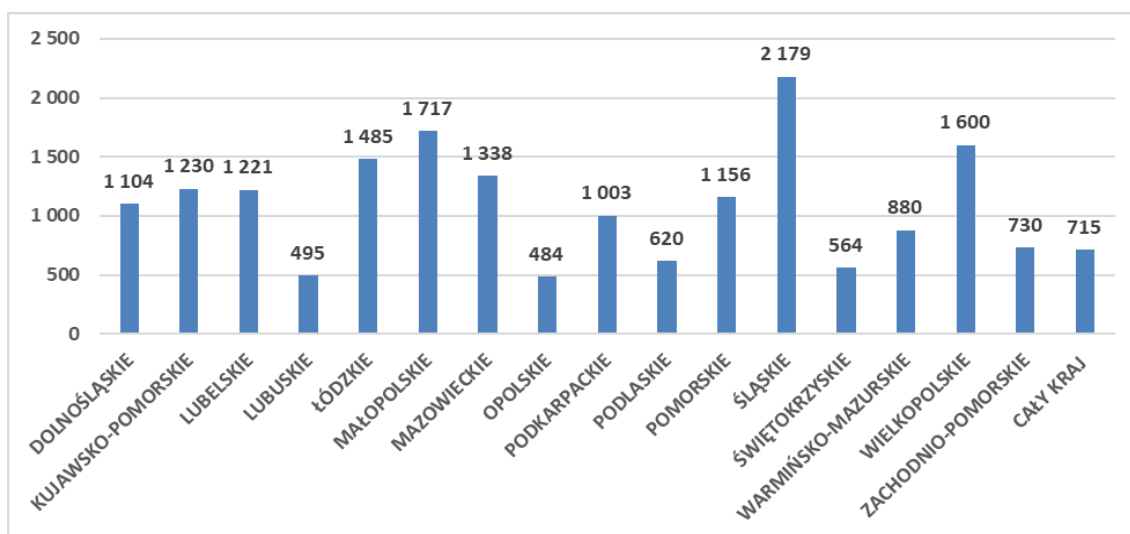

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Biorąc pod uwagę **udział poszczególnych obszarów tematycznych w wartości dofinansowania UE w województwie lubelskim** podział przedstawia się następująco: 33% *transport*, 23% *B+R i przedsiębiorczość*, 18% *rozwój zasobów ludzkich*, 10% *energia*, 6% *infrastruktura społeczna*, 5% *środowisko*, 3% *spółeczeństwo informacyjne* oraz 2% *kultura, turystyka, rewitalizacja* (Wykres 34).

Poziom dofinansowania UE w sektorze *infrastruktura społeczna* waha się od 483,5 mln zł dla województwa opolskiego (494,7 mln zł w województwie lubuskim) do poziomu 2,2 mld zł w województwie śląskim (1,7 mld zł w województwie małopolskie). Województwo lubelskie znalazło się pod tym względem na 6 pozycji z wartością 1,2 mld zł w tym obszarze (Wykres 34).

Wykres 34 Poziom dofinansowania UE w sektorze Infrastruktura społeczna wg województw w 2021 r. [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Uwzględniając **zakres interwencji w obszarze infrastruktura społeczna** w województwie lubelskim najwięcej środków zostało skierowanych w ramach interwencji 055 pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do rozwoju regionalnego i lokalnego ponad 960 mln zł wartości ogółem (576,3 mln zł dofinansowania UE), w ramach interwencji 053 infrastruktura ochrony zdrowia ponad 730 mln zł (541,8 mln zł dofinansowania UE) najmniejsze środki zostały skierowane w ramach interwencji 051 infrastruktura edukacyjna na potrzeby edukacji szkolnej (na poziomie podstawowym i średnim ogólnokształcącym) w wysokości ponad 40,4 mln zł (21,1 mln zł dofinansowania UE) (Tabela 15).

Tabela 15 Podział środków z Polityki Spójności w obszarze Infrastruktura społeczna w województwie lubelskim w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 w 2021 r. [mln zł]

Lp.	Zakres interwencji w obszarze Infrastruktury społecznej według zakresu interwencji	wartość ogółem [mln zł]	dofinansowanie UE [mln zł]
1.	050 - Infrastruktura edukacyjna na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz kształcenia osób dorosłych	94,7	61,1
2.	051 - Infrastruktura edukacyjna na potrzeby edukacji szkolnej (na poziomie podstawowym i średnim ogólnokształcącym)	40,4	21,2
3.	052 - Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji elementarnej i opieki nad dzieckiem	52,9	20,4
4.	053 - Infrastruktura ochrony zdrowia	730,8	541,8
5.	055 - Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do rozwoju regionalnego i lokalnego	970,6	576,3
Województwo lubelskie - suma		1 889,5	1 220,8

Zródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SI.2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Biorąc pod uwagę **udział wartości poszczególnych zakresów interwencji** w wartości dofinansowania UE, podział przedstawia się następująco:

- 47% pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do rozwoju regionalnego i lokalnego
- 44% infrastruktura ochrony zdrowia
- 5% infrastruktura edukacyjna na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz kształcenia osób dorosłych
- ponad 1% na infrastrukturę edukacyjną na potrzeby edukacji szkolnej (na poziomie podstawowym i średnim ogólnokształcącym) oraz na Infrastrukturę na potrzeby wczesnej edukacji elementarnej i opieki nad dzieckiem

W ramach *infrastruktury społecznej* z perspektywy finansowej 2014-2020 nie zostały skierowane żadne środki w ramach kategorii interwencji 049 - infrastruktura edukacji na potrzeby szkolnictwa wyższego oraz 054 - infrastruktury mieszkalnictwa.

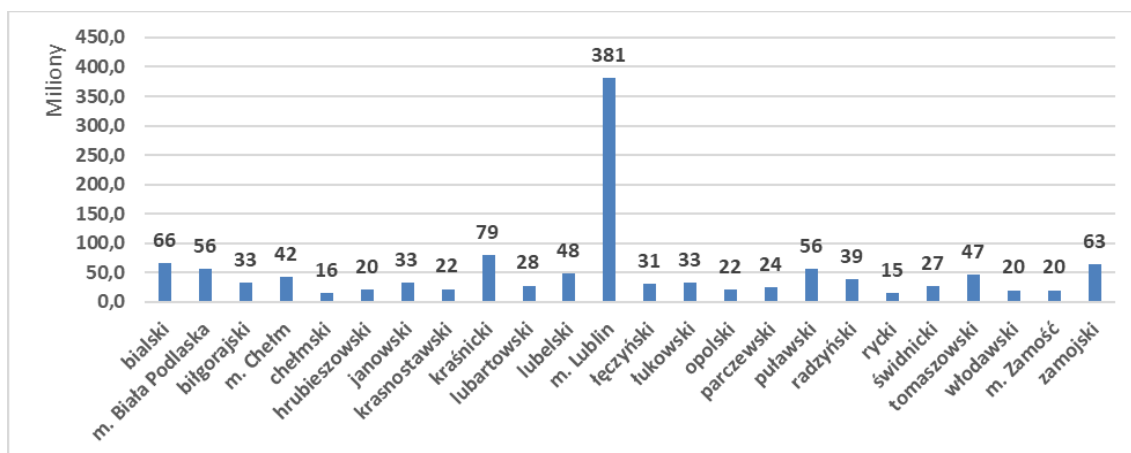
Tabela 16 Wykorzystanie środków z Polityki Spójności w obszarze Infrastruktura społeczna w perspektywie finansowej 2014-2020 w podziale na kategorie interwencji wg powiatów w województwie lubelskim [zł]

Lp.	Powiat	050 Infrastruktura edukacyjna na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz kształcenia osób dorosłych		051 Infrastruktura edukacyjna na potrzeby edukacji szkolnej (na poziomie podstawowym i średnim ogólnokształcącym)		052 Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji elementarnej i opieki nad dzieckiem		053 Infrastruktura ochrony zdrowia		055 Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do rozwoju regionalnego i lokalnego	
		wartość ogółem (PLN)	dofinansowanie UE (PLN)	wartość ogółem (PLN)	dofinansowanie UE (PLN)	wartość ogółem (PLN)	dofinansowanie UE (PLN)	wartość ogółem (PLN)	dofinansowanie UE (PLN)	wartość ogółem (PLN)	dofinansowanie UE (PLN)
1.	bialski	5 334 919	4 462 786	4 385 841	3 207 859	5 063 032	2 063 981	13 845 154	9 088 849	72 849 968	46 702 188
2.	m. Biała Podlaska	4 069 869	2 648 627	421 321	348 082	0	0	39 080 458	32 741 295	29 301 644	20 225 979
3.	biłgorajski	5 154 919	2 697 976	1 581 666	1 188 521	3 257 637	1 800 398	240 530	181 310	50 920 859	27 245 918
4.	m. Chełm	9 066 533	7 280 661	0	0	0	0	30 223 832	25 458 242	16 680 793	9 487 933
5.	chełmski	1 770 908	1 497 827	0	0	1 699 042	1 223 776	879 885	640 177	21 239 593	12 332 933
6.	hrubieszowski	0	0	0	0	553 359	467 475	7 478 905	4 880 779	25 043 374	14 876 572
7.	janowski	3 344 906	2 021 277	0	0	0	0	8 581 333	5 976 395	38 843 348	24 997 917
8.	krasnostawski	2 896 008	2 454 733	529 149	405 080	4 136 121	850 000	7 438 963	4 699 725	21 151 668	13 433 236
9.	kraśnicki	6 595 325	3 000 000	1 480 804	1 258 161	2 739 765	1 714 064	43 597 749	33 727 887	68 359 365	39 295 584
10.	lubartowski	3 901 427	2 983 248	1 473 373	1 246 833	8 312 491	3 030 372	9 705 771	8 212 996	21 288 546	12 261 670
11.	lubelski	3 024 068	2 492 499	3 253 255	1 259 409	5 878 544	1 593 011	7 369 825	3 917 235	61 197 625	38 593 038
12.	m. Lublin	8 740 853	5 365 652	16 761 704	3 774 212	0	0	401 517 728	301 198 325	125 666 124	71 000 623
13.	łęczyński	3 302 382	2 664 456	1 492 306	1 268 460	5 589 719	1 231 894	10 765 890	6 744 539	34 325 056	18 861 182
14.	łukowski	8 805 621	2 944 438	1 851 231	1 540 801	303 550	210 175	13 342 706	11 216 712	32 852 657	17 309 041
15.	opolski	1 870 402	1 589 772	540 581	365 073	0	0	9 916 656	4 573 591	28 690 411	15 022 538
16.	parczewski	0	0	0	0	0	0	13 773 479	10 372 585	21 761 435	14 059 552
17.	puławski	3 086 947	2 601 309	1 604 225	1 273 867	0	0	19 010 333	11 308 142	67 804 852	40 625 922
18.	radzyński	9 948 093	2 891 395	1 115 571	934 633	1 804 794	666 218	8 887 200	6 089 035	42 648 743	28 357 048
19.	rycki	3 532 793	2 889 142	0	0	3 716 226	1 268 601	0	0	20 657 803	10 925 158
20.	świdnicki	3 395 202	2 865 156	1 446 293	985 880	2 332 752	1 125 708	9 570 701	5 489 499	25 154 208	16 934 575
21.	tomaszowski	3 004 316	2 501 838	0	0	2 027 617	1 277 045	23 180 415	13 723 503	55 247 427	29 425 155
22.	włodawski	3 480 910	2 956 649	0	0	815 054	624 850	2 737 679	2 034 464	21 290 033	14 411 416
23.	m. Zamość	399 665	328 066	711 253	597 929	0	0	2 797 189	2 283 437	26 998 343	16 579 104
24.	zamojski	0	0	1 773 034	1 499 185	4 692 318	1 220 000	46 858 067	37 256 386	40 673 803	23 375 570

Zródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SI.2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Podział środków w ramach Infrastruktury społecznej z perspektywy finansowej 2014-2020 Polityki Spójności w podziale na kategorie interwencji przedstawia się następująco: dominujący jest udział Miasta Lublin (sytuacja ta wynika w znacznej mierze z koncentracji podmiotów i instytucji pełniących funkcje gospodarcze oraz realizacji na terenie miasta dużych inwestycji infrastrukturalnych) a w dalszej kolejności największe dofinansowanie UE wśród powiatów otrzymały powiaty: kraśnicki (78,9 mln zł), bialski (65,5 mln zł), zamojski (63,3 mln zł), m. Biała Podlaska (55,9 mln zł) oraz powiat puławski (55,8 mln zł)(Wykres 35).

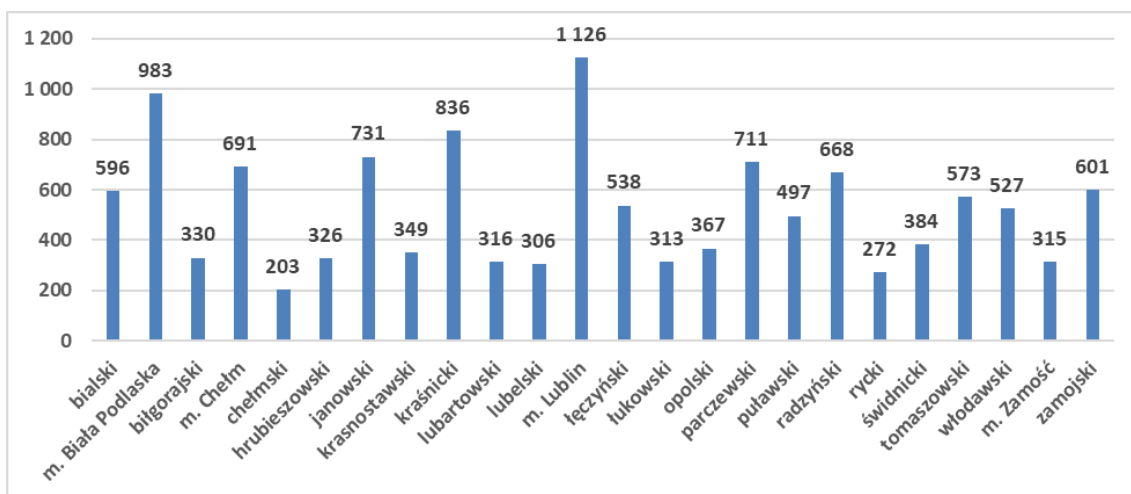
Wykres 35 Wartość dofinansowania UE w ramach Polityki Spójności w obszarze infrastruktury społecznej w perspektywie finansowej 2014-2020 w województwie lubelskim wg powiatów [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Po przeliczeniu wartości na 1 mieszkańca regionu, wartość projektów per capita w ramach Infrastruktury społecznej dla województwa wynosi 583 zł. W przeliczeniu na mieszkańca, wartość projektów w powiatach województwa lubelskiego kształtuje się bardzo zróżnicowanie, w granicach od 203 zł/os. na terenie powiatu chełmskiego (w powiecie ryckim i lukowskim proporcjonalnie po 27,2 zł/os. i 313 zł/os.) do 1 126 tys. zł/os. na terenie m. Lublin (na drugim miejscu m. Białka Podlaska 983 zł/os., powiat kraśnicki 836 zł/os. oraz powiat janowski 731 zł/os.) (Wykres 36).

Wykres 36 Wartość dofinansowania UE w ramach Polityki Spójności na 1 mieszkańca projektów realizowanych w obszarze infrastruktury społecznej w województwie lubelskim wg powiatów [zł/os.]

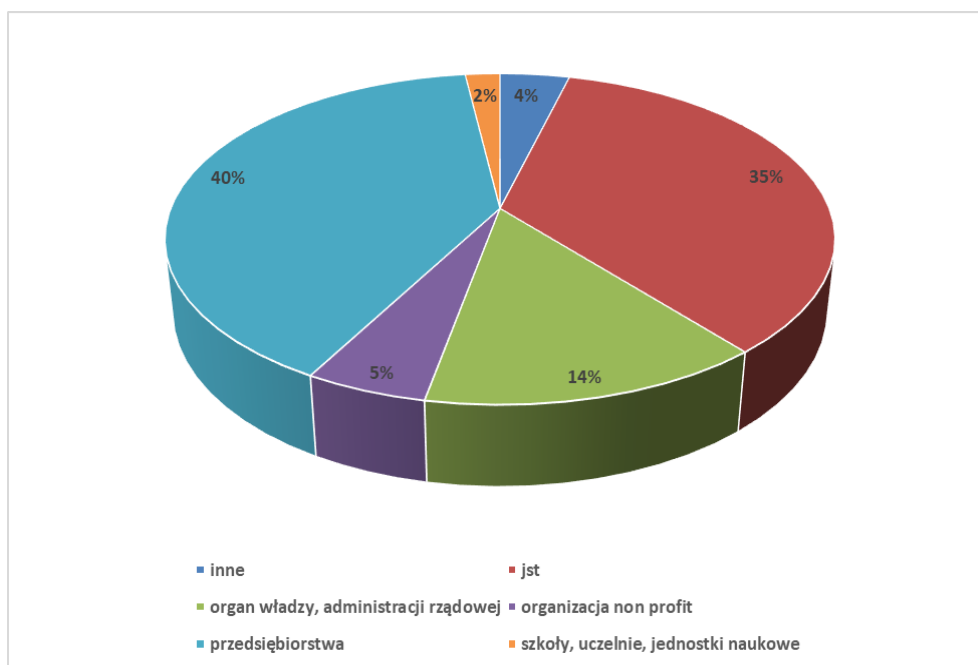

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

■ Infrastruktura edukacyjna

W ramach perspektywy finansowej 2014-2020 z programów operacyjnych mogli korzystać beneficjenci o różnych formach prawnych³⁸ swojej działalności. W skali kraju, największa kwota dofinansowania UE (według danych na koniec II półrocza 2021 roku) trafiła do *przedsiębiorstw* (119,5 mld zł). Na drugim miejscu znalazła się grupa *JST* (101,6 mld zł), a na kolejnym – *organ władzy/administracji rządowej* (73,8 mld zł). Najmniejsze dofinansowanie z Polityki Spójności 2014-2020 trafiło do grupy *inne* (10,3 mld zł), grupy *szkoły/uczelnie/jednostki naukowe* (13,7 mld zł), a następnie *organizacji non profit* (15,4 mld zł). W skali województwa największa kwota dofinansowania UE podobnie jak to miało miejsce dla kraju, trafiła do *przedsiębiorstw* (8,3 mld zł). Na drugim miejscu znalazła się grupa *JST* (7,2 mld zł), a na kolejnym – *organ władzy/administracji rządowej* (2,9 mld zł). Najmniejsze dofinansowanie z Polityki Spójności 2014-2020 trafiło do grupy *szkoły/uczelnie/jednostki naukowe* (304,5 mln zł), grupy *inne* (777 mln zł) a następnie *organizacji non profit* (928 mln zł) (Wykres 37).

Wykres 37 Struktura wartości dofinansowania wg form prawnych beneficjentów w woj. lubelskim w 2021 r. [%]

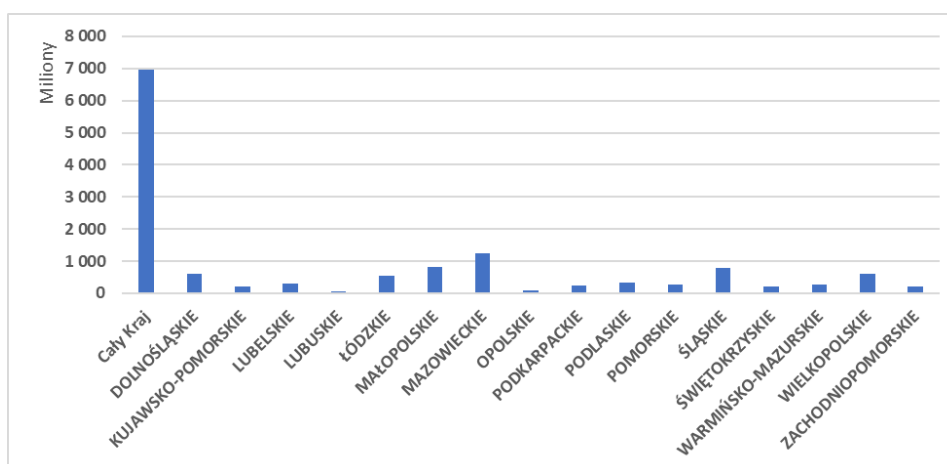

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Poziom dofinansowania UE w grupie beneficjentów *szkoły/uczelnie/jednostki naukowe* kształtuje się bardzo zróżnicowanie, w granicach od 58,2 mln zł w województwie lubuskim (81,1 mln zł w województwie opolskim) do 1,2 mld zł w województwie mazowieckim, przy czym najwyższa wartość w tej grupie występuje dla projektów obejmujących cały kraj/grupę województw (6,9 mld zł), województwo lubelskie odnotowało w tej grupie beneficjentów wartość dofinansowania z UE w kwocie 304 mln zł, co pozwoliło mu na uplasowanie się na 8 miejscu wśród województw (Wykres 38).

³⁸ W celu uzyskania dodatkowych informacji związanych z kierunkami wydatkowania środków na potrzeby „Raportu FUNDUSZE EUROPEJSKIE W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM” UMWL ROT, dokonano podziału na następujące formy prawne: jst; organ władzy, administracji rządowej; organizacja non profit; przedsiębiorstwa; szkoły, uczelnie, jednostki naukowe; inne.

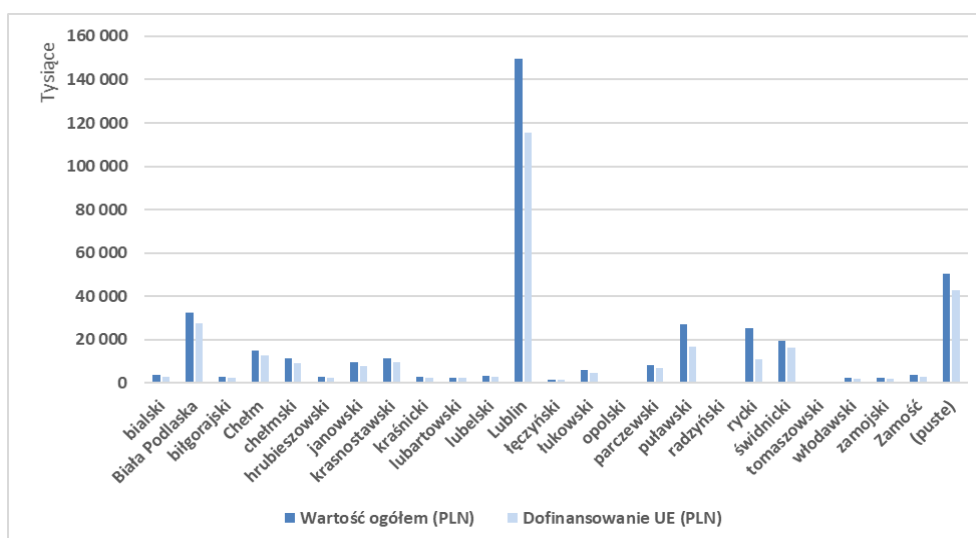
Wykres 38 Poziom dofinansowania UE w ramach Polityki Spójności w grupie beneficjentów szkoły/uczelnie/jednostki naukowe wg województw w 2021 r. [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Rozkład wartości dofinansowania UE na grupę beneficjentów *szkoły/uczelnie/jednostki naukowe* wygląda odrębnie dla każdego z powiatów województwa lubelskiego. Dominujący jest udział Miasta Lublin (115,7 mln zł) oraz projektów realizowanych na terenie kilku powiatów (projektów pustych 42,6 mln zł) a w dalszej kolejności największe dofinansowanie UE wśród powiatów otrzymały: miasto Biała Podlaska (27,3 mln zł), puławski (16,8 mln zł), świdnicki (16,4 mln zł) oraz miasto Chełm (12,8 mln zł). Najmniejsze dofinansowanie pozyskały powiaty: opolski (4,5 tys. zł), radzyński (256,9 tys. zł) oraz powiat tomaszowski (658,9 tys. zł) (Wykres 39). Szczegółowy podział środków w przekroju powiatów w podziale na formy prawne przedstawia Tabela 17.

Wykres 39 Poziom dofinansowania UE w ramach Polityki Spójności w grupie beneficjentów szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w woj. lubelskim wg powiatów w 2021 r. [tys. zł]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Tabela 17 Wartość dofinansowania ogółem oraz wartość dofinansowania UE w woj. lubelskim wg form prawnych beneficjentów oraz wg miejsca realizacji projektu wg powiatów (mln zł)

Lp.	Powiat	Beneficjenci według formy prawnej: szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w podziale na powiaty ³⁹	Wartość ogółem (mln PLN)	Dofinansowanie UE (mln PLN)
LUBELSKIE			393 585 998	304 519 385
1.	bialski	łącznie	3 516 447	2 972 951
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	2 973 002	2 527 051
		uczelnie	543 446	445 899
2.	Biała Podlaska	łącznie	32 542 079	27 321 955
		publiczne szkoły podstawowe	4 005 667	3 404 817
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	13 402 216	11 391 883
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	7 614 629	6 472 434
3.	biłgorajski	uczelnie	7 519 567	6 052 820
		łącznie	2 637 005	2 243 817
		inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	23 535	23 535
		publiczne szkoły podstawowe	277 914	236 227
4.	Chełm	publiczne szkoły ponadgimnazjalne	2 056 214	1 747 782
		uczelnie	279 342	236 272
		łącznie	15 088 294	12 821 298
		przedszkola niepubliczne - małe przedsiębiorstwo	848 185	720 957
		publiczne placówki systemu oświaty	348 768	296 453
		publiczne szkoły podstawowe	778 477	661 705
5.	chełmski	publiczne szkoły ponadgimnazjalne	2 971 318	2 525 620
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	9 414 700	8 002 495
		uczelnie	726 846	614 067
		łącznie	11 243 867	9 252 339
		publiczne placówki systemu oświaty	1 205 025	1 024 272
6.	hrubieszowski	publiczne szkoły podstawowe	1 617 065	1 374 505
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 270 735	1 080 125
		uczelnie	7 151 042	5 773 438
7.	janowski	łącznie	2 976 303	2 528 690
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	2 696 962	2 292 417
		uczelnie	279 342	236 272
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	3 813 637	3 241 592
8.	krasnostawski	publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	5 512 792	4 685 873
		uczelnie	5 373	4 529
		łącznie	9 331 802	7 931 993
		publiczne szkoły podstawowe	262 216	222 884
9.	kraśnicki	publiczne szkoły ponadgimnazjalne	9 124 309	7 755 663
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 569 272	1 333 882
		uczelnie	279 342	236 272
		łącznie	11 235 140	9 548 700
10.	lubartowski	przedszkola publiczne	517 288	439 695
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 207 054	1 025 996
		uczelnie	1 308 410	1 112 110
10.	lubartowski	łącznie	2 552 363	2 169 470
		niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	165 166	140 392

³⁹Dane wygenerowane z systemu SL2014 według miejsca realizacji projektu.

Lp.	Powiat	Beneficjenci według formy prawnej: szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w podziale na powiaty ³⁹	Wartość ogółem (mln PLN)	Dofinansowanie UE (mln PLN)
		przedszkola niepubliczne - male przedsiębiorstwo	158 829	135 004
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	689 061	585 702
		publiczne gimnazja	352 252	299 414
		publiczne szkoły podstawowe	1 181 681	1 004 429
		uczelnie	5 373	4 529
		łącznie	3 279 606	2 787 627
11.	lubelski	niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	165 166	140 392
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	328 019	278 816
		publiczne gimnazja	529 423	450 010
		publiczne placówki systemu oświaty	777 229	660 645
		publiczne szkoły podstawowe	1 474 395	1 253 235
		uczelnie	5 373	4 529
		łącznie	149 629 746	115 723 864
12.	Lublin	inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	23 535	23 535
		instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz	2 608 112	2 204 854
		niepubliczne placówki systemu oświaty - male przedsiębiorstwo	771 242	655 555
		niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	222 816	198 041
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	1 682 927	1 441 079
		publiczne szkoły podstawowe	2 699 469	2 294 548
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	3 407 580	2 896 443
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	987 198	839 118
		uczelnie	137 226 867	105 170 690
		łącznie	1 563 163	1 328 688
13.	łęczyński	niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	165 166	140 392
		przedszkola niepubliczne - male przedsiębiorstwo	242 569	206 183
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	403 175	342 699
		publiczne szkoły podstawowe	263 000	223 550
		uczelnie	489 253	415 865
		łącznie	5 779 882	4 385 251
14.	łukowski	instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz	1 601 250	982 500
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	303 550	210 175
		publiczne placówki systemu oświaty	408 712	347 405
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 436 897	1 221 362
		uczelnie	2 029 473	1 623 809
15.	parczewski	łącznie	5 373	4 529
		uczelnie	5 373	4 529
16.	opolski	łącznie	8 018 622	6 801 376
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	5 003 075	4 252 614
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	2 691 004	2 287 353
		uczelnie	324 544	261 409
17.	puławski	łącznie	27 077 629	16 838 129
		instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz	24 647 217	14 649 917
		niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	165 166	140 392
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	1 443 872	1 227 292

Lp.	Powiat	Beneficjenci według formy prawnej: szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w podziale na powiaty ³⁹	Wartość ogółem (mln PLN)	Dofinansowanie UE (mln PLN)
		uczelnie	821 373	820 529
18.	radzyński	łącznie	329 917	265 937
		uczelnie	329 917	265 937
19.	rycki	łącznie	25 130 872	10 724 310
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	8 038 192	6 832 463
		uczelnie	17 092 680	3 891 846
20.	świdnicki	łącznie	19 272 309	16 381 423
		niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	165 166	140 392
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	3 708 564	3 152 279
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	15 393 205	13 084 224
		uczelnie	5 373	4 529
21.	tomaszowski	łącznie	776 617	658 957
		publiczne placówki systemu oświaty	497 275	422 684
		uczelnie	279 342	236 272
22.	włodawski	łącznie	2 260 012	1 906 518
		publiczne szkoły podstawowe	822 211	698 879
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	228 599	194 309
		uczelnie	1 209 202	1 013 330
23.	zamojski	łącznie	2 289 273	1 940 441
		niepubliczne placówki systemu oświaty - male przedsiębiorstwo	593 374	500 095
		publiczne szkoły podstawowe	399 640	339 694
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	336 880	286 348
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	680 037	578 031
		uczelnie	279 342	236 272
24.	Zamość	łącznie	3 793 140	2 832 751
		niepubliczne szkoły ponadgimnazjalne - średnie przedsiębiorstwo	927 087	414 551
		publiczne szkoły podstawowe	373 764	317 699
		uczelnie	2 492 288	2 100 501
25.	kilka powiatów/puste ⁴⁰	łącznie	50 223 783,59	42 570 569,37
		inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	399 875	339 894
		instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz	1 036 204	880 773
		niepubliczne placówki systemu oświaty - male przedsiębiorstwo	7 200 975	6 106 504
		publiczne placówki systemu oświaty	615 750	523 388
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	1 245 756	1 058 893
		uczelnie	39 725 224	33 661 118

Zródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SI.2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Biorąc pod uwagę wartość dofinansowania ogółem oraz wartość dofinansowania UE w województwie lubelskim w podziale na formę prawną beneficjentów według miejsca realizacji projektu notuje się dość

⁴⁰ Projekty realizowane na terenie kilku powiatów- w przypadku projektów mających zasięg ogólnokrajowy, ogólnowojewódzki lub ogólnopowiatowy wartość projektu przypisywana jest wyłącznie do całego kraju bądź całego województwa, lub całego powiatu, bez podziału na jednostki niższego rzędu. Stąd mogące wystąpić niezgodności przy sumowaniu wartości.

duże zróżnicowanie. Rozpatrując realizację projektów pod kątem miejsca ich realizacji należy wskazać, iż dane wartości dotyczą konkretnej pomocy, która została skierowana (wykorzystana) do osób/instytucji z danego region, powiat a ich beneficjent może pochodzić z innego województwa. Dla przykładu w powiecie hrubieszowskim realizowane były praktyczne studia podyplomowe dla mediatorów z zakresu mediacji w sprawach gospodarczych przez Wyższą Szkołę Humanitas, która swą siedzibę ma w województwie śląskim a miejscem realizacji projektu był powiat hrubieszowski. Analizując projekty w podziale na formę prawną beneficjentów *szkoły/uczelnie/jednostki naukowe*, których siedziba mieści się na terenie województwa lubelskiego (w podziale na powiaty) widzimy, iż dominują powiaty na terenie których znajdują się ośrodki akademickie. Największe środki łącznie trafiły do beneficjentów, których siedziba znajdowała się na terenie miasta Lublin (484,1 mln zł), miasta Biała Podlaska (46,9 mln zł), miasta Chełm (45,8 mln zł) oraz powiatu ryckiego (27,9 mln zł gdzie znajduje się między innymi Lotnicza Akademia Wojskowa oraz zespoły szkół zawodowych) oraz powiatu puławskiego (23 mln zł) (Tabela 18).

Należy zwrócić uwagę, iż beneficjenci według formy prawnej szkoły/uczelnie/jednostki naukowe, których siedziba znajduje się na terenie powiatu opolskiego i radzyńskiego nie wykazali żadnej aktywności.

Tabela 18 Wartość dofinansowania ogółem oraz wartość dofinansowania UE w województwie lubelskim wg form prawnych beneficjentów, których siedziba znajduje się na terenie woj. lubelskiego wg powiatów (mln zł)

Lp.	Powiat	Beneficjenci według formy prawnej: szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w podziale na powiaty ⁴¹	Wartość ogółem (PLN)	Dofinansowanie UE (PLN)
LUBELSKIE			716 645 140	587 139 374
1.	bialski	łącznie	3 146 079	2 674 167
		publiczne szkoły podstawowe	173 077	147 116
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	2 973 002	2 527 051
2.	Biała Podlaska	łącznie	46 989 348	39 782 785
		publiczne szkoły podstawowe	4 005 667	3 404 817
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	13 402 216	11 391 883
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	7 614 629	6 472 434
		uczelnie	21 966 837	18 513 650
3.	biłgorajski	łącznie	2 357 664	2 007 544
		inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	23 535	23 535
		publiczne szkoły podstawowe	277 914	236 227
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	2 056 214	1 747 782
4.	Chełm	łącznie	45 832 302	38 730 931
		publiczne placówki systemu oświaty	348 768	296 453
		publiczne szkoły podstawowe	778 477	661 705
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	2 971 318	2 525 620
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	10 065 992	8 556 093
		uczelnie	31 667 747	26 691 059
5.	chełmski	łącznie	3 441 533	2 925 303
		publiczne placówki systemu oświaty	1 205 025	1 024 272

⁴¹ Dane wygenerowane z systemu SL2014 według siedziby beneficjenta

Lp.	Powiat	Beneficjenci według formy prawnej: szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w podziale na powiaty ⁴¹	Wartość ogółem (PLN)	Dofinansowanie UE (PLN)
		publiczne szkoły podstawowe	1 617 065	1 374 505
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	619 443	526 526
6.	hrubieszowski	łącznie	2 696 962	2 292 417
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	2 696 962	2 292 417
7.	janowski	łącznie	9 326 429	7 927 464
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	3 813 637	3 241 592
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	5 512 792	4 685 873
8.	krasnostawski	łącznie	10 955 798	9 312 428
		publiczne szkoły podstawowe	262 216	222 884
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	9 124 309	7 755 663
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 569 272	1 333 882
9.	kraśnicki	łącznie	1 724 342	1 465 691
		przedszkola publiczne	517 288	439 695
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 207 054	1 025 996
10.	lubartowski	łącznie	2 381 824	2 024 550
		przedszkola niepubliczne - małe przedsiębiorstwo	158 829	135 004
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	689 061	585 702
		publiczne gimnazja	352 252	299 414
		publiczne szkoły podstawowe	1 181 681	1 004 429
11.	lubelski	łącznie	3 437 086	2 921 523
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	656 039	557 633
		publiczne gimnazja	529 423	450 010
		publiczne placówki systemu oświaty	777 229	660 645
		publiczne szkoły podstawowe	1 474 395	1 253 235
12.	Lublin	łącznie	484 179 245	406 827 522
		inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	23 535	23 535
		instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz	9 223 236	7 787 541
		niepubliczne placówki systemu oświaty - małe przedsiębiorstwo	15 605 172	13 198 915
		niepubliczne placówki systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	57 650	57 650
		przedszkola niepubliczne - małe przedsiębiorstwo	848 185	720 957
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	1 142 014	981 303
		publiczne placówki systemu oświaty	615 750	523 388
		publiczne szkoły podstawowe	2 699 469	2 294 548
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	3 407 580	2 896 443
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	987 198	839 118
		uczelnie	449 569 458	377 504 125
13.	łęczyński	łącznie	908 744	772 432
		przedszkola niepubliczne - małe przedsiębiorstwo	242 569	206 183

Lp.	Powiat	Beneficjenci według formy prawnej: szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w podziale na powiaty ⁴¹	Wartość ogółem (PLN)	Dofinansowanie UE (PLN)
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	403 175	342 699
		publiczne szkoły podstawowe	263 000	223 550
		łącznie	2 149 159	1 778 943
14.	łukowski	przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	303 550	210 175
		publiczne placówki systemu oświaty	408 712	347 405
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	1 436 897	1 221 362
		łącznie	7 694 079	6 539 967
15.	parczewski	publiczne szkoły ponadgimnazjalne	5 003 075	4 252 614
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	2691003,78	2287353,21
		łącznie	23 688 356	14 401 081
16.	puławski	instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz	22 244 484	13 173 789
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	1 443 872	1 227 292
		łącznie	27 931 246	13 084 465
17.	rycki	publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	8 038 192	6 832 463
		uczelnie	19 893 054	6 252 001
		łącznie	19 714 537	16 757 357
18.	świdnicki	inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty - mikroprzedsiębiorstwo	399 875	339 894
		przedszkola niepubliczne - mikroprzedsiębiorstwo	212 894	180 960
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	3 708 564	3 152 279
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	15 393 205	13 084 224
		łącznie	497 275	422 684
19.	tomaszowski	publiczne placówki systemu oświaty	497 275	422 684
		łącznie	1 050 810	893 188
20.	włodawski	publiczne szkoły podstawowe	822 211	698 879
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	228 599	194 309
		łącznie	1 079 677	917 726
21.	zamojski	publiczne szkoły podstawowe	399 640	339 694
		publiczne zespoły szkół i placówek systemu oświaty	680 037	578 031
		łącznie	15 462 646	12 679 206
22.	Zamość	niepubliczne szkoły ponadgimnazjalne - średnie przedsiębiorstwo	927 087	414 551
		publiczne szkoły podstawowe	373 764	317 699
		publiczne szkoły ponadgimnazjalne	1 582 636	1 345 241
		uczelnie	12 579 159	10 601 715

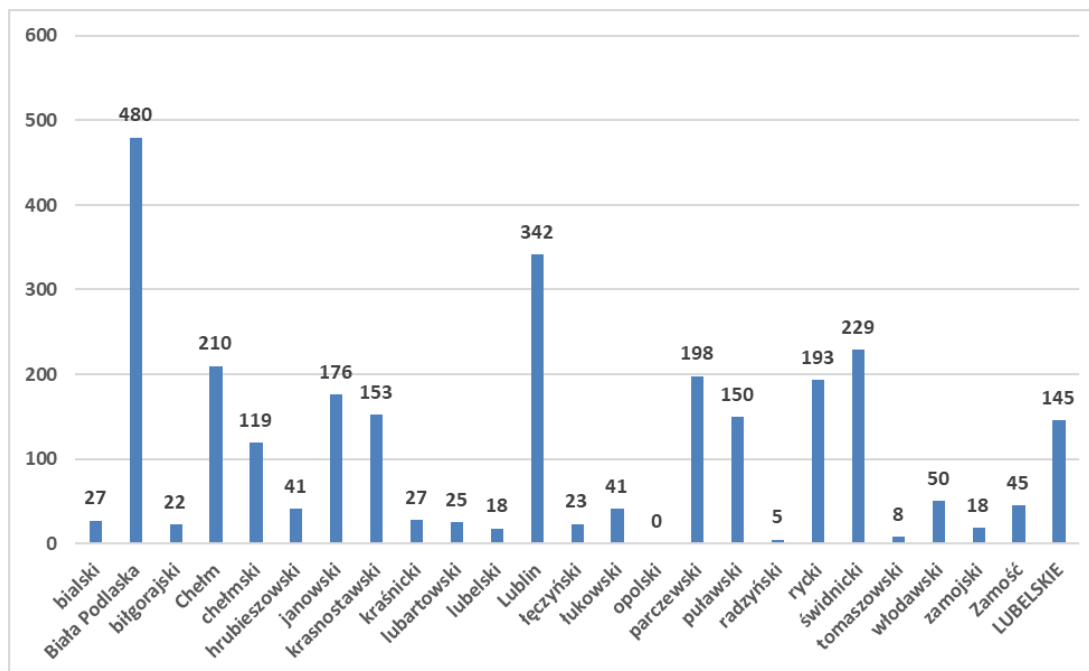
Zródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

Po przeliczeniu wartości dofinansowania UE na 1 mieszkańca regionu, wartość per capita w ramach grupy beneficjentów *szkoły/uczelnie/jednostki naukowe*⁴² dla województwa wynosi 145 zł. W przeliczeniu na

⁴² Według miejsca realizacji projektu

mieszkańca, wartość projektów w powiatach województwa lubelskiego kształtuje się bardzo zróżnicowanie, w granicach od 0,1 zł/os. na terenie powiatu opolskiego (w powiecie radzyńskim i tomaszowskim proporcjonalnie po 4,6 zł/os. i 8 zł/os.) do 479 zł/os. na terenie m. Biała Podlaska, m. Lublin 341 zł/os., świdnickim 229 zł/os. oraz m. Chełm 209 zł/os.)(Wykres 40).

Wykres 40 Wartość dofinansowania UE na 1 mieszkańca w grupie beneficjentów szkoły/uczelnie/jednostki naukowe w woj. lubelskim wg powiatów [zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SL2014 według stanu na 31.12.2021 r.

- Poziom dofinansowania UE w obszarze infrastruktura społeczna w województwie lubelskim wynosi 1,2 mld zł (6 miejsce w kraju). Udział poszczególnych obszarów tematycznych w całości dofinansowani UE w województwie lubelskim wynosi 6% dla infrastruktury społecznej.
- Poziom dofinansowania UE w grupie beneficjentów szkoły/uczelnie/jednostki naukowe wynosi 304 mln zł (8 miejsce w kraju).
- W krótkim okresie potencjalne korzyści płynące z wykorzystania funduszy unijnych to większa skala inwestycji, poprawa koniunktury gospodarczej i zatrudnienia, zwiększenie dochodów ludności i wzrost popytu konsumpcyjnego. Do efektów długoterminowych zalicza się poprawę jakości kapitału ludzkiego oraz lepszy stan infrastruktury prowadzący do wzrostu efektywności małych i średnich przedsiębiorstw
- Należy zwrócić uwagę, że rosnące wsparcie finansowe ze strony Programów Operacyjnych UE jest dla gospodarki regionu bardzo ważnym źródłem impulsu rozwojowego. Szczególnie zrealizowane inwestycje infrastrukturalne pozytywnie wpływają na stymulowanie gospodarki i rozwoju regionu.
- Wsparcie infrastrukturalne powinno wzmacniać i poszerzać sieć lokalnych zasobów, tak aby możliwe było budowanie bazy umożliwiającej płynne przejście z modelu usług raz zaprogramowanych instytucjonalnie dla wszystkich i trudno sterowalnych, do modelu zdecentralizowanego.
- Posiadanie nowoczesnej infrastruktury badawczej zwiększa szansę na pozyskanie środków finansowych z różnych źródeł co wiąże się ze wzrostem potencjału naukowego uczelni oraz

jakości prowadzonych badań, co pozytywnie przełożyć może się również na rozwój gospodarki i społeczeństwa.

- Inwestycje w modernizację będą miały też wpływ na zwiększenie komfortu studiowania, wynikającego choćby z zastosowania urządzeń i wyposażenia bardziej ergonomicznego niż dotychczas, w tym w pełni dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
- Oprócz tego przełożyć się to może jednocześnie na duży wzrost konkurencyjności dydaktycznej uczelni z województwa lubelskiego, co pośrednio może ograniczyć negatywne skutki niżu demograficznego, który dotyka polskie uczelnie szczególnie w obszarze rekrutacji na studia. W skali ogólnokrajowej efektem może być również lepsze wykształcenie absolwentów kierunków priorytetowych, co stanowi szansę rozwojową również dla polskiej gospodarki.
- Jednocześnie doposażenia czy modernizacja pozwoli na wspieranie kierunków priorytetowych, czy utworzenie nowych kierunków, które cieszą się dużym zainteresowaniem kandydatów na studia. Dzięki lepszej infrastrukturze, uczelnie mają też możliwość wykorzystania w procesie kształcenia nowych, innowacyjnych metod kształcenia studentów. Ponadto nowoczesna aparatura badawcza pozwala na znacznie szersze włączenie studentów i doktorantów w prowadzone badań naukowe.
- W związku z malejącą liczbą ludności, a co za tym idzie malejącą od kilkunastu lat liczbą studentów, warto rozważyć zasadność nakładów na budowę czy rozbudowę infrastruktury uczelni, na których studiuje coraz mniejsza liczba studentów. Tym bardziej, iż uczelnie w regionie mają bazę dydaktyczną, której funkcjonowanie już w tej chwili muszą utrzymywać, niezależnie od liczby studentów. Wsparcie infrastrukturalne winno być poprzedzone analizą rzeczywistych przyszłych potrzeb rynku pracy, działań wychodzących naprzeciw potrzebom wyłaniających się nowych zawodów wymagających nowych kwalifikacji.
- Część nowo powstałych prywatnych uczelni, o stosunkowo ubogiej ofercie, powstałych w celu zaspokojenia rosnącego zapotrzebowania bardzo licznych roczników lat 80-tych nie będzie w stanie się utrzymać. Możliwą alternatywą dla tych instytucji jest zmiana profilu oferty edukacyjnej na ofertę adresowaną do osób dorosłych, w ramach rozwoju systemu uczenia się przez całe życie.

4.3.4. Zapotrzebowanie na wsparcie wśród potencjalnych beneficjentów w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 (wyciąg z badania).⁴³

Głównym celem badania była analiza potrzeb i możliwości potencjalnych wnioskodawców RPO WL na lata 2021-2027. Uzyskane wyniki mogą stanowić podstawę dla planowania kształtu Programu na przyszłą perspektywę finansową. Badanie zrealizowano z wykorzystaniem techniki CAWI (ankieta internetowa) wśród dotychczasowych wnioskodawców RPO WL 2014-2020 oraz podmiotów nieaplikujących. W przypadku badania dotychczasowych wnioskodawców RPO WL 2014-2020 uzyskano zwrot ankiet w liczbie 1302 (badanie realizowane było w oparciu o wysyłkę ankiet do wszystkich dotychczasowych wnioskodawców Programu – rozesłano 3750 zaproszeń do badania). Jeśli chodzi o podmioty nieaplikujące, to ogólnodostępną ankietę wypełniło 80 respondentów.

⁴³ Na podstawie „Raportu końcowego z Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”, Wykonawca "Re-Source" Pracownia Badań i Doradztwa.

■ **Konkluzje ogólne w obszarze kształcenie / edukacja wynikające z „Raportu końcowego z Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”**

Respondenci dostrzegają największe potrzeby i braki w stosunku do trzech obszarów / poziomów kształcenia: **kształcenia ogólnego, edukacji przedszkolnej oraz kształcenia zawodowego / branżowego**. Natomiast trzema kategoriami odbiorców wsparcia w przypadku których respondenci wskazali na relatywnie najwyższy poziom zapotrzebowania na wsparcie są: **szkoły / placówki oświatowe, uczniowie oraz osoby dorosłe z własnej inicjatywy zainteresowane nabyciem / podnoszeniem kwalifikacji lub kompetencji**.

Analizując kwestię adekwatności poszczególnych form i obszarów wsparcia do potrzeb różnych kategorii interesariuszy przeprowadzono ocenę rzeczowej adekwatności w odniesieniu do grup docelowych oraz kategorii placówek. Szczegółowe wyniki przeprowadzonej analizy (zawarte w zasadniczej części raportu) mogą być wykorzystane na etapie konstruowania optymalnych modeli wspierania poszczególnych grup docelowych i beneficjentów instytucjonalnych. Dane potwierdzają zróżnicowane potrzeby poszczególnych grup odbiorców, ale jednocześnie **pozwalają zidentyfikować wspólne kierunki wsparcia**. Przykładowo, **szkoły i przedszkola cechuje powiązanie** (pod względem ocenianej przez badanych adekwatności) z tymi samymi formami wsparcia. Taka sytuacja powinna ułatwiać projektowanie zakresu wsparcia w obszarze edukacji i późniejsze wdrażanie interwencji skierowanej do podmiotów / instytucji reprezentujących sektor kształcenia. Jeśli chodzi o **wsparcie dla nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu / pracowników naukowo-dydaktycznych**, to zdecydowanie największe znaczenie respondenci przypisali **wsparciu szkoleniowemu** i – w nieco mniejszym stopniu – wsparciu w formie studiów podyplomowych oraz warsztatów. Jeśli więc ewentualna przyszła pomoc dla ww. kategorii odbiorców miałaby być konstruowana na bazie przywołanych danych, to – jak się okazuje – byłaby ona bardzo zbliżona do interwencji oferowanej pracownikom systemu edukacji w ramach RPO WL 2014-2020.

■ **Infrastruktura edukacyjna**

W pierwszej kolejności przedstawione zostały dane dotyczące, **obszarów / poziomów edukacji o największych potrzebach i brakach**.

Wykres 41 Obszary / poziomy edukacji o największych potrzebach i brakach

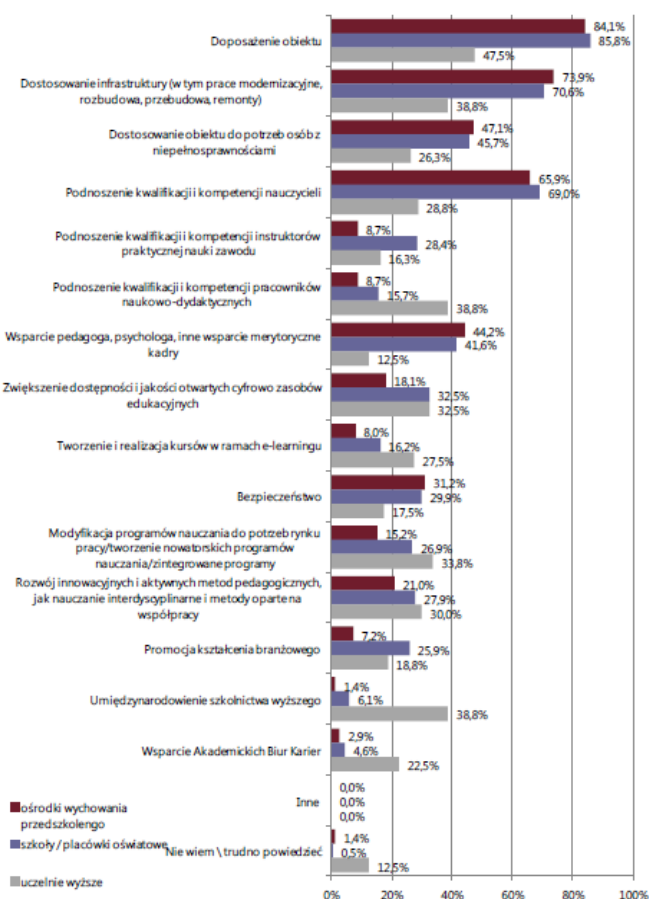
Źródło: Raport końcowy z „Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”, Pracownia Badań i Doradztwa “Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j.

Respondenci dostrzegają największe potrzeby i braki w stosunku do trzech obszarów / poziomów kształcenia: kształcenia ogólnego (44,2% respondentów ocenia ten poziom kształcenia jako odznaczający się największym zapotrzebowaniem na wsparcie), edukacji przedszkolnej (39,2%) oraz kształcenia zawodowego / branżowego (37,8%). Największe deficyty dotyczą więc najbardziej powszechnych poziomów / obszarów kształcenia (nie licząc kształcenia ogólnego na poziomie ponadpodstawowym, które wskazało 19,4% respondentów – więcej uczestników badania uznało, że z większym zapotrzebowaniem na ewentualne wsparcie mamy do czynienia w przypadku kształcenia i szkoleń dla dorosłych (29,1% wskazań).

Właściwie tylko w przypadku szkolnictwa policealnego i wyższego mamy – przynajmniej w odczuciu respondentów – względnie dobrą sytuację, czego wskaźnikiem jest relatywnie mały (wynoszący, odpowiednio: 8,6% i 6,8%) odsetek respondentów dostrzegających istotne braki i potrzeby właśnie na tych poziomach kształcenia.

Tym samym, uprawniony jest wniosek, że generalnie w ramach obszaru edukacji zapotrzebowanie na wsparcie jest stosunkowo wysokie. Poniżej przedstawione dane pozwolą stwierdzić, w przypadku jakich grup docelowych / podmiotów zapotrzebowanie to jest największe.

Wykres 42 Obszary wsparcia adekwatne dla poszczególnych kategorii placówek

Źródło: Raport końcowy z „Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”, Pracownia Badań i Doradztwa “Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j.

W przypadku ośrodków wychowania przedszkolnego za najbardziej adekwatne formy wsparcia uznano: doposażenie obiektu (84,1%), dostosowanie infrastruktury (73,9%) oraz podnoszenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli (65,9%). Co ciekawe, dokładnie te same formy wsparcia oceniono

jako najbardziej adekwatne do potrzeb **szkół / placówek oświatowych** (odsetek wskazań wynoszący, odpowiednio: 85,8%, 70,6% i 69%).

I wreszcie, jeśli chodzi o **uczelnie**, to za najbardziej adekwatne formy wsparcia uznano: **doposażenie obiektu** (47,5% wskazań) oraz **dostosowanie infrastruktury i umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego** (po 38,8%).

Jeśli więc wyłączymy z analizy uczelnie (które cechuje jednak duża odrębność nie tylko związana z poziomem i profilem kształcenia, ale także statusem formalnym i funkcjonowaniem w ramach zupełnie odmiennego systemu instytucjonalnego), to okaże się, że szkoły i przedszkola cechuje powiązanie (pod względem ocenianej przez badanych adekwatności) z tymi samymi formami wsparcia. Taka sytuacja powinna ułatwiać projektowanie zakresu wsparcia w obszarze edukacji i późniejsze wdrażanie interwencji skierowanej do podmiotów / instytucji reprezentujących sektor kształcenia.

■ **Konkluzje ogólne w obszarze włączenia społeczne wynikające z „Raportu końcowego z Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”**

W ramach obszaru dotyczącego włączenia społecznego, w przypadku wszystkich grup docelowych mówić możemy o relatywnie wysokim – szacowanym przez respondentów – poziomie zapotrzebowania na wsparcie. Jednocześnie, większość badanych nie wskazała na potrzebę poszerzenia zakresu podmiotowego wsparcia w obszarze włączenia społecznego. Większość ogółu badanych potwierdza także, że **celowe jest obejmowanie wsparciem w zakresie integracji społecznej osób poniżej 15 roku życia, wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym**. Innymi słowy, uczestnicy badania dostrzegają celowość możliwie szerokiego podejścia do dystrybucji pomocy w tym obszarze.

W opinii respondentów zdecydowanie najważniejszym problemem w zakresie integracji społecznej jest starzenie się społeczeństwa, ale także na pozostałe kwestie (**wykluczenie społeczne, niepełnosprawność, bezrobocie, ubóstwo**) wskazała przynajmniej ok. 1/3 badanych.

Obszar integracji społecznej jest o wiele bardziej zróżnicowany wewnętrznie niż np. obszar rynku pracy i stąd **niezbędne jest stosowanie wielu zróżnicowanych form wsparcia**. Dlatego też, nawet jeśli pod względem istotności niektóre z nich identyfikowane są jako mniej znaczące (np. mieszkalnictwo socjalne, czy system pieczy zastępczej), to raczej świadczy to o mniejszej liczbie potencjalnych odbiorców takich form pomocy, a nie ich mniejszym znaczeniu merytorycznym. Co więcej, niektóre instrumenty o bardzo wąskim zakresie stosowania mogą być niezbędne dla normalnego funkcjonowania oraz pełnej integracji społecznej i zawodowej określonych grup docelowych. Niniejszą kwestię należy mieć na względzie projektując zakres interwencji w obszarze włączenia społecznego dotyczącej lat 2021-2027.

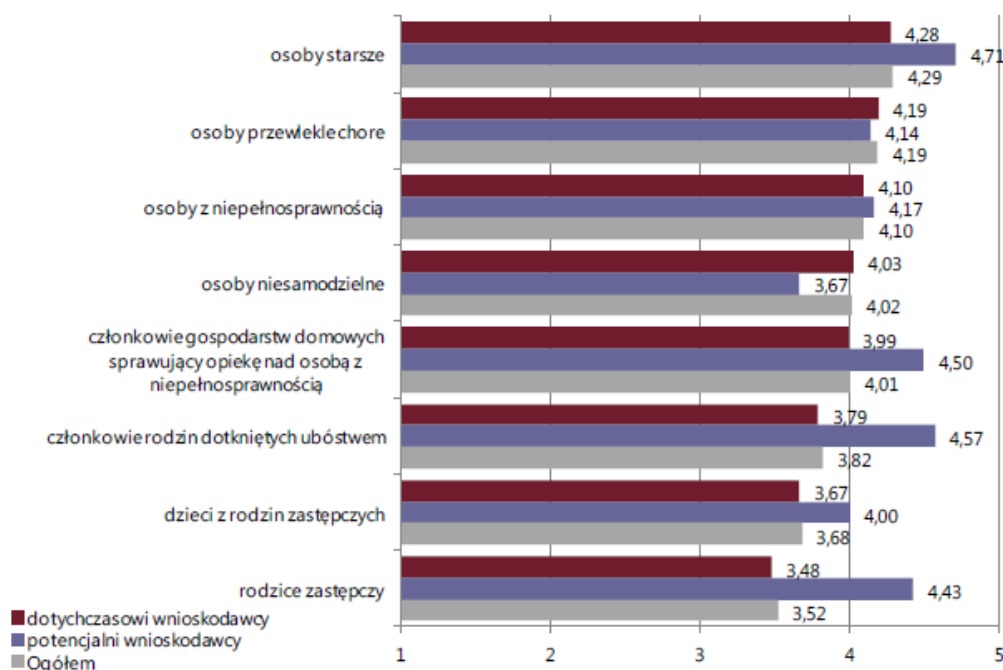
Trzema instrumentami cechującymi się wg respondentów najwyższym poziomem skuteczności w ramach interwencji dotyczącej integracji społecznej są: **instrumenty aktywnej integracji, programy aktywności lokalnej oraz prace społecznie użyteczne**. Uczestnicy badania akcentują więc skuteczność rzeczywistej aktywizacji osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Respondenci byli także proszeni o ocenę wpływu określonych czynników na skuteczną integrację społeczną i zawodową lub na tzw. „wyjście z systemu pomocy społecznej”. Wyniki dotyczące tej kwestii powinny być wykorzystane na etapie konstruowania zakresu i warunków wsparcia w obszarze włączenia społecznego w przyszłym okresie finansowania. Wydaje się, że przede wszystkim dostrzeżenie określonego sposobu oddziaływania wybranych czynników na skuteczność procesu integracji społecznej i zawodowej może stanowić podstawę do określonego formułowania kryteriów wyboru projektów oraz wymagań dotyczących niezbędnych do uzyskania w projekcie efektów.

■ Infrastruktura społeczna

Przeprowadzono analizę zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 odnoszące się do obszaru włączenia społecznego. Uwzględniono w tym przypadku trzy podobszary: **integrację społeczną** (także w powiązaniu z integracją zawodową), **zdrowie i ekonomię społeczną**.

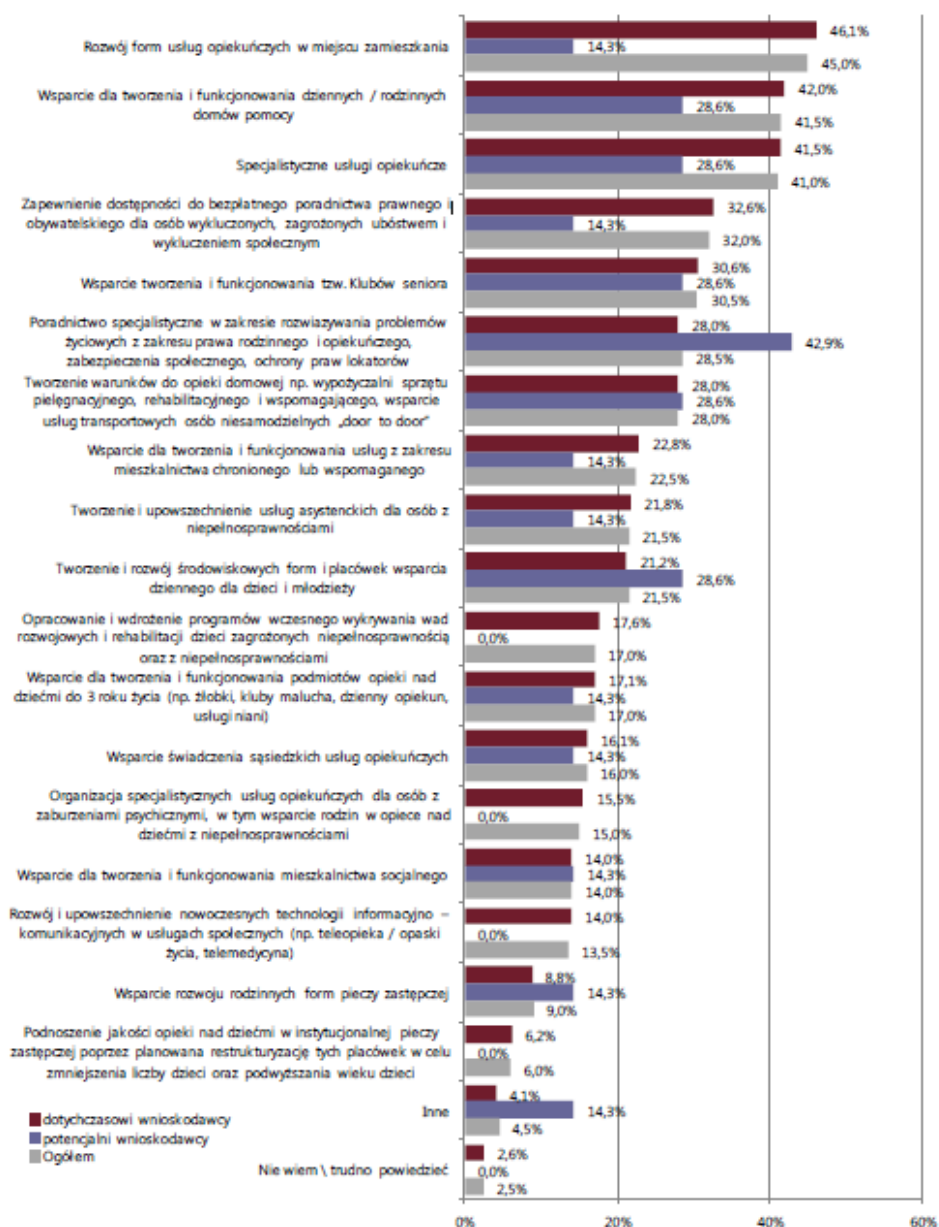
Wykres 43 Ocena poziomu zapotrzebowania na wsparcie wśród poszczególnych grup docelowych

Źródło: Raport końcowy z „Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”, Pracownia Badań i Doradztwa „Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j.

Choć w przypadku niektórych grup docelowych (osoby starsze, członkowie gospodarstw domowych sprawujących opiekę nad osobą z niepełnosprawnością, członkowie rodzin dotkniętych ubóstwem, rodzice zastępczy) występuje relatywnie duże zróżnicowanie pomiędzy dotychczasowymi i potencjalnymi wnioskodawcami w aspekcie oceny poziomu zapotrzebowania na wsparcie wśród poszczególnych grup docelowych, to jednak **w odniesieniu do wszystkich grup docelowych mówić możemy o relatywnie wysokim – szacowanym przez respondentów – poziomie zapotrzebowania na wsparcie**. Świadczy o tym fakt, iż w żadnym z analizowanych przypadków poziom oceny nie spadł poniżej „3” na 5-stopniowej skali, a w większości przypadków przekroczył poziom „4”. **Za grupy docelowe o relatywnie najwyższym poziomie zapotrzebowania na wsparcie uczestnicy badania uznali: osoby starsze (nota 4,29), osoby przewlekle chore (4,19), osoby z niepełnosprawnością (4,10).**

Wykres 44 Najistotniejsze formy wsparcia w obszarze usług społecznych

Źródło: Raport końcowy z „Badania ankietowego wśród potencjalnych wnioskodawców w zakresie ich zapotrzebowania na wsparcie w ramach perspektywy finansowej 2021-2027”, Pracownia Badań i Doradztwa “Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j.

Rozbudowany katalog możliwych form wsparcia dotyczących usług społecznych obrazuje Wykres 32. W przypadku trzech form wsparcia odsetek respondentów wskazujących, że jest to istotny instrument pomocowy przekroczył 40%. Są to: rozwój form usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (45%), wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania dziennych / rodzinnych domów pomocy (41,5%) oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze (41%). Dwa pierwsze warianty pomocy akcentują istotny aspekt, jakim jest deinstytucjonalizacja usług społecznych, a więc koncentrują się na oferowaniu wsparcia w możliwie najbliższym i najbardziej przyjaznym dla odbiorcy środowisku. Podejście to przejawia się także w innych formach wsparcia, które wskazywał mniejszy odsetek respondentów.

Obszar włączenia społecznego jest o wiele bardziej zróżnicowany wewnętrznie i stąd niezbędne jest stosowanie wielu zróżnicowanych form wsparcia. Dlatego też, nawet jeśli pod

względem istotności niektóre z nich identyfikowane są jako mniej znaczące (np. mieszkalnictwo socjalne, czy system pieczy zastępczej), to raczej świadczy to o mniejszej liczbie potencjalnych odbiorców takich form pomocy, a nie ich mniejszym znaczeniu merytorycznym. Co więcej, niektóre instrumenty o bardzo wąskim zakresie stosowania mogą być niezbędne dla normalnego funkcjonowania oraz pełnej integracji społecznej i zawodowej określonych grup docelowych. Niniejszą kwestię należy mieć na względzie projektując zakres interwencji w obszarze włączenia społecznego dotyczącej lat 2021-2027.

W przypadku wsparcia dotyczącego ekonomii społecznej potwierdza się wcześniejszy wniosek, który został sformułowany w odniesieniu do instrumentów pomocowych w zakresie integracji społecznej i zawodowej. Chodzi tutaj o **celowość stosowania zróżnicowanych form wsparcia**, tak by uwzględnić różne uwarunkowania – w tym przypadku – funkcjonowania sektora ekonomii społecznej. Dlatego też, uwzględniając łącznie wyniki dla obu badanych grup, żadna z ocenianych form wsparcia nie została oceniona na notę niższą niż „3” na 5-stopniowej skali oceny zasadności. Z drugiej jednak strony, żadna z wyróżnionych form wsparcia nie uzyskiwała ocen jednoznacznie pozytywnych i wyraźnie odróżniających ją od pozostałych instrumentów pomocowych, co może świadczyć o tym, że jako narzędzia stosowane odrębnie mogą one być niewystarczające. **Relatywnie najwyżej oceniono natomiast takie formy wsparcia ekonomii społecznej jak: refundacja wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy (3,87), zatrudnienie przejściowe dla osób opuszczających podmioty reintegracyjne czy placówki opiekuńczo – wychowawcze (3,75) oraz wsparcie tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej, w szczególności w przedsiębiorstwach społecznych (3,74)**, ale podkreślić należy, że kolejne w rankingu zasadności formy wsparcia nie zostały ocenione znacząco gorzej.

5. Wyniki badań ankietowych

5.1. Ankiety dotyczące potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej

Przystępując do opracowania mapy potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej województwa lubelskiego dokonano analizy *desk research* w zakresie:

- ilości oraz typów jednostek oświatowych funkcjonujących na terenie województwa,
- ilości oraz typów organów prowadzących szkoły i przedszkola,
- potrzeb w zakresie infrastruktury,
- potrzeb w zakresie wyposażenia w sprzęt do nauki zdalnej.

W celu uzyskania niezbędnych informacji wykorzystano następujące źródła danych:

- ogólnodostępny raport z rejestru RSPO⁴⁴ w Systemie Informacji Oświatowej (SIO);
- informacje od organów prowadzących publiczne przedszkola, szkoły i placówki oświatowe uzyskano za pomocą badania ankietowego przeprowadzonego w styczniu 2022 r.

Wg RSPO na terenie województwa lubelskiego funkcjonują 2 494 jednostki oświatowe (z liczbą uczniów większą od zera). Jednostki samorządu terytorialnego (gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty ziemskie i samorząd województwa) prowadzą łącznie 1 597 jednostek oświatowych co stanowi 65% wszystkich działających w województwie.

Tabela 19 Liczba i udział jednostek oświatowych wg organów prowadzących w woj. lubelskim w 2021 r.

Lp.	Organ prowadzący	Liczba jednostek oświatowych	Udział [Ogółem = 100%]
1.	Gmina	1036	41,54
2.	Miasto na prawach powiatu	290	11,63
3.	Osoba fizyczna + Osoba fizyczna - pracodawca	285	11,43
4.	Powiat ziemski	271	10,87
5.	Stowarzyszenia	246	9,86
6.	Spółki Handlowe	193	7,74
7.	Fundacja	43	1,72
8.	Organizacje Wyznaniowe	26	1,04
9.	Minister ds. kultury i dziedzictwa nar.	22	0,88
10.	Minister ds. rolnictwa i rozwoju wsi	19	0,76
11.	Samorząd województwa	19	0,76
12.	Przedsiębiorstwa osób fizycznych	9	0,36
13.	Spółdzielnia	7	0,28
14.	Izba Rzemieślnicza	4	0,16
15.	Minister ds. sprawiedliwości	4	0,16
16.	Samorząd Gospodarczy i Zawodowy	4	0,16

⁴⁴ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych

Lp.	Organ prowadzący	Liczba jednostek oświatowych	Udział [Ogółem = 100%]
17.	Uczelnia niepubliczna	4	0,16
18.	Uczelnia Publiczna	4	0,16
19.	Organizacje Społeczne inne niż wymienione	3	0,12
20.	Organizacje Związkowe	3	0,12
21.	Minister ds. obrony	1	0,04
22.	Minister ds. środowiska	1	0,04
Suma		2494	100,00

Zródło: Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych - uwzględniono jednostki z liczbą uczniów większą od zera

Z uwagi na potrzebę kompleksowego i aktualnego zdiagnozowanie potrzeb jednostek edukacyjnych w województwie lubelskim przeprowadzone zostało badanie ankietowe. Konstrukcja ankiety miała na celu zbadanie obszarów wskazanych przez Komisję Europejską w podziale na: infrastrukturę edukacji przedszkolnej, infrastrukturę edukacji ogólnej, infrastrukturę edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego oraz potrzeby w zakresie realizacji zadań edukacyjnych prowadzonych w systemie on-line.

Na potrzeby badania poszczególne rodzaje i formy kształcenia przypisane zostały do określonych obszarów edukacyjnych, takich jak:

- edukacja przedszkolna objęła placówki wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-6 lat,
- edukacja ogólna objęła szkoły podstawowe i licea ogólnokształcące,
- kształcenie zawodowe objęło szkoły branżowe I i II stopnia, technika oraz szkoły specjalne przysposabiające do pracy,
- kształcenie ustawiczne objęło szkoły policealne, szkoły dla dorosłych, centra kształcenia zawodowego, centra kształcenia zawodowego i ustawicznego.

Ankiety (wzór - **Załącznik nr 1**) zostały wysłane do 234 jednostek samorządu terytorialnego, z których:

- 209 – gminy (miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie),
- 4 – gminy miejskie na prawach powiatów (powiaty grodzkie) czyli Biała Podlaska, Chełm, Lublin, Zamość,
- 20 powiatów ziemskich,

oraz

- Samorząd Województwa Lubelskiego.

Zwrot wypełnionych ankiet przedstawia się następująco:

- 193 z 209 gmin - 92%,
- 4 z 4 gmin na prawach powiatu/powiaty grodzkie - 100%,
- 14 z 20 powiatów ziemskich - 70%,
- Samorządu Województwa Lubelskiego – 100%.

Tabela 20 Stan obecny infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim w 2021 r. (stan na 31.12.2021 r.)

Lp.	Rodzaj/typ/poziom edukacji	Liczba podmiotów	Liczba uczniów/słuchaczy
1.	Edukacja przedszkolna	812	57 743
2.	Edukacja ogólna	934	189 669
3.	Kształcenie zawodowe	218	39 249
4.	Kształcenie ustawiczne	152	22 810
Suma		2 116	309 471

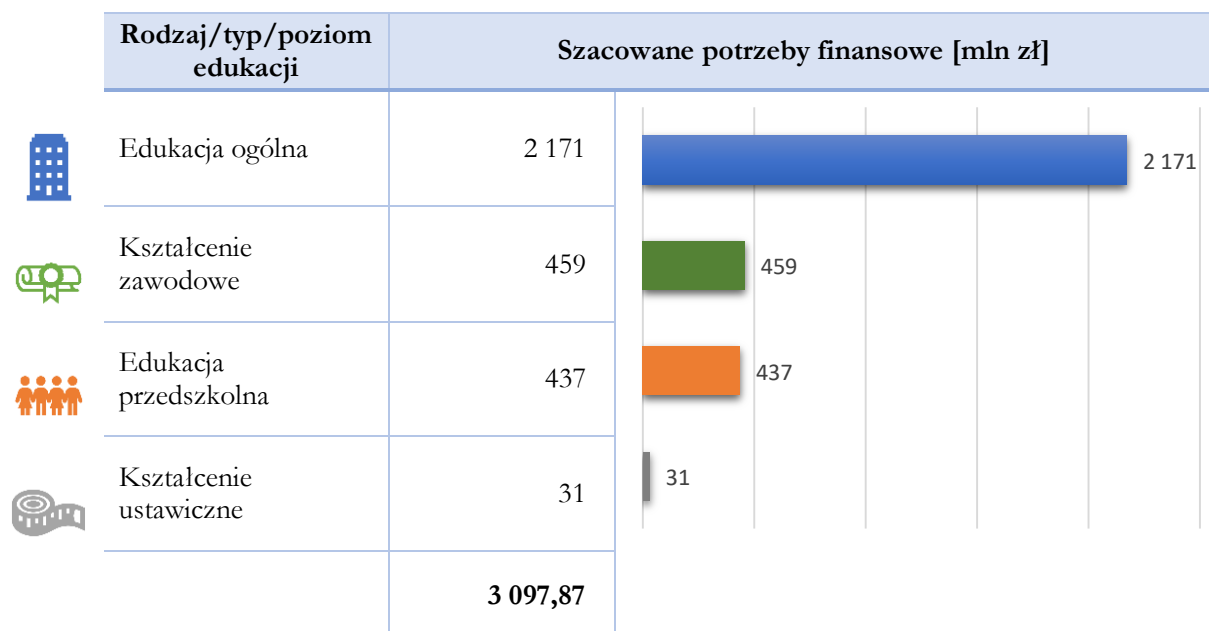
Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

Szacowane potrzeby wskazane w perspektywie do 2030 roku przez poszczególne podmioty w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim wynoszą **ponad 3 mld zł**, a deklarowane potrzeby w tym zakresie obejmują:

- budowę **79 nowych obiektów**,
- **remont lub adaptację 322 obiektów**,
- stworzenie **nowych miejsc w jednostkach oświatowych dla 24 430 osób**.

Szacunkowe potrzeby finansowe w zakresie infrastruktury edukacyjnej wskazane przez poszczególne podmioty zostały przedstawione w sposób zbiorczy dla województwa lubelskiego w tabeli 21.

Tabela 21 Wartość potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej w woj. lubelskim wg rodzaju/typu/poziomu edukacji [mln zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

Z łącznej **kwoty szacowanych potrzeb** w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim wynoszącej **ponad 3 mld zł**, największą wartość stanowią potrzeby w zakresie edukacji ogólnej

(szkoły podstawowe i ponadpodstawowe) – 2,17 mld zł (70%), edukacji zawodowej – niespełna 460 mln zł (15 %), edukacji przedszkolnej – 440 mln zł (14%), kształcenia ustawicznego – 30 mln zł (1%).

Analiza ankiet wskazuje również na **zakres i skalę potrzeb** w zakresie infrastruktury edukacyjnej, które przedstawione zostały w tabeli 22.

Tabela 22 Potrzeby w zakresie infrastruktury edukacyjnej w woj. lubelskim wg rodzaju/typu/poziomu edukacji [szt.]

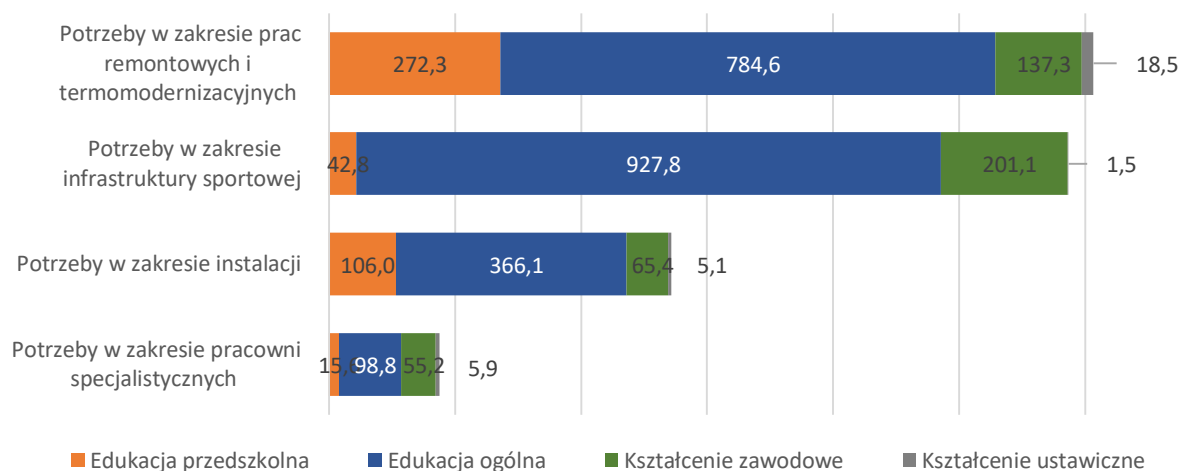
	Rodzaj/typ/poziom edukacji	Potrzeba nowych obiektów	Potrzeba remontu/adaptacji	Potrzeba nowych miejsc w placówkach
	Edukacja przedszkolna	53	130	6 405
	Edukacja ogólna	16	164	14 160
	Edukacja zawodowa	8	24	3 451
	Kształcenie ustawiczne	2	4	414
	Suma	79	322	24 430

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

W tym kontekście, w skali całego województwa lubelskiego najczęściej potrzeb w **zakresie budowy nowych obiektów** dotyczy edukacji przedszkolnej – 53 obiekty, w zakresie edukacji ogólnej – 16 obiektów, kształcenia zawodowego 8 obiektów oraz kształcenia ustawicznego – dwa obiekty. W **zakresie prac remontowych i adaptacyjnych** istniejących obiektów oraz w zakresie **tworzenia nowych miejsc** najczęściej potrzeb wskazanych zostało w obszarze edukacji ogólnej (164 obiekty i 14 160 miejsc) oraz edukacji przedszkolnej (130 obiektów i 6 405 miejsc). W dalszej kolejności pod względem potrzeb znajduje się kształcenie zawodowe (24 obiekty i 3 451 miejsc) oraz kształcenie ustawiczne (4 obiekty i 414 miejsc).

Analizując **zakres oraz typ potrzebnych prac** (Wykres 45) w zakresie infrastruktury edukacyjnej wskazanych przez ankietowanych największą wartość – ponad 1,2 mld zł – stanowią potrzeby w zakresie prac remontowych i termomodernizacyjnych oraz potrzeby w zakresie infrastruktury sportowej, tj. remont, budowa, rozbudowa sal gimnastycznych, hal sportowych, boisk, basenów (1,17 mld zł). W dalszej kolejności pod względem wartości znajdują się potrzeby w zakresie instalacji, tj. wymiana lub naprawa instalacji wodno-kanalizacyjnych i energetycznych na łączną kwotę ok 540 mln zł, a następnie potrzeby w zakresie doposażenia, remontu lub utworzenia pracowni specjalistycznych na łączną kwotę 175 mln zł.

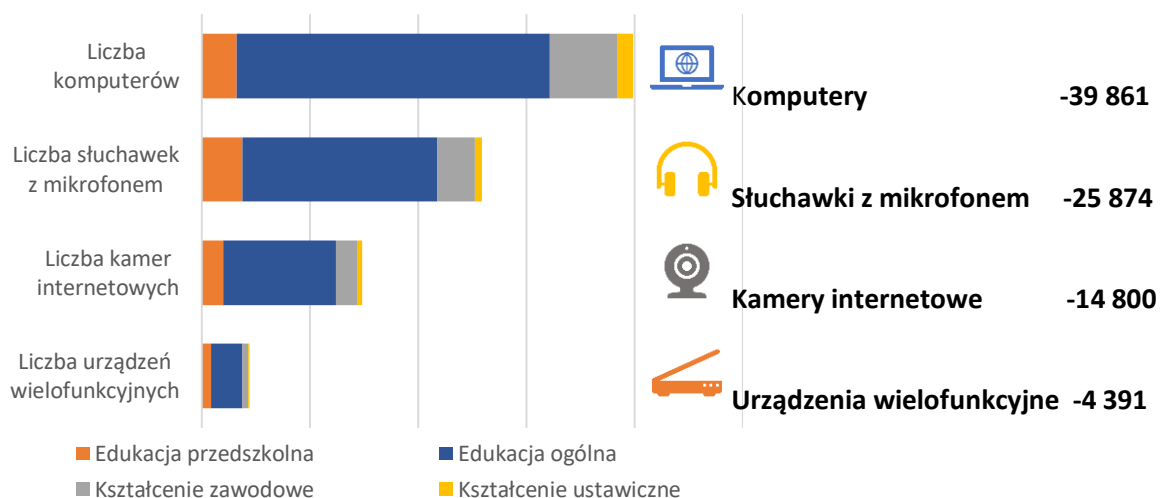
Wykres 45 Potrzeby w zakresie infrastruktury edukacyjnej w jednostkach oświatowych w województwie lubelskim wg zakresu/rodzaju prac [mln zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

Badanie ankietowe swoim zakresem objęło również informacje w zakresie **zapotrzebowania na sprzęt informatyczny**, wykorzystywany także na potrzeby nauki i pracy zdalnej (Wykres 46).

Wykres 46 Zapotrzebowanie na sprzęt informatyczny w jednostkach oświatowych w województwie lubelskim [szt.]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

W tym aspekcie, wśród ankietowanych jednostek w województwie lubelskim największe potrzeby występują w zakresie zakupu komputerów – 39 861 szt., słuchawek z mikrofonem – 25 874 szt., kamer internetowych – 14 800 szt., a także urządzeń wielofunkcyjnych – 4 391 szt.

5.1.1. Edukacja przedszkolna

Na terenie jednostek objętych badaniem działa 812 przedszkoli, w tym 559 przedszkoli publicznych i 253 niepublicznych, do których łącznie uczęszcza 57 743 dzieci w tym: 44 783 do przedszkoli publicznych, a 12 960 do przedszkoli niepublicznych. Na wysłane badanie ankietowe odpowiedziało **92% gmin**.

Jednostki objęte badaniem wskazały potrzebę budowy 53 nowych przedszkoli. W zakresie remontów lub adaptacji istniejących budynków na potrzeby działalności przedszkolnej wskazano 130 obiektów. Ogólna liczba dodatkowych potrzebnych miejsc przedszkolnych to 6 405. Wskazane przez ankietowanych łącznie **zapotrzebowanie na nowe miejsca przedszkolne** w województwie lubelskim określone zostało na **ponad 11%** stanu istniejącego⁴⁵. Analizując rozkład przestrzenny (mapa 1) można zauważyć, że największe zapotrzebowanie na nowe miejsca w przedszkolach w stosunku do aktualnej liczby uczęszczających do placówek przedszkolnych występuje w sąsiedztwie dużych miast, tj. w powiatach ziemskich:

- chełmskim (77%);
- lubelskim (31%);
- bialskim (29%);
- zamojskim (25%).

Łączna wartość szacowanych potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej wynosi **437 mln zł**, co stanowi 14% ogólnej kwoty potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej dla całego województwa lubelskiego. Rozkład przestrzenny wartości wskazanych potrzeb przedstawiony został na mapie 8. Największe koszty oszacowane zostały w:

- m. Lublin – 236 mln zł;
- powiecie lubelskim – 29,5 mln zł;
- powiatach lukowskim, ryckim – po 23 mln zł;
- m. Zamość – 20,3 mln zł.

Ankietowane podmioty w zakresie potrzeb inwestycyjnych wskazują na największe potrzeby obejmujące:

- prace remontowe i termomodernizacyjne (62%);
- instalacje tj. wymiana lub naprawa instalacji wodno-kanalizacyjnych i energetycznych (24%);
- infrastrukturę sportową, tj. place zabaw, sale do ćwiczeń ruchowych (10%);

PODSTAWOWE INFORMACJE – edukacja przedszkolna:

812 – łączna liczba przedszkoli działających w województwie lubelskim;

57 743 – łączna liczba przedszkolaków w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

53 – łączna liczba potrzebnych nowych przedszkoli;

6 405 - liczba dodatkowych potrzebnych miejsc przedszkolnych;

11% - wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca przedszkolne;

437 mln zł – szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej przedszkolnej w województwie lubelskim (**14%** globalnych szacunków).

⁴⁵ Liczone jako stosunek udziału wskazanego przez ankietowanych zapotrzebowania na nowe (dodatkowe) miejsca w placówkach do aktualnej liczby uczęszczających do tych placówek.

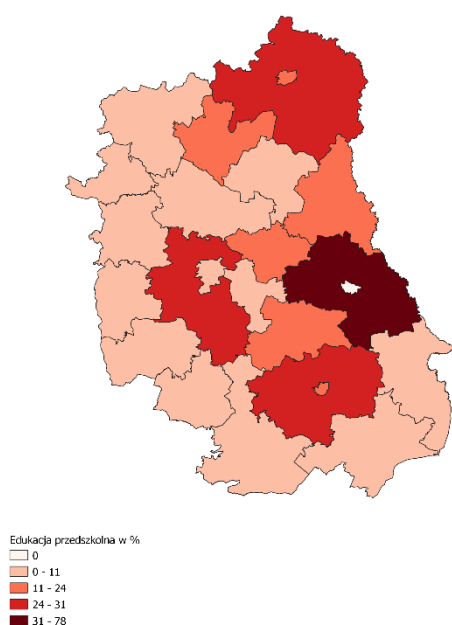
- w dalszej kolejności pod względem wartości znajdują potrzeby w zakresie doposażenia, remontu lub utworzenia pracowni specjalistycznych, np. gabinety do ćwiczeń logopedycznych i innych (4%).

Ankietowane podmioty poza potrzebami inwestycyjnymi w zakresie budowy, remontu czy adaptacji obiektów wskazują również na **potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego**. W tym przede wszystkim w zakresie zakupu:

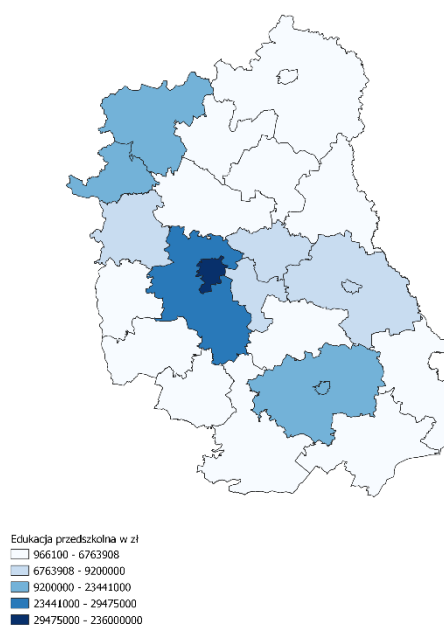
- komputerów – 3 246;
- urządzeń wielofunkcyjnych – 842;
- kamer internetowych – 2 000;
- słuchawek z mikrofonem – 3 779.

Ponadto ankietowani wskazali zapotrzebowanie w zakresie dostępu do sieci Internet w ilości 146 oraz potrzebę zakupu oprogramowania - pakiet biurowy tj. Microsoft Office w ilości 2 400 licencji.

Mapa 8 Zapotrzebowanie na nowe miejsca przedszkolne wg powiatów w woj. lubelskim [%]

Mapa 9 Szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w woj. lubelskim – edukacja przedszkolna [zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

5.1.2. Edukacja ogólna

Na wysłane badanie ankietowe odpowiedziało 90% jednostek samorządu terytorialnego.

Na terenie jednostek objętych badaniem działa 934 szkół/placówek, w tym 834 szkół/placówek publicznych i 100 niepublicznych, do których łącznie uczęszcza 189 669 dzieci w tym: 179 233 do szkół/placówek publicznych, a 10 436 do szkół/placówek niepublicznych.

Jednostki objęte badaniem wskazały potrzebę budowy 16 nowych szkół oraz remont w tym adaptację 165 istniejących obiektów. Ogólna liczba dodatkowych potrzebnych miejsc w szkołach to 14 160. Wskazane przez ankietowanych łączne zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne w województwie lubelskim określone zostało na ponad 7,5% stanu istniejącego⁴⁶. Analizując rozkład przestrzenny (mapa 3.) można zauważyć, że największe zapotrzebowanie na nowe miejsca w szkołach w stosunku do aktualnej liczby uczęszczających do placówek szkolnych występuje w powiatach:

- krasnostawski (44%);
- lubelski (30%);
- m. Lublin (12%);
- kraśnicki (10%).

Łączna wartość szacowanych potrzeb w zakresie edukacji szkolnej wynosi 2 mld 177 mln zł, co stanowi 72% ogólnej kwoty potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej dla całego województwa lubelskiego. Rozkład przestrzenny wartości wskazanych potrzeb przedstawiony został na mapie 4. Największe koszty oszacowane zostały w:

- m. Lublin – 485 mln zł;
- powiecie lubelskim – 263 mln zł;
- powiecie zamojskim – 133 mln zł;
- powiecie lukowskim – 101 mln zł.

Ankietowane podmioty w zakresie potrzeb inwestycyjnych wskazują na największe potrzeby obejmujące:

- prace remontowe i termomodernizacyjne (44%);
- infrastrukturę sportową, tj. remont, budowa, rozbudowa sal gimnastycznych, hal sportowych, boisk, basenów (44%);

⁴⁶ Liczone jako stosunek udziału wskazanego przez ankietowanych zapotrzebowania na nowe (dodatkowe) miejsca w placówkach do aktualnej liczby uczęszczających do tych placówek.

PODSTAWOWE INFORMACJE

– edukacja ogólna:

934 – łączna liczba szkół/placówek działających w województwie lubelskim;

189 669 – łączna liczba uczniów w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

16 – łączna liczba potrzebnych nowych szkół;

14 160 - liczba dodatkowych potrzebnych miejsc w szkołach;

7,5%- wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne;

2 177 mln zł – szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim (**70%** globalnych szacunków).

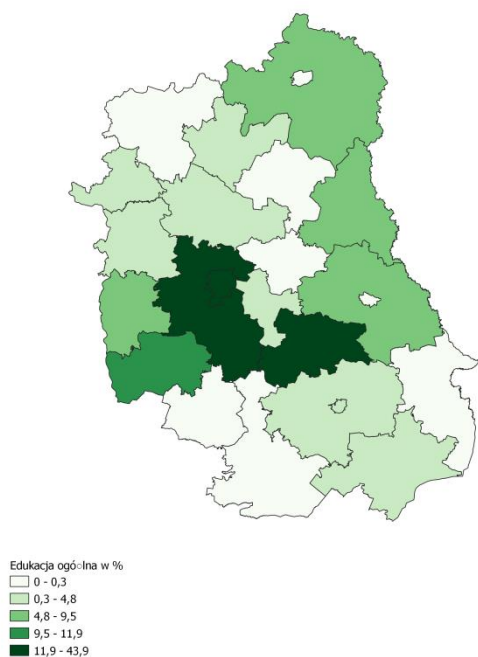
- instalacje tj. wymiana lub naprawa instalacji wodno-kanalizacyjnych i energetycznych (6%);
- dalszej kolejności pod względem wartości znajdują potrzeby w zakresie doposażenia, remontu lub utworzenia pracowni specjalistycznych (5%).

Badane podmioty poza potrzebami inwestycyjnymi w zakresie budowy, remontu czy adaptacji obiektów wskazują również na potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego. W tym przede wszystkim w zakresie zakupu:

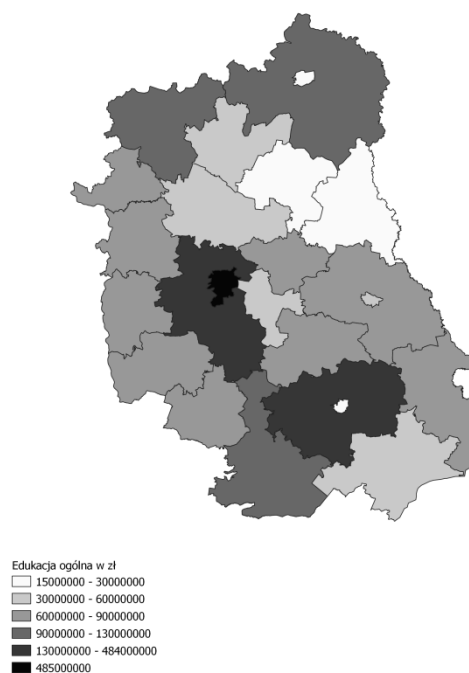
- komputerów – 28 935;
- urządzeń wielofunkcyjnych – 2 899;
- kamer internetowych – 10 373;
- słuchawek z mikrofonem – 17 989.

Ponadto ankietowani wskazali zapotrzebowanie w zakresie dostępu do sieci Internet w ilości 277 oraz potrzebę zakupu oprogramowania - pakiet biurowy tj. Microsoft Office w ilości 13 448 licencji.

Mapa 10 Zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne w województwie lubelskim – edukacja ogólna [%]

Mapa 11 Szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim – edukacja ogólna [zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

5.1.3. Edukacja zawodowa

Na wysłane badanie ankietowe odpowiedziało 91% jednostek samorządu terytorialnego.

Na terenie jednostek objętych badaniem działa 218 szkół/placówek, w tym 186 szkół/placówek publicznych i 32 niepublicznych, do których łącznie uczęszcza 39 249 osób w tym: 35 599 do szkół/placówek publicznych, a 3 650 do szkół/placówek niepublicznych.

Jednostki objęte badaniem wskazały potrzebę budowy 8 nowych szkół oraz remont w tym adaptację 24 istniejących obiektów. Ogólna liczba dodatkowych potrzebnych miejsc w szkołach to 3 451. Wskazane przez ankietowanych łączne **zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne** w województwie lubelskim określone zostało na **ponad 8,8%** stanu istniejącego⁴⁷. Analizując rozkład przestrzenny (mapa 5.) można zauważyć, że największe zapotrzebowanie na nowe miejsca w szkołach w stosunku do aktualnej liczby uczęszczających do placówek szkolnych występuje w powiatach:

- łączyński (102,3%);
- radzyński (53,3%);
- m. Lublin (10,4%);
- m. Zamość oraz m. Biała Podlaska (9%).

Łączna wartość szacowanych potrzeb w zakresie edukacji szkolnej wynosi **459 mln zł**, co stanowi 15% ogólnej kwoty potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej dla całego województwa lubelskiego. Rozkład przestrzenny wartości wskazanych potrzeb przedstawiony został na mapie 6. Największe koszty oszacowane zostały w:

- powiecie biłgorajskim – 86 mln zł;
- m. Lublin – 84 mln zł;
- powiecie świdnickim – 54 mln zł;
- powiecie lubelskim – 42 mln zł.

Ankietowane podmioty w zakresie potrzeb inwestycyjnych wskazują na największe potrzeby obejmujące:

- prace remontowe i termomodernizacyjne (30%);
- infrastrukturę sportową, tj. remont, budowa, rozbudowa sal gimnastycznych, hal sportowych, boisk, basenów (44%);
- instalacje tj. wymiana lub naprawa instalacji wodno-kanalizacyjnych i energetycznych (14%);

⁴⁷ Liczone jako stosunek udziału wskazanego przez ankietowanych zapotrzebowania na nowe (dodatkowe) miejsca w placówkach do aktualnej liczby uczęszczających do tych placówek.

PODSTAWOWE INFORMACJE – edukacja zawodowa:

218 – łączna liczba szkół/placówek działających w województwie lubelskim;

39 249 – łączna liczba uczniów w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

8 – łączna liczba potrzebnych nowych szkół;

3 451 - liczba dodatkowych potrzebnych miejsc w szkołach;

8,8%- wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne;

459 mln zł – szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim (**15%** globalnych szacunków).

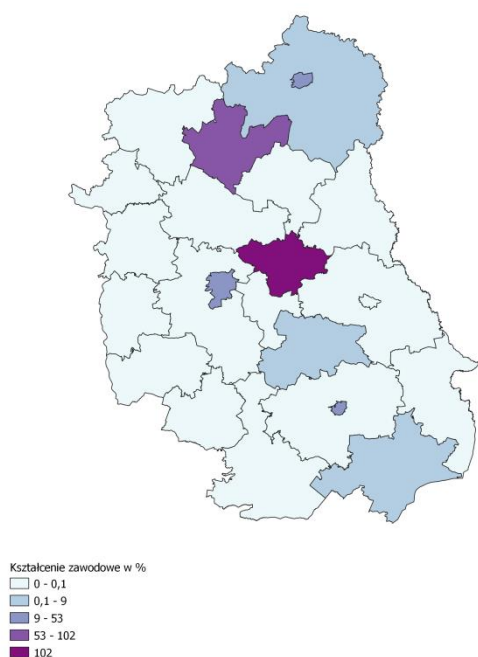
- dalszej kolejności pod względem wartości znajdują potrzeby w zakresie doposażenia, remontu lub utworzenia pracowni specjalistycznych (12%).

Ankietowane podmioty poza potrzebami inwestycyjnymi w zakresie budowy, remontu czy adaptacji obiektów wskazują również na **potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego**. W tym przede wszystkim w zakresie zakupu:

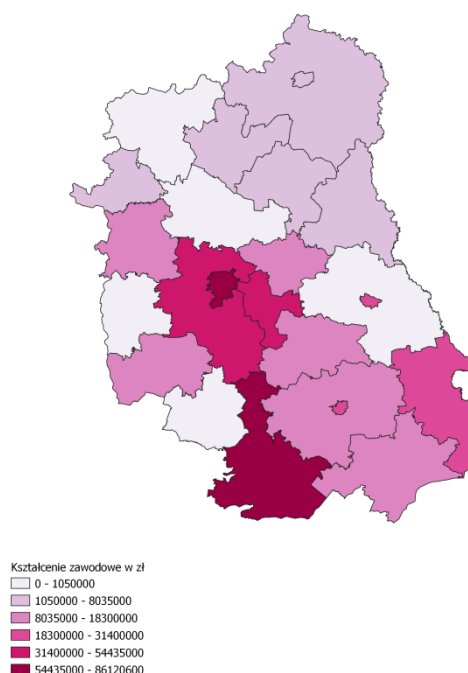
- komputerów – 6 222;
- urządzeń wielofunkcyjnych – 532;
- kamer internetowych – 2 038;
- słuchawek z mikrofonem – 3 468.

Ponadto ankietowani wskazali zapotrzebowanie w zakresie dostępu do sieci Internet w ilości 64 oraz potrzebę zakupu oprogramowania - pakiet biurowy tj. Microsoft Office w ilości 3 385 licencji.

Mapa 12 Zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne w woj. lubelskim – edukacja zawodowa [%]

Mapa 13 Szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w woj. lubelskim – edukacja zawodowa [zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

5.1.4. Kształcenie ustawiczne

Na wysłane badanie ankietowe odpowiedziało 91% jednostek samorządu terytorialnego.

Na terenie jednostek objętych badaniem działa 152 szkół/placówek, w tym 69 szkół/placówek publicznych i 83 niepublicznych, do których łącznie uczęszcza 22 810 osób w tym: 9 659 do szkół/placówek publicznych, a 13 151 do szkół/placówek niepublicznych. W tym samorząd województwa lubelskiego prowadzi 11 szkół/placówek, w których uczy się 1903 osób.

Jednostki objęte badaniem wskazały potrzebę budowy 2 nowych szkół oraz remont w tym adaptację 4 istniejących obiektów. Ogólna liczba dodatkowych potrzebnych miejsc w szkołach to 414. Wskazane przez ankietowanych łączne **zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne** w województwie lubelskim określone zostało na **ponad 1,8%** stanu istniejącego⁴⁸. Analizując rozkład przestrzenny (mapa 7.) można zauważyć, że największe zapotrzebowanie na nowe miejsca w szkołach w stosunku do aktualnej liczby uczęszczających do placówek szkolnych występuje w powiatach:

- krasnostawski (188%);
- łączyński (47%);
- lubelski (6%);
- m. Lublin (1%).

Łączna wartość szacowanych potrzeb w zakresie edukacji szkolnej wynosi **31 mln zł**, co stanowi 1% ogólnej kwoty dla całego województwa lubelskiego. Rozkład przestrzenny wartości wskazanych potrzeb przedstawiony został na mapie 8. Największe koszty oszacowane zostały w:

- m. Zamość – 5,5 mln zł;
- powiecie świdnickim – 5 mln zł;
- m. Chełm – 2,3 mln zł;
- w powiatach kraśnickim, łączyńskim – po 2 mln zł.

Suma potrzeb inwestycyjnych jednostek podległych samorządowi województwa lubelskiemu wynosi 12 mln. Ankietowane podmioty w zakresie potrzeb inwestycyjnych wskazują na największe potrzeby obejmujące:

- prace remontowe i termomodernizacyjne (60%);

PODSTAWOWE INFORMACJE

- kształcenie ustawiczne:

152 – łączna liczba szkół/placówek działających w województwie lubelskim;

22 810 – łączna liczba uczniów w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

2 – łączna liczba potrzebnych nowych szkół;

414 - liczba dodatkowych potrzebnych miejsc w szkołach;

1,8%- wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne;

31 mln zł – szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim (**1%** globalnych szacunków potrzeb).

⁴⁸ Liczone jako stosunek udziału wskazanego przez ankietowanych zapotrzebowania na nowe (dodatkowe) miejsca w placówkach do aktualnej liczby uczęszczających do tych placówek.

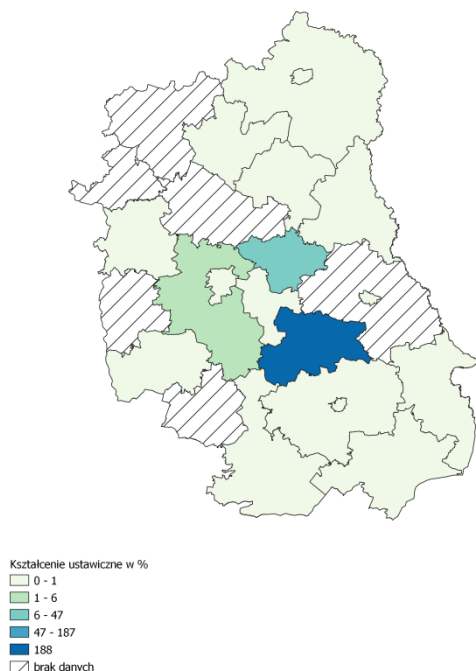
- infrastrukturę sportową, tj. remont, budowa, rozbudowa sal gimnastycznych, hal sportowych, boisk, basenów (5%);
- instalacje tj. wymiana lub naprawa instalacji wodno-kanalizacyjnych i energetycznych (16%);
- dalszej kolejności pod względem wartości znajdują potrzeby w zakresie doposażenia, remontu lub utworzenia pracowni specjalistycznych (19%).

Ankietowane podmioty poza potrzebami inwestycyjnymi w zakresie budowy, remontu czy adaptacji obiektów wskazują również na **potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego**. W tym przede wszystkim w zakresie zakupu:

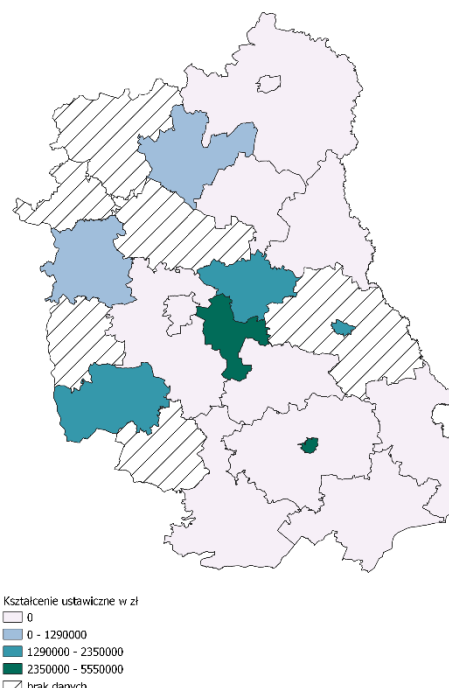
- komputerów – 1 458;
- urzędzeń wielofunkcyjnych – 118;
- kamer internetowych – 389;
- słuchawek z mikrofonem – 338.

Ponadto ankietowani wskazali zapotrzebowanie w zakresie dostępu do sieci Internet w ilości 17 oraz potrzebę zakupu oprogramowania - pakiet biurowy tj. Microsoft Office w ilości 582 licencji.

Mapa 14 Zapotrzebowanie na nowe miejsca szkolne w woj. lubelskim w woj. lubelskim – kształcenie ustawiczne [%]

Mapa 15 Szacowany koszt potrzeb inwestycyjnych w zakresie infrastruktury edukacyjnej w woj. lubelskim – kształcenie ustawiczne [zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022.

■ Podsumowanie

Po przeanalizowaniu wszystkich otrzymanych ankiet, można stwierdzić, że organy prowadzące dane typy placówek edukacyjnych wykazały następujące potrzeby w zakresie infrastruktury edukacyjnej w perspektywie do 2030 roku:

- **31%** jednostek objętych badaniem wykazało potrzeby w zakresie **prac remontowych i termomodernizacyjnych** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to 1 267 mln zł;
- **29%** jednostek objętych badaniem wykazało potrzeby w zakresie **wymiany lub naprawy instalacji wodno-kanalizacyjnej lub energetycznej** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to 551 mln zł;
- **27%** jednostek objętych badaniem wykazało potrzeby w zakresie **doposażenia, remontu i utworzenia pracowni specjalistycznych** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to 177 mln zł.
- **25%** jednostek objętych badaniem wykazało potrzeby w zakresie **remontu, rozbudowy i budowy sal gimnastycznych, hal sportowych** itp. - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to 1 195 mln zł;
- **24%** jednostek objętych badaniem wykazało potrzeby w zakresie **dostępu do sieci Internet**;

Szacowane potrzeby wskazane przez poszczególne podmioty w zakresie infrastruktury edukacyjnej w województwie lubelskim wynoszą **ponad 3 mld zł** i obejmują:

- budowę **79 nowych obiektów**,
- **remont lub adaptację 322 obiektów**,
- stworzenie **nowych miejsc w jednostkach oświatowych dla 24 430 osób**.

5.2. Ankiety dotyczące potrzeb w zakresie infrastruktury dydaktycznej szkolnictwa wyższego

Głównym celem przeprowadzonych ankiet wśród wszystkich uczelni z województwa lubelskiego jest analiza stanu i określenie potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej w obszarze szkolnictwa wyższego. Informacje uzyskane z ankiet stanowią uzupełnienie diagnozy stanu obecnej infrastruktury edukacyjnej, a tym samym stanowią podstawę do określenia zakresu wsparcia zidentyfikowanych w regionie potrzeb, celem lepszego ukierunkowania pomocy w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*, a także dla zapewnienia właściwej logiki interwencji i wyboru odpowiednich działań.

Badanie zrealizowane zostało z wykorzystaniem techniki CAWI (ankieta internetowa) wśród uczelni w województwie lubelskim. Rozesłanych zostało **16 ankiet (Załącznik nr 2)**, z czego uzyskano zwrot w liczbie 13, czyli 81%. W ramach ankiet uczelnie deklarowały zapotrzebowanie na środki finansowe w różnych dziedzinach:

- budowy nowych obiektów,
- rozbudowy istniejącej infrastruktury,
- przebudowy istniejącej infrastruktury,
- modernizacji istniejącej infrastruktury,
- adaptacji i remontów istniejącej infrastruktury,
- wyposażenia/doposażenia pracowni,
- sprzętu informatycznego,
- oprogramowania,
- infrastruktury IT,
- zdalnego nauczania (sprzęt, infrastruktura).

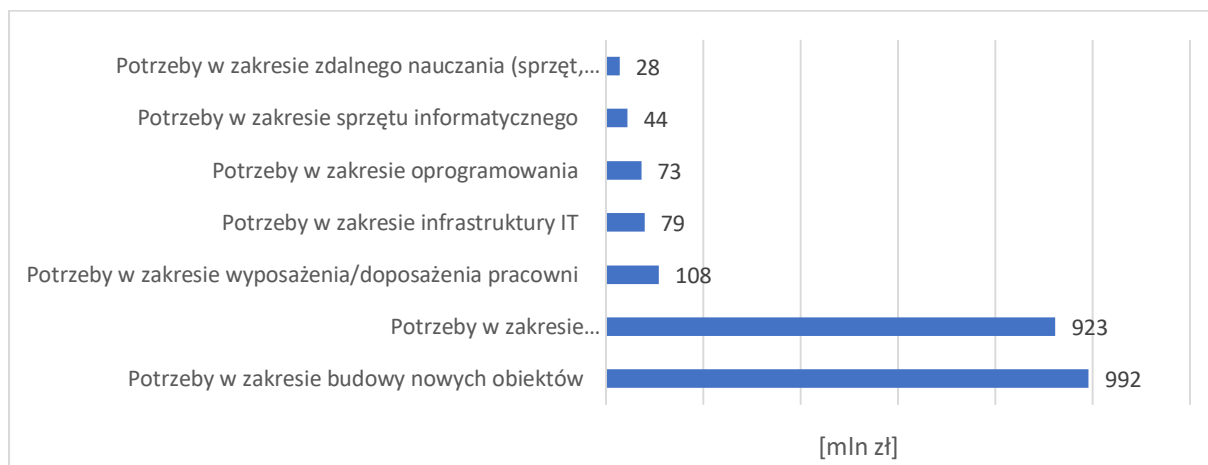
Najwięcej uczelni zgłosiło zapotrzebowanie **w zakresie oprogramowania** (100%), wyposażenia/doposażenia pracowni i sprzętu informatycznego (92,3%), a także w **obszarze infrastruktury IT** (84,6%). Wśród uczelni, które odpowiedziały na ankietę, 5 z nich zgłosiło zapotrzebowanie na środki finansowe **we wszystkich dziedzinach**. Wynikać to może z faktu, iż były to duże uczelnie publiczne: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Przyrodniczy i Politechnika Lubelska. Średnio uczelnie zgłaszały zapotrzebowanie w 7 dziedzinach, przy czym dwie z nich zgłosiły potrzeby tylko w 2-3 obszarach.

Ogółem wartość zapotrzebowania zgłoszona przez uczelnie, które odpowiedziały na ankietę, kształtuje się na poziomie **2,25 mld zł**, przy czym kwoty deklarowane przez poszczególne uczelnie są bardzo zróżnicowane i wahają się od 90 tys. zł do 488,4 mln zł (średnia kwota przypadająca na uczelnię to 172,9 mln zł).

W ramach poszczególnych obszarów, największe zapotrzebowanie ogółem zostało wskazane w zakresie **budowy nowych obiektów** (992 mln zł). Stosunkowo dużo środków finansowych potrzeba także w obszarze rozbudowy, przebudowy i modernizacji istniejącej infrastruktury (odpowiednio: 250 mln zł, 287 mln zł i 349 mln zł), a w dalszej kolejności wyposażenia/doposażenia pracowni (na kwotę 108 mln zł).

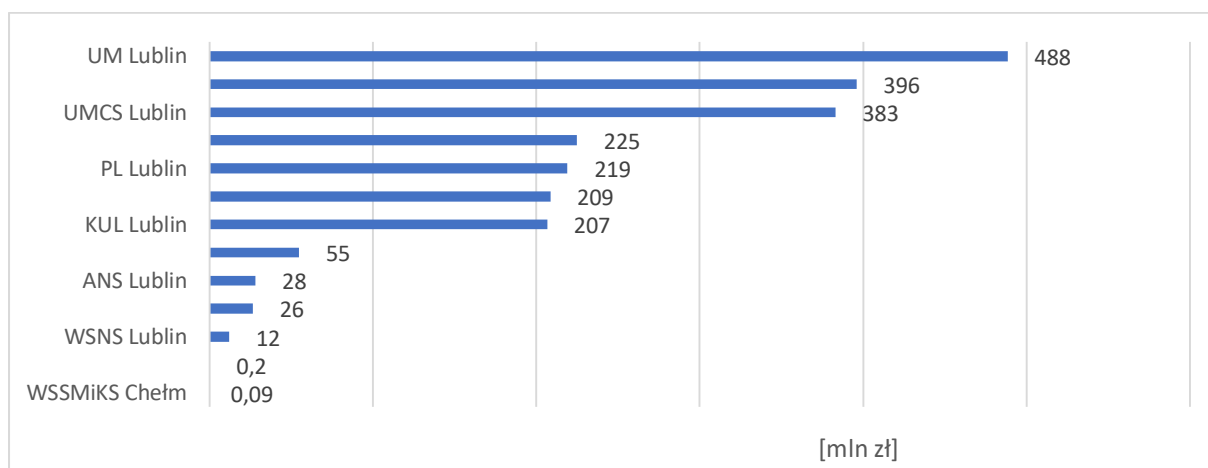
Analiza ankiet wskazuje również na **zakres i skalę potrzeb** w zakresie infrastruktury szkolnictwa wyższego, które przedstawione zostały na wykresie 47 oraz 48.

Wykres 47 Potrzeby zgłaszane przez szkoły wyższe z woj. lubelskiego wg zakresu rzeczowego [mln zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022 r.

Wykres 48 Wartość zgłaszanych potrzeb wg uczelni z woj. lubelskiego [mln zł]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022 r.

■ Podsumowanie

- **Wartość ogółem** zapotrzebowania zgłoszona przez uczelnie w województwie lubelskim wyniosła **2,25 mld zł**.
- Z analizy ankiet wynika, iż uczelnie posiadają bazę dydaktyczną, infrastrukturę, sprzęt i wyposażenie, które jest w miarę możliwości uzupełniane, tym niemniej **proces ten nie jest systematyczny i powinien być bardziej dynamiczny, aby zapewnić sukcesywną wymianę, dostosowywanie, modernizację oraz unowocześnianie zgodnie z obowiązującymi europejskimi standardami.**
- W związku z uruchamianiem **nowych kierunków** kształcenia na uczelniach pojawia się dodatkowo **konieczność odpowiedniego wyposażenia** pracowni dydaktycznych i zakupu odpowiednich specjalistycznych urządzeń, sprzętów, materiałów itp.
- Uczelnie starają się również dostosowywać całą infrastrukturę do potrzeb **osób z niepełnosprawnościami**, a w obecnej sytuacji związanej z sytuacją kryzysową jaką jest pandemia,

także dostosowywać do różnych form **kształcenia na odległość**. Infrastruktura w tym zakresie wymaga znacznych uzupełnień, wymiany i modernizacji

5.3. Ankiety dotyczące potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej

Badaniem ankietowym dotyczącym analizy potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w województwie lubelskim objętych zostało 234 jednostek samorządu terytorialnego (JST), to jest:

- 213 gmin (w tym 4 gminy na prawach powiatu),
- 20 powiatów ziemskich,
- Samorząd Województwa Lubelskiego.

Na przeprowadzone badanie odpowiedzi udzieliło 100% ankietowanych podmiotów (wzór ankiety **Załącznik nr 3**).

Potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej zgłosiły łącznie **151 jednostki samorządu terytorialnego**, w tym: **133 gminy**, **4 miasta na prawach powiatu** (Biała Podlaska, Chełm, Lublin i Zamość) oraz **14 powiatów ziemskich**. Łącznie wskazano zapotrzebowanie na **1 049 różnego typu placówek** infrastruktury społecznej, których realizacja zapewniłaby przyrost o co najmniej **13 670 miejsc**.

Zestawienie stanu istniejącego oraz zgłoszonych potrzeb na poszczególne typy jednostek/placówek ze wskazaniem wzrostu zapotrzebowania w tym zakresie zostało zawarte w Tabeli 23.

Tabela 23 Stan istniejący oraz potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim

Lp.	Jednostka / Placówka	Stan istniejący		Potrzeby		Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na dany typ jednostek [%]	Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na nowe miejsca w jednostkach [%]
		Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba nowych placówek	Liczba nowych miejsc		
1.	Domy pomocy społecznej	46	4 526	25	592	54%	13%
2.	Środowiskowe domy samopomocy / Ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	56	2 216	26	477	46%	22%
3.	Kluby samopomocy /dla osób z zaburzeniami psychicznymi/	5	75	13	175	260%	233%
4.	Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów, w tym Placówki Senior+: Kluby seniora	391	b.d.	126	3 155	32%	b.d.
		25	577				
5.	Dzienne domy pomocy,	36	860	33	766	92%	89%
		16	380				

Lp.	Jednostka / Placówka	Stan istniejący		Potrzeby		Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na dany typ jednostek [%]	Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na nowe miejsca w jednostkach [%]
		Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba nowych placówek	Liczba nowych miejsc		
	w tym Placówki Senior +: Domy dziennego pobytu						
6.	Placówki udzielające schronienia osobom bezdomnym /noclegownie, schroniska i ogrzewalnie	74	664	7	90	9%	14%
7.	Mieszkania chronione ogółem	75	303	53	350	71%	115%
8.	Rodzinne domy pomocy	3	24	20	181	667%	754%
9.	Ośrodki interwencji kryzysowej	13	66 (całodobowe)	7	32	54%	48%
10.	Placówki wsparcia dziennego	59	1 453	32	661	54%	45%
11.	Centra integracji społecznej	10	320	8	171	80%	53%
12.	Kluby integracji społecznej	32	194	9	115	28%	59%
13.	Przedsiębiorstwa społeczne	102	717	23	237	23%	33%
14.	Warsztaty terapii zajęciowej	59	2 921	26	610	44%	21%
15.	Zakłady aktywności zawodowej	9	307	10	205	111%	67%
16.	Centra opiekuńczo-mieszkalne	2	28/10 (całodobowe)	33	575	1 650%	1 513%
17.	Mieszkania socjalne	2 841	b.d.	361	845	13%	b.d.
18.	Instytucje opieki paliatywno-hospicyjnej	12	172	10	197	83%	115%

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie: Rejestrów Wojewody Lubelskiego; Sprawozdania MRPiPS-03, Sprawozdania z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2020 r.; Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 rok oraz Mapy potrzeb zdrowotnych 2020

We wszystkich typach placówek istnieje **potrzeba zwiększenia** ich liczby w stosunku do stanu istniejącego. **Największe potrzeby** w stosunku do obecnej liczby jednostek można zaobserwować w przypadku:

- centrów opiekuńczo – mieszkalnych – wzrost o 1 650%,
- rodzinnych domów pomocy – wzrost o 667%,
- klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi – wzrost o 206%

- zakładów aktywności zawodowej – wzrost o 111%.

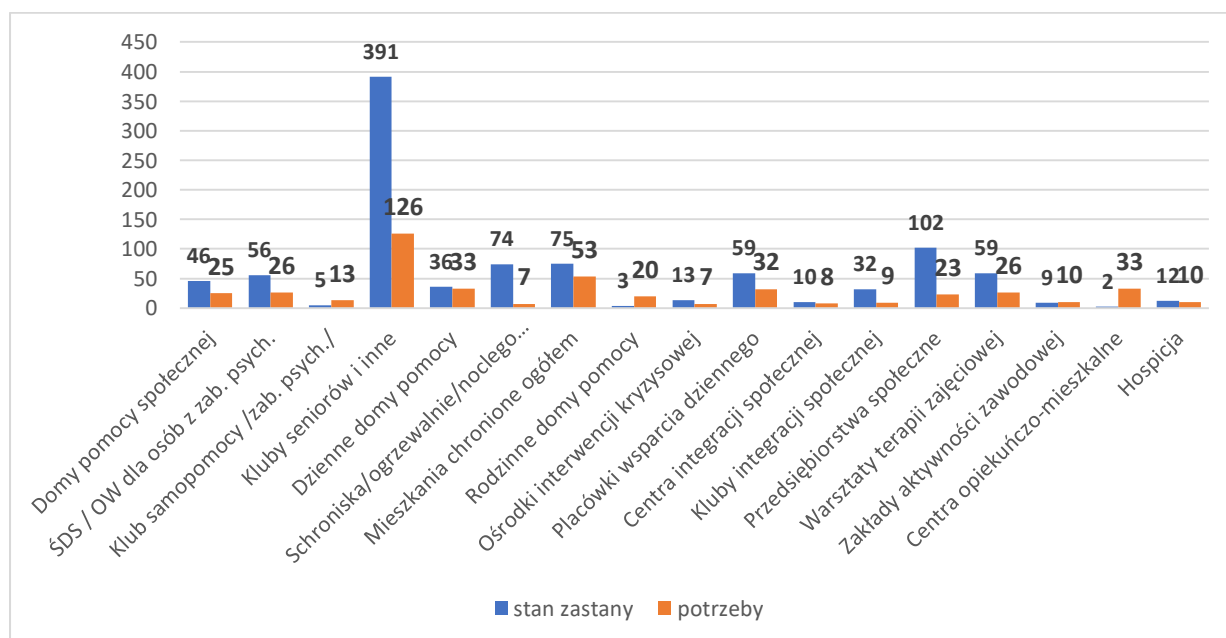
Zarówno centra opiekuńczo – mieszkalne jak i rodzinne domy pomocy są placówkami, które stosunkowo niedawno pojawiły się na terenie województwa lubelskiego. Przeprowadzone badanie wskazuje na potrzebę tworzenia tego typu jednostek, w których osoby wymagające z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności wsparcia mają zapewnioną codzienną opiekę, a także możliwość samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich potrzeb.

Znaczne zapotrzebowanie jest również na placówki:

- dzienne domy pomocy – wzrost o 92%,
- instytucje opieki paliatywno-hospicyjnej – wzrost o 83%,
- centra integracji społecznej – wzrost o 80%,
- mieszkania chronione – wzrost o 71%.

Prognoza potrzeb w zakresie tworzenia nowych placówek przedstawiona została na wykresie 49.

Wykres 49 Stan istniejący oraz potrzeby w zakresie tworzenia nowych jednostek / placówek – liczba placówek / jednostek w woj. lubelskim

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

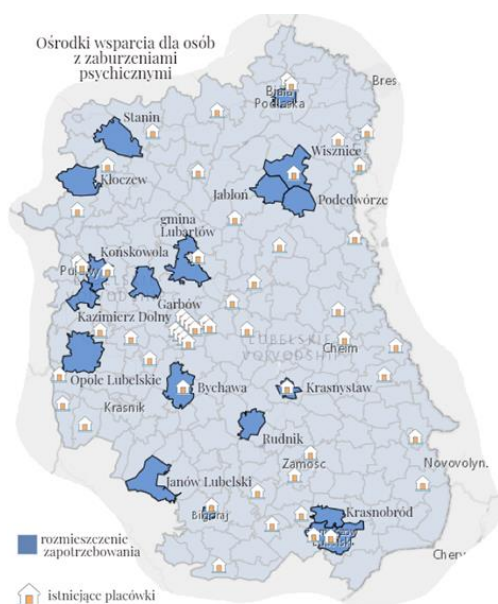

5.3.2. Placówki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Placówki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi obejmują **środowiskowe domy samopomocy / ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. Potrzebę utworzenia tego typu placówek – 26 ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz 13 klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi zgłosiły 23 gminy oraz 8 powiatów z terenu województwa lubelskiego. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju tych placówek przedstawiono na **wykresie nr 51**. Rozmieszczenie terytorialne potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej tego typu w układzie gmin przedstawia Mapa 17.

Dodatkowo potrzebę utworzenia **ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi** zgłosiły powiaty: janowski, lubartowski, opolski, puławski, tomaszowski, włodawski, zamojski.

Mapa 17 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. Lubelskim - ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi

PODSTAWOWE INFORMACJE - placówki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi

61 – łączna liczba placówek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi działających w województwie lubelskim;

2 291 – łączna liczba osób korzystających z placówek w województwie lubelskim;

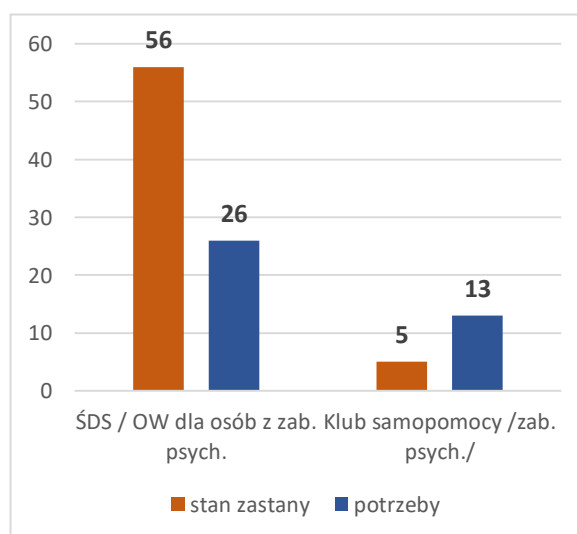
PODSUMOWANIE ANKIET:

39 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

652 - wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

28% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Wykres 51. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju środowiskowych domów samopomocy i ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w woj. lubelskim [liczba placówek]

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.3. Dzielne domy pomocy

Jedną z ważnych form wsparcia osób starszych w miejscu zamieszkania są **dzielne domy pomocy**. Są to ośrodki wsparcia przeznaczone dla osób samotnych lub osób w rodzinach. Placówki oferują różne rodzaje wsparcia i zajęć, m.in.: codzienne wyżywienie, terapie zajęciowe - plastyczne, informatyczne, teatralne czy muzyczne. Odbywają się w nich imprezy kulturalne, uroczystości oraz spotkania okolicznościowe.

Osoby starsze mogą skorzystać z usług pielęgniarek, lekarzy czy też rehabilitantów.

Potrzebę utworzenia **dzielnych domów pomocy** zgłosiło 30 gmin, w tym miasto na prawach powiatu (Zamość) oraz 2 powiaty (opolski i włodawski). Łączne potrzeby na nowe placówki wyniosła **33 obiekty**, dysponujące łącznie **766 nowymi miejscami**.

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Dzielne domy pomocy

36 – łączna liczba dzielnych domów pomocy działających w województwie lubelskim;

860 – łączna liczba osób korzystających z placówek w województwie lubelskim;

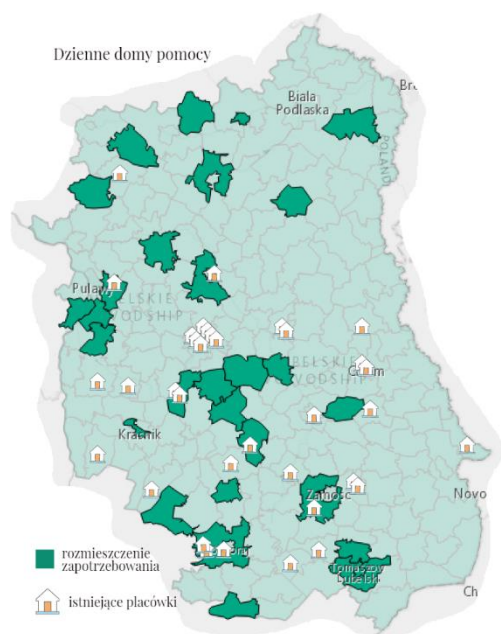
PODSUMOWANIE ANKIET:

33 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

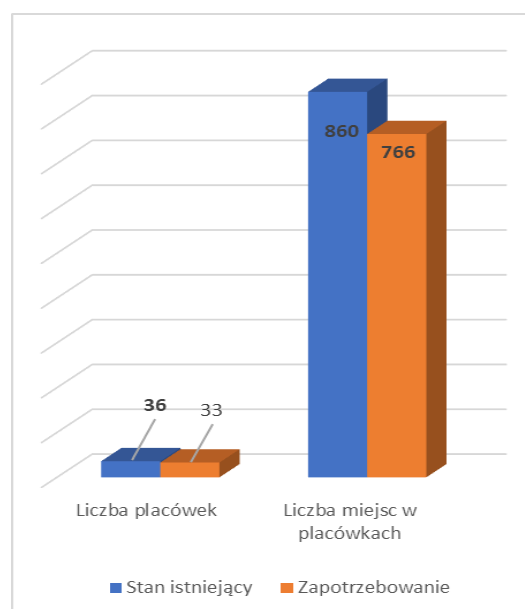
766 - wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

92% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Mapa 18 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - dzielne domy pomocy

Wykres 52. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju dzielnych domów pomocy [liczba placówek/liczba miejsc w placówkach]

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.5. Schroniska, noclegownie i ogrzewalnie

Bezdomność to jeden z najbardziej skrajnych przejawów wykluczenia społecznego. Dotyczy osób, które w danym czasie nie posiadają i własnym staraniem nie mogą zapewnić sobie schronienia, które mogłyby uważać za swoje i które spełniłyby minimalne warunki, pozwalające uznać je za pomieszczenie mieszkalne. Trwanie w bezdomności powoduje często nieodwracalne konsekwencje, np. osobowościowa degradacja, zmiana samoidentyfikacji, izolacja, marginalizacja i brak uczestniczenia w życiu społecznym. **Schroniska, noclegownie i ogrzewalnie** są placówkami pozwalającymi przeciwdziałać temu zjawisku.

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Schroniska, noclegownie i ogrzewalnie:

74 – łączna liczba placówek udzielających schronienia osobom bezdomnym w województwie lubelskim;

664 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

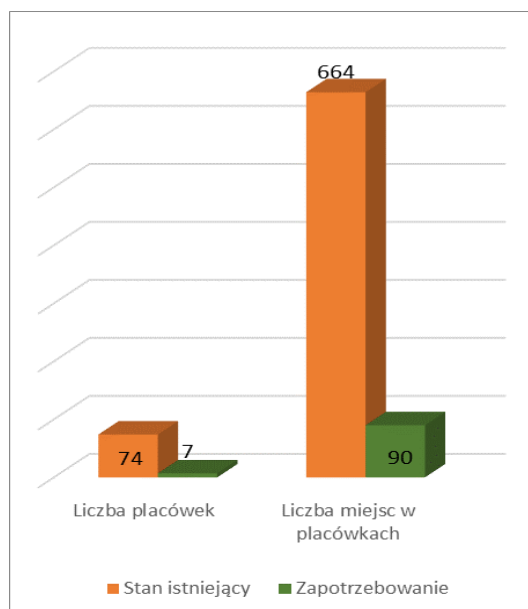
PODSUMOWANIE ANKIET:

7 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

90 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

14% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Wykres 53. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju miejsc schronienia dla osób bezdomnych w woj. lubelskim [liczba placówek / liczba miejsc w placówkach]

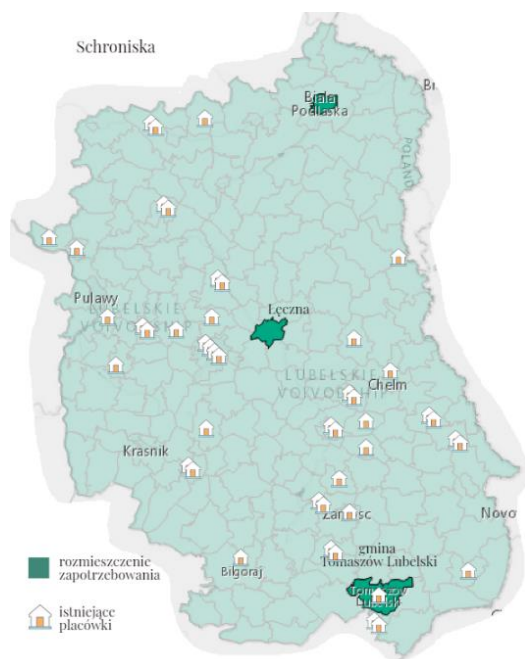

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

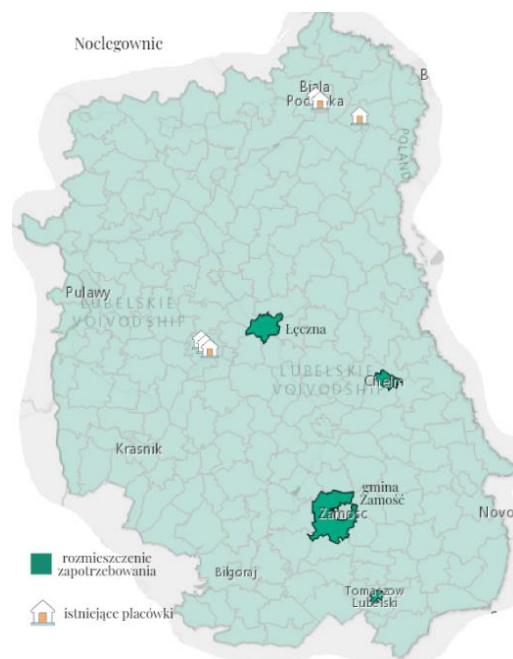

Mapa 20 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim

a) schroniska

b) noclegownie

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.6. Mieszkania chronione

Osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu i nie wymaga całodobowej opieki może być przyznany pobyt w **mieszkaniu chronionym**, które jest formą pomocy społecznej, przygotowującą osoby tam przebywające pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia i integracji ze społecznością lokalną. Liczba mieszkań chronionych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego sukcesywnie wzrasta.⁵⁰

W przypadku **mieszkań chronionych** 35 gmin, w tym 1 miasto na prawach powiatu (Zamość) oraz 7 powiatów (biłgorajski, hrubieszowski, janowski, lubartowski, opolski, radzyński, włodawski) zgłosiło potrzebę utworzenia placówki tego typu na swoim terenie.

PODSTAWOWE INFORMACJE

- mieszkania chronione

75 – łączna liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim;

30 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

53 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

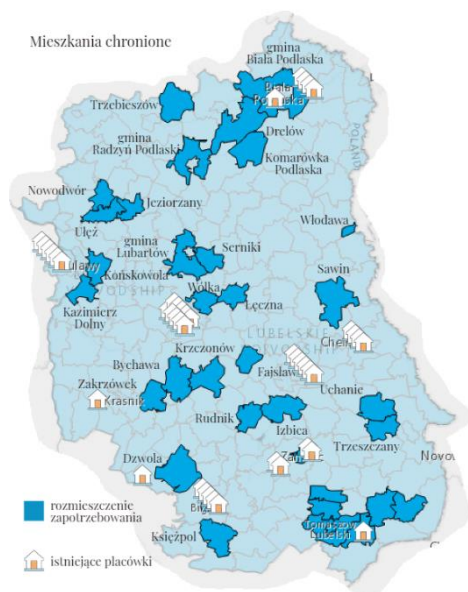
350 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

1 166% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

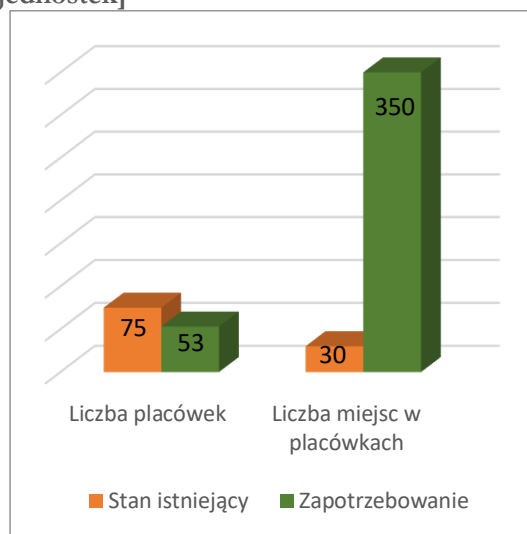
⁵⁰ Źródło: Raport z monitoringu Regionalnego Programu Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016-2020 za 2020 rok

Z badań ankietowych danych wynika, że na rozwój infrastruktury dotyczącej udzielenia schronienia osobom bezdomnym w stosunku do pozostałej infrastruktury nie ma dużego zapotrzebowania, bowiem 3 gminy tj.: Łęczna, Tomaszów Lubelski oraz jedno miasto na prawach powiatu (Biała Podlaska), wskazały na potrzebę utworzenia schroniska dla bezdomnych, natomiast 4 gminy: miasto Chełm, Łęczna, miasto Tomaszów Lubelski oraz gmina Zamość na utworzenie noclegowni. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju miejsc schronienia dla bezdomnych oraz mieszkań chronionych przedstawiono na wykresie nr 53 oraz wykresie 54.

Mapa 21 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - mieszkania chronione

Wykres 54. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju mieszkań chronionych w woj. lubelskim [liczba placówek / jednostek]

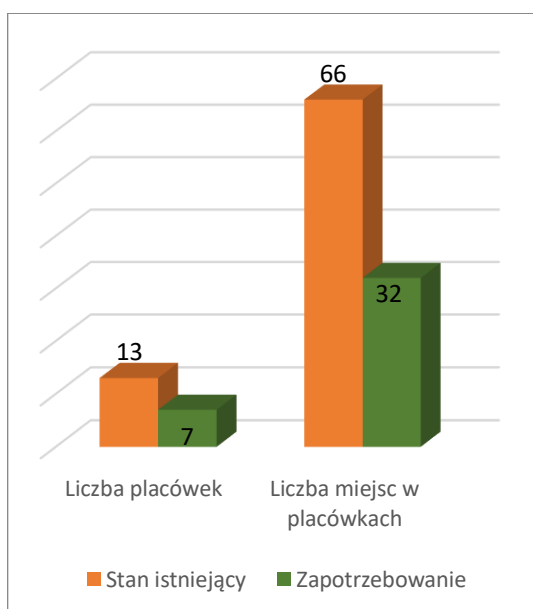

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.7. Ośrodki interwencji kryzysowej

Zadaniem **ośrodka interwencji kryzysowej** jest niesienie pomocy oraz poprawa funkcjonowania mieszkańców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej lub społecznej wywołanej kryzysem, w tym związanej z występowaniem przemocy w rodzinie. Zapotrzebowanie na powstanie ośrodków interwencji kryzysowej wskazało 5 powiatów (janowski, krasnostawski, opolski, parczewski, radzyński), 1 miasto na prawach powiatu (Biała Podlaska) oraz 1 miasto (Włodawa).

Wykres 55 Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju ośrodków interwencji kryzysowej w woj. lubelskim [liczba placówek/liczba miejsc w placówkach]

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.8. Rodzinne domy pomocy

Z kolei w przypadku **rodzinnych domów pomocy** 16 gmin i 1 powiat (hrubieszowski) wskazały potrzebę utworzenia na swoim terenie w sumie dwudziestu tego typu placówek.

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Ośrodki interwencji kryzysowej

13 – łączna liczba ośrodków interwencji kryzysowej w województwie lubelskim;

66 – łączna liczba całodobowych miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

7 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

32 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

48% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Rodzinne domy pomocy

3 – łączna liczba rodzinnych domów pomocy społecznej w województwie lubelskim;

24 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

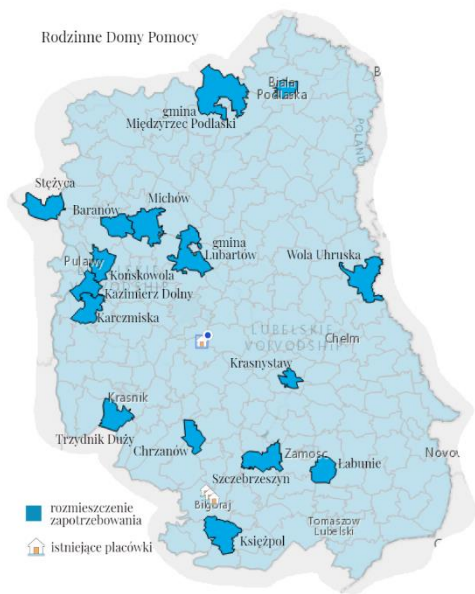
PODSUMOWANIE ANKIET:

20 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

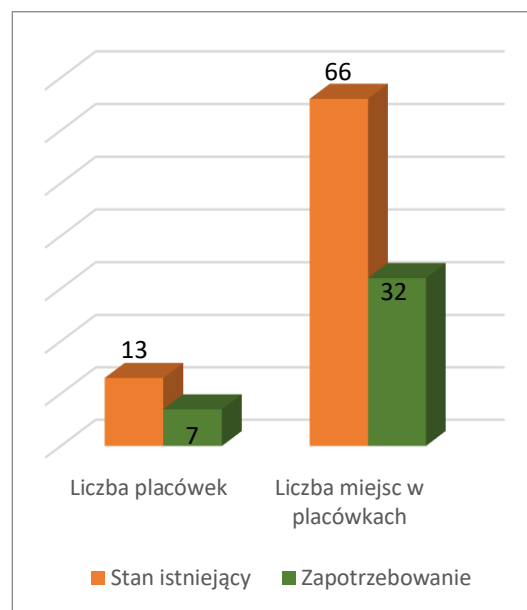
181 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

754% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Mapa 22 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - rodzinne domy pomocy

Wykres 56 Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju rodzinnych domów pomocy w woj. lubelskim [liczba placówek/liczba miejsc w placówkach]

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.9. Centra opiekuńczo-mieszkalne

Dla pełnego zaspokojenia lokalnych potrzeb na terenie 27 gmin oraz 6 powiatów (bilgorajskiego, hrubieszowskiego, janowskiego, lubartowskiego, opolskiego i tomaszowskiego) powinny powstać 33 **centra opiekuńczo – mieszkalne**.

PODSTAWOWE INFORMACJE - centra opiekuńczo – mieszkalne

2 – łączna liczba centrów opiekuńczo – mieszkalnych w województwie lubelskim;

28 / 10 – łączna liczba miejsc dziennych / całodobowych w placówkach w województwie lubelskim;

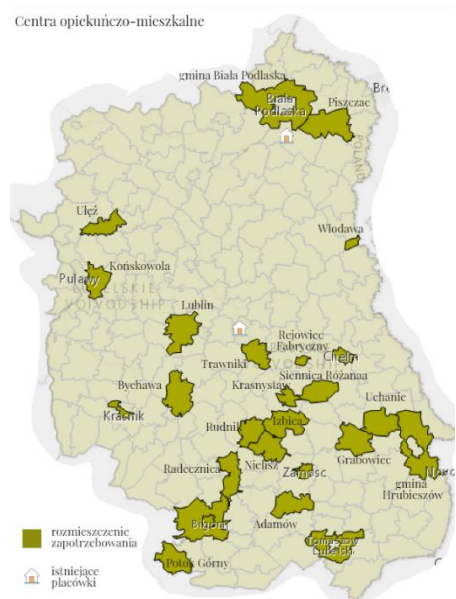
PODSUMOWANIE ANKIET:

33 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

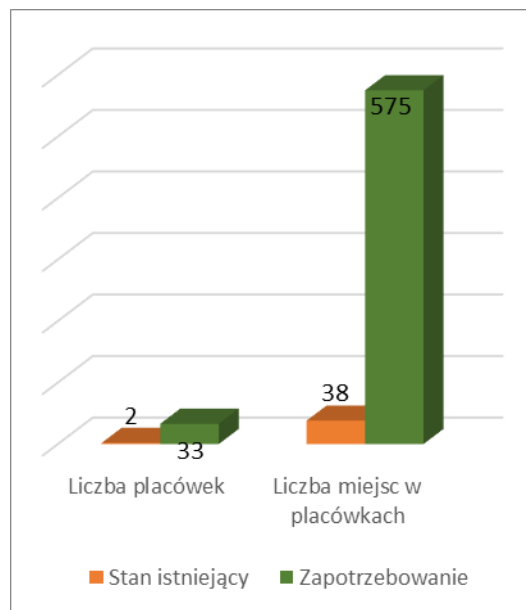
575 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

1 513% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Mapa 23 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - centra opiekuńczo-mieszkalne

Wykres 57 Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju centrów opiekuńczo – mieszkalnych w woj. lubelskim

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.10. Placówki wsparcia dziennego

Placówki wsparcia dziennego są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny, w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. W pracy z dzieckiem współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i innymi podmiotami. Potrzeby w zakresie rozwoju ich sieci wykazało 25 gmin oraz 3 powiaty (janowski, świdnicki, włodawski).

PODSTAWOWE INFORMACJE - Placówki wsparcia dziennego

59 – łączna liczba placówek wsparcia dziennego w województwie lubelskim;

1 453 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

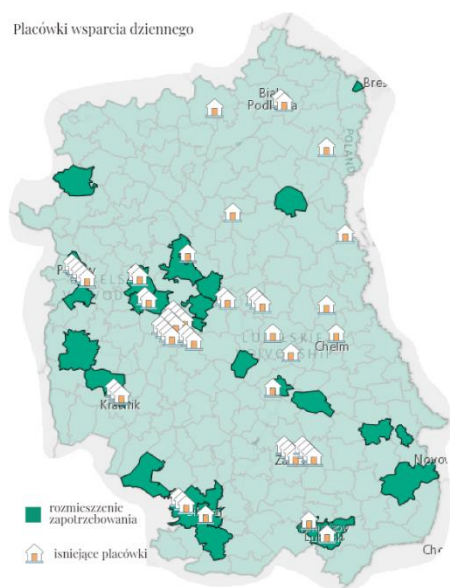
32 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

661 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

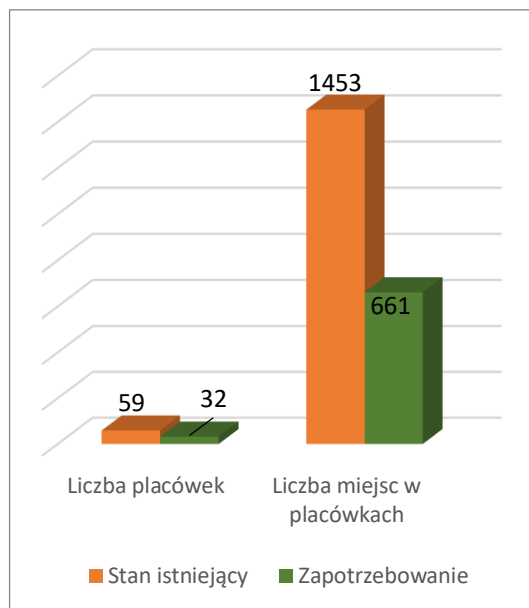
45% – wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Mapa 24 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - placówki wsparcia dziennego

Wykres 58. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju placówek wsparcia dziennego w woj. lubelskim [liczba placówek / liczba miejsc w placówkach]

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników ankiet, Lublin 2022

5.3.11. Przedsiębiorstwa społeczne, centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej

Ekonomia społeczna, zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, to sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu. To działalność o celach głównie społecznych, w ramach której zyski nie podlegają podziałowi, a są przeznaczane na te cele lub na rzecz wspólnoty – w przeciwieństwie do zwykłych przedsiębiorstw, gdzie celem jest maksymalizacja zysku i zwiększenie dochodu właścicieli. Podmiotami ekonomii społecznej są m.in. **przedsiębiorstwa społeczne**, **centra integracji społecznej (CIS)** oraz **kluby integracji społecznej (KIS)**. Prowadzą one działalność o celach głównie społecznych, w ramach której zyski nie podlegają podziałowi, a są przeznaczane na te cele lub na rzecz wspólnoty – w przeciwieństwie do zwykłych przedsiębiorstw,

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Przedsiębiorstwa społeczne:

102 – łączna liczba przedsiębiorstw społecznych w województwie lubelskim;

717 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

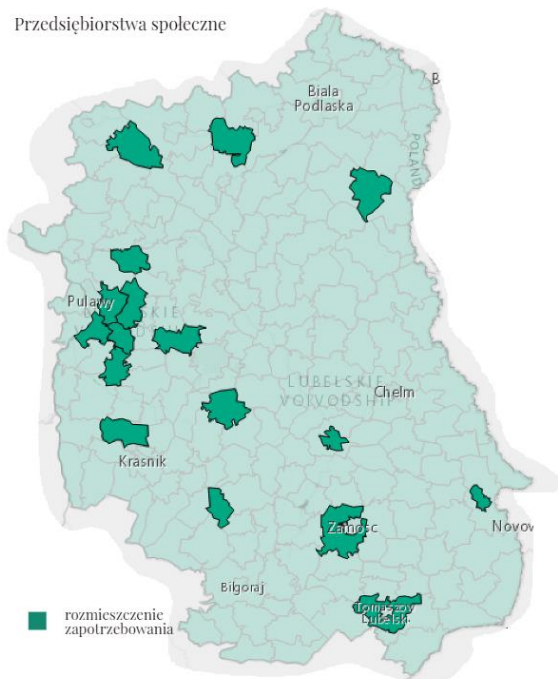
23 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

237 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

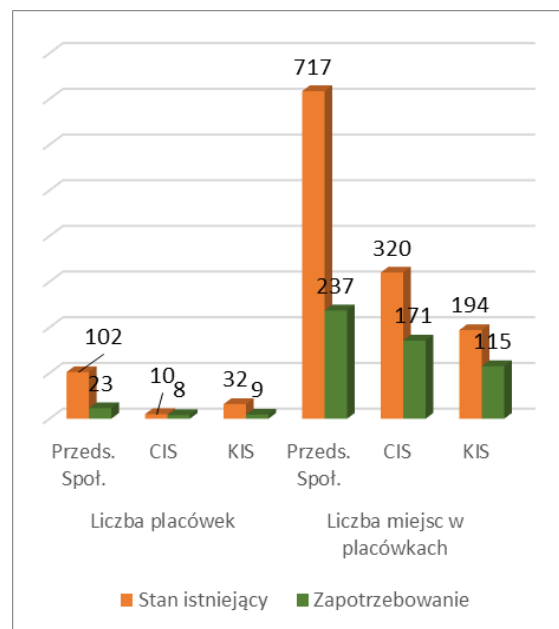
33% – wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

gdzie celem jest maksymalizacja zysku i zwiększenie dochodu właścicieli. Stan istniejący oraz zgłoszone dodatkowe potrzeby w zakresie tych placówek przedstawiono na Wykresie 59.

Mapa 25 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - przedsiębiorstwa społeczne

Wykres 59. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju przedsiębiorstw społecznych, CIS oraz KIS w woj. lubelskim [liczba placówek / liczba miejsc w placówkach]

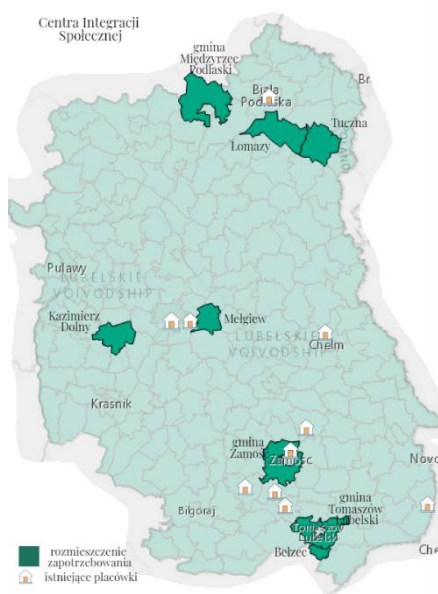
Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników badania ankietowego, Lublin 2022

Zgodnie z wynikami badania ankietowego skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, zgłoszono potrzeby utworzenia następujących podmiotów ekonomii społecznej:

- **przedsiębiorstwo społeczne** - 16 gmin oraz 3 powiaty (hrubieszowski, janowski, opolski),
- **centrum integracji społecznej (CIS)** – 8 gmin,
- **klubu integracji społecznej (KIS)** – 8 gmin i 1 powiat (opolski).

Mapa 26 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - centra integracji społecznej

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Centra integracji społecznej

10 – łączna liczba centrów integracji społecznej w województwie lubelskim;

320 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

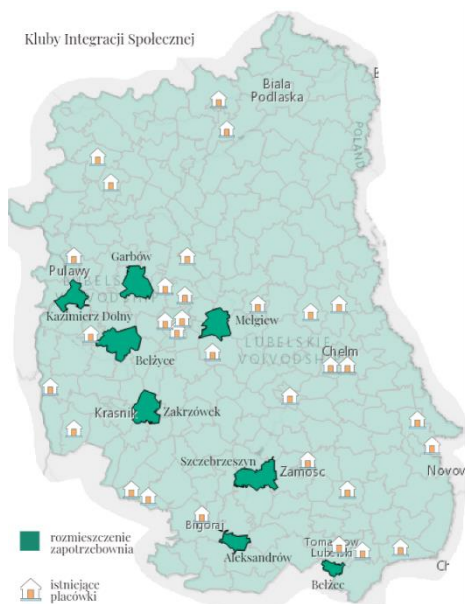
PODSUMOWANIE ANKIET:

8 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

171 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

53% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Mapa 27 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - kluby integracji społecznej

PODSTAWOWE INFORMACJE

- kluby integracji społecznej

32 – łączna liczba klubów integracji społecznej w województwie lubelskim;

194 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

9 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

115 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

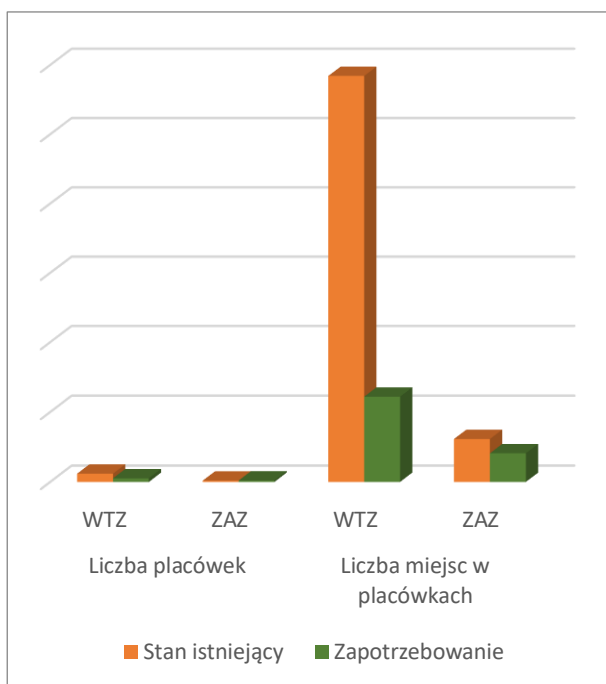
59% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników badania ankietowego, Lublin 2022

5.3.12. Warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej

Warsztat terapii zajęciowej (WTZ) jest placówką wykonującą rehabilitację społeczną i zawodową niepełnosprawnych podopiecznych. Terapia realizowana jest poprzez terapię zajęciową. Natomiast **zakład aktywności zawodowej** jest jednostką zapewniającą zatrudnienie osobom niepełnosprawnym ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz osobom z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Osoby te wymagają specjalnych tzw. chronionych warunków pracy. Zapotrzebowanie na utworzenie WTZ wskazało 18 gmin i 6 powiatów (hrubieszowski, janowski, opolski, radzyński, świdnicki i tomaszowski), a w przypadku ZAZ było to 6 gmin i 4 powiaty (biłgorajski, janowski, parczewski, włodawski). Stan zastany oraz zgłoszone potrzeby w tym zakresie prezentuje Wykres nr 60.

Wykres 60. Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju WTZ i ZAZ [liczba placówek / liczba miejsc w placówkach]

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników badania ankietowego, Lublin 2022

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Warsztaty terapii zajęciowej

59 – łączna liczba warsztatów terapii zajęciowej w województwie lubelskim;

2 921 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

26 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

610 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

21% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

PODSTAWOWE INFORMACJE

- zakłady aktywności zawodowej

9 – łączna liczba zakładów aktywności zawodowej w województwie lubelskim;

307 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

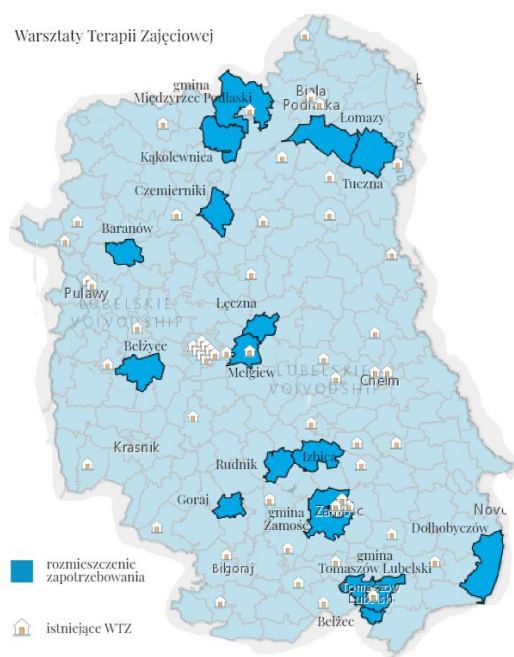
10 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

205 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

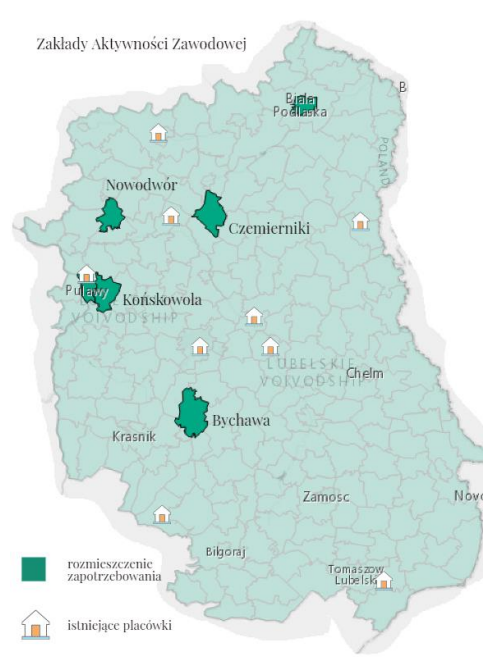
67% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

Mapa 28 Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim

a) Warsztaty Terapii Zajęciowej

b) Zakłady Aktywności Zawodowej

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników badania ankietowego, Lublin 2022

5.3.13. Mieszkania socjalne

Mieszkania socjalne to lokale, które są przydzielane osobom bezdomnym lub najuboższym. Jest to forma pomocy państwa dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Obowiązki związane z przydziałem mieszkań socjalnych, spoczywają na gminach. Zapotrzebowanie na rozwój tego typu infrastruktury wykazało 56 gmin z terenu województwa lubelskiego. Potrzebnych jest **361** lokali tego typu. Stan zastany oraz zgłoszone potrzeby w tym zakresie przedstawia Wykres 61.

PODSTAWOWE INFORMACJE
- mieszkania socjalne

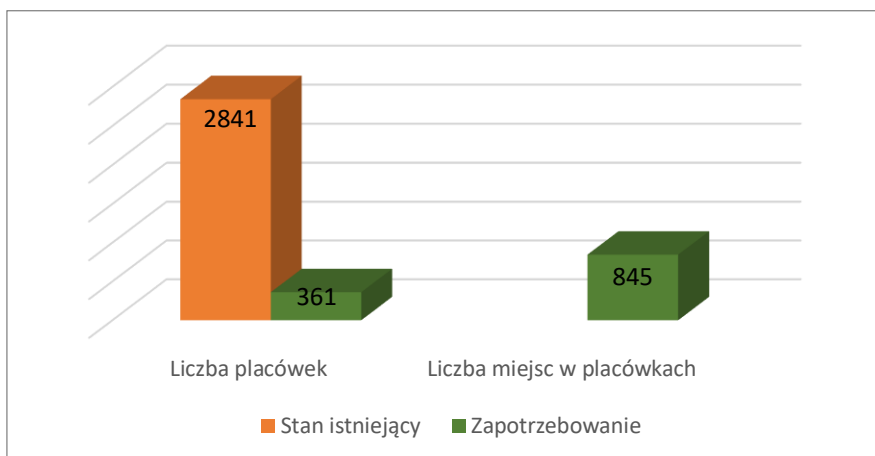
2 841 – łączna liczba mieszkań socjalnych w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

361 – łączna liczba potrzebnych nowych mieszkań socjalnych;

845 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca.

Wykres 61 Stan istniejący oraz zgłoszone potrzeby w zakresie rozwoju mieszkań socjalnych - liczba placówek / jednostek w woj. lubelskim

Źródło: opracowanie własne ROPS w Lublinie na podstawie wyników badania ankietowego, Lublin 2022

5.3.14. Instytucje opieki paliatywno-hospicyjnej

Z danych zawartych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej wynika, że w 2020 r. funkcjonowało **12 instytucji opieki paliatywno-hospicyjnej** stacjonarnych dla osób dorosłych, w tym 1 hospicjum dla dzieci. Funkcjonują one w miastach: Biała Podlaska, Chelm, Lubartów, Lublin, Puławy, Włodawa, Zamość, Kraśnik, Opole Lubelskie, Poniatowa oraz w gminie Łabunie w powiecie zamojskim. Ich rozmieszczenie prezentuje Mapa 29.

Mapa 29 Hospicja - rozmieszczenie w woj. lubelskim

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie wyników badania ankietowego JST, Lublin 2022

PODSTAWOWE INFORMACJE

- Instytucji opieki paliatywno – hospicyjnej

12 – łączna liczba instytucji opieki paliatywno – hospicyjnej w województwie lubelskim;

172 – łączna liczba miejsc w placówkach w województwie lubelskim;

PODSUMOWANIE ANKIET:

10 – łączna liczba potrzebnych nowych placówek;

197 – wskazane szacowane zapotrzebowanie na nowe miejsca;

115% - wskazane zapotrzebowanie na nowe miejsca w stosunku do istniejących miejsc.

duchu indywidualnych potrzeb i oczekiwań lokalnych mieszkańców to nie likwidacja domów pomocy społecznej, a racjonalne ich przekształcanie, by w przyszłości ich funkcjonowanie możliwe jak najpełniej przypominały warunki życia rodzinnego.

- **Tak rozumiana deinstytucjonalizacja** nie będzie realizować idei całkowitej rezygnacji z tej formy całodobowego wsparcia a pomoże określić praktykę funkcjonowania DPS jako bezpiecznego zwornika zapewniającego w każdym momencie opiekę dla osób, które z różnych względów np. zdrowotnych czy stopnia niepełnosprawności, nie będą mogły być objęte opieką środowiskowych form wsparcia lub czas objęcia taką opieką będzie się wydłużał.
- Kluczowym elementem staje się także ciągle i konsekwentne realizowanie polityki wielosektorowego rozwoju usług i form środowiskowej opieki. Takie podejście stwarza korzystne warunki i szanse na rozwój usług świadczonych w DPS w formach bardziej sprofilowanych pod kątem potrzeb lokalnych pensjonariuszy.
- Wyniki ankiet korespondują z powyższym podejściem, a także w dużej mierze są odzwierciedleniem **sytuacji otoczenia prawnego** tj. braku centralnych uregulowań w zakresie deinstytucjonalizacji w tym braku moratorium na tworzenie dużych instytucji. Z badań wynika skłonność ankietowanych stopniowego ograniczania usług w ramach całodobowych form opieki instytucjonalnej, któremu towarzyszy świadomość koniecznych działań prorozwojowych na rzecz środowiskowych form wsparcia, przejmujących sukcesywnie rosnącą liczbę pensjonariuszy DPS.
- W **oczekiwaniach ankietowanych podmiotów** (gdzie w skali procentowej, ujętej jako stosunek stanu obecnego do potrzeb na określone typy jednostek) jako pierwszoplanowe wskazane zostały interwencje skierowane do:
  - rodzinnych domów pomocy,
  - klubów samopomocy,
  - centr opiekuńczo-mieszkalnych,
  - zakładów aktywności zawodowej.
- Za równie ważne uznano **wsparcie i tworzenie** placówek takich jak: dzienne domy pomocy, centra integracji społecznej, mieszkania chronione, instytucje opieki paliatywno-hospicyjnej, których działalność również wpisuje się w szeroko rozumianą ideę realizacji potrzeb mieszkańców w ich środowisku lokalnym, w dużej mierze z uwzględnieniem potrzeb funkcjonowania w samodzielnym życiu.
- **Syntetycznie ujęty wynik** pozwala postawić tezę, iż ankietowani w dużej mierze widzą tego typu jednostki jako będące **najskuteczniejszą formą** realizacji zadania profesjonalizacji usług środowiskowych, a co za tym idzie środkiem zaspokajającym ideę deinstytucjonalizacji. W aspekcie ekonomicznym czyni to **zasadnym wsparcie finansowe** dla tego typu jednostek.
- Wyniki ankiet wskazują, iż zauważalna jest rola tego sektora jako wspierającego **rozwój usług społecznych „blisko ludzi”**. Gminy deklarujące chęć sytuowania na swoim terenie nowych przedsiębiorstw społecznych, wyrażają i deklarują potrzebę podzielenia się odpowiedzialnością za realizację zadań społecznych na szczeblach lokalnych z różnymi interesariuszami, w tym z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej.
- Biorąc pod uwagę wielosektorową politykę społeczną, **lokalne polityki społeczne** powinny uwzględniać długofalową współpracę z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej. W dużej mierze sektor ten jest prekursorem nowych rozwiązań i usług testowanych w społecznościach lokalnych np. w miejscu zamieszkania usług o charakterze domowym czy spółdzielni socjalnych, oferujących usługi opiekuńcze. Taka działalność to także ukierunkowanie na własny rozwój tego typu podmiotów i wykorzystanie potencjałów lokalnych społeczności, a co za tym idzie

wypełnienie luk systemu obecnego. Podmioty ekonomii społecznej obok sektora prywatnego są elementem demonopolizacji usług społecznych, o ile realnie przejmują one część zadań dotychczas zarezerwowanych dla sektora publicznego.

- **Rola Centrów Usług Społecznych (CUS)** winna być wykorzystana do ułożenia lokalnych usług społecznych na nowo, w duchu potrzeb deinstytucjonalizacji, co w praktyce oznacza wspieranie partnerstwa publiczno-społecznego, pamiętając o słabszej pozycji podmiotów ekonomii społecznej ze względu na cel funkcjonowania, jakim jest cel społeczny, a nie zysk ekonomiczny. Jest to postulat płynący też od samych organizacji rozumiejących, iż deinstytucjonalizacja jest szansą dla nich jako podmiotów korzystających na uspołecznieniu publicznego systemu wsparcia.

6. Wnioski i rekomendacje

6.1. Infrastruktura edukacyjna

- Jednym z **najważniejszych uwarunkowań** rozwoju systemu edukacji w długim okresie są niekorzystne **zmiany liczby i struktury wieku ludności**. Zmiany te są efektem procesu starzenia się ludności zachodzącego z różnym nasileniem we wszystkich regionach województwa. Proces ten związany jest ze współwystępowaniem dwóch zjawisk: z jednej strony niskiej dzietności i małej liczby urodzeń ogółem, z drugiej strony – spadku umieralności i wydłużania się dalszego trwania życia, które skutkują zwiększaniem się liczby osób starszych w całej populacji.
- **Malejące potencjalne** zasoby pracy wymagają poprawy produktywności pracy, co stanowi **wyzwanie** dla szeroko rozumianej **edukacji**, w tym także dla uczenia się przez całe życie.
- Pierwszym, **najważniejszym wyzwaniem** jest dostosowanie wszystkich **poziomów edukacji** do zmiany struktury wieku ludności. Drugim wyzwaniem jest **poprawa kompetencji** ludności przez wdrażanie idei uczenia się przez całe życie. Przyszłe zasoby pracy będą rekrutować się ze znacząco starszej niż obecna populacja. Wymaga to poprawiania systemów szkoleń, szczególnie osób dorosłych, z których rekrutować się będzie znacząca część pracowników, a od efektów ich zatrudnienia zależeć będzie dalszy rozwój społeczno-gospodarczy kraju. Trzecie wyzwanie dla systemów edukacji to **starzenie się populacji nauczycieli**, w szczególności konieczność zachowania wysokiej jakości istniejących zasobów oraz rekrutacja nowych utalentowanych osób do tego zawodu wobec rosnącej konkurencji o pracowników.
- Ankietowane podmioty poza potrzebami inwestycyjnymi w zakresie budowy, remontu czy adaptacji obiektów wskazują również na potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego. W tym aspekcie, wśród ankietowanych jednostek w województwie lubelskim największe potrzeby występują w zakresie zakupu komputerów – 39 861 szt., słuchawek z mikrofonem – 25 874 szt., kamer internetowych – 14 800 szt., a także urządzeń wielofunkcyjnych – 4 391 szt.
- Pomimo wielu krajowych programów wsparcia w zakresie wyposażenia szkół w sprzęt oraz realizowanego w ostatnim czasie z poziomu regionalnego projektu wyposażenia w sprzęt do nauki zdalnej, szkoły nadal **zgłaszają wysokie zapotrzebowanie na wyposażenie informatyczne**. Należy pamiętać, że sprzęt komputerowy podlega szybkiemu starzeniu.
- Z uwagi na pandemię, szkoły musiały wdrożyć **nauczanie zdalne**. Nowości technologiczne, które pojawiają się na rynku wymagają **wysokiej jakości sprzętu**. Również wydawnictwa edukacyjne w coraz większym stopniu proponują w swojej ofercie e-podręczniki i innego rodzaju e-pomoce naukowe. W związku z powyższym szkoły, aby móc zapewnić **aktualną i nowoczesną ofertę** edukacyjną muszą być wyposażone w wystarczającą **ilość sprzętu** oraz dbać o jego **aktualizację**. Szkoły nie mogą uczyć w sposób taki, jaki uczyły kilka czy kilkanaście lat temu. Pokazuje to zapotrzebowanie na **oprogramowanie interaktywne**, czy też potrzeby w zakresie **specjalistycznego sprzętu do nauki przedmiotów**. W związku z pandemią obserwuje się wzrost cen sprzętu komputerowego. Szkoły dysponując ograniczonymi budżetami wielokrotnie nie dokonują wymiany wysłużonego sprzętu.

- **Wartość szacowanych** potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej oraz ich główny ciężar, w opinii ankietowanych, **akumuluje się w obszarze powiatów w ramach, których funkcjonują duże ośrodki miejskie** (powiaty: chełmski, lubelski, bialski, zamojski). Składową takich potrzeb i oczekiwań, wśród ankietowanych, wydają się wyzwania jakie rysują się w kontekście migracji ludności, w znacznej mierze spowodowanej chociażby sytuacją na lokalnych rynkach pracy czy poszukiwaniem infrastruktury sprzyjającej osiedlaniu. Wpisuje się to w ogólne tendencje suburbanizacyjne regionu.
- **Potrzeby inwestycyjne** w obszarze **infrastruktury sportowej** korespondują z ogólnymi oczekiwaniami społeczności lokalnej co do wyzwań i postulatów ze sfery działań prozdrowotnych czy szerzej ujmowanej promocji zdrowego stylu życia. W każdym z obszarów edukacyjnych objętych badaniem, ankietowani jako szczególnie istotne wskazali na remonty, budowę, rozbudowę sal gimnastycznych, hal sportowych, boisk, basenów. Zauważono, iż ta dziedzina życia jest szczególnie ważna dla każdego szczebla edukacji.
- Znaczące potrzeby, ankietowane podmioty zidentyfikowały w obszarze **prac remontowych i termomodernizacyjnych**. U podstaw tych potrzeb leżą w szczególności aspekty ekonomiczne. Zwiększając szanse na widoczną oszczędność energii, budżety jednostek ograniczają rachunki za ogrzewanie, znacznie zmniejszając emisję CO₂ do atmosfery. Jednakże tak duże zapotrzebowanie w tym obszarze wskazuje na lukę w dostępnym dofinansowaniu czy zdolnościach kredytowania takich działań.

6.2. Infrastruktura dydaktyczna szkolnictwa wyższego

- Uczelnie są **kluczowym** elementem rozwoju **gospodarki opartej na wiedzy**. Konieczne jest zwrócenie większej uwagi na **praktyczny wymiar kształcenia** oraz rozszerzenie zakresu **wdrożeń** oraz zacieśnianie współpracy z sektorem gospodarki i sektorem B+R, w szczególności w obszarach **inteligentnych specjalizacji regionu**.
- Podejmowane działania inwestycyjno-rozwojowe powinny **uwzględniać prognozy demograficzne** oraz zapewniać **optymalizację wykorzystania istniejącej infrastruktury**.
- Priorytetem wspierania uczelni w województwie lubelskim jest **podnoszenie standardów i jakości zarządzania uczelnią**. Dotyczy to zarówno aspektu strategicznego, jak i operacyjnego funkcjonowania uczelni w powiązaniu ze wsparciem inwestycyjnym uczelni, szczególnie w zakresie **technik wspomagających zarządzanie uczelniami** oraz maksymalizacji wykorzystania **technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT)**.
- Planowane działania powinny obejmować **włączenie uczelni** we wspomaganie i wdrażanie inteligentnych specjalizacji regionu, **podnoszenie efektywności** prowadzonych przedsięwzięć, w tym **optymalizację wykorzystania** posiadanego sprzętu i aparatury badawczej oraz **realizację kierunkowych badań** naukowych.
- Wspierając specjalizację danej uczelni, jednocześnie należy doceniać **interdyscyplinarne kierunki kształcenia**, kontynuując także wsparcie umożliwiające **realizację wspólnych projektów** wielu jednostek, w tym uczelni, jednostek sektora B+R oraz przedsiębiorstw.

- Niezbędne **doposażenie czy modernizacja** istniejącej infrastruktury powinny być nastawione na wspieranie **kierunków priorytetowych**, co umożliwi uczelniom przygotowanie **właściwej oferty** w zakresie kształcenia (w tym kształcenia wyższego zawodowego), odpowiadającej potrzebom zidentyfikowanym w oparciu o analizę rynku pracy oraz kierunki rozwoju gospodarki.
- Zapewnienie uczelniom **adekwatnej i nowoczesnej infrastruktury**, umożliwiającej wykorzystywanie nowych i innowacyjnych metod kształcenia, pozwoli także na znacznie szersze włączenie studentów i pracowników naukowych w prowadzone badania i przedsięwzięcia naukowe.
- Szczególnie istotne jest **wsparcie infrastruktury dydaktycznej** w zakresie poprawy dostępności **wysokiej jakości edukacji dla osób z niepełnosprawnościami**, co tym samym przyczyni się do podniesienia rangi uczelni i zwiększenia efektywności całego procesu kształcenia oraz będzie sprzyjać włączeniu społecznemu.
- Zapewnienie nowoczesnej infrastruktury, w tym wyposażenia dydaktycznego, zwiększa także szansę na pozyskanie **nowych środków finansowych** z różnych źródeł, w tym na badania naukowe i wiąże się ze wzrostem potencjału naukowego uczelni oraz jakości prowadzonych badań. Pozwoli to na **poprawę konkurencyjności** uczelni na arenie krajowej oraz międzynarodowej, co w dłuższej perspektywie pozytywnie przełoży się również na rozwój gospodarki i całego społeczeństwa.

6.3. Infrastruktura społeczna

Problemy społeczne dotyczące mieszkańców województwa lubelskiego mają wieloaspektowy charakter. Szczególną uwagę należy zwrócić na starzejące się społeczeństwo, osoby niesamodzielne i niepełnosprawne oraz ich otoczenie. Mimo zauważalnego spadku wskaźnika osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej nadal obecny jest problem ubóstwa mieszkańców województwa. Istnieje również konieczność wsparcia rodzin borykających się z sytuacjami kryzysowymi i problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej obrazuje sytuację społeczno-demograficzną województwa lubelskiego i tym samym pozwala na określenie działań, których realizacja przyczyni się do poprawy poziomu życia mieszkańców. Analiza informacji zawartych w dokumencie pozwala na syntetyczne podsumowanie najważniejszych danych:

- W województwie lubelskim obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności. W porównaniu z 2019 r. liczba ludności zmalała o 13 tys.
- Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – w 48 miastach województwa zamieszkiwało 46,4% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 59,9% ogółu populacji.
- W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Z danych statystycznych z 2020 r. wynika, że liczba osób w wieku poprodukcyjnym zwiększyła się z 471 185 osób w 2019 r. do 477 097 osób w 2020 r. i stanowiła 22,77 % mieszkańców województwa. Udział kobiet w tej zbiorowości wynosił 67,29% (321 051 osób), natomiast mężczyzn 32,71% (156 046 osób).
- Województwo lubelskie, tak jak pozostałe regiony kraju, dotknięte jest procesem starzenia się społeczeństwa. W 2020 r. odsetek osób w wieku 60 lat i więcej (546 184 osoby) wyniósł 26,1% mieszkańców województwa. Zaliczamy się więc do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej.

- W końcu grudnia 2020 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 76 505 osób i była wyższa od zanotowanej przed rokiem o 10,3%. Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w 2 powiatach: m. Biała Podlaska (o 9,1%) i powiecie opolskim (o 0,9%). Natomiast wzrost bezrobocia odnotowano w 22 powiatach, z czego najwyższy w powiatach: tomaszowskim, hrubieszowskim oraz m. Chelm.
- Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2020 r. ukształtowała się na poziomie 8,2% i była wyższa o 0,8% niż przed rokiem.
- W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2020 r. zwiększyła się liczba żłobków oraz liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów. Dalszy wzrost liczby wymienionych placówek prognozuje się również w roku 2021.
- Liczba mieszkań komunalnych zwiększyła się w stosunku do 2019 r. roku o 0,3% (2020 r. - 20 008 mieszkań, 2019 r. - 19 949 mieszkań). W 2021 r. prognozuje się niewielki spadek w tym zakresie (o 0,5%). W stosunku do 2019 r. zmalała liczba mieszkań socjalnych – o 0,5%. Prognozy na 2021 r. przewidują wzrost ich liczby w porównaniu do 2020 r. o 0,8%.
- Pomoc w formie świadczeń przyznana została w roku oceny 61 353 osobom z 44 127 rodzin (łącznie gminy i powiaty). Wskaźnik uwzględnia osoby, którym decyzją administracyjną przyznano świadczenie wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W skład tych rodzin wchodziło 102 109 osób, co stanowi 4,9% mieszkańców województwa lubelskiego. 58,3% osób, którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (35 788 osób).
- W 2020 r. ze wsparcia gmin skorzystało 4,8% mieszkańców Lubelszczyzny. W ujęciu powiatowym w roku oceny wskaźnik ten najwyższy był w mieście Chelm oraz w powiecie włodawskim i parczewskim. Najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiecie świdnickim, opolskim oraz w mieście Zamość.
- W 2020 r. głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia rodzinom były ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezrobocie.
- W porównaniu do roku 2019 obserwowany jest spadek liczby osób korzystających z usług pomocy społecznej, tj. usług opiekuńczych, poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej. Wzrasta natomiast wskaźnik pracy socjalnej.
- W 2020 r. z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem 5 596 osób (267 osób ze specjalistycznych).
- W roku oceny ośrodki pomocy społecznej świadczyły specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla 831 osób z zaburzeniami psychicznymi.
- W roku oceny interwencją kryzysową objęto 297 rodzin. W porównaniu z 2019 r. liczba rodzin objętych tą formą wsparcia spadła o 93.
- Świadczenia pieniężne w 2020 r. przyznano 33 625 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 24 594 (o 1 279 mniej niż w 2019 r.).
- Liczba osób, za które gminy ponoszą odpłatność w związku z ich pobytem w domu pomocy społecznej, spadła w 2020 roku o 162 osoby w stosunku do roku poprzedniego. Z uwagi na zjawisko starzenia się społeczeństwa Lubelszczyzny oraz ze względu na niewystarczający rozwój i dostępność usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób w roku 2021 prognozuje się zarówno wzrost liczby osób przebywających w domach pomocy społecznej, jak i kosztów odpłatności.
- W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2020 r. liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wyniosła 2 315 i w stosunku do roku 2019 spadła o 165 rodzin.
- W roku oceny liczba asystentów rodziny wyniosła 235. Liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej spadła w stosunku do 2019 r. o 13, prognoza przewiduje utrzymanie liczby asystentów na podobnym poziomie.

- W 2020 r. gminy z tytułu odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej poniosły koszty w wysokości 17 162 984 zł. Prognozy na 2021 rok wskazują na wzrost tych kosztów.
- W 2020 r. z pomocy w formie zasiłków rodzinnych, dodatków do zasiłków rodzinnych oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka skorzystały ogółem 59 974 rodziny. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 258 802 070,22 zł. W porównaniu z rokiem 2019 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne zmniejszyła się o 10 995 rodzin, natomiast koszt świadczeń – o 31 818 500,31 zł.
- Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w 2020 r. przyznano 12 820 osobom na łączną kwotę 66 510 397 zł. Na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest spadek w zakresie liczby osób korzystających z tych świadczeń oraz w zakresie kwot wypłaconych z funduszu alimentacyjnego.
- Łączna wysokość kwoty świadczeń wychowawczych wypłaconych rodzinom w 2020 r. wyniosła 2 107 046 646 zł i jest ona wyższa od kwoty wypłat w 2019 r. o ponad 400 mln zł. Należy zaznaczyć, że przez cały 2020 rok świadczenie wychowawcze przysługiwało na pierwsze dziecko w rodzinie bez warunku spełniania kryterium dochodowego, które obowiązywało w tym zakresie do końca czerwca 2019 r.
- W 2020 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowane były w 3 powiatowych centrach pomocy rodzinie (krasnostawski, kraśnicki, łęczyński) oraz w 3 miastach na prawach powiatu (M. Chelme, M. Lublin i M. Zamość), a objętych nimi zostało 70 osób stosujących przemoc w rodzinie. W 2019 roku programy realizowane były w 5 powiatowych centrach pomocy rodzinie oraz 3 miastach na prawach powiatu (M. Chelme, M. Lublin i M. Zamość) dla 119 osób stosujących przemoc w rodzinie. Prognoza na 2021 rok przewiduje realizację programów przez 8 PCPR-ów i 3 miasta na prawach powiatu dla 116 osób. Poza tym na terenie województwa lubelskiego funkcjonują dwa Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (w Lublinie i w Tyszowcach), które posiadają 25 całodobowych miejsc noclegowych.
- W grudniu 2020 roku w województwie lubelskim funkcjonowało ogółem 1 660 rodzin zastępczych różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 67% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 437 dzieci ogółem, z tego 1 481 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 21 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 146 dzieci. Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 19 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało jedynie 5 rodzin zastępczych specjalistycznych: w powiecie chełmskim, kraśnickim i puławskim oraz na terenie miasta Biała Podlaska. W 6 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim, świdnickim oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu funkcjonuje 17 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.
- W 2020 r. rodzinne formy pieczy zastępczej opuściły 172 pełnoletnie osoby, które uzyskały pomoc w kwocie 2 847 502 zł. Na realizację świadczeń w ramach usamodzielnienia dla osób pełnoletnich opuszczających rodzinne domy dziecka, rodziny zastępcze niezawodowe, rodziny zastępcze spokrewnione oraz rodziny zastępcze zawodowe wydatkowano:
  - na kontynuowanie nauki – 2 049 298 zł,
  - na usamodzielnienie – 587 233 zł,
  - na zagospodarowanie – 210 971 zł.
- W roku oceny odnotowano 131 osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze. Środki finansowe skierowane do opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze wyniosły 1 507 887 zł. W 2020 r. pomoc pieniężną przyznano na:
  - kontynuowanie nauki – 852 224 zł;
  - usamodzielnienie – 555 975 zł;
  - zagospodarowanie – 99 688 zł.

- W roku oceny liczba domów pomocy społecznej zwiększyła się o 2 placówki. W przypadku większości typów domów zwiększyła się liczba oczekujących na miejsce. Mimo to, spadła liczba zatrudnionych w nich pracowników, a prognozy na 2021 rok przewidują spadek poziomu kosztów związanych z ich utrzymaniem.
- Liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim wzrasta – w ciągu czterech ostatnich lat o 21 placówek.
- Po raz pierwszy od wielu lat zmniejszyła się liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację w zawodzie.
- Wzrosła liczba gmin (do 31) zatrudniających mniej niż 3 pracowników socjalnych, a tym samym nie spełniających wymogu ustawowego dotyczącego wielkości zatrudnienia.
- W 2020 r. środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 4 059 110 577 zł, w tym 3 348 646 337 zł, to jest niemal 82%, stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Wielkość tych wydatków corocznie wzrasta i na 2021 rok przewidywany jest ich dalszy wzrost o przeszło 7,5 mln zł. W obszarze pomocy społecznej wciąż największą grupę wydatków stanowią te związane z prowadzeniem domów pomocy społecznej.

Przedstawione wnioski pozwalają na **sformułowanie** poniższych **rekomendacji** w obszarze **infrastruktury społecznej**. Rekomendacje uwzględniają kwestie i problemy wynikające ze Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego oraz programów wojewódzkich:

- Niezbędne jest zróżnicowanie wsparcia i dostosowanie go do spersonalizowanych potrzeb odbiorcy oraz kompleksowości wsparcia, rozbudowa lokalnej oferty usług społecznych. Rekomenduje się wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, korzystanie z dobrych praktyk, np. centra usług społecznych, które kompleksowo zabezpieczają potrzeby społeczności lokalnej.
- Szansą na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest wspieranie rozwoju infrastruktury usług, aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej, zwłaszcza osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej.
- Rekomenduje się wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób starszych oraz ich otoczenia (wspieranie nieformalnych opiekunów).
- Niezbędne jest wspieranie rozwoju środowiskowych form wsparcia seniorów dostosowanych do ich potrzeb, uwzględniających ich stan zdrowia i zdolności psychofizyczne, przystępnych cenowo, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich.
- Rekomenduje się rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych, co wpłynie na zmniejszenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej oraz zmniejszenia kosztów ponoszonych przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej
- Promowanie działań mających na celu włączenie osób z niepełnosprawnością w życie społeczne, a tym samym zwiększenie możliwości ich zatrudnienia zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy.
- Konieczne jest wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób z niepełnosprawnością oraz ich otoczenia, w tym: rozwój usług asystenckich, opieki wytchnieniowej, specjalistycznych usług opiekuńczych, mieszkań wspieranych i treningowych, środowiskowych domów samopomocy.
- Rekomenduje się zwiększenie nakładów na rozwój nowych technologii oraz usług transportowych ułatwiających funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością.

Prowadzone corocznie monitoringi programów wojewódzkich pozwoliły natomiast na sformułowanie szczegółowych rekomendacji w zakresie infrastruktury społecznej w obszarach, których dotyczą:

■ **Rekomendacje z monitoringu „Regionalnego Programu Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016-2020” za 2020 rok**

- Mimo znacznej poprawy sytuacji w obszarze rynku pracy w ostatnich latach, rekomenduje się kontynuację działań promujących aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenia – projekty socjalne, lokalne programy aktywności, a przede wszystkim rozwój usług w środowisku zamieszkania ze szczególnym uwzględnieniem roli podmiotów ekonomii społecznej jako usługodawców. Należy mieć na uwadze, że sytuacja epidemiczna może przyczynić się do wzrostu poziomu bezrobocia oraz utrzymywać poziom ubóstwa, które wciąż jest głównym powodem ubiegania się o pomoc społeczną w regionie.
- Rekomenduje się rozwój usług w społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem roli partnerstw oraz innych form współpracy międzysektorowej – pomiędzy jednostkami gminnymi, urzędami pracy, agencji zatrudnienia, podmiotami ekonomii społecznej, organizacjami pozarządowymi, lokalnymi pracodawcami.
- Rekomenduje się rozwój mieszkalnictwa o charakterze wspomagany oraz idei „Housing first (Najpierw mieszkanie)”, a także promowanie doradztwa prawnego, psychologicznego, socjalnego i zawodowego.
- Rekomenduje się rozwój współpracy międzysektorowej koniecznej dla rozwoju usług w społeczności lokalnej, z uwzględnieniem włączenia społecznego cudzoziemców oraz kontynuację promocji działań wspierających integrację ze społecznością w miejscu zamieszkania.
- Rekomenduje się inicjowanie działań zmierzających do wzrostu liczby zatrudnionych pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w tym promowanie zawodu pracownika socjalnego.

■ **Rekomendacje z monitoringu „Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014-2020” za 2020 rok**

- Promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich, organizowania i rozwoju alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży oraz prowadzenia zdrowego trybu życia. Rekomenduje się wspieranie inicjatyw współpracy pomiędzy podmiotami pracującymi na rzecz rodzin w środowiskach lokalnych oraz większą promocję działań zmierzających do takiego zabezpieczenia rodzin i pomocy, aby skutecznie zapobiegać wystąpieniu zjawisk oraz wystąpieniu kryzysu opiekuńczo-wychowawczego, który może spowodować umieszczenie dziecka w zastępczej formie pomocy. Reasumując, należy tak wzmocnić rodzinę biologiczną, by nie zaistniała konieczność umieszczenia dziecka poza rodziną.
- Wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu. Organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny, poszerzanie ich kompetencji w oparciu o zmieniające się potrzeby rodzin i warunki zewnętrzne. Promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny jako istotnego elementu wspomagającego działające w tym zakresie instytucje publiczne. Promowanie wszelkich działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich. Wspieranie i promowanie placówek wsparcia dziennego oraz lokalnych działań profilaktycznych, mających na celu zapobieganie wystąpieniu kryzysu w rodzinie.
- Wspieranie i promowanie placówek wsparcia dziennego oraz lokalnych działań profilaktycznych, mających na celu zapobieganie wystąpieniu kryzysu w rodzinie.
- Wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi przebywającymi w placówkach oraz z ich biologicznymi rodzinami. Działania w kierunku deinstytucjonalizacji. Zintensyfikowanie pracy z rodziną biologiczną tak, by jak najwięcej dzieci o ile jest to możliwe mogło powrócić do domów rodzinnych.

- Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego, zwłaszcza rodzin zastępczych zawodowych.
- Promowanie idei przysposobiania dzieci, pozyskiwanie oraz wspieranie kandydatów na rodziców adopcyjnych.

■ **Rekomendacje z monitoringu „Wojewódzkiego programu poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 – 2022” za 2020 rok**

- W zakresie działań związanych ze wsparciem infrastruktury rekomenduje się:
  - wsparcie procesu deinstytucjonalizacji: rozwój mieszkań wspieranych i treningowych, środowiskowych domów samopomocy, usług transportowych oraz rozwój nowych technologii ułatwiających funkcjonowanie osobom niesamodzielnym;
  - wspieranie procesu powstawania centrów usług społecznych, które kompleksowo zabezpieczają potrzeby społeczności lokalnej, w tym osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin;
  - wspieranie rozwoju infrastruktury usług, aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej;
  - wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu;
  - rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych mających wpływ na zmniejszenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej oraz zmniejszenie kosztów ponoszonych przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej;
  - rozwój *lokalnych zasobów pomocy i integracji społecznej*.
- Niezbędne jest stałe monitorowanie sytuacji w zakresie tworzenia i funkcjonowania infrastruktury dla osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego na terenie województwa lubelskiego, w tym monitorowanie wypracowanego standardu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie. Ponadto rekomenduje się kontynuację działań w zakresie promowania wieloaspektowych rozwiązań mających na celu rozwój różnorodnych form pomocy na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi.
- Zwiększanie liczby placówek świadczących zintegrowane usługi w zakresie środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej.
- Tworzenie różnorodnych środowiskowych form wsparcia tworzących zintegrowany system oparcia społecznego dla osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego.
- Włączenie osób z zaburzeniami psychicznymi w rynek pracy poprzez zastosowanie zróżnicowanych form wspieranego i wspomaganego zatrudnienia oraz przedsiębiorczości społecznej.

■ **Rekomendacje z monitoringu „Wojewódzkiego Programu na Rzecz Osób Starszych na lata 2016-2020”**

W latach 2014 - 2020 zauważalny jest wzrost liczby placówek świadczących usługi na rzecz osób starszych w miejscu ich zamieszkania. Formami usług, które systematycznie się rozwijają są kluby seniora, dzienne domy pomocy, usługi opiekuńcze. W 2019 r. na terenie gminy Józefów rozpoczęły funkcjonowanie 3 rodzinne domy pomocy społecznej – forma usług, która nie była realizowana wcześniej w województwie lubelskim. Infrastruktura na rzecz osób starszych najbardziej rozwinięta jest w ośrodkach miejskich.

- Niezbędne jest dalsze wspieranie rozwoju środowiskowych form wsparcia seniorów tj. m.in. dziennych domów pomocy, klubów samopomocy, klubów seniora, rodzinnych domów pomocy, mieszkań wspomaganych dostosowanych do ich potrzeb, uwzględniających ich stan zdrowia

i zdolności psychofizyczne, przystępnych cenowo, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich, rozwój alternatywnych form wsparcia takich jak usługi sąsiedzkie czy teleopieka.

- Rekomenduje się wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług skierowanych do osób starszych m.in. poprzez tworzenie centrów usług społecznych, świadczących usługi „jednego okienka” dla wszystkich mieszkańców lokalnej społeczności.
- Rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych, co wpłynie na zmniejszenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej oraz zmniejszenie kosztów ponoszonych przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej.
- Rozwój usług w zakresie nowoczesnych technologii ułatwiających samodzielne życie osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem osób samotnie mieszkających.

■ **Rekomendacje z monitoringu „Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim na lata 2021-2027” (RPRES)**

- Promocja takich rozwiązań, gdzie jeden podmiot tworzy i prowadzi kilka rodzajów PES, dostosowując elastyczne formy wsparcia do indywidualnych potrzeb uczestników.
- Rozwój ekonomii społecznej poprzez trwałe i silne podmioty, które poprzez działalność ekonomiczną realizują ważne cele społeczne na rzecz mieszkańców wspólnot lokalnych.
- Tworzenie PS i przygotowanie istniejących pod kątem realizacji wysokiej jakości usług społecznych zgodnie z regionalnym programem deinstytucjonalizacji i lokalnymi planami rozwoju usług społecznych oraz działalnością CUS.
- Konieczność uwzględnienie roli PES/PS jako realizatorów usług społecznych, co jest szczególnie istotne w kontekście uchwalenia w roku 2019 ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (CUS)⁵¹. Ta koncentracja na rozwoju usług społecznych jest zresztą zbieżna z głównymi trendami europejskiej polityki społecznej, w ramach której coraz silniej akcentuje się potrzebę dywersyfikacji wykonawców usług społecznych, ich ekonomizacji oraz wykorzystania potencjału sektora ekonomii społecznej⁵².
- Innym ważnym trendem, który wymaga budowania wszechstronnych powiązań z obszarem ekonomii społecznej, jest deinstytucjonalizacja, rozumiana jako proces przejścia od usług świadczonych przez instytucje pomocy społecznej do usług realizowanych w środowisku lokalnym. Inaczej rzecz ujmując, chodzi tu o wykorzystanie zasobów społeczności lokalnych, w tym w kontekście realizacji usług społecznych (skierowanych do społeczności, a niekoniecznie do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym). Przykładem deinstytucjonalizacji może być odejście od dotychczasowej formuły placówek stacjonarnej opieki długoterminowej (jak np. domy pomocy społecznej) na rzecz rozwiązań o charakterze środowiskowym, o zmniejszonym poziomie biurokracji. W ten sposób możliwe jest dokonanie efektywnego włączenia i upodmiotowienia różnych grup społecznych, w tym osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i zawodowej. Deinstytucjonalizacja jest przykładem kierunku polityki publicznej, zmierzającego do istotnego przeobrażenia systemów wsparcia w różnych obszarach życia społecznego. W tym sensie sektor ekonomii społecznej może być ważnym partnerem, a także współtwórcą procesu⁵³.

■ **Rekomendacje z obszaru polityki społecznej dotyczącej problematyki uzależnień**

- Podmioty realizujące świadczenia w 2020 r w ramach (leczenie HIV/AIDS) - 30

⁵¹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. 2019 poz. 1818

⁵² Ewaluacja ex-post Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim do roku 2020 – raport końcowy.

⁵³ *Ibidem*

- Podmioty lecznicze realizujące w 2020 r. świadczenia dla pacjentów uzależnionych od substancji psychoaktywnych - 31⁵⁴

Informacja nt. zabezpieczenia świadczeń zdrowotnych dla osób uzależnionych, dotkniętych problemem narkomanii realizowanych przez Lubelski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia (LOW NFZ) dotyczy leczenia uzależnień od środków psychoaktywnych. Powyższe świadczenia były realizowane: w warunkach ambulatoryjnych, w ramach leczenia szpitalnego, w warunkach stacjonarnych w ośrodkach rehabilitacyjno–readaptacyjnych. Na terenie województwa lubelskiego nie funkcjonuje żaden zakład realizujący świadczenia w warunkach oddziału/ośrodka dziennego oraz hostelu dla pacjentów uzależnionych od środków psychoaktywnych.

W 2020 r. świadczenia obejmujące leczenie uzależnień od środków psychoaktywnych udzielone były w:

- 7 poradniach leczenia uzależnień, leczono 586 osoby (w 2019 r. 904 osoby, w 2018 r. 724 osoby) uzależnione od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol,
- 7 poradniach leczenia uzależnień od substancji psychoaktywnych, leczono 1 059 osób (w 2019 r. 1 209 osób, w 2018 r. 808 osób) uzależnionych,
- w 1 oddziale detoksykacji od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol, terapii poddano 181 osób (w 2019 r. 276 osób, w 2018 r. 278 osób),
- w 2 oddziałach detoksykacji od alkoholu terapii poddano 41 osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych i alkoholu, (w 2019 r. 24 osoby)
- w 3 oddziałach leczenia uzależnień terapii poddano 36 osób (w 2019 r. 38 osób, w 2018 r. 46 osób),
- w 4 oddziałach terapii uzależnienia od alkoholu terapii poddano 311 pacjentów uzależnionych od alkoholu i substancji psychoaktywnych, (w 2019 r. 102 pacjentów)
- w 2 ośrodkach rehabilitacyjno-readaptacyjnych, terapią objęto 113 osób (w 2019 r. 115 osób, w 2018 r. 128 osób),
- Programu leczenia substytucyjnego realizuje 1 ośrodek, liczba objętych programem wynosi 151 osób (w 2019 i 2018 r. po 156 osób),
- w 18 poradniach terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu – terapii poddano 234 osoby uzależnione, głównie z uzależnieniem współistniejącym (alkohol i środek psychoaktywny).

Łącznie zakresem powyższych świadczeń w 2020 r. objęto 2 561 osób. Dla porównania w 2019 r. – 3 092 osoby, w 2018 r. – 3 446 osób, w 2017 r. – 2 906 osób, w 2016 r. - 1 986 osób. Świadczenia obejmujące leczenie HIV/AIDS finansowane przez NFZ w 2020 roku były realizowane w poniższych zakresach:

- świadczenia w zakresie leczenia AIDS – 1 poradnia,
- świadczenia w zakresie dermatologii i wenerologii – 3 poradnia,
- świadczenia w zakresie chorób zakaźnych – 3 poradnia,
- świadczenia psychiatryczne – 2 poradnie,
- świadczenia w zakresie gruźlicy i chorób płuc – 2 poradnie.

W 2020 r. pacjenci z rozpoznaniem HIV/AIDS korzystali ze świadczeń ambulatoryjnych, leczenia szpitalnego oraz pomocy doraźnej leczonych było łącznie 186 pacjentów, (w 2019 r. – 192 pacjentów).

W celu zapewnienia osobom uzależnionym terapeutycznego wsparcia społecznego, pozwalającego na zaspokojenie potrzeb życiowych, usamodzielnienie i integrację społeczną rekomenduje się uruchomienie w województwie lubelskim Hostelu Długoterminowego dla osób uzależnionych, po ukończonej terapii długoterminowej lub krótkoterminowej oraz mieszkań chronionych z zapewnieniem opieki psychologicznej, terapeutycznej oraz wsparcia pracownika socjalnego.

⁵⁴ opracowanie własne ROPS w Lublinie dane NFZ oddział lubelski

Na terenie województwa lubelskiego nie funkcjonuje żaden dom pomocy społecznej dla osób uzależnionych od alkoholu. Aktualnie w polskich domach pomocy społecznej działają dwa oddziały dla osób uzależnionych od alkoholu: w Pleszewie i Krakowie. Na oddziałach dla osób uzależnionych od alkoholu, poza „standardową” ofertą domu pomocy społecznej, są realizowane zajęcia rehabilitacyjno-terapeutyczne. Ewaluacja efektów programów rehabilitacji realizowanych na ww. oddziałach pozwala rekomendować wprowadzenie tych programów w innych domach pomocy społecznej.

Podsumowanie

Celem przedmiotowego opracowania było przygotowanie wieloaspektowej analizy wraz z rekomendacjami na temat stanu istniejącego i potrzeb dotyczących infrastruktury edukacyjnej, w tym szkolnictwa wyższego oraz infrastruktury społecznej w województwie lubelskim.

- Podstawowymi uwarunkowaniami dla identyfikacji potrzeb odnośnie **infrastruktury edukacyjnej**, w tym szkolnictwa wyższego jest **sytuacja demograficzna** województwa lubelskiego. **Zmiany demograficzne** stanowią istotne wyzwanie dla wielu obszarów polityki publicznej, w tym także polityki edukacyjnej. Wyzwania te związane są nie tylko z funkcjonowaniem przedszkoli czy szkół na poziomie podstawowym czy ponadpodstawowym – dotyczą również całego podejścia do edukacji jako głównego czynnika wpływającego na jakość kapitału ludzkiego. Prognozowany spadek liczby dzieci i młodzieży, dotknie **wszystkich poziomów edukacji** – w tym **w szczególności szkolnictwa wyższego**, które już odczuwa efekty spadku liczby urodzeń w latach 90-tych. W efekcie na uczelniach w 2035 r. (tj. w horyzoncie prognozy demograficznej GUS) liczba potencjalnych studentów będzie o **jedną trzecią niższa** niż obecnie. W perspektywie kolejnego pokolenia tendencje te ulegną **pogłębieniu**, a przygotowanie się do tej zmiany jest obecnie **najważniejszym wyzwaniem**.
- **Wzrost konkurencyjności dydaktycznej** uczelni z terenu województwa lubelskiego może znacznie **ograniczyć negatywne skutki** niżu demograficznego. W skali ogólnokrajowej efektem może być również lepsze wykształcenie absolwentów kierunków priorytetowych, co stanowi szansę rozwojową również dla polskiej gospodarki.
- Należy zauważyć, że z jednej strony zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza w dość dużym stopniu oddziałuje na rodzaj i skalę potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej, w tym wyposażenia dydaktycznego szkolnictwa wyższego, wskazując na konieczność specjalizacji kształcenia oraz rozwój szkolnictwa zawodowego. Z drugiej strony, przeprowadzona analiza jednoznacznie wskazuje na deficyty w zakresie podstawowej infrastruktury.
- Podsumowując zebrany materiał, można wskazać następujące priorytety odnośnie zidentyfikowanych potrzeb w ramach poszczególnych kategorii ogólnej **infrastruktury edukacyjnej**:
  - **ok. 1/3** dotyczy **prac remontowych i termomodernizacyjnych** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to **1 267 mln zł**;
  - **ok. 1/3** dotyczy **wymiany lub naprawy instalacji wodno-kanalizacyjnej lub energetycznej** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to **551 mln zł**;
  - **ponad 1/4** dotyczy **doposażenia, remontu i utworzenia pracowni specjalistycznych** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to **177 mln zł**;
  - **1/4** dotyczy **remontu, rozbudowy i budowy sal gimnastycznych, hal sportowych** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to **1 195 mln zł**;
  - **1/4** dotyczy **dostępu do sieci Internet**.
- Szacowane potrzeby wskazane przez poszczególne podmioty w zakresie ogólnej **infrastruktury edukacyjnej** w województwie lubelskim wynoszą **ponad 3 mld zł** i obejmują:
  - budowę **79 nowych obiektów**,
  - **remont lub adaptację 322 obiektów**,
  - stworzenie **nowych miejsc w jednostkach oświatowych dla 24 430 osób**.
- Baza dydaktyczna uczelni, mimo, że w wielu przypadkach stosunkowo nowoczesna, wymaga w istotnym stopniu unowocześnienia i ciągłej wymiany/aktualizacji z powodu amortyzacji i naturalnego oraz

ekonomicznego zużycia. Niezbędne są inwestycje w infrastrukturę teleinformatyczną oraz bazy danych i oprogramowanie, w celu umożliwienia sprawnej realizacji zajęć prowadzonych w trybie hybrydowym i nauczania zdalnego online.

- Również istotny nacisk kładziony jest na upracticznienie kierunków studiów i wprowadzanie nowych laboratoriów dydaktycznych oraz symulacyjnych, których wykorzystanie podnosi walory dydaktyczne procesu kształcenia oraz pozwala na kształtowanie kompetencji praktycznych przez symulowanie środowisk zbliżonych do realnych warunków pracy.
- Po przeprowadzonej analizie obszarze **szkolnictwa wyższego**, należy podkreślić, że **największe potrzeby** dotyczą inwestycji w zakresie:
  - **zakupu oprogramowania** (potrzeby zgłoszone przez **100%** badanych podmiotów),
  - **wyposażenia/doposażenia pracowni i sprzętu informatycznego** (potrzeby zgłoszone przez **92,3%** badanych podmiotów),
  - **infrastruktury IT** (potrzeby zgłoszone przez **84,6%** badanych podmiotów).
- W ramach poszczególnych obszarów szkolnictwa wyższego, **najwyższa wartość finansowa** zgłoszonych potrzeb dotyczy:
  - **budowy nowych obiektów** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to **992 mln zł**;
  - **modernizacji istniejącej infrastruktury, przebudowy i rozbudowy** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to odpowiednio: **349 mln zł, 287 mln zł i 250 mln zł**;
  - **wyposażenia/doposażenia pracowni** - szacunkowy koszt realizacji tych zadań łącznie to **108 mln zł**.
- Całościowe potrzeby wskazane przez poszczególne podmioty w zakresie infrastruktury edukacyjnej w obszarze **szkolnictwa wyższego** województwie lubelskim wynoszą **2,25 mld zł**.
- W odniesieniu do obszaru usług społecznych, przeprowadzona analiza potwierdza **zasadność procesu deinstytucjonalizacji**. Zmiany cywilizacyjne, gospodarcze, społeczne oraz na rynku pracy powodują, że system pomocy społecznej w Polsce znalazł się w okresie **koniecznej transformacji**. Dotychczasowy model rodziny i gospodarstw domowych, starzenie się społeczeństwa, migracje zarobkowe, wymuszają w oparciu o nowe potrzeby społeczne, **konieczność innego zorganizowania pomocy społecznej**, uwarunkowanej podejściem wielopoziomowego zarządzania usługami społecznymi. Obszar województwa lubelskiego jest w równym stopniu dotknięty tymi zjawiskami a wyniki ankiet korespondują z ogólnokrajowymi tendencjami i oczekiwaniami co do deinstytucjonalizacji systemu opieki społecznej.
- Wyzwaniem jest wprowadzenie niezbędnych rozwiązań prawnych, finansowych i zmian w systemie pomocy społecznej oraz rozwiązywanie problemów wymagających pilnej reakcji w kontekście postulatów deinstytucjonalizacji. **Zapotrzebowanie na wsparcie infrastrukturalne**, konieczne do realizacji zadań pomocy społecznej, w powyższym kontekście w regionie lubelskim jest duże. Kontekst sytuacyjny obrazuje też skalę czekających wyzwań. Na znaczeniu zyskuje tu proces kreowania i wspierania podmiotów wyspecjalizowanych, uspołecznienia usług, delegowania możliwych świadczeń ku organizacjom sektora pozarządowego i traktowania ich jako instytucji partnerskich sektora publicznego. Przedmiotowe opracowanie w swojej koncepcji bazuje na takim właśnie podejściu, kumulując dane uzyskane od interesariuszy regionalnego systemu pomocy społecznej.
- Wyniki z przeprowadzonego badania ankietowego wskazują na słabe strony poszczególnych podmiotów i ich regionalne potrzeby, akcentując tym samym potrzebę rozwoju tych form pomocy i wsparcia, które przeorientowują myślenie o rozwiązywaniu problemów społecznych, w duchu nowego podejścia pluralizmu usług społecznych, zorientowanych na **działania aktywizacyjne** i **usamodzielnienie** osób wykluczonych społecznie.

- Publiczny, tradycyjny sektor usług społecznych zauważa korzyści płynące z deinstytucjonalizacji usług społecznych, chociażby poprzez stawianie na podmioty aktywizujące beneficjentów pomocy. Z danych dostarczonych przez ankietowane podmioty wylania się kierunek ku ustanawianiu **systemowych, bardziej różnorodnych i kompleksowych usług społecznych**, we wszystkich obszarach, gdzie **zorientowanie na człowieka** i jego problemy może przyjąć formy jak najdalej idącej pomocy środowiskowej świadczonej przez lokalne wyspecjalizowane podmioty.
- Odsetek odpowiedzi wśród ankietowanych w zakresie potrzeby wsparcia usług świadczonych przez podmioty szeroko rozumianej ekonomii społecznej pozwala liczyć na włączanie tego podejścia w projektowanie lokalnych polityk społecznych jako polityk akcentujących gospodarkę społeczną i przedsiębiorczość społeczną.
- Podmioty zaangażowane po stronach poszczególnych sektorów (publicznego, społecznego, prywatnego) po części konkurują ze sobą, ale z drugiej strony muszą współpracować na wielu poziomach w celu realizacji różnorodnych zadań polityki społecznej i dostarczania spersonalizowanych lokalnych usług społecznych. Świadomość przenikania się i różnego stopnia tych uzależnień jest przez wielu określana jako czynnik determinujący pozytywne zmiany, czy wręcz będący „trampoliną” dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, więzi społecznych, integracji społecznej.
- W krajach, które już w znacznym stopniu dokonały restrukturyzacji swoich systemów społecznych, sektor prywatny usług społecznych pełni ważną rolę silnego pracodawcy. Wydaje się, że proces prywatyzacji, urynkowienia i uspołecznienia zadań publicznych w zakresie pomocy społecznej może przyspieszyć rozwiązanie wielu problemów w tym obszarze. W szczególności przyczyni się do podniesienia efektywności i jakości usług oraz wzrostu ich dostępności. Choć korelacja pomiędzy usługami publicznymi i prywatnymi zawsze musi być wypadkową przystępności i zamożności społeczeństw a sektor publiczny spełnia tu rolę stabilizującą.

Mając powyższe na uwadze, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy stanowią bardzo ważny czynnik konstruowania **optymalnego zakresu wsparcia** w ramach dostępnych mechanizmów finansowych. Zidentyfikowane potrzeby będą także podstawą do lepszego ukierunkowania pomocy w ramach programu „**Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027**”, a także dla zapewnienia właściwej logiki interwencji i wyboru odpowiednich działań.

Załącznik nr 1

Wzór ankiety w zakresie rozwoju infrastruktury edukacyjnej

Dane jednostki sprawozdawczej:	
Nazwa:	
Adres:	
Tel:	
Mail:	

Osoba sporządzająca sprawozdanie:	

1. Edukacja przedszkolna - LICZBA PLACÓWEK

Grupa docelowa	Sytuacja zastana (dane na 31.12.2021)				Potrzeby *	
	Liczba placówek publicznych	Liczba placówek niepublicznych	Liczba dzieci - placówki publiczne	Liczba dzieci - placówki niepubliczne	Liczba nowych (potrzebnych) placówek	Liczba potrzebnych (dodatkowych) miejsc w przedszkolach
1 Ogółem						

*Należy wpisać prognozowane zapotrzebowanie na liczbę placówek i miejsc, w oparciu o dane i prognozy demograficzne

2. Edukacja szkoły podstawowe i ponadpodstawowe (w tym szkoły specjalne przyspasabiające do pracy) - LICZBA SZKÓŁ/PLACÓWEK

Grupa docelowa	Sytuacja zastana (dane na 31.12.2021)*				Potrzeby **	
	Liczba szkół/placówek publicznych	Liczba szkół/placówek niepublicznych	Liczba uczniów - szkoły/placówki publiczne	Liczba uczniów - szkoły/placówki niepubliczne	Liczba nowych (potrzebnych) szkół/placówek	Liczba potrzebnych (dodatkowych) miejsc w szkołach/placówkach
1 Szkoły podstawowe						
2 Szkoły specjalne przyspasabiające do pracy						
3 Liceum Ogólnokształcące						
4 Technikum						
5 Szkoła Branżowa I stopnia						
6 Szkoła Branżowa II stopnia						
7 Szkoła policealna						
8 Szkoły dla dorosłych						
9 Centrum Kształcenia Zawodowego						
10 Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego						

* Należy wpisać dane dla wszystkich szkół danego typu łącznie. W przypadku braku szkół danego typu, należy wpisać 0.

**Należy wpisać prognozowane zapotrzebowanie na liczbę placówek i miejsc, w oparciu o dane i prognozy demograficzne.

3. Potrzeby w zakresie edukacji zdalnej*

Grupa docelowa	Potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego*								Potrzeby w zakresie oprogramowania **		Potrzeba w zakresie dostępu do sieci Internet ***	
	Liczba komputerów		Liczba urządzeń wielofunkcyjnych		Liczba kamer internetowych		Liczba słuchawek z mikrofonem		Pakiet biurowy (np. Microsoft Office)		TAK	NIE
	stan obecny	potrzeby	stan obecny	potrzeby	stan obecny	potrzeby	stan obecny	potrzeby	TAK	NIE		
1 Szkoły podstawowe												
2 Szkoły specjalne przysposabiające do pracy												
3 Liceum Ogólnokształcące												
4 Technikum												
5 Szkoła Branżowa I stopnia												
6 Szkoła Branżowa II stopnia												
7 Szkoła policealna												
8 Szkoły dla dorosłych												
9 Centrum Kształcenia Zawodowego												
10 Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego												

* Należy podać ilościowo, dla wszystkich szkół danego typu, jaką ilością danego typu jednostki dysponują, a jakie mają potrzeby.

** Należy podać ilościowo, dla wszystkich szkół danego typu, ile dysponuje danym oprogramowaniem, a ile nie dysponuje, lub będzie miało potrzebę zakupu nowego oprogramowania.

*** Należy podać ile szkół ma ogólny dostęp do Internetu, a ile nie.

4. Potrzeby w zakresie infrastruktury edukacyjnej*

Grupa docelowa		Proszę wymienić najpilniejsze potrzeby											
		Potrzeby w zakresie instalacji**			Potrzeby w zakresie infrastruktury sportowej***			Potrzeby w zakresie prac remontowych i termomodernizacyjnych****			Potrzeby w zakresie pracowni specjalistycznych*****		
		NIE (proszę podać liczbę szkół/placówek)	TAK (proszę podać liczbę szkół/placówek)	szacunkowy koszt	NIE (proszę podać liczbę szkół/placówek)	TAK (proszę podać liczbę szkół/placówek)	szacunkowy koszt	NIE (proszę podać liczbę szkół/placówek)	TAK (proszę podać liczbę szkół/placówek)	szacunkowy koszt	NIE (proszę podać liczbę szkół/placówek)	TAK (proszę podać liczbę szkół/placówek)	szacunkowy koszt
1	Szkoły podstawowe												
2	Szkoły specjalne przysposabiające do pracy												
3	Liceum Ogólnokształcące												
4	Technikum												
5	Szkoła Branżowa I stopnia												
6	Szkoła Branżowa II stopnia												
7	Szkoła policealna												
8	Szkoły dla dorosłych												
9	Centrum Kształcenia Zawodowego												
10	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego												

* Należy wymienić najpilniejsze potrzeby w perspektywie do 2030 r. Należy wpisać ile szkół danego typu łącznie ma potrzeby w danym zakresie, a ile nie.

** Należy rozumieć jako wymianę lub naprawę instalacji kanalizacyjnych lub energetycznych.

*** Należy rozumieć jako potrzebę remontu/ rozbudowy/ budowy hal sportowych, boisk, basenów, etc.

**** Należy rozumieć jako działania mające podnieść efektywność energetyczną budynków - wymianę okien, ocieplenie, wymianę źródeł ciepła, etc.

*****Należy rozumieć jako potrzebę doposażenia/ remontu/ utworzenia pracowni specjalistycznych.

Załącznik nr 2

Wzór ankiety w zakresie rozwoju infrastruktury dydaktycznej uczelni

Potrzeby w zakresie infrastruktury dydaktycznej uczelni ¹						
Lp	ZAKRES POTRZEB	TAK	NIE	ZAKRES	SZACUNKOWY KOSZT	UWAGI/DODATKOWE INFORMACJE
1	Potrzeby w zakresie budowy nowych obiektów					
2	Potrzeby w zakresie rozbudowy istniejącej infrastruktury					
3	Potrzeby w zakresie przebudowy istniejącej infrastruktury					
4	Potrzeby w zakresie modernizacji istniejącej infrastruktury					
5	Potrzeby w zakresie adaptacji i remontów istniejącej infrastruktury					
6	Potrzeby w zakresie wyposażenia/doposażenia pracowni ²					
7	Potrzeby w zakresie przystosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (sprzęt, infrastruktura, itp)					
8	Potrzeby w zakresie sprzętu informatycznego					
9	Potrzeby w zakresie oprogramowania					
10	Potrzeby w zakresie infrastruktury IT					
11	Potrzeby w zakresie zdalnego nauczania (sprzęt, infrastruktura)					

¹Należy wskazać potrzeby prowadzące do podniesienia jakości kształcenia i dostosowania do potrzeb rynku pracy

²W rozbiciu na poszczególne pracownie

Załącznik nr 3

Wzór ankiety w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej

Instytucje / jednostki / placówki	Sytuacja zastana (dane na dzień 31.12.2021)*				Potrzeby: liczba nowych placówek oraz dodatkowych miejsc (w perspektywie do 2030)				
	Liczba placówek (proszę podać ogólną liczbę, z wyjątkiem mieszkań chronionych)	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Liczba osób oczekujących	Liczba placówek (proszę podać ogólną liczbę, z wyjątkiem mieszkań chronionych)	Liczba miejsc	wyposażenie tak/nie	adaptacja tak/nie	rozbudowa tak/nie
LP.									
Domy Pomocy Społecznej									
Dzienne Domy Pomocy (ogółem)									
liczba miejsc dla osób starszych **									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
liczba miejsc całodobowych okresowego pobytu									
Rodzinne Domy Pomocy									
Kluby Seniora i inne miejsca spotkań dla seniorów, w tym:									
Kluby Seniora									
inne, jakie (proszę wpisać).....									
Placówki wsparcia dziennego (ogółem)									
Ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi									
liczba miejsc dla osób starszych**									
liczba miejsc całodobowych okresowego pobytu									
Kluby samopomocy									
Centra Opiekuńczo - Mieszkalne									
liczba miejsc dla osób starszych**									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
liczba miejsc całodobowych okresowego pobytu									
Mieszkania chronione/wspomagane (ogółem):									
liczba miejsc dla osób starszych**									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
liczba miejsc dla osób w kryzysie psychicznym									
liczba miejsc dla osób w kryzysie bezdomności									
liczba miejsc dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej									
Ośrodki interwencji kryzysowej									
Schroniska									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
Noclegownie									
Mieszkania socjalne									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
Kluby Integracji Społecznej									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
Centra Integracji Społecznej									
liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami									
Warsztaty Terapii Zajęciowej									
Zakłady Aktywności Zawodowej ***									
Przedsiębiorstwa społeczne (spółdzielnie socjalne, spółki non-profit, organizacja pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą)***									
Inne podmioty ekonomii społecznej (tj. organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich, Spółdzielnie Inwalidów i niewidomych, Zakłady Pracy Chronionej)***									
Hospicja									
stacjonarne									
domowe									
hospicja perinatalne									
dla dzieci i młodzieży									
dla dorosłych									
Infrastruktura niezagospodarowana, która w przypadku dostępnych środków z UE mogłaby być wykorzystana jako infrastruktura społeczna, jaka?				x	x				
inne, jakie (proszę wpisać).....									

* kolumny wypełniają organy prowadzące dla poszczególnych instytucji/jednostek/placówek lub inny podmiot na zlecenie IST

** osoby starsze - powyżej 60 roku życia w rozumieniu Ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. 2015 r., poz. 1705).

*** proszę podać liczbę miejsc dot. osób objętych wsparciem

x - proszę nie wypełniać pola